

AI SCHYLOS TRAGÉDIÁI

FORDÍTOTTA

CSENGERI JÁNOS

BUDAPEST

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA

1903

AISCHYLOS TRAGÉDIÁI

FORDÍTOTTA

CSENGERI JÁNOS.

A MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA

ÚJ FOLYAM, LIII. KÖTET
1902—1904. CYCLUS

AI SCHYLOS TRAGÉDIÁI

FORDÍTOTTA
CSENGERI JÁNOS

AZ 1903-DIK ÉVI ILLETMÉNY ELSŐ KÖTETE.

ἢ ποιησις οὐχὶ συντέθνηκέ μοι.

Velem nem halt meg a költészetem.

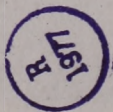
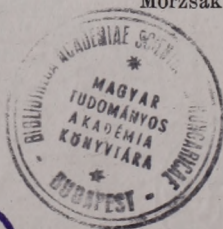
Aristophanes, Békák 830.

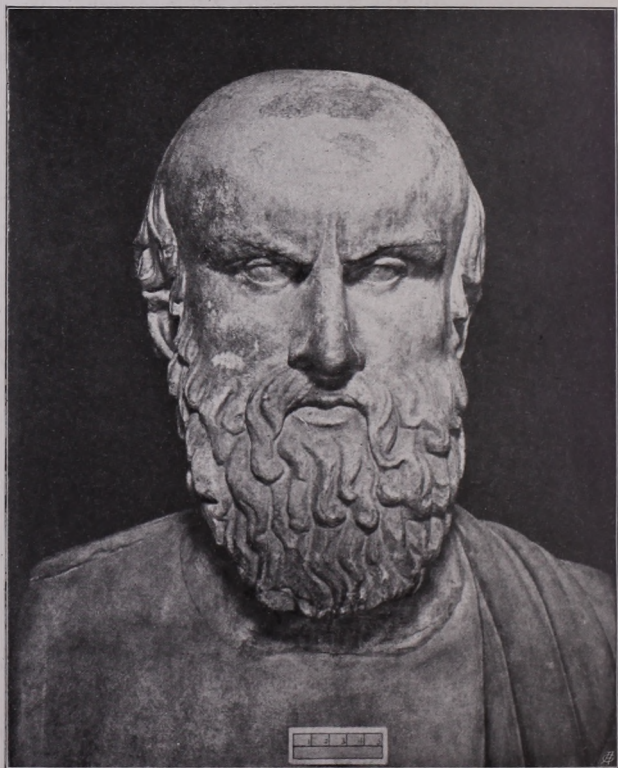
(Arany J. fordításában.)

τεμάχη τῶν Ὀμήρου μεγάλων δειπνῶν.

Morzsák Homeros gazdag lakomájából.

Aischylös.

AI SCHYLOS

RÓMÁBAN, A CAPITOLIUMI MÚZEUMBAN.

ELŐSZÓ.

A m. t. Akadémia 1893. nov. 27-ikén tartott összes ülésén azzal bízott meg, hogy egészítsem ki a Kisfaludy-társaság pályázatán jutalmat nyert Oresteia-fordításomat Aischylos többi négy tragédiájának a lefordításával. Hálás köszönetet mondok e helyen is ezért a megtisztelő, kedves megbízásért, mert bár nagy és nehéz volt a feladat, sok egyéb dolgom közt ünnep volt nekem minden olyan nap, a melyet az antik dráma e hőroszának szentelhettem. Sikerült-e nekem, mint úgyszólván első vállalkozónak, Aischylost irodalmunk számára meghódítani s mind költői, mind tudományos szempontból elérni a kívánhatót, mások dolga megítélni. Köszönettel tartozom *Hegedüs István* és *Gyomlay Gyula* uraknak hivatalos birálatukban kifejezett elismerésükért, valamint egyes megjegyzéseikért és javaslataikért, a melyeket munkám sajtó alá rendezése közben lehetőleg föl is használtam.

Megemlítem, hogy mind philologiai, mind költői szempontból szükségesnek ítéltém az eredeti versformák lehetőleg hű megtartását, a mit az Oresteia nézve a Kisfaludy-társaság ki is kötött volt, habár erre nézve a m. t. Akadémiától utasítást nem kaptam. Csak a néhol nagyon is szokatlan és zenei felfogásun-

kon szinte kívül eső lyrikus metrumokban engedtem meg magamnak — az Oresteiát kivéve — annyi módosítást, a mennyit a magyar fül rhythmusérzéke kívánt. Eljárásom jogos és helyes voltára nézve megnyugtató *Arany János* példája, ki *Aristophanes*-fordítása kardalaiban hasonló engedményeket tett a mai metrumérzéknek s nem ragaszkodott szigorúan olyan schémákhoz, a melyekkel a mai zene sem tudna boldogulni. A kritika fogja eldönteni, vajjon *Oresteia*-fordításomnak metrikailag is teljesen hű lyrikus részei sikerültebbek-e, vagy a többi négy tragédiának bátrabban rhythmizált kardalai.

Fordításom főleg a *Wecklein*-féle szövegeken alapszik.

Kolozsvár, 1903. október 2.

A FORDÍTÓ.

AISCHYLOS.

A görög tragikus háromság elseje és legnagyobbja, Aischylos, Euphorion fia, ősrégi nemes család sarja, Attikának Eleusis nevű községében született Krisztus előtt 525-ben. Eleusis, a földművelés istenségeinek híres kultushelye, Attikának legvallásosabb pontja, nagy hatással volt az ifjú Aischylos lelki világának fejlődésére. „Déméter, a ki feltápláltad elmém, óh hadd legyek méltó szent titkaidhoz“, — ezeket a jellemző szavakat adja Aischylos szájába Aristophanes.¹ Ifjúkoráról különben semmit sem tudunk. A Pausanias-nál fenmaradt kedves mendemonda, mely szerint Aischylos maga beszélte, hogy atyja szölejének őrzése közben elaludt s álmában parancsot kapott Dionysos istentől, hogy írjon ünnepeire tragédiákat, a mit fölébredése után sikeresen meg is próbált: majdnem minden, a mi ifjúkorára vonatkozik. Valóban már huszonöt éves korában versenyre száll Choirilossal és Pratinassal, a tragédia akkori képviselőivel; diadalt azonban csak jóval később arat. Előbb hazája hősfivárá kellett avatnia magát s végig küzdenie azokat a dicső harczokat, a melyeket Hellas a szabadságát leigázni törekvő perzsa hatalommal folytatott. Lelkének előbb el kellett tennie minden áldozatra kész

¹ Békák 886. Arany J. fordításában 846. v.

hazafisággal s minden jutalomnál édesebb diadal-
érettel. Ott harczolt és ontotta vérét Marathon sik-
ján Dárius, Salamisnál és Plataiánál Xerxes ellen;
s midőn végig élte költői dicsőségben gazdag életét
és idegen földön sirjába készült szállani, szeme nem
látta a költői babért: visszaszállott lelke Marathon
sikjára és semmit se talált életéből följegyzésre méltónak,
csak vitézségét, a melylyel hazáját védte Ázsia
despotismusa ellen. A büszke hazafi megtagadja a
költőt és csak ennyit mond magáról:

Aischylos, Euphorion fia nyugszik e kőnek alatta,
Géla kövér mezején, ő, az athéni szülött.
Elmondhatja vitéz-voltát Marathonnak a berke
És ki tapasztalta: a lobogó hajú méd.¹

S e siriratnál nem kevésbbé hirdetik a marathoni
harczos hős lelkét költői alkotásai: az „Áressel teljes“
Hét Thébavívó és a *Perzsák*, a leghatalmasabb dia-
dalmi hymnus, a melyet hazája dicsőségéről költő
valaha zengett. A hazaszeretet és a dicsőségvágy
bizonyára örökség volt Aischylos családjában. Hero-
dotos följegyezte számunkra testvérének, Kynegeiros-
nak a nevét és Marathonnál történt hősi halálát.

A vitézség pályájának megfutása után új küzde-
lem várt Aischylosra: a költői babér kivívása. Írt
elégiákat és apróbb költeményeket is, de a tragédia
volt az a műfaj, a mely megragadta a lelkét. Ennek
a művelését bizta reá Dionysos s ő engedelmeskedett
a sugallatnak. Megvolt már a tragédia, de még gyer-
mekkorát élte: ifjúvá kellett nevelni, férfúvá izmo-
sítani. Alig volt az addig egyéb, mint ünnepi karének,
meg-megszakítva egy színész elbeszélésével. A lyrai

¹ Az utolsó sort P. Thewrewk Emil fordításából vettem át.

és az epikus elem még nem olvadt egybe s nem volt dialogus. Aischylos tette meg az elhatározó, nagy újítást: egy második színészt léptetett föl s ezzel megteremtette a dialogust, a cselekvény hordozóját. Általában a színpadi technikának is jórészt ő volt a megteremtője, ő gondoskodott először alkalmas costume-ökről, álarczról, kothurnusról; maga is színészkedett s a karok betanítására is vállalkozott. De egy reformja sem vetekedhetik a második színész fölléptetésének fontosságával. Ezzel avatta magát a tragédia atyjává. Két színész ugyanis többször átöltözhett és nagyobb személyzetet is repraesentálhatott. Ismeretes, hogy Sophokles még egy harmadik színészt is fölléptetett s ezzel a drámai cselekvényt még mozgalmasabbá, gazdagabbá tette. Ifjabb pályatársának ezt az újítását Aischylos is elfogadta s Oresteiájának több jelenete három színész nélkül nem játszható. A dialogus-hordozta cselekvénynyel szemben háttérbe szorította Aischylos a régi tragédia legfontosabb, majdnem egyetlen elemét, a *kart*, de nem bontotta meg a cselekvénynek és karnak szerves kapcsolatát. Ezért a kar nála mindig fontosabb elem, mint Sophoklesnél, nem is szólva Euripidesről, kinek kardalai csak czifraságok a tragédia épületén.

Valamint ifjúkorát vonatkozásba hozták Dionysossal, a ki tragédiairásra buzdította, úgy férfikora sem maradt ment egy kis dionysosi mendemondától, melyet az anekdotahajhászó Athenaios jegyzett föl. E szerint t. i. részeg fővel írta tragédiáit s színre is ő vitt először részeg személyeket. E tulajdonságáért aztán így korholta Sophokles: „Ó Aischylos, ha jól csinálod is a dolgot, de öntudatlanul csinálod“. Ha nem igaz is, de találó. Valóban Aischylosban még

több a teremető őserő, mint az öntudatos művészet. Az isteni ihlet mámorában, számító reflexio nélkül buzogtatja a költészet üde forrását.

Negyven éves korától kezdve két évtizeden keresztül ő uralkodott az athéni színpadon s „a hellének közt legelőbb tornyozva magasztos szólamait, diszre emelte a szint”.¹ Híre nem fért el a kis Attika határai közt, s a műszerető király, a syrakusai Hieron, mint Simonidest, Pindarost, őt is meghívta udvarába. S Aischylos elfogadta a meghívást. Vonzhatta a műpártoló udvar híre s az a sok mesés, csodás dolog, a mit Sicilia áldott mezeiről, tűzokádó hegyéről, tündéri mesevilágáról beszélt a fáma. Ha később, a peloponnesosi háború idejében egész Athént lázba tudta hozni s végzetes vállalatra tudta édesgetni Sicilia varázsa, csoda-é, ha egyeseket már előbb is bűvös körébe vonzott? Hieron első igazi maecenása volt a művészetnek, s nem lehet csodálni, ha a művészet nem veti meg a műpártolást. A régiek azonban más szemmel nézték a külföldön kalandozást, mint mi nézzük. Az önkéntes számkivetés egy nemét látták benne s rejtett okokat fürkésztek mögötte. Sokrates büszkén hivatkozik rá, hogy nem hagyta el hazáját, csak mikor harczba ment. Érthetetlen ellenmondásnak tűnt fel tehát az utókor előtt, hogy a perzsaverő költő hosszabb-rövidebb időre elhagyta hazáját, Syrakusában időzött s Géla földében pihen. Szerintük ez nem történet pusztán Hieron hívására: valami különös oknak kellett közrejátszania. A képzelet hamar meg is találta az okot, nem is egyet — és éppen ez rontotta meg a hitelüket. Fölhozták okul azt a kudarcot, mikor a

¹ Aristophanes, Békák 953. (Aranyál).

keosi Simonides a marathoni hősökre irt elégiájával elnyerte Aischylos elől a díjat (489-ben). Mások Sophokles győzelmét emlegették, a melyet 468-ban aratott a tragédia mesterén. Egy Aischylost ilyen kudarcz le nem verhetett, idegenbe nem űzhetett. Hogy milyen rendületlen volt az ő lelkiereje, kitűnik abból a nyilatkozatából, a melyet Athenaiosnál olvassunk. Mikor t. i. egy drámai versenyen legyőzték, nyugodtan azt mondotta, hogy ő az időre bizza az ő tragédiáit: tudja, hogy az majd meghozza nekik a méltó megbecsülést. Aristophanes „Békák“ cz. vigjátéka pedig zavartalannak tünteti fel az Aischylos és Sophokles között való viszonyt. Egyébiránt, hogy sem Simonides, sem Sophokles győzelme nem űzhette el a költőt hazájából, azt a chronologia is bizonyítja. Aischylos első ízben az Aetna kitörése után ment Siciliába. Az Aetna kitörése pedig a parosi márványkrónika szerint 478-ban, Thukydides szerint 475-ben történt. Ennélfogva Simonides győzelme (489) után tiz évnél tovább törtőztette volna elkeseredését a költő, Sophokles győzelmét pedig be sem várta volna. Ha pedig második siciliai útjának lett volna oka Sophokles győzelme, bizonyára nem tért volna vissza, hogy Oresteijával ismét küzdelemre szálljon.

Nyomósabb az az ok, a melyet nem kisebb ember hangoztat, mint Aristoteles. Ő említi Ethikájában Aischylosnak az Areiopagos törvényszéke előtt folyt bűnvádi pörét, melyet azért akasztottak a nyakába, mivel valamelyik drámájában az eleusisi mysteriumok szent titkait szellőztette. Aristoteles régi kommentátora, Eustratios, azt is tudja, hogy az illető dráma előadásakor a botránkozó közönség felzúdult s fenyegető haragja elől csak Dionysos oltára védte meg az oda menekül

költőt. Ekkor az Areiopagos elé állították, és ott azzal védekezett, hogy nem tudta, hogy tilos dolgot cselekszik. Az Areiopagos fölmentette a vád alól, méltányolva főkép hadi érdemeit. Magához a tényhez, melyet több régi író említ, nem fér kétség; csak az a kérdés, vajjon csakugyan ez adott-e okot a költő távozására. Nem valószínű, hiszen végre is fölmentették a vád alól; aztán, ha annyira el lett volna keseredve e pör miatt, vissza se tért volna többé Athénbe. Újabb tudósok abban keresik külföldön tartózkodása okát, hogy az aristokrata költőt nagyon elkedvetlenítette a demokratia növekvő térfoglalása, a lábrakapott sophistika terjesztette vallástalanság s kivált az, hogy az aristokratia régi védőbástyájának, az Areiopagosnak hatalmát a demokratia nagyon megnyirbálta. Innen az a lelkes poétikus apologia, a melyben az *Eumenisek* végén részesíti költőnk az Areiopagost, mint Athene istennő szent és sérthetetlen intézményét.

Mikor 475 táján először ment Siciliába, kétségkívül Hieron megtisztelő meghívását fogadta el, semmi elkedvetlenedés nem ösztönözte. Hiszen ez a meghívás is csak a hazájától ünnepelt költőnek szólhatott. Hieron akkor végezte be Aetna városának alapítását és olyan költőre volt szüksége, a ki ezt az alapítást ünnepi színjátékkal dicsőítse. Aischylos az *Aetnai nők* (Αἰτναῖαι) cz. drámájával tett eleget Hieron kívánságának, abban ünnepelte Aetna város alapítását, éppen úgy, mint Pindaros első pythiai ódájában. De 472-ben már Athénben találjuk a költőt; akkor vitte színre a hellen dicsőség páratlan hymnusát, a *Perzsák*-at s nem valószínű, hogy ezt a darabját Hieron kívánságára Syrakusában is előadatta. 468-ban Athénben ismét föllép a drámaversenyen, de ekkor az ifjú

Sophokles elnyeri előle a babért. Tíz évvel később utolsó és legfényesebb diadalát aratja *Oresteia* cz. trilogiájával, a görögség e páratlan remekével. Mikor 458 után másodszor vagy talán már harmadszor ment Siciliába, nem Hieron hívására ment, mert Hieron akkor már nem élt; ment, mert hívta végzete, vonzotta Sicilia virágos, búzatermő földje, hogy benne találjon pihenést, ne Attika kopár hantjai alatt. Most Gelába ment, a hol szintén nagy tisztelettel ünnepelték. Ott érte utól a halál 456-ban, 69 éves korában. A monda ismét megszólal és beszéli, hogy egy saskeselyű a körmei közt tartott nagy teknősbékát a költő kopasz fejére ejtette s így halálát okozta. Két fiút hagyott hátra, Euphoriont és Biont. Ezek, valamint unokaöccse, Philokles is, művészetének fentartói, folytatói lettek. A nagy költő emléke iránt hálás athéni nép t. i. azt a határozatot hozta, hogy Aischylos darabjainak színre vivőit jutalomban részesíti, a színrevitel költségeit fődözi. Az az elismerés, az a csodálat, a melylyel az utókor Aischylosra tekintett, a pajkos, sőt dévaj Aristophanesnél is tükröződik. A *Békák*-ban, hol a legélesebb gúny ostorát suhogtatja végig Euripidesen, első és legnagyobb tragikusnak vallja Aischylost, s vele szemben még Sophoklesnek is be kell érnie a második helylyel. Már százhusz év letelt a nagy tragikus halála óta s az athéni nép még mindig ápolta emlékét: Lykurgos szónok indítványára ércszobrot állított a tragikus háromságnak dicsőségük színterén, Dionysos színházában s arról is gondoskodott, hogy műveiknek hiteles állami példányai készüljenek.

Aischylos költői termékenysége igen nagy volt. Suidas szerint kilenczven darabot írt; hetvenkilencznek a czime is fenmaradt, sokból pedig töredékeink

vannak. Egyik tudósítás tizenhárom, a másik huszonnyolcz győzelméről beszél, s mivel a győzelmet nem egy-egy tragédiával, hanem trilogiával vagy épen tetralogiával aratta, tizenhárom győzelem is legkevesebb 39, esetleg 52 drámájának sikerét jelenti. Huszonnyolcz győzelmet e szerint nem is nyerhetett s valószínű, hogy ez a szám a költő halála után másoktól színre vitt műveinek diadalát is magában foglalja. Mint Sophoklesnek, Aischylosnak is csak hét darabját juttatta reánk a sors. Sophoklesnek a darabjai, bár szintén egy-egy trilogia tagjai voltak, önállóak és magukban befejezettek, mivelhogy Sophoklesnél a trilogiaszerkezet csak hagyományos forma, melyet Aischylos-tól átvett, de a trilogia egyes részeit a cselekvény szempontjából függetlenekké tette egymástól. Épen ez volt Sophokles legfontosabb újítása. Aischylos trilogiai ellenben összefüggő szerves egészek; az egyes részeknek van ugyan némi befejezettségük, de egyúttal újabb problémát vetnek föl, melyek megoldását a következő részben találjuk. Ilyen trilogia az *Oresteia*, az ó-kor egyetlen háromtagú drámai épülete, melynek fennmaradása sok egyébnek elvesztét pótolja. A többi négy tragédia csak egy-egy tagja a különben elveszett trilogiának. Az is szerencse, hogy a fennmaradt hét darab nagy időközökre terjed s világosan feltünteti a költő egész fejlődését. Milyen út az Ótalomkeresőktől az Oresteiaig! Az Ótalomkeresőkben még a kar a főszemély, a Danaisok sorsa a drámai érdek középpontja; az *Oresteia* két első részében a kar háttérbe szorul, hogy helyet adjon a lüktető, megrázó drámai cselekvénynek. Igaz, hogy az *Eumenisek*ben ismét nagyobb jelentőségre jut a kar, mert hiszen az ő megengesztelésük nélkül nem lehetne helye a békés megoldás-

nak s a trilogia végén új problema vetődnék fel. Azonban így sem az Erinysek sorsa foglalkoztatja a nézők szívét, hanem az Orestesé. Kezdetről fogva ő a főszemély, az ő elítélése vagy fölmentése a főkérdés, a darab tengelye.

De azért az Oresteiában se keressünk művészileg szőtt bonyodalmat: a cselekvény egyszerű, egy irányban folyó, mint Homeros Iliasa, de a nagyszabású, mélyreható ethikus tartalom fölemel és magával ragad. Aischylos tragikus épülete egyszerű, egyszerre áttekinthető, különben nem is tehetne olyan fenséges hatást. De mert ez a fenség nem csinált, hanem a költő legbenső lényéből úgyszólván önkénytelen fakadó, hogy ne mondjam: naiv, nem árt az egyszerűségnek, mert a nélkül, hogy lényegét bántaná, a magasztosság körébe vonja. „Aischylos — mondja Péterfy Jenő¹ — egy nagy gondolatú, mázsás szavú ember, kiben egy szobrász naiv lelke rejtőzik. Óriási arányokban építi föl alakjait, de tetőtől-talpig áttekinthetők; minden tagjukat egyenlő éles világításban láthatjuk, nincs körülök köd, homály, egy óriás márványszobor mindegyik“. Aischylos nemcsak költő, hanem népének igazi, próféta-lelkű tanítója, ki a mult tanulságaival a jövőt akarja megismertetni. A hőskor mythosait nem önmagukért, nem is tisztán költői hatás kedvéért állítja a nézők elé, hanem megkeresi bennük az örök embe-rit s azokat a problémákat igyekszik megoldani, a melyek korát, de különösen az ő lelkét foglalkoztatták. Azonban ő, mint az erkölcsi világrend vizsgálója, más eredményekre jutott; a zaklató kétség nem lemondó pessimismussá, hanem megnyugtató hitté ala-

¹ Budapesti Szemle 1898. p. 10.

kult az ő lelkében. Ezt a hitet kívánta ő kortársai szívébe átplántálni azokkal a megrázó, nagy mythosi példákkal, melyeket teremtő lelke a költészet ideális légkörébe emelt.

A hagyományos vallás, a néphit nem ismerte az ember erkölcsi szabadságát: a végzet, a kérlelhetetlen Moira uralkodik rajta. Nincs előle menekvés; a kinek rossz sorsot szánt, az hiába él jámboran, becsületesen: nyomorúság az osztályrésze; a kit jó sorsra szánt, az bátran hizhatik a mások vérén, mégsem éri baj. Nem is érdemes erre a bajjal telt világra születni, s a ki megszületett, legjobb, ha minél előbb megszabadul a lét terhétől. Mert hiába boldog az ember, hiába gazdag és hatalmas: boldogságát megirigylik az istenek, a kik semmi szertelent nem tűrnek az emberben s a jóllét csúcsáról a nyomor mélységébe taszítják. Még Herodotos, költőnk ifjabb kortársa is ennek a néphitnek hódol: irigynek vallja az istenséget s az istenirigység áldozataiként tünteti föl Kroisost, Polykratest stb. Aischylos szerint istentelenség, ha valaki rosszat föltételez az istenekről:

Az ősi multból való e példaszó:
 „Az embernek üdve, mely bő gyümölcsöt érlel,
 Utód nélkül sosem hal az meg,
 És a szerencse végtelen
 Nagy nyomort szül a nemzedéknek.”
 De nekem már a hitem más.
 A gonosznak bűne hozza
 Bűnök ezrét a világra:
 Ugyanegy faj valamennyi.
 Örök áldás van a házon.
 Mely erényes, igazságos.

(Agamemnon, 749—759).

Nem maga az emberi boldogság kelti föl az istenek irigységét, idézi föl büntető haragját, hanem a gazdag és hatalmas ember fenhéjazása s ebből származó elvakultsága, melylyel a szenvedély, mohó vágy hálójába esve helyrehozhatatlan bünt követ el: elcsábítja a más feleségét vagy vérét ontja haragosának. A bűnösnek bűnhődnie kell, — ezt kívánja Dike, az igazság istenasszonya. S jaj az egész háznak, melybe a bűn befészkelte magát: az ösbűn új meg új bűnnek ad életet a gögjükben elvakult emberek között s bűn tanyáját ellepik a bosszú szellemei, nem tágitanak onnan. De vajjon jogos-e a bosszú mindenkor? A néphit szerint igen. Úgy van, mondja Aischylos is, a bűnösnek bűnhődnie kell, ezt kívánja az első és legfőbb erkölcsi törvény s az isteni büntetésnek is az emberek az eszközei; csak hogy a bosszulónak nem szabad önző czélok szolgálatában állnia. Önző célból működő kezét egy ethikus istenség nem választhat büntetése eszközéül. Agamemnonnak pl. bűnhődnie kellett, mert hatalma, hírneve érdekében saját leányának vérét ontotta; de Klytaimnestra, a hitves, nem méltó eszköze az isteni bosszúnak, mert férje megölésével nem az örök törvénynek kíván eleget tenni, hanem Aigisthossal való bűnös viszonyát akarja szentesíteni, zavartalanul folytatni. S az ilyen bosszú újabb bűn, a mely újabb megtorlást kíván; ennek eszközéül most már maguk az istenek szemelik ki Orestest. Az istenség tehát csak azt irigylí az embertől, ha bűnös létére is boldogságban él; ha ugyan lehetséges, hogy a bűnös akár ideig-óráig is boldog legyen. Mert hogy Klytaimnestra nem boldog, hogy tette jogos voltával csak ámitani szeretné önmagát, hogy házát maga is fertőnek érzi s

a büntetéstől éjjel-nappal remeg: azt a költő nem egyszer érthetően tudtunkra adja. Azt, hogy Orestes bosszúja sem jogos, hogy anyagyilkosságot igazolni nem lehet, talán azt is sejtette már a költő, de ennek az igazságnak szószólója még nem lehetett. A történet végre is adva volt, s ez megkötötte a költő kezét. Arra a keresztény ethikai álláspontra, mely a bosszút minden körülmény közt kárhoztatja, még nem emelkedhetett. De ha elolvassuk Sophokles Elektráját, a hol diadalujjongások közt ölik meg az anyát, elismeréssel kell adóznunk Aischylos erkölcsi érzékének, a ki még az isten parancsára bosszút álló Orestest is a szenvedések nehéz során hurczoltatja végig s végre is isteni kegyelem útján adatja meg neki a fölmentő ítéletet. Modern szempontot alkalmaz tehát a derék Péterfy Jenő az Oresteia harmadik részére, midőn hazafias darabnak mondja, melyben Aischylos drámai ereje szunnyad, mert nem látja benne a trilogia két első részében fölvetett problémák megoldását, mivelhogy nem az emberi lélek küzdelme a tárgya, hanem az Erinysek és Apollon viszálya Orestes miatt. A megigazulásra, sok szenvedés és belső válság útján való lelki megtisztulásra Goethe Orestese ad példát: ilyen lelki harczt az antik drámaíróknál hiába keresünk. A lelki meghasonlást, a kötelességek összeütközését is Euripides rajzolja először. Az antik tragédia nem fejlődő, hanem kész jellemekkel dolgozik. „Servetur ad imum, qualis ab incepto processerit, et sibi constet“ — mondja Horatius az ő Ars poeticájában. Orestes azt vallja a törvényszék előtt is, hogy maig se bánja tettét; sőt szinte kérkedik bosszúja részleteivel. Milyen másképen beszél el rémes bosszúját Goethe Orestese Iphigeniának! milyen tiszt-

titó tüzön kell átvergődnie elcsüggedett lelkének, mely már csak a halálban lát enyhületet! Aischylos-tól ezt ne várjuk. Nem egy helyen be enged ugyan pillantanunk hősei lelkébe; fel-felvillantja előttünk az eltitkolt érzést, a mardosó fájdalmat, kifejezi magának Orestesnek hamleti kétségét, töprengését, de általában megelégszik a cselekvény szemmel látható fonalának feltüntetésével s azzal, ha a színre hozott mythosban a vak végzetszerűség helyett az isteni igazság uralmát s az egyén erkölcsi szabadságát kimutatja.

Az az erkölcsi alapelv, hogy a bűnnek bűnhődnie kell, maga után vonja azt is, hogy büntetés nem lehetséges ott, a hol bűn nincsen. E két elv együtt fejezi ki Aischylos etikáját s veti meg tragikumának alapját, mely a Shakspeare-ével rokon. A tragédiában nagy emberek nagy tettei és nagy szenvedései tárulnak elénk. A hadvezér, a ki dicső győzelmet arat és diadallal haza tér, még nem tragikus hős. A zavartalan jóllét nincs reánk tragikus hatással. Aristoteles helyesen jelöli meg a részvétet és félelmet, mint a tragikus cselekvény fölkelte indulatokat. A részvétet mások szenvedése, a félelmet mások veszedelme kelti. De a szenvedésnek nem szabad meg nem érdemeltnek lenni: okozati összefüggésben kell lennie a hős önelhatározásból folyó tetteivel. Különben épen az örök igazságban, a gondviselésben kellene kételkednünk. Az élet szomorú tapasztalatai meg-megtántoritják lelkünket, mert gyakran látjuk, hogy az ártatlan szenved, a bűnös pedig jóllétnek örvend. Aischylos mentő csónakkal jön felénk a kétség tengerén s biztat, hogy a becsületes törekvés nem hiábavaló. „Küzdj és bizva bízzál!“ — Hogy a bűnös nem boldog, arra Klytaimnestra a tanu.

„De Cassandra, Io, Prometheus nem ártatlan szenvedők-e?“ — Van a tragikumnak egy neme, melyben a szenvedés nem látszik egészen megérdemeltnek, bár szigorú okozati összefüggésben van az előzményekkel. Ártatlan nők és gyermekek hányszor áldozatai a vad erőszaknak! a nő hányszor áldozata hiszékenységének, tudatlanságának! Még könnyebben éri veszély az ártatlant, ha gonoszok társaságába jut. Hát még ha a gonosznak tetteit elnézi vagy pártolja! hiszen akkor nem is ártatlan. Egész Trójának lakolni kellett Paris bűnéért, mert elnézte, pártolta. (Lásd Agamemnon 702—717. verseit). Isten büntetése, mely a gonoszokat elsöpri, az ártatlant se kimélheti, ha a gonoszszal egy földél alatt lakik, vele egy hajóban evez. Ki volt Cassandra? egy a pusztulásra szánt trójaiak közül, a bosszú hajlékába megtérő Agamemnon *kedvelt* rableánya. Mit várhatott egyebet Klytaimnestra bárdjánál? S végre a görög ember szemében nagyobb bűne is volt: ő sem volt ment a boldog ember gögjétől, a *hybris*-től. Priamos király leánya egy Apollon szerelmét is megvetette, s míg az a jóslás szent ihletével ajándékozta meg, ő megszegte az istennek adott ígérését. Nem, a költő sem mentheti meg gyászos sorsától, bármint sajnálja. De legalább megadja neki azt az elégtételt, hogy megéri hazája győztes feldúlójának bűnhődését (Agam. 1286) s jóslékével a jövőbe látva tudja, hogy jó majd egy más, ki érette is bosszút áll.

Bajosabb belátnunk, miért kell annyit szenvednie szegény Iónak. Ő voltaképp ellentéte Kassandrának, mert míg az megveti az isten szerelmét, Iónak nyilván hízeleg, hogy szépsége Zeust szerelemre lobbantotta. Neki a féltékeny Hera bosszújától kell szenvednie s e szenvedésektől Zeus is csak nagysokára tudja meg-

szabadítani. A mythosi hagyományt — istenekről lévén szó — a költő alig módosíthatta, de annyit éreztet velünk, hogy az is tragikus szenvedés forrása lehet, ha a halandó az istenekkel kíván közösséget. Tantalos tragikuma ez, a melyet szépen fejez ki Goethe a Párkák dalában. Az istenekkel való közösség, sőt vetélkedés tragikus áldozata Prometheus is. Ő is isten, Zeust ő segítette trónjára, de viszont Zeus ellenére pártfogásába vette a pusztulásra szánt emberi nemet s számára az égből leopta a tüzet. Természetes, hogy a Zeus hatalmával daczoló büszke titánnak ez az önkénye nem maradhat büntetlen. Nem ártatlanul szenved tehát, hanem azért a fenhéjazásáért, melylyel Zeus hatalmát fitymálta. De azért a költő megadja az elégtételt az emberiség jóltevőjének: az istenek fejedelmének ki kell vele békülnie, hogy trónját el ne veszítse. S két dolgot ismét nem szabad felednünk. Az egyik az, hogy a költő mythikus szent hagyománnyal állott szemben s ez a mythikus hagyomány nem egyszer erőszakosnak rajzolja Zeust, a ki égi trónusát is apja uralmának megdöntésével foglalta el; a másik az, hogy istenek dolgait emberi mértékkel mérni nem lehet. Hányszor rajzolja az ó-szövetség a Jehovát kegyetlennek, az apák vétkét harmad-, negyed-ízig büntető félelmes hatalomnak! S milyen sorsra jutnak a hatalma ellen fellázadt angyalok! Valóban bámulnunk kell a költő mesterkezét, hogy minden istenfélelme mellett volt ereje Prometheus, a Zeussal daczoló titánt, hiven jellemezve részvétünkre, rokonszenvünkre teljesen méltóvá tenni.

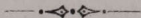
Aischylos tehát épúgy, mint Pindaros, rendületlenül vallja, hogy Zeus, az erkölcsi világrend őre, nem zsarnoki szeszélylyel, nem irigyen, mint a felszínes szem-

lélő véli, hanem változhatatlan, igazságos törvény szerint intézi az emberek sorsát s ott is bölcsen működik, a hol eljárása visszatetsző az emberi észnek. Aischylos már tudja azt, a mit Goethe Iphigeniája vall, hogy az istenek jobban tudják, mi válik javunkra, mint saját magunk. Sophokles nem ilyen istenes hívő, Euripides pedig a megtestesült skepsis. Sophokles pessimistikus tragikumában a bűnhődés rendesen súlyosabb a bűnnél, (ilyen Kemény Zsigmond tragikuma is), sőt bűn nélkül is lehetséges a bűnhődés. Mert hiába iparkodnak a tragikus bűn keresői Antigonében olyan bünt találni, melylyel sorsára rászolgált volna. Az állam hatalmával való daczolása nem lehet bűn, hiszen az állam maga Kreon, s Antigone erénye épen az az erkölcsi bátorság, mely szent kötelessége teljesítésében habozás nélkül vezérli. Valóban a testvéri szeretet e mártyrjának megható sorsával csak Kreon megérdemelt bűnhődése békít ki némileg bennünket s az a hit, hogy a ki nagy eszméért áldozta fel életét, nem élt hiába. Aischylos mindenesetre másképp írta volna meg Antigonét. Hiszen a Hét Thebavívó végén Antigone istenes kegyelete ellenmondás nélkül győz az emberi tilalmon. Jól mondja Ed. Meyer, hogy Aischylos minden darabja egy-egy Theodicea, kísérlet arra, hogy az isteni uralom szent voltában való hitet a hagyomány helyes felfogásával megmentse.

Az állami és vallási rendhez való szigorú ragaszkodás teszi Aischylos tragédiáit magasztos tanításokká, alakjait fenségesekké. Nincs költő, kinek minden ízében annyira legbensőbb eleme volna a fenség, mint Aischylosnak. Fenséges a testvére ellen véres tusára készülő Eteokles nagy lelki ereje; fenséges Prometheus hallga-

tása, mikor a sziklához szegezik; fenséges Kassandra önmegadása, mikor önként megy a halálba; fenséges még a férjgyilkos asszony is, mikor rémes tettét rendületlen lélekkel hirdeti és magasztalja. Magasztos erkölcsi érzés van Sophokles alakjaiban is, de azok már közelebb állanak hozzánk, s ezért szeretetre méltóbbak; szépek, de nem fenségesek. Már Aristophanes kiemeli, hogy Aischylos sohasem költött szerelmes nőt; Sophoklesnél már a szerelemföltés tragikumát is megtaláljuk. A cselekvény harmonikus, művészi kidolgozásában Aischylos mögötte marad Sophoklesnek; ő csak nagy vonásokban, de annál hatalmasabb körvonalakkal rajzol, kevesebb egyénítéssel jellemez s nem törekszik szembeállított ellentétes jellemek részletes rajzával hatni, gyöngéd érzelmekkel édesen megindítani. Nem a Charisok embere, hanem a Titánoké.

S ez a nagy költő, a ki az utókortól várta és kapta meg a kellő elismerést, tragédiáit szerényen Homeros gazdag lakomájából való morzsáknak nevezte. Mily gazdag lakoma telik e morzsákból!

I.

ÓTALOMKERESŐK.

BEVEZETÉS.

AIGYPTOSNAK, Egyiptom királyának — több aszszonytól — ötven fia volt; testvérének, Danaos libyai királynak ötven leánya. A két testvér között a hatalom miatt örökös viszálykodás volt. Midőn gyermekeik felnőttek, Aigyptos azt ajánlotta Danaosnak, hogy béküljenek ki s a béke zálogául házassítsák össze gyermekeiket. Danaos azonban nem bízott az ajánlat őszinteségében, talán valamely jóslat is intette, s nem egyezett bele a házasságba, leányai is iszonyodtak az unokatestvéreikkel való, vérfertőző frigy-től. Aigyptos fiai most erőszakkal akarták foganatosítani atyjuk tervét, úgyhogy Danaos a nagyobb erőtől félve, Athena istenasszony tanácsára leányaival hajóra szállott és a törzs ősanijának, Iónak szülőföldjére, Argosba menekült.

Itt kezdődik a dráma, a melynek tárgya épen az ótalomkereső Danaisok¹ és atyjuk küzdelme azért, hogy az argosiaknál védelmet és befogadást nyerjenek az

¹ „Danaisok“ helyesebb, mint a németes formára készült Danaidák (Danaiden); a görög szó egyesszáma: Danais.

erőszak ellenében. Másfelől az argosiak, illetőleg királyuk, Pelasgos is küzd magával, befogadja-e az üldözötteket, mert ez könnyen háborúba keverheti őket Aigiptos fiaival. A kettős válság az egyszerű, látszólag alig tragikus cselekvényt is a tragikus feszültség elé magas fokára emeli. Az üldözött szűzek készebbek ruhájok övével az istenek szobraira felakasztani magukat, mint az erőszaknak engedni. Igaz, hogy küzdelmük passzív természetű s atyjuk akciójának csak hírét halljuk s ez csökkenti a tragikus hatást: de a dolog természeténél fogva ez alig lehet máskép. Ötven személynek együttes küzdelme nem hat úgy reánk, mint egyetlen egy hősnek elszánt akciója. Már-már erővel elhurcolja az üldözők követe a galambseregként remegő szűzeket az istenek oltáraitól, midőn a megjelenő Pelasgos király kijelenti népe határozatát, hogy az ótalomkeresőket befogadja és minden erőszak ellen megvédelmezi. Az üldözők követe haddal fenyegetőzve távozik, Danaos leányai pedig a vendégjogot tisztelő s a barbársággal daczó hellen városba vonulnak.

Hogy e cselekvény nagyon egyszerű, az bizonyos; de hogy bonyodalom és tragikus feszültség híján volna, mint rendesen állítják, azt nem ismerhetjük el. A Danaisok gyönyörű lyrikus stropháiban mintegy egész nemük panasza tör ki s küzd a szív jogán alapuló házasság szentségeért a barbár brutalitással szemben s küzd a nő jogáért, mely nem engedi, hogy a nő rabszolgája legyen a férfi vágyainak. Aztán, hogy a görögöknél oly nagy tiszteletben álló vendégszeretet minden veszedelem ellenére is érvényesül-e vagy megtagadja magát, hogyne érdekelte volna a legnagyobb mértékben a görög ember ethikus valóját? Egyébiránt

a tragikai hatásra nézve meg kell gondolnunk, hogy e darab csak első része volt egy trilogiának, melynek többi része elveszett.

A trilogia második részének valószínűleg Αἰγύπτιοι (Aigyptosiak) vagy Θαλαμοποιοί (házasságkötők) volt a czime, tárgya pedig az üldözők követének ajkáról elhangzott fenyegetés beváltása volt. Aigyptos fiai ugyanis csakugyan hadat vittek Argos ellen, melynek az lett a vége, hogy Danaos, a ki ezalatt Argos királya lett, kénytelen volt teljesíteni az Aigyptosék kívánságát s nőül adta hozzájuk leányait.

A trilogia harmadik része (Δαναΐδες ?) Danaos boszszúját foglalta magában.¹ Ő t. i. mindenik lányának tört adott a kezébe azzal a parancscsal, hogy a nász éjjelén ölje meg a férjét. Mindnyájan teljesítették atyjuk parancsát az egy Hypermnestra kivételével; az megkímélte férjét, Lynkeust a borzasztó sorstól vagy azért, mert beleszeretett² vagy hálából, a miért Lynkeus lemondott arról, hogy férji jogait erőszakosan érvényesítse. Danaos börtönbe vetette szófogadatlan leányát, s törvényszék elé állította; a törvényszék azonban Aphrodite közbenjárására³ fölmentette a szerelemből vétkezőt. Hypermnestra egyesülhetett férjével, a ki Danaos uralmát is örökölte. E családból származott Alkmene, Herakles anyja. A többi Danaos-lány alvilági bűnhődése (feneketlen hordó töltögetése) későbbi bővülése a mondának.

¹ V. ö. G. Hermann: De Danaidibus. Opusc. II., 319—336. E darabból fenmaradt 16 vers.

² V. ö. Prom. 891. μίαν δὲ παίδων ἔμμερος θέλει.

³ Aphrodite védelméből Athenaeusnál (XIII. p. 600.) fenmaradt 7 vers, melyben az istennő magára veszi Hypermnestra vétkeit.

Kitűnik ebből, hogy az egész drámai trilogia fő eszméje a házasság szentsége, s a nő joga minden erőszak ellenében. A házasság szentsége pedig a kölcsönös szerelmen alapszik. (V. ö. Lessing Emilia Galeotti-jával.)

E drámai trológiát — úgy gyanítják — tetralogiára egészítette ki az *Amymone* cz. satyrosdráma. Amymone ugyanis Danaos egyik leánya volt. Mikor Danaos víz-szükség idején kiküldte leányait vizet keresni, az elbolyongott vagy el is szenderült Amymonét egy satyros hatalmába akarta keríteni, de ott termett Poseidon isten s megmentette Amymonét a satyrostól — a maga számára, s hálából vizet fakasztott a száraz földből.

A prologos hiánya, a lyrai elem bősége, a kar, mint főszemély, a cselekvény egyszerűsége, melynél fogva a darabot két színész — a karon kívül — végigjátszhatta, mind azt mutatja, hogy ez a tetralogia költőnk fenmaradt művei között a legrégibb. Argos dicsőítése miatt némelyek az Argos és Athén közt Kr. e. 461-ben létrejött szövetség idejére gondoltak, de az előbb említett dolgok azt bizonyítják, hogy e tetralogia sokkal korábbi keletű. Keletkezése idejét meghatározni még nem sikerült.

SZEMÉLYEK.

A Danaos-lányok kara.

Danaos.

Pelasgos, Argos királya.

Hirdető.

Jegyzet. Az első színész (πρωταγωνιστής) játszotta Danaost és a Hirdetőt, a második színész (δευτεραγωνιστής) Pelasgost. Danaos 50 leányát a 12 személyből álló kar repraesentálta.

ÓTALOMKERESŐK.

Szintér : Nyílt tér a tenger partján, egyfelől kilátás a tengerre, másfelől Argos városára. Danaos ótalmkereső leányai fehér gyapjuval átkötött olajágakat tartanak kezükben. — *Prologos* helyett a dráma mindjárt *Parodossal* (1—181.) kezdődik.

KAR.

- Zeus, esdekelők ótalma, tekints
Kegyesen seregünkre, mely a Nilus
Finom fövenyű torkolatától
Kihajóza. Futunk ama szent föld
5 Mezejérül, a mely Syriára tekint,
Nem mintha a nép számkivetéssel
Sujtott vón, mint gyilkosokat,
De a vérrokon ifjak násza riaszt,
Iszonyodva, hogy Aigypthos fiai
10 Uraink legyenek.
Az atyánk, Danaos, maga volt vezetőnk,
Útunk igazítva tanácsaival
Ő róttá reánk e dicső bajt:
Fussunk hamar el tenger-habokon
15 S kössünk ki az argosi földön, a' volt
Bölcsője nemünknek, a mely született
A bögöly-üzött kóbor ünőtől

- S Zeus-fúvallta szelid fuvalomtól.¹
 De hol is tudnánk ennél szivesebb
 20 Földre találni az
 Esdekelők jelvényeivel,
 Gyapjú-szalagos fagalyakkal?
 Ó város, o föld, kristály patakok,
 Ti a menny s ti az éjtszaka istenei,
 25 Bűnök szigorú torolói
 S megtartó Zeus, a kegyes emberek
 Hajlékinak öre — fogadja e föld
 Enyhe fuvalma ez esdekelő
 Nősereget! s ha közelg az a gőgös
 30 Zord férfiú-had, aigyptosi sarj,
 Mielőtt lábát e fövényre teszi,
 Űzzétek a sík tengerre sebes
 Szárnyu hajóival, a hol az orkán
 Fölverte vihar, villám tüze, menny
 35 Dörgése s a tenger fergeteges
 Vad özönje borítsa el őket,
 Mielőtt a bátya leányin erőt
 Vennének s küzdve a násznyoszolyát
 Elfoglalnák joguk ellen.

Első strophá.

- 40 Hozzád esdekelünk,
 Ó Zeus magzata most,²
 Ótalmunk a tengeren túl,
 Kit legelő ősi anyánk

¹ A böngöly-űzött ünő Io, az argosi királyleány, a ki tehénalakban bolyongott a földön, míg végre Aigyptosban visszanyerte emberi alakját s Zeus fuvallatától érve, Epaphost hozta világra. (Lásd a Bevezetést.) Epaphostól származott Danaos.

² Epaphos.

- Az üdő szüle Zeus
 45 Fúvallatitól; hiszen a neve szintén
 Záloga ennek,¹ mert a midőn
 Bételt az idő,
 „Epaphost“ hozá világra.

Első antistropa.

- Hívlak azért, Epaphos!
 50 Itt amaz őszanya szép
 Pázsitos rétjén s beszélek
 Ezreiről kinjainak:
 Tegyen ez tanuságot
 Származatomról e föld lakosának.
 55 Lesz, a ki hinni sem fogja,
 De majd a beszéd
 Fonalán szavam beválik.

Második stropa.

- És ha közel van, ki talán hallja e bút
 S a madár szavát is érti,
 60 Azt hiszi majd, felesége
 Panaszskodik itt Tereusnak
 Szivreható hangjaival,
 A sólyom-üzte fülmile.²

Második antistropa.

- Ő, ki midőn régi honát elveszité,
 65 Keseregve új tanyáján
 Zengi a magzata sorsát,

¹ „Epaphos“ jelentése: „érintéssel nemzett“.

² Tereus thrakiai király felesége, Prokne saját fiát, Ityst, főzte meg hűtlen férjének. Ennek bosszúja elől futva, fülemilévé változott s azóta, mint fülemile, mindig fiát kesergi.

Kit az ő keze dönté halálba :
 Zord boszuját rossz anyaként
 Megállva rajta véresen.

Harmadik strophá.

- 70 Én is a bús siralom
 Jón dallamival keseregve
 Mardosom a Nilusnál
 Elsült gyöngé arczom
 És bútt sohsem ízlelt szívemet.
 75 A gyász virágít tépdelem
 Rettegven rokonimtól,
 Ha netán rám, a szökevényre
 Egyikük gondolna még.

Harmadik antistrophá.

- Ó fajom istenei!
 80 Halljátok a szóm, ti jogörzők!
 Vagy legalább, ha bírnok
 Nem lehet ezt a sorsot:
 Utálva bűnös gőgjüket,
 E szörnyű nászt tiltsátok el.
 85 Mert kit megtör a küzdés,
 Azt is befogadja az oltár
 S védi istenfélelem.

Negyedik strophá.

- Bár igazán megvédene Zeus!
 Zeusnak a tervein át
 90 Nem pillanthat az ember.
 98 Mert sűrű és sötét
 Minden út,
 A mely lelkéből ágazik:
 101 Bele szem sose láthat.

Negyedik antistropa.

- 95 Megtörténik s biztosan áll
 Minden, a mit fejiben
 97 Zeus a tette megérlel.
 91 Szétveti az sugarát,
 — Bár sötét
 Vak éj borítja útjait —
 94 A halandó emberekre.¹

Ötödik stropa.

- Reménye tornyiról
 Ledobja Zeus a bűnöst,
 Nem is szorúl
 105 Harczy fegyverekre.
 Isten előtt nincs akadály:
 Ülve magas menny trónusán
 Int s a mit ő akar, legott
 Teljesül az bizonynyal.

Ötödik antistropa.

- 110 Tekintsd, ó Zeus, mi gőg,
 Mi hegykeség e sarjban,
 A mely velem
 Nászra vágyik lépni.
 Féktelen és örületes
 115 Vad heve ösztökéli csak;
 Majd, ha csalódik, akkoron
 Látja be tévedését.

Hatodik stropa.

Ily kinos, éles szenvedést hangoztatok,
 Melytől keserű könny árja fakad,

¹ A 91—94. és 98—101. verseket Westphal helyezte át így, a gondolatok természetes összefüggése szerint.

- 120 Ó jaj, ó jaj!
 És siri dal siralmival
 Gyászolom enmagam élve.
 Hozzád esdek, Ápiának halma,¹
 Jól ismered te
 125 Idegen beszédem.²
 Látod-e, ronggyá tépi kezem
 Len ruhám
 Sidoni³ fátyolommal?

Hatodik antistropa.

- Az isteneknek áldozok, ha lesz siker
 130 S a halálnak a réme távozik.
 Ó jaj, ó jaj!
 Homályos végű küzdelem!
 Merre ragadsz, te sebes hab?
 Hozzád esdek, Ápiának halma,
 135 Jól ismered te
 Idegen beszédem.
 Látod-e, ronggyá tépi kezem
 Len ruhám
 Sidoni fátyolommal?

Hetedik stropa.

- 140 Az evezős, vitorlaszárnyú
 Ház, a mely ring a habon,
 Szelid fuvalmak közt hozott ide.
 Nem panaszkodom, csak

¹ Apia Peloponnesos régi neve, mert Pelops oda érkezte előtt egy Apis nevű hatalmas király uralkodott benne.

² A költő azt az illusiót kelti a nézőkben, hogy a Danaisok egyiptomi nyelven beszélnek.

³ A phoenikiai Sidon már Homeros korában híres volt műiparczikkeiről.

- Most az égnek atyja
 145 A sok küzdelemnek
 Áldott véget adjon
 És a dicső anya lányi
 Szűzen elkerüljék
 E férfiak gyűlölt frigyét.

Hetedik antistropa.

- 150 Ó nézz reám kegyes szemeddel
 Zeusnak szent leánya, te!
 Dicső falak lakója, Artemis!
 Védj egész erőddel
 Minket üldözéstől
 155 S mint szűz a szüzeknek
 Légy ótalmazója,
 És a dicső anya lányi
 Szűzen elkerüljék
 E férfiak gyűlölt frigyét.

Nyolczadik stropa.

- 160 Mert különben mink, a
 Napsütött sötét csapat
 Árnyvilágnak
 Istenéhez járulunk,
 Kit sok vendég látogat;
 165 A kezembe zöld falomb,
 Hurok a nyakamban,
 Mert vem védtek meg Olympos isteni.
 Ó Zeus, be ostoroz
 Hérának a bosszuja minket is!
 170 Jól ismérem az égi királyné
 Szörnyü haragját:
 Iszonyú fuvalom
 Fújta reánk e vihart.

Nyolczadik antistropa.

- És gonosz beszédek
 175 Sértik akkor Zeus nevét,
 Io fiát
 Hogyha nem becsüli meg,
 A kit ő nemzett maga
 S esdekléseink elől
 180 Elfordítja arczát.
 Halld meg ott fenn, Zeus, könyörgő szózatunk.
 [Ó Zeus, be ostoroz
 Hérának a bosszuja minket is!
 Jól ismérem az égi királyné
 Szörnyü haragját:
 Iszonyú fuvalom
 Fújta reánk e vihart.]¹

(*Danaos észreveszi, hogy Argos felől emberek közelednek; leányai felé fordul, hogy ezt tudokra adja.*)

DANAOS.²

- Okosság, gyermekek! okosan és hiven
 Vezérelt agg apátok a hajón ide.
 A szárazföldön is bölcs gonddal intelek,
 185 Hogy lelketekbe jól bevéssétek szavam.
 Port látok ott, jövő had néma hirnökét
 És a kerék csikorgva fordul tengelyén.
 Imé egy pajzsos, lándzsaforgató csapat
 Közelg lovakkal, öblös harczi szekeren.
 190 Bizonyynyal e föld fejedelmi jönnek ott
 Hirt véve rólunk, hogy szemügyre végyenek.
 De mindenkép, akár nem céljuk ártani,
 Akár ha nyers haraggal törnek ellenünk,

¹ Hogy a stropa 5 sorának itt ismétlődnie kell, *Canter* föltevése.

² Itt kezdődik az *első epeisodion* s tart az 532-ik versig.

- Legjobb, leányok, e dicső istensereg
 195 Szent oltárának zsámolyára ülnötök:
 Erősb az oltár, mint a kőfal s ércpaizs.
 Gyorsan tehát, vegyétek kézbe a fehér-
 Gyapjas faágat, a kegyes Zeus diszeit
 S balkezetekben tartsátok magasra fel,
 200 Szemérmesen, mint jövevényhez illik, úgy
 Feleljetek, ne többet, mint a mennyi kell,
 Kifejtve, hogy futástok' vér nem terheli.¹
 Beszédetek ne légyen cseppet sem merész,
 Szemérmes arczotokrul a való-igaz
 205 Ragyogjon és nyugodtan nézzen szemetek.
 Heves ne légyen a beszéd, se vontatott,
 Mert gáncsolódní ez a nép nagyon szeret.
 Engedjete, mint inséges földönfutók:
 A gyöngéhez nem illenek merész szavak.

KAR.

- 210 Okos szavad okosnak mondád, jó atyám!
 Szívembe vésem bölcs tanácsid és hiven
 212 Megörzöm ottan. Ős atyánk, Zeus, nézz le ránk!

DANAOS.

- 216 Bár vetne rátok egy kegyes tekintetet!²

KAR.

- 214 Hozzád közel már elfoglalnám helyemet.³

DANAOS.

- 213 Ne késlekedjél, tett kövesse szavadat.

KAR.

- 215 Zeus, szánakozz', mig meg nem öl a szenvedés.

¹ Azaz: nem mint gyilkosok menekültök.

² A verssorok rendjének a helyesebb összefüggés szempontjából való megváltoztatása Hermann-tól való.

³ Danaos t. i. már leült volt Zeus oltára alá.

DANAOS.

217 Ha ő akarja, minden baj jó véget ér.

KAR.

— — — — —¹

DANAOS.

Hívjátok immár Zeusnak fényes szárnyasát.²

KAR.

Hívjuk sugárid, üdvöt osztó Hélios!

DANAOS.

220 S a szent Apollont, ezt az égi szökevényt.³

KAR.

Tudván e sorsot, tán nekünk is megbocsát.

DANAOS.

Ó megbocsát, minden bizonynyal megsegít.

KAR.

És kit kiáltsak még ez istenek közül?

DANAOS.

Isten jeléül látom ott a szent szigonyt.⁴

KAR.

225 Ő jól vezérelt, lásson itt is szívesen.

DANAOS.

Másik vezér im Hermes hellen hit szerint.⁵¹ Hermann föltevése szerint itt hiányzik egy sor.² Azaz Heliost, a napot, a mely mint a *kakas*, hirdeti a virradatot. Ezért a kakas tisztelet tárgya volt már a perzsáknál. Plutarchos említ egy Apollon-szobrot, a melynek kakas volt a kezében.³ Apollon egyszer, az égből számkivetve, Admetos király marháit őrizte; tehát ismeri a bujdosó sorsát.⁴ T. i. Poseidon háromágú szigonyát.⁵ Hermes a kalauzok istene is.

KAR.

Hirdesse a szabadság üdvét ő nekünk.

DANAOS.

Tiszteljétek hát e hatalmas istenek

Közös oltárát s üljetek e szent helyen

230 Galambseregként, félve szárnyas sólymokat,

E vérfertőző fegyveres testvérhadat.

Hogy' lenne tiszta a madárfaló madár?¹

S hogy' az, ki a lányt, bár apjával ellenáll,

Nőül kívánja? Nem, Hades honába' sem

235 Lesz ment a gőg bűnétől, a ki ezt teszi.

Mondják, van ott is egy Zeus a holtak között,

A bűnösökre az mond végítéletet.²

Vigyázzatok hát és úgy válaszoljatok,

Hogy győzelemre juttassátok ügyetek.

(Argos felől kísérettel jő *Pelasgos*, Argos királya.)

PELASGOS.

240 Mely föld szülötte ez a nem-hellén csoport,

Barbár ruhában a mely ott büszkélkedik?

Hogyan szólítsam őket? mert nem argosi,

Se más hellén-vidéki ez az öltözet.

Csodálatos, hogy hirdetőt se küldve ki,

245 Vezér s vendégbarát ótalma nélkül is

Volt bátorságtok országunkba jönnötök.

Ámbár galyakkal, mint ki *ótalmat keres*,

Az égi karnak oltárát érintitek:

Ez *egyen* kívül Hellas népe mit se sejt.

250 Elég okom van többet is gyanítani,

De biztosabb, ha tudtul adjá ajkatok.

¹ V. ö. „Holló a hollónak nem vájja ki szemét.”

² Hadest már Homeros is (Ilias IX, 457) földalatti Zeusnak hívja.

KAR.

A mit ruházatomról mondál, az való.
De én minek nevezzelek? polgár vagy-é,
Hermesnek botvivője,¹ vagy város feje?

PELASGOS.

- 255 Elmondom, és szavamra bátran válaszolj.
A földszülött Palaichthon² sarja vagyok én,
Nevem Pelasgos és urának vall e föld.
A népnek, mely e föld gyümölcsét éldeli,
Szintén pelasgos, mint urának, a neve.
- 260 A földet, melyen át a szent Strymon folyik,
Mind én kormányzom messze nap leszálltaig.
Határait közt vannak a perrhaibosok,
Pindos tövének rétje és Paionia
S Dodóna bércze. Ezt szegélyzi mint határ
- 265 A tenger árja. Im' hát ennyi föld ural.
De e vidéknek földje maga *Apia*:
Megmentőjétől kapta régen e nevét.
Mert jött Naupaktos földjéről egy jós ide,
Az orvos Apis, Apollonnak gyermeke
- 270 S kiirtogatta e vidék vad szörnyeit,
Miket e föld, a rég sok vértől fertezett,
Hozott világra — így öntvén ki zord dühét —
Sárkánytenyésztő ellenséges fajzatot.
Hát ezek ellen nyujta üdvös irakat
- 275 Argos honának Apis bölcs művészete;
Hálás imáink im ezért dicsérik őt.
Most, hogy felőlem biztos tudomást nyerél,
Beszélj tovább s nevezd meg nemzetségedet.
De a sok szónak nem barátja városunk.

¹ Azaz hirdető, a kit a király vagy a nép küldhetett.

² Pelasgos atyjának, mint autochthonnak, jellemző neve Palaichthon (= ősz benszülött).

KAR.

- 280 Rövid s világos a szó. Argos a hazánk
S a híres magzatú ünő az ős szülénk.
Hogy ez való, azt könnyen kimutathatom.

PELASGOS.

- Ó idegen nők! hihetetlen e beszéd,
Hogy Argosból eredne nemzetségetek.
285 Sokkal hasonlatosbak vagytok Libya
Leányihoz, semmint e föld lakóihoz.
A Nilus árja táplál inkább ily nemet
És arczotokra rányomák a kyprosi ¹
Jellemvonást a nemző férfiak híven.
290 Hallám, az indus pásztor-nők is ilyenek,
A kik tevéken kóborolnak ló helyett
Mint tőszomszédi aithiopsok földinek.
Nyilat ha hordanátok, férj-nem-ismerő
És húsfaló amazonoknak mássai
295 Volnátok. Így hát pontosabban értesíts,
Mikép lehet, hogy Argosból ered fajod?

KAR.

Úgy szól a monda, Argos földjén egykoron
Io nyitotta, zárta Hera templomát.

PELASGOS.

Valóban úgy volt, effelől sok hir kering.

KAR.

— — — — — ²

PELASGOS.

- 300 S mondják, hogy Zeus e földi nővel egyesült?

¹ A libyai Kypros értendő.

² Pearson itt egy sornyi hézagot föltételez.

KAR.

Úgy van s e frigynek Hera is nyomára jött.

PELASGOS.

S mily véget ért az istenpár közt a viszály?

KAR.

Ünővé tette a lányt Argos asszonya.¹

PELASGOS.

S a szépszarvú ünőt Zeus megkörnyékezé?

KAR.

305 Bika-alakban — mondják — egyesült vele.

PELASGOS.

És mit művelt Zeusnak hatalmas hitvese?

KAR.

Az ünő mellé mindent látó őrt adott.

PELASGOS.

Ki volt e mindent látó őr, kiről beszélsz?

KAR.

Földszülte Argos; Hermes isten ölte meg.

PELASGOS.

310 S szegény ünőre nem bocsátott más csapást?

KAR.

Bogárt eresztett rá, mely csípte szüntelen.

PELASGOS.

Inachos földjén² bögöly annak a neve.

KAR.

Az őt e földről messze futni készteté.

PELASGOS.

Úgy mondtad ezt is épen, a hogy én tudom.

¹ Argos asszonya: Hera.

² Argosban.

KAR.

315 Így eljutott Kanobos s Memphis tájira.¹

PELASGOS.

— — — — —²

KAR.

Megilleté Zeus és fiat nemzett vele.

PELASGOS.

S ki a tehénnek Zeus-nemzette borja hát?

KAR.

„Epaphos“, a mért *illetésből* származott.¹

PELASGOS.

[S kit nemze aztán barbar földön Epaphos?]²

KAR.

A legnagyobb föld névrokonját, Libyát.³

PELASGOS.

320 És Libyának, szólj, ki lett a magzata?

KAR.

Atyámnak atyja, Bélós, a két gyermekű.

PELASGOS.

Nevezd meg immár bölcs atyádnak nevét.

KAR.

Danaos, de bátyja is van, ötven gyermekű.

¹ Egyiptomba.² Hermann szerint itt egy sornyi hézag van.¹ L. a 46. vershez való jegyzetet.² Körülbelül így hangozhatott ez a hiányzó vers Wecklein szerint.³ Epaphos uralkodván az egyiptomiakon, nőül vette Memphist, Neilos leányát s nevére alapította Memphis városát s vele nemzette leányát, Libyát, a kiről a földet Libyának nevezték. Libyának Poseidontól ikergyermekei születtek, Agenor és Belos.

PELASGOS.

Ennek nevét se sajnáld nyilvánítani.

KAR.

- 325 Aigiptos. Immár, tudva nemzetségemet,
Úgy légy szerencsés, mint honod sarján segítsz.¹

PELASGOS.

Úgy látom én is, régtől fogva részetek
Van itt e földben. Ám mi sors tört rátok úgy,
Hogy elhagytok a szülői hajlokot?

KAR.

- 330 Pelasg király! sok bajjal jár a földi lét,
De a bajoknak szárnya folyvást változik.
Ki hitte volna, hogy e nem remélt uton,
Rokon nevek gyűlött frigyétől míg futunk,
Rokon gyanánt kötünk ki Argos partjain?

PELASGOS.

- 335 Mért esdekelsz az istenek karához itt,
Tartván kezedben friss, fegyvergyapjas galyat?

KAR.

Hogy ne uraljam Aigiptosnak sarjait.

PELASGOS.

Gyűlölöd őket? vagy hogy e nász nem jogos?

KAR.

Barát helyett ki venne rabtartó urat?

PELASGOS.

- 340 A ház hatalma ily módon nagyobbra nő.²

KAR.

S inségeseknek jobb kiadni az utat.

¹ T. i. rajtuk, kik Io révén Argoshoz tartoznak.

² Attikai törvény szerint a legközelebbi rokonnak joga volt nőül venni az apátlan árva leányt.

PELASGOS.

Jó indulattal mit tehetnék értetek?

KAR.

Azt, hogy ne adj ki Aigyptos fiainak.

PELASGOS.

Nehéz kivánság: háborút támaszszak-é?

KAR.

345 Frigytársainkkal együtt harczol Dike¹ is.

PELASGOS.

Ha véletek volt már kezdettől fogva is.²

KAR.

Tiszteld hajód falombos kormányshékeit.³

PELASGOS.

Tisztelve félem lombölelt oltárait.

KAR.

Féld Zeus haragját, a könyörgöt védi ő.

Első strophá..⁴

350 Pelasg király, Palaichthonnak gyermeke!

Esdekelésimet hallgasd szívesen.

Láss engemet, ótalmat kereső szökevényt, mint

Farkas-üzte bárányt,

Mely meredek tetők

355 Sziklafalán riadoz

És segedelmet béget,

Híva bajában a pásztort.

¹ Dike a jog és igazság istenasszonya.

² Akkor hiszem, hogy most is veletek van és azt is segíti, a ki titeket pártol.

³ Azaz: városod isteneit, kiknek oltárát most ótalomkérő ágaink árnyékozzák.

⁴ Kommos azaz lyrico-dialogikus rész 350—422.

PELASGOS.

- Az istenek karához, látom, mint könyörg
 Frissen szakított lombtul árnyas sergetek.
 360 Csak bajt ne hozzon még reánk itt-létetek
 S váratlanul vizsályt ne lásson városunk,
 Most nincsen erre semmi szükségünk nekünk.

KAR.

Első antistropa.

- E népre bajt ne hozzunk, szent Themis,¹
 Zeus leánya, ki mind véded az esdekelőt.
 365 S te öreg, te tapasztalt, hallgass rám ifiabbra:
 Tisztelvén az esdőt
 Boldog életet élsz.
 Szívesen veszik isteneink
 Adományit a tiszta kezeknek.

PELASGOS.

- 370 Hiszen nem ültök en-házamnak tűzhelyén
 S ha általában szennyfolt éri városunk,
 Keressen akkor gyógyító irat maga.
 De én előbb ígéretet sem adhatok,
 A míg egész népemmel nem közöltem ezt.

KAR.

Második stropa.

- 375 Te vagy a város, te vagy a nép,
 Állván törvény fölött
 Kormányzol oltárt s e föld tűzhelyét.
 Kezedben ott van a királyi pálcza;
 Királyi trónusodról int szemed,
 280 S teljesül az. Ó kerüld az átkot!

¹ Themis, az igazságos sors osztója, szintén védi az ótalom-keresőt.

PELASGOS.

Csak ellenimnek sujtsa átok a fejét!
 De rajtatok baj nélkül nem segíthetek.
 Ám nem okosság kéréstek becsmérteni.
 Kételkedem s szívem megszállta félelem:
 385 Merjem, ne merjem? és mi sors jön úgy reám?

KAR.

Második antistropa.

Tekintsd, ki a magasból letekint
 S védi a sokbajú
 Halandót, a ki a rokonhoz esd,
 De nem nyeré meg attól szent jogát.
 390 Ótalmazó Zeus karja bünteti
 Azt, ki meg nem szánja a szenvedőket.

PELASGOS.

Honi törvény szerint ha győznek rajtatok
 Az Aigyptos-fiak, hivatkozván közel
 Rokonságukra, vajh ki vet gátat nekik?¹
 395 Ki kell mutatnod azt honod törvényivel,
 Hogy egyiküknek sincs fölöttetek joga.

KAR.

Harmadik stropa.

Ó sose légyek alá vetve a férfiú
 Nyers erejének én! Ím e gyülölt frigyet
 Futva kerülöm, az ég csillagi merre fényt
 400 Vetnek utamra. Dikét vedd frigyesül s ügyünk
 Istenesen ítél meg.

PELASGOS.

Nehéz a döntés! engem bírónak ne végy.
 Mondám imént is, néphatározat nélkül

¹ L. a 340. vershez való jegyzetet.

- Mitsem tehetnék, bárha volna is jogom,
 405 Ne mondhassák, ha nem jól üt ki a dolog:
 „Idegent védve, elvesztéd tiéidet“.

KAR.

Harmadik antistropa.

- Mindkét félre tekint, tudván mindeneket
 Zeus, az igaz bíró s mint kiki érdemes,
 Jót ad a jónak és rosszat a rossznak ő.
 410 És igazat ha véd, mit habozol te még
 A jogosat cselekedni?

PELASGOS.

- Egy mentő gondolatnak mély hullámain
 Buvár gyanánt kell a vizsgáló szemnek itt
 Fenékre szállni, menten a bor gőzitől:
 415 Először is, hogy városunkra bajtalan
 S magunkra is jó véget érjen a dolog,
 Meg hogy viszály ne keljen a zsákmány miatt
 S titeket, a kik isteneknek zsámolyán
 Űltök, kiadva, pusztulásnak istenét,
 420 Az Alastort honossá hogy ne tégyük itt,
 Ki a halottat Hadesben se menti föl.
 Szükséges, nemde, itt egy mentő gondolat?

KAR.

Első stropa.

- Ó gondold meg, jó urunk
 S jog szerint légy istenes
 425 Patrónusunk!
 A menekvőt ki ne add,
 Kit honából durva gőg
 Messze földre kergetett.

Első antistropa.

- El ne nézd, hogy istenes
 430 Székhelyemről engem el-
 Hurczoljanak,
 Ország nagy-hatalmasa!
 Nézd, mi gőgös egy had ez
 S isten bosszuját kerüld.

Második stropa.

- 435 El ne nézd, hogy minket, a segély után
 Esdőket zord erő
 Az oltártól tova
 Ragadjon, mint lovat,
 Megfogva homlokom
 440 Diszét s ruhám czibálva.

Második antistropa.

- Tudd meg azt, akármikép rendelkezel,
 Hasonló jog szerint
 Bünhődnek egykoron
 A házad s gyermekid.
 445 Gondold meg ezt: igaz
 S hatalmas Zeus uralma!

PELAGOS.

- Meggondolám már és e szirtre vitt hajóm:
 Itt okvetetlen' nagy harczot kell kezdeni
 Emberrel avvagy istenekkel; oly erős
 450 E véleményem, mint a megszegzett hajó.
 De bajtalan menekvés nem mutatkozik.¹
 461 Ilyen viszály elől kitérek szívesen,
 Inkább legyek járatlan a bajokban én.
 Ó bár reményem ellen jóra válna még!

¹ Az itt következő verseket (452—460) a 486. vers után iktatta be Wecklein, s ezzel itt is, ott is helyesebbé tette az összefüggést.

KAR.

Halld meg szemérmes esdeklésim végszavát.

PELASGOS.

465 Nyiltan beszélj: figyelmesen meghallgatom.

KAR.

Szalagom és övem van a ruhám körül.

PELASGOS.

A női díszhez mind ez hozzátartozik.

KAR.

Tudd meg tehát, e díszek ép jó eszközök.

PELASGOS.

Szólj érthetőn, hová céloznak e szavak?

KAR.

470 Hahogy nem ígérsz seregünknek biztosat

PELASGOS.

Mi célra szolgál akkor a ruhád öve?

KAR.

Új díszbe vonjuk itt ez istenszobrokat.

PELASGOS.

Rejtélyszerű szó; mondd ki hímezetlenül.

KAR.

Ez istenekre nyomban felkötöm magam.

PELASGOS.

475 Szavad, miként a nyíl, átjárta szívemet.

KAR.

Most nemde érted? felnyitottam a szemed.

PELASGOS.

Lebirhatatlan küzdelmek vesznek körül;

Miként folyamnak árja, zúdul rám a baj.

A vész hajózhatatlan tengerére szállt

480 S a vad viharban révre nem talál hajóm.

Kérésetek mert hogyha meg nem hallgatom,
 Szentségtörést mondál, túl nem nyilazhatót.
 S ha rokoniddal, Aigypnos fiaival
 A várfalaknál nyílt csatára szállanék,
 485 Nem jaj-keserves lenne-é az áldozat,
 486 Hogy férfivér áztassa földünk nők miatt?
 452 Hisz a háznak, ha elrabolják kincseit
 [Romláshozó teherrel töltve a hajót]¹
 Új kincset adhat Zeus áldáshozó kegye;
 454 S a nyelv ha oktalan küldé ki gyors nyilát,
 A jó szó újra elsimitja zord szavát,
 A melynek éle megsebezte a szívet.
 De vérrokonnak vére hogy ne folyjon el,
 E gyász orvosszeréül áldozunk sokat,
 460 Sok istenünknek hulljon véres áldozat.
 478 De főleg a védelmező Zeus bosszuját
 Kell félni, mert ember legfőbb félelme ő.
 Nos rajta hát, e szűzek tisztos atyja te!
 490 Szedd össze csak legitten e zöld ágakat
 És tedd le isteninknek más oltárain,
 Hogy lássa rajtuk minden polgár jöttötök
 Biztos jelét és el ne vesse szavamat.
 Uralkodóit ócsárolni kész a nép;
 495 De látva ezt, szívük könnyen megeshetik
 S gyűlölni kezdik gögös férfiak hadát,
 Irántatok meg nő a szíves indulat:
 Hiszen mindenki nyájas a gyöngébb iránt.

DANAOS.

Be megbecsüljük e szerencsét, ó mily üdv,
 500 Hogy benned ily hatalmas pártfogót nyerénk!

¹ E verset Wecklein nem tartja az összefüggésbe illőnek. Nemi összefüggés mégis mutatkozik.

Megyek, csak adj mellém kalauzt a nép közül
 Útat mutatni, hogy a honi istenek
 Templomterén az oltárt s szent székhelyeket
 Megleljem és a várost bátorságosan
 505 Járhassam; külsőm úgylis idegenszerű.
 Más népet táplál a Nilus s az Inachos.¹
 Tápláld bizalmam, ne kövesse félelem.
 Nem tudva, jó barátot is megölt nem egy.

PELASGOS.

Nos emberek! bölcsen beszél az idegen.
 510 Kalauzoljátok istenink oltárihoz
 S szemközt jövőkkel ne fecsegjete sokat,
 Hisz istenekhez viztek esdeklő utast.

(Danaos a kísérekkel el.)

KAR.

Im' utasítád s bátorságosan halad.
 De én mit tégyek? bátorságot hol nyerek?

PELASGOS.

515 Hagyd itt inséged bús jelét, ez ágakat.

KAR.

Jó, itt hagyom s szavadnak, ime, engedek.
 (Lerakják az ágakat.)

PELASGOS.

És most vonulj e sík berekbe szaporán.

KAR.

S hogy ád ótalmat nékem e profán berek?

PELASGOS.

Nem adlak én ki szárnyasok zsákmányaúl.

KAR.

520 Csak ellenségnek, mely a sárkánynál dühösb.

¹ Az Inachos folyó Argos mellett.

PELASGOS.

Jó szómra mérthogy jó szóval nem válaszolsz?

KAR.

Ó ne csodáld, a félelem ha megzavar.

PELASGOS.

A nőkbe' mindig szertelen a félelem.

KAR.

Vidítsd szavaddal s tetteiddel szívemet.

PELASGOS.

- 525 Nem hagy sokáig itt atyátok titeket.
 Én indulok, hogy összehívjam népemet,
 Jóindulatra birjam a közvéleményt
 S atyádat is tanítsam, mit kell szólnia.
 Maradj tehát itt és honunknak istenit
 530 Kérd áhitattal: adják meg kérésteket.
 Sietek immár mind ezt teljesíteni;
 Siker kövesse s rábeszélés léptimet.
 (A király kíséretével Argos felé távozik.)

KAR.

Első stropha.

- Királyoknak királya, Zeus,
 Legboldogabbja a boldogoknak,
 535 Hatalmasok közt leghatalmasb,
 Hallgass meg s gyermekidről
 Hárítsd jogos haraggal a férfi-gőgöt
 És a bibor tengerbe sülyeszd el
 Azt a sötét hadi gályát.

Első antistropha.

- 540 Tekintsd ez ősi törzsű fajt,
 A mienket, a hozzád esdekelőt,
 Hadd újuljon a szívvidító
 Dicsérete ősi anyánknak.

- Gondolj reá, hogy egykor Iót ölelted.
 545 Zeus sarjainak valljuk mi magunkat
 És ez a föld a mi bölcsőnk.

Második strophá.

- Reá akadtam a régi nyomra,
 Ősi anyám legelő-helyére,
 Kövér, virágos rétre, honnan egykor
 550 Bögöly-üzötten Io
 Megzavarodva futott.
 Számtalan emberi törzseken át
 Bujdosa és a szemben eső
 Partok ölen, mint végzete szólt,
 555 Átszeli a habok árját.¹

Második antistrophá.

- Bolyong a földjén Ázsiának
 S juhnevelő Phrygián keresztül,
 A mysiai Teuthras² városán át,
 Lydia sík mezein
 560 És a kilix³ hegyeken,
 Majd Pamphylia földjein át,
 A folyamok sebes árja között,
 Ott az aranytermő talajon,
 Aphrodité buza földjén.⁴

Harmadik strophá.

- 565 A szárnyas pásztornak⁵ fülánkja úgy
 Űzte, a mig oda ért az

¹ T. i. átgázolt a Bosporoson, mely Európát Ázsiától elválasztja. A Bosporos (Tehén útja) épen róla van elnevezve.

² Teuthras Mysia királya volt.

³ Kilix = kilikiai.

⁴ Hogy Phoinikiát, Syriát vagy Kyprost kell-e érteni, nem bizonyos.

⁵ A szárnyas pásztor a Hera-küldte bögöly.

Isteni szent berekbe,
 A hó-itatta rétre, mellyen átfuvall
 Typhós ereje¹

- 570 S a kórt nem ismerő Nilus-vidékre
 Örületig csigázva, mint
 Bacchans, a kit az ösztökével
 Hera haragja hajszolt.

Harmadik antistropa.

- Az ott lakókat sápadt félelem
 575 Fogta el, úgy remegtek,
 Látva e ritka látványt,
 A felemás halandó szörnyü alkatát,
 Félig ünőt,
 Félig meg asszonyt. Csodálta minden.
 580 S akkor a bujdosó, szegény
 Bögöly-üzött Iót ki volt,
 A ki megenyhítette?

Negyedik stropa.

- A nem szűnő idők urának,
 Zeusnak a műve volt ez.
 Szelid hatalmával keze
 585 S isteni enyhe fuvalma
 A hogy éri, eloszlik a kín
 S könnybe fullad a szégyen.
 Való, hogy Zeusnak szép szerelmi zálogul
 Hirbe' dicső fiat szült . . .

Negyedik antistropa.

- 590 És boldogat hosszú időkig.
 Ujjongott az egész föld:

¹ Aithiopiába. Typhós ereje körülbelül annyit mond, mint
 ma a Számum viharja.

„Ez a viruló szép fiú
 Zeusnak a sarja valóban.
 Mert ki vethete más — határt
 595 Héra bőszt boszujának?“
 Zeus műve volt ez! és Epaphos véreinek
 Mondhatod a mi fajunkat.

Ötödik strophá.

Melyik istent hívhatnám jogosban?
 Van igazabb ügy a világon?
 600 Ó Zeus atyánk! fajunkat ültető nagy úr,
 Nemünk építő-mestere!
 Ó minden áldás éltető fuvalma!

Ötödik antistrophá.

Ó az, ki senkinek se hódol,
 Nem ismer más hatalmasabbat,
 605 És tisztelettel nem tekint föl senkire.
 Csak szól és létre jő a tett,
 A mit kigondol, azt megteljesíti.

(Danaos visszatér a városból. Második epeisodion 608—632.)

DANAOS.

Bátran, leányim! Argosban jól áll ügyünk:
 Immár a népe meghozá határozatát.

KAR.

610 Ó légy e kedves hírért üdvöz, jó atyám!
 Mond el mi nekünk, a határozat mint esett
 És merre hajlott a többség győztes keze?¹

DANAOS.

Osztatlanul határozott Argos városa,
 Úgyhogy megifjult s gyorsan vert öreg szívem,
 615 Midőn egész nép fölemelte jobb kezét

¹ T. i. kézemeléssel szavaztak.

- S zúgot belé a lég, hogy ezt határozzák:
 Ezen a földön lakhatunk mi szabadon,
 El nem ragadhat, meg nem sérthet senki itt,
 El nem vihet sem itt-lakó, se jövevény,
 620 S erőszakot, ha alkalmazna ellenünk:
 E föld lakója, a ki rajtunk nem segít,
 Az becsstelen lesz s néphatárzat számüzi.

- Im ezt javaslá, érdekünkben így beszélt
 Argos királya, óva intvén városát,
 625 Hogy föl keltse inségest ótalmazó
 Zeus bősz haragját; mert a kettős förtelem,
 Hogy idegent s honost egyszerre sérte meg,
 Sok szenvedésnek lenne gazdag kútfeje.
 Ezt hallva Argos népe, nem várt hirdetőt,
 630 Hanem kezét föltartva jelzé: úgy legyen!
 Királya bölcs beszédét így hallgatta meg
 Pelasgok népe, Zeus meg eldönté ügyünk.

KAR.

- Nosza mondjunk üdvöt az argosiak
 Népének, a mint ő üdvöt adott.
 635 Halld meg vendégszerető ajakunk
 Fohászait, ó vendégszerető Zeus!
 S te vezérelj teljedesésre.

Első stropha.¹

- Halljátok meg, ó Zeus
 Vérei, ég lakói,
 640 A mi imánkat e népért:
 És e pelasgosi várost
 Meg ne emészsze a vad
 Ares lángja, ki nem

¹ Második stasimon 638—717.

- Tánczba-hívót riadoz
 645 És a vér mezején
 Férfi-vetést arat le,
 Mert megesett szive rajtunk
 S jóakaró az ítélet.
 Tisztelik ők, ki Zeushoz esd,
 650 Balsorsu leányok e nyáját.

Első antistropa.

- Im' nem a férfi-had
 Kedve szerint szavaztak,
 Nők panaszát becsülték,
 Zeusra tekintve föl:
 655 Ő a bosszuló,
 Győzhetetlen őr;
 Nincs ház, a mely őt
 Birni vágyna tetőin:
 Hajh, mert súlyos a terhe!
 660 A Zeussal rokon esdőt
 Félve tisztelik itten,
 Tiszta tűzhelyeikkel azért
 Tetszeni fognak az égnek.

Második stropa.

- Szálljon azért a lomb
 665 Árnya fődözte ajk
 Áhitatos fohásza!
 Meg ne néptelenítse
 E várost soha inség.
 Visszavonás! e föld ölét
 670 Meg ne itasd soha honfivérrel.
 Meg nem szedve viruljon
 Ifjusága s a Kypris

Emberölő szeretője¹ ne
Vágja le zsenge virágát.

Második antistropa.

- 675 Bölcs öregek tanács-
Adni tudó kara
Végye körül az oltárt.
Jóra vigyék a várost
Zeusnak a tisztelői:
680 Védi az a vendégjogot
És igazat teszen ős törvénnyel.
Itt e földön a termés
Újuljon meg örökké
És segítse meg Artemis
685 Gondosan a vajudó nőt.

Harmadik stropa.

- És sose rontson elő
Férfiölő vizsály
Marczangolni e várost,
S táncz- és lantgyülölő
690 Jajkeserves Arest
A néppel hadra fegyverezni.
Polgároktul a kórok
Serge messze maradjon
És e földnek az ifjait
695 Ótalmazza Lykeios.²

Harmadik antistropa.

Gazdagon áldd meg, ó
Zeus, eme föld ölét
Minden időbe', kérünk.

¹ Kypris (Aphrodite) szeretője Ares, a hadisten.

² Lykeios: Apóllon mellékeve. Argosban kiváló tisztelettel adóztak neki.

- Elljenek sokat
 700 Nékik a juhok.
 Csak üdvöt adjon minden isten.
 Vidám gyülekezetnek
 Vigan zengjen a lantos
 És a szüzeknek ajkiról
 705 Lágý dal szálljon az égbe.

Negyedik strophá.

- S a kormány, mely a város öre,
 Tisztelve légyen a polgárok által ¹
 S az idegennek, — a közüdvöt óva,
 Pártolva józan békülést
 710 S nem várva, míg a harcz kigyúl, —
 Bút nem okozva, szent jogát megadja.

Negyedik antistrophá.

- Tiszteljék, mint atyáik, e' föld
 Minden hatalmas istenét borostyán-
 Füzérrel ékes barmok vérit ontva.
 715 Szülék iránti tisztelet
 A három törvény ² egyike
 A tisztos Dike ősi ércztábláján.
 (Danaos, ki a háttérből a tengeren jártatta kémlő tekintetét,
 ismét előlép. Harmadik epeisodion 718—783.)

DANAOS.

- Dicsérlek e bölcs kívánságért, kedvesim.
 De ne remegjen szívetek, ha meglepő
 720 Szavak hangoznak most atyátok ajkiról.
 Mert őrhelyemről im' egy idegen hajó
 Tűnik szemembe, úgy van, úgy, nem tévedek

¹ E sorok jellemzik a költő aristokrata elveit.

² A három törvény az istenek, a törvények és a szülők iránti tisztelet törvénye.

- Látom vitorlavásznát, bőrpánczélzatát,
 Arczát, a mely útját kémelve erre tart¹
 725 És a hajó farát kormányzó rúdnak is
 Idáig hallom épen nem kedves szavát.
 Látom hajósit is már, a mint a fehér
 Ingből kiválnak barnabőrü tagjaik.
 Im' látható már a hajók egész raja
 730 Kiséretükkel; zajt csap a vezérhajó
 S parthoz közelgve már bevonta vásznait.
 Csak nézzetek most e dologra józanul,
 Nyugodtan és az istenekhez esdjetek.
 Én nézek addig pártfogók, védők után.
 735 Valószínűleg hirdető jön vagy követ,
 Zsákmány gyanánt hogy elragadjon titeket.
 De semmi sem lesz ebből, csak ne féljete!
 Ha későn jönne a segély, legbiztosabb
 Az istenek segélyét nem felednetek.
 740 Csak bátran! egykor, a sorstól rendelt napon
 Lakol a bűnös, a ki istennel daczolt.

KAR.

Első strophá.

- Atyám, be félek, hogy a gyors szárnyú hajók
 Itt lesznek egyben s késlekedni nincs időnk.
 Jaj, szívemet körül fogja a félelem!
 745 S messze ha elfutok, haszna vajon lesz-é?
 Ó jó atyám! a rettegés megöl.

DANAOS.

Bátran, leányim! Argosnak határzata
 Erősen áll. Tudom, harczolnak értetek.

¹ A hajó élénk megszemélyesítése.

KAR.

Első antistropa.

Elvetemült, dühös mind Aigypnos neme
 750 És harczczal telhetetlen: jól tudod magad.
 Öblös, erős, sötét orru hajók ölén
 Fekete férfiak százaival közelg:
 A bösz harag mutatta útjokat.

DANAOS.

Sokat találnak itt, kik déli hő napon
 755 Aczélozák meg karjaiknak izmait.

KAR.

Második stropa.

Ne hagyj magamra, arra kérlek, jó atyám!
 A nő magában semmi, harczra nem való.
 Vészkoholók azok, telve szívök ravasz
 Tervvel, az istenek tűzhelyeit csak úgy
 760 Nem becsülik, valamint a hollók.

DANAOS.

Csak hasznatokra lenne nektek, gyermekim,
 Ha, mint ti, úgy gyűlölnék őket istenink.

KAR.

Második antistropa.

Nem félik ők e koszorúkat, e szigonyt,¹
 Atyám, s mitőlünk nem tartják távol kezük.
 765 Gögösek ők s merész, örületes dühvel
 Telve, miként kutyák; nem hederítenek
 Semmit az istenekre.

¹ Poseidon szigonyát.

DANAOS.

Mondják, a farkas földre gyűri a kutyát
S nem győzte még le a papyrus a kalászt.¹

KAR.

770 De büszke szörnyek ők s dühök szentségtelen,
Azért hatalmuk mindenkép félelmetes.

DANAOS.

Hajós seregnek útja mégsem oly sebes,
Rév nincs közel, a tatkötélnék hurkait
Bajos kidobni s a hajónak pásztori ²

775 Hamar kivetni vasmacskájok nem merik,
Kivált, hogy révtelen part várja őket itt
S nyugvóra hajlik a nap. Mert az éjtszaka
A bölcs kormányost gondba szokta ejteni.
Így a kiszállás a seregnek is nehéz,

780 A míg hajójuk biztos révbe nem jut el.
Lányom, ha félsz is, isteninket ne feledd!

— — — — — ³

Megyek segélyért: meghallgatják ott az agg
Követet, a ki szivben, szóban ifjú még.

(Danaos el.)

KAR.⁴*Első strophá.*

Ó halmos föld, kit méltán tisztelünk!

785 Mi lesz velünk? ó mely zugába futhatunk
Itt Ápiának? védő rejtek hol fogad?

¹ Vagyis: a kalászevő argosiak erősebbek a papyrusevő aegyptusiaknál. Az egyiptomiak főterménye a byblosnövény vagy papyrus volt, melyet nyersen is, főzve is ettek.

² Kormányosai.

³ Hartung itt egy sornyi hézagot állapított meg. A következő sor kezdete: „Megyek segélyért“ — nem érezteti e hézagot, hívebben így hangzanék: „Segélyt szerezve.“

⁴ Harmadik stasimon 784—831.

- Sötétlő füstként szállanék
 A Zeus felhőihez közel,
 Miként merőben
 790 Láthatatlan könnyű por,
 Fölszállanék most szárnytalan' a magasba.

Első antistropa.

- Immár a vészt el nem kerülhetem:
 Sötét haboknak árjain lebeg szívem.
 Atyám, e hirre félelmemben meghalok.
 795 Hurokját mért nem dobja már
 Nyakamba a halál keze,
 Előbb, hogy átkos
 Férfikéz e testhez ér?
 Inkább a Hades légyen az én parancsolóm.

Második stropa.

- 800 Vajh hol találnék a magasban egy helyet,
 A mely körül a felhő hóvá dermedez,
 Avagy járatlan szirtfokot,
 Pusztá, zordon sas-tanyát,
 Hogy szédítő ormiról
 805 Mélybe vessem testemet,
 Mielőtt erőszakos
 Nász e férfiakhoz kötne?

Második antistropa.

- Ebek prédája légyek aztán, bánom én?
 Csapjon belőlem lakomát az orv-madár.
 810 Keserves bűmtől a halál
 Válthat engem meg csupán.
 Jöjjön hát a vég előbb,
 Mint gyűlölt nász percze rám.
 Vagy találhatnék utat,
 815 Mely e násztól megmenthetne?

Harmadik strophá.

Kiálts az égre, kérj, dalom,
 Segélyt az istenektől.
 De megmenthetsz-e engemet
 A bajtól? Nézz le ránk, Atyánk,¹
 820 S igaz szemed ne nézze el
 A vad erőszak tetteit.
 Védd, a ki ótalmat kér,
 Föld ura, Zeus, hatalmas!

Harmadik antistrophá.

Ó mert Aigiptos sarja, lásd,
 825 Vad férfi-göggel üldöz
 Sebes-rohanva engemet;
 Vadúl zajongva tör reám
 S erővel elragadni vágy.
 Tiéd a mérleg, mérlegeld!
 830 Nélküled a halandó
 Vajh mikor érne célhoz?
 (A part felől hangzó lármajelzi, hogy az Aigiptos-fiak partra értek.)

Első leány.²

Ah, ah! jaj, jaj!
 835 Im a rabló, a hajós partra száll.

Második.

Vessz hamarább, te rabló!

Harmadik.

Ó jaj, szememmel látom a hajó
 840 Hágsóit: én lármát csapok!

Negyedik.

Az erőszak előjátéka az ott,
 A mely fenyeget. Ó jaj nekem!

¹ Zeus.

² Negyedik epeisodion 834—1028.

Ötödik.

- 845 Futni az istenekhez!
 Kérkedik ott az az ádáz,
 Terhe hajónak, földnek.

Hatodik.

- Föld fejedelme,¹ védj meg!
 (Megjelenik a hajóról küldött Hirdető fegyveres szolgák kíséretében.)

HIRDETŐ.

- Rajta, hajóra hamar,
 850 Mentől hamarabb!
 Másként remegj,
 Czibálva czibálják fürteidet,
 Sok sebből ömlik a véred
 S leszelik fejedet.
 855 Hajóra, hajóra hamar, nyomorultak!

KAR.

Első stropha.

- Vesztél volna el ott,
 Hullámozó habokon
 Úri daczoddal együtt
 859 Egyberovott fenyűszálaiddal.²
 862 Bár az erőszak vágya s az elme
 863 Homálya kiveszne szivedből!³

HIRDETŐ.

- 860 Hajóba doblak mindjárt véresen.
 861 Előre, menni!
 863 Hohó, hohó!

¹ Pelasgos.² Hajóddal.³ E két verssort Oberdick helyezte ide. Ez a rész nagyon romlott alakban maradt fenn.

Hagyd ez oltárt, — vár hajónk —
 865 Ezt honunk nem tiszteli.¹

KAR.

Első antistropa.

Nem, sose lássalak én
 Viz, te baromnevelő,
 Melytől az emberi vér
 Meggyarapodva virúl erőben.²
 870 Engem ez oltár ősi hatalma
 Ótalmaz, e földnek a lányát.

HIRDETŐ.

Hajóra csak, hajóra csak hamar,
 Ha akarsz, ha nem.
 875 Különben erő
 Oltárodtól elragad,
 Vagy még súlyosb kin gyötör.

KAR.

Második stropa.

Ó jaj, jaj, jaj,
 Ó bár csak tehetetlenül
 880 Sülyednél le a tenger
 Hullám-ligetébe
 S Sarpedon fövényes fokánál³
 Hányyna a mérges orkán.

HIRDETŐ.

Csak hívd, kiáltsd és jajgasd istenid,
 885 Aigyptosék hajóit nem kerülöd el,
 Siránkozzál bár még keservesb hangokon.

¹ Mi nem ezeket az isteneket tiszteljük.

² A Nilusról van szó.

³ Kilikiának egy veszedelmes hegyfoka.

KAR.

Második antistropa.

Ohó, ohó!

Vészt csaholva be nagyra vagy,
Be kérkedel azzal a földdel.

890 Látván gögöd' a Nilus¹

Bár megvédene tőled
És daczodat leverné!

HIRDETŐ.

Parancsolom hát, a hajóra el, hamar,
— Mert visszafordul — gyorsan, haladéktalan'!

895 E kéz, ha kell, hajfűrtötök se tiszteli.

KAR.

Harmadik stropa.

Ó jaj, atyám!

Nem véd meg az oltár. Hurczol im' el
Lassan, miként a pók,
Álom rémeként.

900 Jaj nekem!

Ó föld, anyám, segíts,
Távolítsd el a vést,
S föld fia,² Zeus atyám!

HIRDETŐ.

Nem félem én e földnek istenségeit:

905 Nem ők neveltek s ösztítették meg fejem.

KAR.

Harmadik antistropa.

Közel sziszeg
Ez a kétlábu kígyó
S mérges viperaként

¹ A Nilust istenként tisztelték.² Rheát Gével (= föld) azonosították.

Marja lábamat.

910 Jaj nekem!

Ó föld, anyám, segíts,

Távolítsd el a vést

S föld fia, Zeus atyám!

HIRDETŐ.

Ha a hajóra nem mégy és szót nem fogadsz,

915 Rongyokra tépem a ruhádat iziben.

KAR.

Város vezéri! im' erőszak sujt le rám.

HIRDETŐ.

920 Hajadnál fogva kell, hogy elhurczoljalak,

921 Mivel parancsom, látom, meg nem fogadod.

KAR.

919 Uram! végünk van! ó váratlan szenvedés!

HIRDETŐ.

917 Legitt sok urat,¹ Aigyptosnak fiait

Látjátok; vigan! nem lesztek gazdátlanok.

(Pelasgos, Argos királya kíséretével megjelen.)

PELASGOS.

922 Megállj! mit művelsz? mily merészség késztetett,

Hogy így gyalázd pelasgosoknak a honát?

Azt véled, itt ez asszonyoknak városa?

Barbár létedre a hellént még gúnyolod

S nem látod át jogsértő balgaságodat?

HIRDETŐ.

Mivel sértettem volna én meg a jogot?

PELASGOS.

Egy az: mi illik idegenhez, nem tudod.

¹ E két sort *Heath* helyezte ide, mivel a *sok* *úr* említése felelet az *Uram*-ra (919. v.)

HIRDETŐ.

Nem-é? mit elveszíték, meglelém s viszem.

PELASGOS.

930 S Argosba' millyen patrónushoz fordulál?

HIRDETŐ.

Hermeshez, a ki a kémek nagy mestere.

PELASGOS.

Istent hívál s nem féled istenek kezét?

HIRDETŐ.

Kiket a Nilusnál tisztelnek, mind tisztetem.

PELASGOS.

Tehát előtted semmik Argos isteni?

HIRDETŐ.

935 Erő ha nem tilt, én e lányokat viszem.

PELASGOS.

Érintsd csak őket és azonnal meglakolsz.

HIRDETŐ.

Nem mondhatom, hogy szíves hangzatú e szó.

PELASGOS.

Szentségtörőket hogy fogadnék szívesen?

HIRDETŐ.

Megyek, jelentem Aigyptos fiainak.

PELASGOS.

940 Nincs erre gondom, bátran megjelentheted.

HIRDETŐ.

De hogy jól tudjam s szólhassak világosan,

— A hirdetőnek tiszte nyiltan szólani —

Mit mondjak ottan, hogy ki rablá tőlem el

E nők csapatját, mely mi vélünk vérrokon?

945 Mert nem tanúk szavából ítél Ares itt,

És nem ezüstért oldja ő fel e viszályt,

Ó nem, sok férfi hull előbb el véresen,
Sokaknak élte vész előbb a harcmezőn.

PELASGOS.

Miért nevezzem meg magam? majd megtudod
950 Később és véled együtt úti társaid.
E lányokat, ha szép szavakkal ráveszed
És jószántukból menni készek, ám vigyed.
De Argos népe egyhangúlag hozta meg
Határozatát, hogy e nők sergét nem szabad
955 Kiadni semmi hatalomnak; és e szó,
Miként erős szeg, úgy áll rendületlenül.
Bevésve ércz lemezre nincs határozatunk,
Sem írva nincs papyrusok hártványaira,¹
De szabad ajkról érthetően hallhatod.
960 Szemem elől távozzál, nyitva áll az út!

HIRDETŐ.

Úgy látszik, immár újabb harc kezdetkezik.
Férfiaké legyen tehát a győzelem.

PELASGOS.

Nos, férfiaknak érzitek ti majd e föld
Lakóit és nem árpale ivóinak.²

(a karhoz :)

965 Ti hű cseléditekkel együtt menjetek
Csak bátorodva sánczos városunkba bé.
Erős falaknak mély gyűrűje övezi,
Van benne számos, országos középület
S nem szűk marokkal építettem magam is.

¹ Czélzás az egyiptomi királyok eljárására, a kik nem jelentek meg népük előtt, hanem érczlemezre vésették vagy papyrusra iratták rendeleteiket.

² Az egyiptomiak nem termesztettek szőlőt, nem ittak bort, csak árpalevet.

- 970 Most töletek függ, másokkal kívántok-é
 Egy házba' lakni, vagy, ha nincsen kedvetek,
 Magán-lakokban szinte nyerhettek lakást.¹
 Mi legjobb és legkedvesebb, tetszés szerint
 Vegyétek azt. Én hű ótalmatok vagyok
 975 És minden polgár, a ki ezt határozza.
 Várhatsz ezeknél még hatalmasabbakat?

KAR.

- Fizessen a jóért jóval az ég,
 Ó pelasgosi hős!
 Küldd el kegyesen hozzánk az okos
 980 Tanácsot adó Danaost, a mi jó
 Atyánkat: az ő szava dönti el azt,
 Mily házba' nyerünk jó hajlokat és
 Vendégszerető fogadást. Idegent
 Gáncsolni szokás.
 985 Úgy legyen, a hogy a legjobb!
 Jó hírben, a nép dicsérete közt
 S haragja nélkül
 [Gyülekezzünk, készen az útra, hamar];²
 Ti pedig sorakozzatok itt, szeretett
 Szolgálóink, mi körénk, a mint
 Mindenikünknek sorshúzással
 990 Rendelt Danaos hozományul.³
 (Pelasgos ezalatt távozott. Danaos fegyveres kísérettel érkezik
 a városból.)

DANAOS.

Leányim! Argos népét ünnepelnetek
 Kell áldozattal, mint Olympos istenit

¹ A melyben tehát maguk laknak atyjukkal együtt.

² E hiányzó sor Wecklein gyanítása szerint van kitöltve.

³ A szolgálók kara mellékkart képez. A kar e szavakkal elhagyja az oltárt és ismét az orchestrában gyülekezik.

- És hő fohászsza, mert ők megmentőitek.
 Felháborodva hallák tőlem, hogy velünk,
 995 Jó rokonokkal a rokonhad mit művelt.
 E lándzsás szolganépet mellém rendelék,
 Hogy ősz fejemnek jusson kellő tisztelet
 S váratlan' ellenséges lándzsa véremet
 Ne ontsa e föld örökös szennyfoltjaúl.
 — — — — — ¹
- 1000 Ezért irántok még nagyobb hálátokat
 Tanúsítsátok, mint akár irántam is.
 S atyátok számos intelméhez, a melyet
 A szívetekbe vésett, véssétek be azt,
 Hogy ismeretlent ismertté idő teszen.
- 1005 Idegen ellen annyi rossz nyelv résen áll
 És kész reája mocskot kenni könnyedén.
 Hát intelek, ne hozzatok szégyent reám;
 Oly korba' vagytok, melyre sok szem áhitoz.
 Érett gyümölcsöt megőrizni oly nehéz!
- 1010 Megrontja isten: ember meg ne rontaná?
 Megrontja szárnyas s földöncsúszó szörnyeteg.
 Az ért gyümölcsöt Aphrodite hirdeti,
 De éretlen gyümölcsöt tépni tilt szava.
 Alakja hogyha szép a szűznek, mind, a ki
- 1015 Mellette elmegy, sóvárgó szem gyors nyilát
 Lövelli rá és édes vágynak rabja lesz.
 Ne tűrjük azt, a mit kerülve² annyi bajt
 És annyi tengert véges-végig szenvedénk,
 S szégyent magunknak, ellenséginknek gyönyört
- 1020 Ne nyujtsunk. Két lakás közt válogathatunk:

¹ Itt hiányzik egy sor, a melynek ez lehetett a tartalma:
 „És idegen se vethessen kezét reám“.

² T. i. a kelletlen nászt.

Egyet Pelasgos, egyet a város kínál,
 Hogy lakjuk ingyen: a választás nem nehéz.
 Csak őrizzétek atyai intelmimet,
 Az életnél is többre tartva az erényt.

KAR.

- 1025 Csak másban el ne hagyjon istenink kegye :
 Erényem szép virágját, jó atyám, ne féltsd.
 Ha istenek végzése mást nem mér reám,
 El nem hagyom lelkemnek régi ösvenyét.
 (Exodos 1029—1084.)

KAR.

Stropha.

- Nosza dicsérjük e város
 1030 Fejedelmit, a dicső isteni serget,
 A kik oly rég Erasinos¹
 Sebes árjánál lakoznak.
 No leányok, zengjetek dalt
 Mi velünk, kik a pelagos-népet áldjuk
 1035 S a Nilusnak torkolatját
 Soha hymnus ne dicsérje.²

Antistropha.

- Nosza dalljuk a folyókat,
 Melyek áldó, gyerektermő vizük öntik
 Simogatván ragyogó szép
 1040 Habjaikkal a mezőket.
 Könyörülj, szűz Artemis te
 Seregünkön s Kytherea ne erővel
 Tegye ránk a nász igáját.
 Elleninknek jusson e di.

¹ Erasinos : argosi folyó.

² A Danaos-leányok tehát egészen a hellén istenekhez szegődnek.

SZOLGÁLÓK KARA.

Stropha.

- 1045 Aphroditét se felejtí el az ének:
Hera mellett Zeus hatalmát közelíti.
Leleményes istenasszony,
Viszi hírét sok dicső tett.
S vele együtt, a szerelmes szép anyával
1050 Jön a Vágy s a megigézö, diadalmas
Rábeszélés. Aphrodite
Követöje Harmonia
S a szerelmi lágy enyelgés.¹

Antistropha.

- A futóra leviharzó dühös orkán
1055 Ijedsztet, meg a véres hadi lárma.
Mi egyébért rohan erre?
Minek üldöz az a gálya?
Mit a végzet mi reánk mért, megvalósul.
Sohasem jár nagy eszén túl senki Zeusnak,
1560 Bele nem lát soha senki.
A mi sors már annyi lányt ért,
Mi velünk is szabad az most.

Stropha.

KAR.

Ó te védj meg, Zeus, engem
Aigyptos-fiak frigyétől.

SZOLGÁLÓK.

- 1065 Bizony ez lenne a legjobb;
De ki hajt meg hajthatatlant?

¹ Harmonia, az összhang, egyetértés a szerelemmel kapcsolva jár.

KAR.

Bele nem látsz a jövőbe.

Antistropa.

SZOLGÁLÓK.

De ki látna Zeus eszén át?

Hisz e mélység feneketlen!

KAR.

1070 A szavad túl ne csapongjon.¹

De taníts meg, mi a tisztem.

SZOLGÁLÓK.

Ne bizonykodj' isten ellen.

KAR ÉS SZOLGÁLÓK.

Stropha.

Ó háritsd el, Zeus urunk

Gyűlölt férfiak frigyét

1075 Ezt az utáltat, a hogy

Szenvedésitől Iót

Megváltottad egykor gyógyító kezed

Pusztá érintésivel.

Antistropa.

Adj a nőknek diadalt:

1080 Rosszban ennyi jó legyen

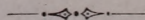
S kétszeresének érzem.

A mit esdek, teljesül:

Isten megváltó hatalma működik

S a jók győzelme lesz a vég.

¹ T. i. a kellő határokon. Ne akard tudni Zeus akaratát.

II.

PERZSÁK.

BEVEZETÉS.

A „PERZSÁK“ az egyetlen történeti dráma a három nagy tragikus művei közt. De ugyanezt a tárgyat négy évvel előbb már Phrynichos is feldolgozta *Phoinissai* (Phoinikai nők) cz. drámájában és már ő Perzsia fővárosába, Susába tette a darab színhelyét. Ő azonban — mint a ránk maradt Hypothesisből tudjuk — mindjárt a darab elején fölléptet egy eunuchost, a ki Xerxes vereségét jelenti. Aischylosnál először a perzsa vének kara fejezi ki aggodalmait, majd Atossa, Xerxes anyja beszéli el baljóslatú álmát, csak azután lép föl a hirdető, a ki Xerxes kudarczát hírül adja. Így tragédiánkban megvan a művészi fokozás, a mi Phrynichosnál merőben hiányzott.

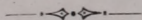
A dráma tárgya tehát Xerxesnek és roppant tengeri hadának szégyenletes veresége Salamisnál (Kr. e. 480.) s így közvetve a görögök diadala és dicsőítése. Az 53 éves költő, a ki ott küzdött honfiai sorában a perzsa iga ellen, kétségbevonhatatlan patriotismusában sem feledkezett meg a művészi czélról és művészi eszközökről. A görögök diadalát a perzsák

jajveszékelésében, Xerxes megalázásában hirdeti, de egyszersmind elfojt minden kárörömöt, el minden gúnyt és gyűlöletet, s bámulatos objectivitással úgy rajzolja a perzsákat, hogy a nézőben bizonyos humánus részvét, tragikus szájalom keletkezhessék irántuk. Csak is így lehetett az ellenség tragédiájának megható képében visszatükröztetni a tisztult nemzeti érzés örömet és diadalát. S a görögöknek nem is szabad elbizniok magukat. Győzelmük nem egyszerű hadi szerencse dolga. Maguk az istenek büntetik meg Xerxes elbizakodott gögjét, istennel daczoló elbizakodottságát (ὕβρις). A szertelenre nőtt emberi hatalom megalázásában áll e kiváló műnek tragikuma. A költő épen azért, hogy Xerxes bűnös dölyfét minél jobban kiemelje, a történeti hűségtől tudatosan eltér s szelíd és bölcs uralkodónak rajzolja Dareioszt, mint a ki méltó arra, hogy a perzsák istenül imádják s bajukban hozzá folyamodjanak. Pedig tudjuk, hogy már Dareios nagy garral indult Görögország leigázására, Marathonnál nagy vereséget szenvedett s a Xerxes indította nagy hadjáratra már ő megtette az előkészületeket.

A salamisi csata után nyolcz évvel, Kr. e. 472-ben került színre az a tetralogia, a melyből darabunk fennmaradt. Később Hieron király kívánságára Syrakusában is előadták. A tetralogia a következő részekből állott: Phineus, Perzsák, Glaukos Potnieus (vagy: Pontios?) és Prometheus pyrkaeus (satyrosjáték). Az elveszett darabok tartalmát csak sejteni lehet. Némelyek szerint *Phineus*-nak mythosi tárgya volt, nevezetesen az argonauták kalandja, mint az Ázsia és Európa közötti nagy harcok előjátéka, s Phineus thrák király, a ki az argonautákat szívesen fogadja, megjósolta benne a későbbi nagy harcokat. Mások *Phineus*-ban

is történetibb tárgyat keresnek, olyat, a mely közelebbi vonatkozásban volna a *Perzsák*-kal s azt hiszik, hogy a perzsa seregnek Thrakián keresztül való vonulása volt benne előadva. Részemről valószínűbbnek hiszem az előbbi föltevést, mert a régiek nem választották el szigorúan a mythost a történettől s mert a perzsa sereg átvonulása Thrakián kevéssé kínálkozik drámai feldolgozásra alkalmasnak. *Glaukos Potnieus*-nak (Potniai kis város Plataia mellett) a plataiai ütközet lehetett a tárgya, melyben a Mardoniossal Görögországban maradt szárazföldi sereg is megsemmisült, a mint ezt Dareios a *Perzsák*-ban megjósolja. A *Prometheus pyrkaeus*-nak tárgya és a trilogiával való összefüggése egyáltalában bizonytalan.

A Perzsák cselekvénye és szerkezete is, mint az Ótalmkeresőké, igen egyszerű. Két színész az összes szerepeket végigjátszhatta.

SZEMÉLYEK :

Vének kara.

Atossa, Xerxes anyja.

Hirdető.

Dareios árnya.

Xerxes, perzsa király.

PERZSÁK.

Színhely: Szabad tér a susai királyi palota előtt Perzsiában.
A vének kara a karének (parodos 1—64) tactusára lépdelve,
melyet a karvezető mond, gyülekezik az orchestrában.

KAR.

Mi vagyunk ama perzsa sereg hivei,
Mely kivonúlt a hellaszi földre,
S őrizzük a dús, az arany palotát,
Mivelhogy a kor s rang tisztje szerint
5 Nagy urunk, Xerxes, a dareiosi sarj
Maga hagyta meg azt,
Hogy ez ország őrei légyünk.

Ámde szívem most retteg a vésztől
S nyugtalanul ver benn e kebelben,
10 Ha vajon hazatér-e megint a király
S a hadak ezre?
Mert ifju erőit egész Asia
Elküldte oda
S hirt se gyalog, se lovas követ onnan
15 Perzsák székhelyire nem hoz.

Odahagyták Susát s Egbatanát,
Oda Kissia¹ ős bátyája falát

¹ Kissia voltaképp tartomány Susiana provinciában.

- S kivonult seregük,
 Lóháton ezek, de hajón amazok
 S mentek gyalog is,
 20 Hadi nép nagy-sűrű rajokban.
 Így megy Amistres s Artaphrenes is
 És Megabátes és Astaspes,
 Mind perzsa vezér,
 — Megannyi király, a királyt uraló, —
 25 Rendezni a serget mind kivonúl;
 Ijt hordoz emez, lóháton ül az,
 Rá nézni iszony, ha csatáznak, iszony,
 Bétölti merész dacz a keblük.
 Megy a lószerető Artembares is
 30 És Masistres, megy a jónyilazó
 Imaios a hős s Pharandakes
 S paripát hajtó Sosthanes.
 A nagy és sokakat nevelő Nilus
 Mellől jöve el Susiskanes,
 35 Pegastagon, egyiptomi sarj,
 Meg a szent Memphisnek erős ura is,
 A nagy Arsames s Ariomardos,
 Kit az ő s Thébának¹ a széke ural,
 S a mocsárt lakozó² evezős hadi nép
 40 Szám nélküli nagy sokasága.
 Erre következik a puha lydok
 Tömege, kik a szárazföld fiain
 Urak és a kiket jó Mitrogathes,
 S Arkteus, a derék, gondos hadi fők,
 45 Meg a kincsben, aranyban dús Sardes
 Küld sok szekeres hadi néppel elő,

¹ Memphis előtt Thebai volt a főváros.

² T. i. a Nilus deltáját.

Csupa négy meg hatfogatú sorokat:
Félelmes látni e látványt.

Készül a szent Tmolos szomszédja:¹

- 50 Hellasra reá veti a rabigát,
Mardon, Tharybis, a lándzsatorók
Meg a mysus kapjavesők; Babylon
Kincscsel tele városa küld elegyes
Nyüzsgő rajokat, evezősöket is,
55 Meg nyilfeszítésben ügyes fiukat;
És Ázsia kardforgatni tudó
Raja mind kivonúl
Az erős fejedelmi parancsra.

A férfiak ily virágít adá

- 60 Oda perzsa honunk;
A kik után vágyódva, epedve
Sóhajt a szülőanya Ázsia most
S az anyák meg a nők a lomha időt
Számlálva remegnek örökké.

(A karvezető elhangzott anapaestusai alatt a kar elhelyezkedett
s a következő énekbe fog.)

Első strophá.

- 65 Tova kelt már ama szomszéd, szembenálló
Területre a királynak
Falat ontó hadi népe
Kötelekkel összefűzött
Csolnakokban,
70 Tova Helle szorosán²
S vizek árját igaképen nyügöze
Az erősen szegezett út.³

¹ Tmolos hegye választja el Lydiát Mysiától. Itt tehát a mysiaiak értendők.

² A Hellespontoson.

³ T. i. a Hellespontoson vert híd.

Első antistropa.

- Ázsiának nagyuralmú fejedelme
 Kibocsátá hősi nyáját
 75 Az egész föld kerekére,
 Ki a száraz, ki a tenger
 Hadi népét,
 Bizakodva kemény, hős
 Vezetőkben, az aranyból eredett
 80 Hősi vérnek ivadéka.¹

Második stropa.

- Szeme nézvéen oly sötéten,
 Mint a gyilkos hegyi sárkány,
 Sok erős kéz, evezős nép
 Birtokában, kocsiharczczal
 85 Viszi rá a nyilas Arest
 Lándzsaharczban hiresekre.

Második antistropa.

- S a vitézek e nagy árját
 Sose tartja senki vissza,
 Soha gátat senki sem vet
 90 Vihatatlan habok ellen;
 Hisz a perzsák hadi népe
 Csupa bátor, győzhetetlen.

Harmadik stropa.

- De az isten cselszövést
 Kikerüli-e halandó?
 95 Van-e, a ki fürge lábbal
 Menekedni tudna tőle?

¹ A perzsa királyi háznak mythikus őse a Zeus aranyesőjéből származott Perseus.

Harmadik antistropa.

Hizelg Ate eleinte,
 Mig az embert törbe ejti,
 S a megejtett onnan aztán
 100 Bajtalan nem menekülhet.

Negyedik stropa.

Im' az ég így akará ezt
 S a perzsára ősi végzet
 Bizta reá: lelje kedjét
 Bástyavivó hadak élén
 105 Lovat üző hadi tánczban,
 Ha a vár
 Fala törve összedől.

Negyedik antistropa.

Az egész szent tengerárnak
 Kiterülő habligetjét,
 110 Ha vad orkán szántogatja,
 Szemük úgy el tudja nézni;
 Bizodalmuk: finomúl font
 Kötelek,
 Meg a habszelő hajók.
 (Itt új kardal következik, a *parodos* 3-ik része.)

Első stropa.

Gyászos szívem im ezért
 115 Tépi, marja félelem
 Ó jaj! perzsa sergeink miatt:
 Azt ne hallja majd honunk,
 Susa nagy vára férfitől üres.

Első antistropa.

S Kissiának városa ¹
 120 Visszazengi azt a gyászt,

¹ L. a jegyzetet a 17. vershez.

Ó jaj! a midőn a nősereg
Hallva ezt, zokogva bűg
S rongyba' hull róla bársony köntöse.

Második stropha.

Mind lovon, mind gyalog
125 Mind kiszállt a népsereg
S elhagyott, mint a méh-
Raj ha száll s indul a vezér után,
A két part hegyfokát igául
Összekötő hidon át
130 Nagy-merészen átkelt.

Második antistropha.

És a bús perzsanők
Könnyeikkel öntözik
Vánkosuk, férjükért
Szívöket vágy epesztve sírnak ők,
135 A lándzsaforgató vitéz férj
Hadba kiszállta után
Árvaság a részük.

KARVEZETŐ.

140 Nosza, perzsa nagyok, mi ez ősi helyen ¹
Telepedve le most
Tanakodjunk gondosan és komolyan,
Sűrgetve parancsol a szükség:
Mily sorsba' lehet Xerxes, a király,
145 A dareiosi sarj,
A ki perzsa ükünk ² véréből eredt?
Ha az ij aratott-e vajon diadalt
Ellenfelein

¹ Darius sírja körül. Ez azonban nem történik meg, mivel Atossa megjelen.

² Perseus.

Vagy az érczhegyü lándzsa a győztes?¹

150 De közelg, valamint isten szemiből

Sugárzik a fény, a királyi anya,

A mi királynénk: porba borúlok.

Illő s mindönknek a tiszte leszen

Hódolva köszönteni őtet.

(Az utóbbi sorok elmondása alatt trónuson ülve hozzák Atossát,
Xerxes anyját, nagy kísérettel.)

KARVEZETŐ.²

155 Asszonyunk karcsúderéku³ perzsa nők úrasszonya,

Üdvöz légy ó Xerxes anyja, Dáriusnak özvegye,

Nője perzsák istenének és istennek anyja is,⁴

Hogyha régi jó szerencsénk nem hagyá el még

[hadunk.

ATOSSA.

Ép' azért jövék s hagyám arannyal ékes házamat

160 S Dariussal egykoron megosztott háló-termemet,

Mert szívembe gond nyilallik — hallgassátok,

híveim,

Nem magam találtam ezt ki, nem sugallta félelem —

Hátha most a sors hatalma minden üdvöt porba dönt,

Mellyet istenek kegyével épített föl Dárius.

165 Kétszeres gond nyomja hát a lelkem s mind azt

hirdeti:

A szegényre nem ragyog fény, bárha hős erényt

mutat

S férfi híjján dús vagyonnak halmazát se tisztelik.

¹ Azaz: vajjon a perzsák nyila győzött-e vagy a hellén lándzsa?

² Első epeisodion 155—531, a drámának 4 jelenetből álló főrésze.

³ Voltakép: „mélyöví“, mit újabban karcsúderékúnak értenek.

⁴ A keleti népek hódolata a királyt isten-számba vette.

Áll nekünk a kincs halomban, csak *szemünket*
félttem én :

- Mert szerintem a honn lévő férfiú a ház szeme.
170 Minthogy im' ekképen áll a dolgunk, perzsa férfiak,
Légyetek tanácsadóim ebben, én hű aggjaim,
Mert csupán csak bölcseségték adhat üdvöt és
vigaszt.

KARVEZETŐ.

- Tudd meg azt, hogy szóra, tetre, országunk
úrasszonya,
Egy szavad nekünk elég, ha még erőnkbe'
bizhatunk ;
175 Az vagyunk, minek te mondasz: hűséges
tanácsosid.¹

ATOSSA.

- Sok éji álom látogat szünetlenül,
Azóta, hogy hadat gyűjtven az én fiam
A jónok földjét indult elpusztítani ;
De oly világos eddig egy álom se volt,
180 Miként az éjjel. Halld hát, elmondom neked.
Pompás ruhában két asszony tűnt föl nekem,
Perzsa ruházat diszité az egyiket,
A másik dór ruhának leplét hordozá.
A mai nőknél mindakettő természetes,
185 Hibátlan szépség, egy törzsbéli vérrokon ;
És sorsvetéssel egyikük Hellast nyeré
Lakóhelyül, a másik barbarok honát.
Egyszerre, úgy tetszék nekem, dühös viszály
Támadt közöttük ; a fiam, hogy megtudá,

¹ A 115. verstől idáig a drámai dialogus régibb alakja, a tetrameter trochaicus szerepel. Most átesap a mérték a trimeter iambicusba.

- 190 Megtartóztatja, csillapítja mérgüket
 S nyakukra jármot vetve, mindkettőjüket
 Szekérbe fogja. *Ez* diszében délczegül
 Szájába vette a zablát készségesen;
 Ágaskodott *az* és kezével a kocsit
- 195 Erősen megragadva, menten szétzuzá
 S nem tűrve zablát, jármát is kettétöré.
 Fiam lefordul; ekkor atyja, Darius
 Jó és siratja; Xerxes, hogy meglátja őt,
 Egész testén megtépi végig a mezét.
- 200 Im' ezt az álmot láttam a mult éjtszakán.
 Hogy fölkelék s a tiszta forrás habjait
 Kezemre hintém, áldozatra indulék,
 Hogy isteninknek, a kik oszlatják a bajt,
 Ajándokul lepényt vigyek, miként szokás.
- 205 S im' látok egy sast, a mint Phoebus tűzhelye
 Felé nyomúlt, megnémitott a félelem.
 Utána egy ölyű száguldott csakhamar;
 Szárnyával rája csap s karmával a fejét
 Czibálja, míg az meghunnyászkodott s magát
- 210 Prédára hagyta. Szörnyűség volt látnom ezt
 S nektek most hallani. Hisz tudjátok, fiam
 Ha győzve tér meg, őt csodálják mindenek,
 De hogyha nem győz, úgy se számol senkinek
 S ha megjön, ép úgy úr e földön, mint előbb.

KAR.

- 215 Sem nagyon ne búsítson meg a beszédünk, jó
 anyánk!
 Sem nagyon ne bátorítson. Isteninket kérd te csak,
 Hogyha rossz a látomásod, hárítsák el ők a bajt;
 Ámde hogyha rád, fiadra s híveidre üdvös az,
 Akkor ó csak teljesítsék. Aztán áldomás-italt

- 220 Önts a földnek, elhunytaknak, és buzgón kérd
 férjedet,
 Dáriust, ki — mint beszéled — álmaidban meg-
 jelent,
 Hogy te néked és fiadnak üdvöt adjon föld alól
 S föld ölében vak homályba rejtse mind azt, a mi
 rossz.
 Ezt tanácslom én, követve lelkem gyöngé szózátát
 225 S azt remélem, mindezeknek még szerencsés
 vége lesz.

ATOSSA.

- Álmom első jósaként jó indulattal szólalál,
 A fiamnak és e háznak kedvező a jósigéd.
 Bárcsak a jó teljesülne! Azt, a mit tanácsolál,
 Isteninknek mind megteszszük palotánkba lépve be
 230 S földalattikedvesinknek. Azt szeretném tudni csak,
 Híveim, hogy a világnak melyik részén van Athén?

KAR.

Messze, Hélios királynak a hol elhúny sugara.¹

ATOSSA.

S ezt a várost úgy sovárgott meghódítani a fiam!

KAR.

Mert ha megdől, mind egész Hellas uralja a királyt.

ATOSSA.

- 235 Oly tömérdék hadsereggel szállhat-e ki ellenünk?

KAR.

Hajh olyannal, mely elég bajt zúditott a médre már.

ATOSSA.

- 239 Svajjon diszlik-e kezükben hűrfeszítő nyil hegye?²

¹ Tehát messze nyugaton.

² A 239. és 240. verset Trendelenburg helyezte ide a helyesebb összefüggés kedvéért.

KAR.

240 Semmikép se; nyílt csatára lándzsa, pajzs a
fegyverük.

ATOSSA.

237 És mijök van még ezen kül? házaikban dús vagyon?

KAR.

238 Bérczeiknek rejtekében futnak dús ezüst erek.

ATOSSA.

241 S mint vezér ki áll fölöttük? kit ural a hadsereg?

KAR.

Senkinek se rabszolgái, nem jobbágysenkinek.¹

ATOSSA.

Hogy birnak hát igy megállni, ellenség harajtuk üt?

KAR.

Úgy, hogy sok szép serge vesztét keseregte Dárius.

ATOSSA.

245 Szörnyü szó ez oly anyáknak, kiknek sikra szállt
fiok.

KAR.

Úgy hiszem, hogynemsokára megtudod már a valót;
Perzsa lesz bizonynyal az, ki gyors futással ott
közelg

S biztos lesz a hír, a mit hoz, ámde jó-e vagy
gonosz?

(Balfelől sietve jó a Hirdető.)

HIRDETŐ.

Ó jaj, ti Ázsiának összes városi,
250 Ó perzsa föld, dús kincsözönnek réve te,
Jaj, egy csapásra mint elomlott annyi üdv,
Virága Perzsiának ó be porba hullt!

¹ Milyen büszkeségtől dagadó kebellet hallotta ezt az athéni nép — az ellenség szájából!

Hajh gyászos a gyászt elsőnek jelenteni,
 De kész a szükség elbeszélnem mind a bajt;
 255 Ó perzsa nép! a barbár had mind tönkre ment.

KAR.

Első strophá.

Iszonyú, iszonyú,
 Új keltü csapás, ó jaj!
 Ó perzsák, sirjatok,
 Hallva hírét a gyásznak.

HIRDETŐ.

260 Ó bizony ottan minden, minden elveszett;
 Magam se hittem, hogy megérem e napot.

KAR.

Első antistrophá.

Ez a lét nagyon is
 Hosszúra nyulék immár:
 Váratlan', ősz fejem,
 265 Ekkora szenvedés sujt!

HIRDETŐ.

Pedig mint szemtanú s nem mástul értesült
 Beszélem el, ó perzsák, a rémes csapást.

KAR.

Második strophá.

Jaj, ó jaj! hasztalan
 Tört annyi tarka, fényes ij
 270 Hellas isteni földje ellen
 Földjéről Asiának.

HIRDETŐ.

Az elhullottak holttestével megtelik
 Salamis partja és a szomszédos vidék.

KAR.

Második antistropa.

Jaj, ó jaj! hiveink

- 275 Hányódnak, úgy-e, holtan ott
Tengerárnak a habja hányván
Bő kaftánjuk ölében.

HIRDETŐ.

Hiába volt a nyíl, egész hadunk oda,
Hogy vad rohammal rá támadtak a hajók.

KAR.

Harmadik stropa.

- 280 Ó zengd siralmas gyászodat,
Kiálts zokogva jajt!
Hajh tönkre tettek istenid,
Perzsa, hadad pusztulásba döntvén.

HIRDETŐ.

- Ó Salamis! fülemnek mily gyűlölt neved!
285 Athén, rád emlékezve ó be jajgatok!

KAR.

Harmadik antistropa.

Bizony gyűlölt nekünk Athén,
Ha rá emlékezünk,
Hány perzsa nőt megfoszta már
Gyermekeitől és vitéz urától.

ATOSSA.

- 290 Rég' hallgatok, szegény fejem, megdermedék
A fájdalomtól; ó hisz oly nagy a csapás,
Hogy ajkainkon elhal a szó, kérdezés.
De a halandó türje, a mit istenek
Rámértek. Ó hát, bármikép sajog szived,
295 Búdat legyőzve, fejtsd föl az egész csapást:
Ki nem halott? s gyászolni mely vezéreket

Kell, kik pálczásan ott hullottak el
 És pásztor nélkül, árván hagyták népüket?

HIRDETŐ.

Xerxes maga még él, még látja a napot.

ATOSSA.

- 300 Házamra nagy fényt árasztottak ajkaid
 És gyászos éjből tündökölve kelt napot.

HIRDETŐ.

- Artembarest ám, tízezer lovas fejét,
 Salamis érdes partihoz veré a hab.
 Dárdátul érve Dadakes, az ezredes,
 305 Könnyű szökéssel szállt a hullámsirba le;
 S Tenagon, Baktriának hősi magzata
 Aias habverte partját ¹ úszsza most körül
 Lilaio, Arsames s Argestes harmadik —
 Ott a galambtenyésztő nagy sziget ² körül.
 310 Verék a durva szirtbe győzött homlokuk.
 S a kik jövének a Nilus forrásitól,
 Arkteus, Adeues és a pajzsot hordozó
 Pharnuchos is mind egy hajóról hulltak el.
 A chryszai Matallos, hős tízezredes,
 315 Harminczezer éjszin lovasnak hadfeje,
 Vörös szakállá sűrű fűrtit áztatá,
 Midőn testét befesté vére bibora.
 S a mágus Arabos s a baktrus Artabes ³
 Ott hullt el, a kemény földnek lakója lett.
 320 Amistris és a dárdát gyorsan forgató
 Amphistreus s kit Sardes ⁴ sirva emleget,

¹ Salamis szigetét.

² Szintén Salamis.

³ „Mágus“ itt népnév. „Baktrus“ = baktriai.

⁴ Mert Sardesban született.

- Ariomardos s mysiai Seisames,
 S a lyrnai Tharybis, ritka szép legény,
 Ki ötször ötven nagy hajó vezére volt,
 325 Ott fekszik árván, üdvét nem találva föl.
 Syennesis meg, a kilixek hadfeje,
 Vitézi rendben első, a ki egymaga
 Az ellenség fő réme volt, dicsőn vezett.
 Im' a vezérek, kikről most emlékezem:
 330 S a végtelen nyomornak csak kis része ez.

ATOSSA.

- Ó jaj, a legnagyobb csapásokról beszélsz:
 Mily szégyen a perzsákra, mennyi siralom!
 De kezd elölről és ezt is mondd el nekem:
 Mily számu volt a hellenek hajóhada
 335 S a perzsa hadsereggel hogy merészkedett
 Csatára kelni támadó hajóival?

HIRDETŐ.

- Tudd meg, hogy szám szerint a perzsa hadsereg
 Flottája győzhetett vón, mert hisz a görög
 Hajóknak száma tizszer harmincz volt csupán
 340 S ezen kívül még tiz szemen-szedett hajó.
 Xerxes pedig, hisz jól tudom, ezer naszád
 Népét vezérlé s gyorshajója e' kívül
 Hét volt a kétszázon felül. Ez volt a szám.
 Csak nem hiszed, hogy ebbe' hátrább állt hadunk?
 345 De egyik isten zúditott romlást reánk
 Alásülyesztve a mi sorsunk mérlegét.
 Isten-kegy óalmazza Pallas városát.

ATOSSA.

Megvihatatlan-é Athénnek városa?

HIRDETŐ.

Vitéz fiakban áll erős védőfala.

ATOSSA.

- 350 Mint csaptak össze a hajóhadak, beszélj.
 Ki támadott először? a hellének-é,
 Avvagy hatalma érzetében a fiam?

HÍRDETŐ.

- Egész bajunk forrása, ó nagyasszonyom,
 Egy bosszuszellem, vagy gonosz daemon vala.
 355 Mert jött Athénnek népe közzül egy görög,¹
 Xerxeshez járult, a fiadhoz s így beszélt:
 Mihelyt leszáll az éj sötétlő fátyola,
 Nem állanak tovább itt helyt a hellenek,
 Hanem legottan evezőt ragad kezük
 360 S ki merre tudja, lopva menti életét.

- Ezt hallva Xerxes, a ravasz görög cselét
 És istenek irigységét nem sejdité
 S minden hajós vezérnek ily parancsot ad:
 Mihelyt a napnak eltűnt perzselő heve
 365 S homály borítja bé az aether templomát,
 Hármaz vonalban álljanak fel a hajók
 Órizni a kijárást s a szorosok ösvenyét;
 Mások meg Aias szigetét vegyék körül,
 S ha elkerülné e kelepczét a görög
 370 Egérutat találva tán hajóinak:
 Minden vezér saját fejével bűnhődik.

- Így szólt gyanútlan', bizakodva mód felett,
 Nem tudva, mily jövőt rendeltek istenek.
 Azok pedig jó rendben, engedelmesen
 375 Készítik estebédjük s a hajóslegény
 Lapátját gúzszsál a tartójához köté.
 Midőn a napnak elhunyt végsugára is,
 S beállt az éj, hajóra szálla mind, a ki

¹ Itt kezdődik a salamisi csata leírása s tart a 432-ik versig.

Lapátkormányos volt, avagy fegyvert viselt.

380 Egyik hajórend biztatá a másikat

És indulának a kitűzött rend szerint.

A kapitányok a hajók legényeit

Hajnal-hasadtig ott tarták nyílt tengeren.

Tünőbe' volt az éj már s a görög sereg

385 Sehölse próbált elosonni titkosan.

Mikor pedig fehér fogatján kelt a Nap

És fénybe vont a kerek föld téreit,

Örömiadvá felharsant a harci dal

A hellenek részéről s rája hangosan

390 Felelt a viszhang a sziget szikláiról.

A perzsa serget rémület szállotta meg:

Most látta csak, mikép csalódott; nem futást

Zengett a hellenek magasztos éneke,

Ó nem: csatára, lelkes támadásra szól.

395 És lángra gyujta ott mindent a kürt szava:

Tüstént lapátjuk habverő csapásával

Szelék parancs szerint a zúgó tengerárt

S egész haduk szemünk előtt állt csakhamar.

Jó rendbe' mindjárt jobb szárnyuk haladt elől,

400 Utána jött a többi had hajóraja

És harsogott a hangos harci riadó:

„Előre! rajta, helleneknek magzati,

Mentsük meg a hont, hitvesünk' és gyermekink',

Mentsük meg ősi istenink székhelyeit

405 S apáink sirját: most minden koczkán forog!"

Részünkről is felzúga zagyva perzsa nyelv

Feelve arra s késni nem volt több idő.

Hajó hajóba fúrta ércz orrát legott;

Görög hajó volt, mely kezdé a támadást,

410 Leütve egy tyrusinak ormózatát;

Másikra más hajó irányzá ércz hegyét.

Hadunknak árja eleinte ellenállt,
 De megtorlódván a szorosban a hajók,
 Hogy egymásnak nem adhatának már segélyt
 415 És ércz orrával egyik a mászt verdesé:
 Széttöredeztek evezőik rendjei.

Bölcs számítással csaptak a görög hajók
 Köröskörül ránk: felborult nem egy hajónk
 S többé a tengert a szemünk nem láthatá;
 420 Hajóromokkal, holttetemmel volt tele,
 Holtak boriták a zátonyt s a partokat.
 Veszett futással száguldott minden hajó,
 A mennyi még a perzsa hadból megmaradt.

Azok meg őket vágva, szúrva öldösék
 425 Széttört lapáttal és hajódarabbal úgy,
 Mint tinhalat s a víz más népeit szokás:
 Jajtól s nyögéstől reszketett a tengerár,
 Sötét szemével míg az éj el nem fődé.

Ha egy-huzomban itt beszélnek tiz napig,
 430 Ki nem merítném a bajoknak árjait.
 Mert tudd meg azt, az embereknek egy napon
 Ily roppant száma nem veszett el még soha.

ATOSSA.

Ó jaj, valóban a bajoknak tengere
 Tört Perzsiára s Ázsiának népire.

HIRDETŐ.

435 De tudd meg azt, a bajnak ez kisebb fele;
 Oly balszerencse érte őket azután,
 A mely amaszt kétszer lenyomja terhivel.

ATOSSA.

Hát van-e balsors, ennél ellenségesebb?
 Mondd, mily csapás az, mely hadunkat sujtola
 440 És még mélyebbre nyomja a baj mérlegét?

HIRDETŐ.

A perzsa ifjúságnak színe és java,
 Bátor vitézek, ős-nemes vér fajzati,
 S hűségbe' mindig elsők a király iránt —
 Szégyenletes, csufos halállal vesztek el.

ATOSSA.

445 Ó jaj nekem, barátim, ó be szörnyű sors!
 Szólj, a halálnak mily nemével vesztek el?

HIRDETŐ.

Van egy sziget,¹ Salamis partihoz közel,
 Kicsiny, révnek se jó, hol a tánczkedvelő
 Pan² szívesen jár a hullám törésein.
 450 Ide rendelte Xerxes őket, hogy, ha majd
 A hellen arra fut széttört hajóiról,
 Hát öldököljék könnyűszerrel őket ott,
 S a mieinket mentsék a habok közül.
 De nem jól sejté a jövőt; mert az napon,
 455 Hogy isten-kegyből győztek a görög hajók,
 Ércz vétezzettel fölszerelve testüket,
 Kiugráltak hajóikból s a szigetet
 Körülkerítve, a menekvés útjait
 Elzárták a perzsák elől. Sok szirtdarab
 460 Repült kezükből emberinkre és az ij
 Halálhozó nyilaknak ontá záporát.
 Végtére rajtuk ütve, mint egy áradat,
 Aprítja-vágja árva népünk' a görög,
 Míg mindeneknek el nem olták éltüket.
 465 Feljajdult Xerxes, látva a baj tengerét;
 Magas dombon volt széke a tenger fölött,

¹ A kis Psyttaleia (ma: Lipsokatalia) szigete Salamis és a szárazföld között.

² Pan mezei isten szereti a magányos, sziklás vidékeket.

A honnan áttekintheté egész hadát.
 Megszaggatá mezét, fenhangon felzokog,
 Gyalog hadának sebtiben parancsot ad
 470 És vad futással elrohan. Im' a csapás,
 Melyen keserghetsz még a másikon felül.

ATOSSA.

Kegyetlen daemon! ó mint megcsalád e nép
 Reményeit! Keserves bosszut állt fiam
 Athénnek híres városán; nem volt elég,
 475 Hogy Marathonnál annyi perzsa vér kifolyt.
 Ép ezt akarta megtorolni a fiam
 S a szenvedésnek ily nagy árja tört reá.
 De mondd csak, a vést hány hajónk került ki,
 S hol hagyta őket? tudsz-e választ, biztosat?

HIRDETŐ.

480 A megmaradt hajók vezéri sebtiben
 Vadúl iramlának, hová a szél vivé.
 A többi had Boeotiában hulla el,
 Egy része szomjan — enyhítő forrás vizén;¹
 Mi többiek kifogyva lélekzetbül is
 485 És elcsigázva értünk Phokis földre,
 Onnan Dorisba és a Melis-öblön át,
 Hol a Spercheios habja mossa a mezőt.
 Onnan meg Achaiának² földje fogadott
 S Thessaliának városi, de ételünk
 490 Már elfogyott és éhen-szomjan számosan
 Pusztultak el, mert mindakét baj sujta ott.

Magnesiát s a makedóni tartományt
 Érők el aztán s Axios³ gázló-helyét,

¹ T. i. szomjuságtól elepedve olyan mohón ittak, hogy belehaltak.

² Achaia (Phthiotis) Thessalia délkeleti részén.

³ Axios Thessalia fő folyama.

- Majd Bolbe nádist és a Pangaios hegyét
 495 Edóni földön. Itt egy isten éjtszaka
 Kora¹ zimankót küldte ránk: Strymon egész
 Szentelt folyója befagyott. S ki máskoron
 Istent sem ismert, most könyörgve esdekelt
 Imádva áhitattal földet és eget.
 500 Hogy esdeklésit elvégezte a sereg,
 Átkelni indult a jégpánczélos folyón.
 És a ki partot ért, előbb mint Helios
 Sugárit szétlővellte, az már mentve volt.
 De hó tüzével a nap izzó lángköre
 505 Felolvasztá közepén a folyó jegét.
 Egymásra hulltak és bizony boldog vala,
 Ki nem sokáig küzde a habok között.
 Kik megmaradtak s éltüket megmentheték,
 Nagy ügygyel-bajjal áthatolván Thrákián
 510 Most jönnek ősi tűzhelyükhöz — nem sokan.
 Bizony zokoghat Perzsiának városa,
 Mert im' e föld legszebb virága porba hullt.
 Valót beszéltem, ám elhallgaték sokat
 A nagy csapásból, melyet isten mért reánk.

KAR.

- 515 Jaj szörnyű daemon, lábad ó mily súlyosan
 Tiporta porba mind a perzsák nemzetét!

ATOSSA.

- Szegény fejem, jaj! tönkre ment hát a sereg?
 Ó éji álmom tiszta látomása te,
 Milyen világosan mutattad ezt nekem!
 520 S ti mily balul értelmezteték álmomat!

¹ A salamisi csata szeptember végén, ez a visszavonulás októberben történt, de sokáig tarthatott, mert Herodotos szerint Xerxes 45 nap alatt jutott el Thessaliából a Hellespontosig.

- Mégis, mivelhogy ily tanácsot adtatok,
 Fohászaimmal istenekhez fordulok,
 Aztán kalácsot hozva házamból elő
 A földnek és az elhunytaknak áldozom.
- 525 Tudom, hogy a mi lett, létlenné nem teszem,
 De a jövőre nézve hátha üdvhozó.
 [Hozzátok illő, hogy bajunkban, mely lesujt,
 Nekünk, hiveknek, hű tanácsot adjatok
 S ha nálamnál előbb megtérne a fiam,
- 530 Vigasztaljátok és vezessétek be őt,
 Hogy új bajokkal ne tetézzé mult baját]¹
 (Atossa és a Hirdető eltávoznak; a Kar egyedül marad.)

KAR.

- Ó Zeus, te nagy úr, te a perzsa hadat,
 Mely büszkén számtalan emberivel
 Kivonult, leveréd;
- 535 Susának a várát s Egbatanát
 Mély gyász éjébe meritéd.
 Hány nő gyöngéd keze tépi le, hajh,
 Fátylát fejről
 S kebelét áztatja patakban a könny,
- 540 Ha e gyász eljut füleikhez.
 És hány feleség vágyódva keserg
 Deli férje után, kit alig bira még
 S mert a puha ágy nyugodalmas ölet,
 Ifjúi koruk gyönyörét veszíték,
- 545 Sírnak, keseregnek végtelenül.
 A kimult hősök sorsát magam is
 Szomorú dallal siratom meg.

¹ A zárójelben álló sorok aligha helyükön valók, mert Atossa Xerxesnél hamarabb visszatér s így e megbizás céltalannak bizonyúl.

KARDAL.

Első strophá.

Sirhat most egész nagy Ázsia,
Férfiaktól mert üres lett.

- 550 Xerxes elvivé, o jaj!
Xerxes tönkre tette, hajh!
Xerxes volt e nagy csapás oka
Büszke sorhajóival.
Mért hogy egykor Darius
555 Bajt nem szerzett népnek,
Susa drága királya?

Első antistrophá.

Elment száraz- és hajóshadunk;

- Könnyü szárnyu, barna arczu
560 Bárka vitte messze, jaj,
Bárka tönkre tette, hajh!
Bárka orra zúzva ront nekik,
Jón kezek kormányozák.
Halljuk, a király maga
565 Ügygyel-bajjal futhatott
Thrákiának síkjain
Sok zord ösvenyen által.

Második strophá.

Ők, a kiket legelőször, ah,
Elragadott a kemény sors, ahah!

- 570 Ott Salamisnak a partján, ó jaj!
Hányódnak; szívem, ó zokogj,
Búgj nehezet sohajtva,
Hasson a bánat az égig, ohoh!
Hosszura nyujtsd siralmad,
575 Kezdd el végtelen keserved.

Második antistropa.

Ott a mocsoktalan árban, ah!
 Falja, ragadja a tenger
 Néma csapatja a testük, o jaj!
 És gyászolja a férfiút
 580 Árva szülője, üres ház
 Istenek adta buvában, ahah!
 És az egész keservet
 Elzokogják gyöngé aggok.

Harmadik stropa.

Ázsia népeit immár
 585 Nem köti perzsa parancesszó;
 Nem fizetik meg adójuk'
 Kénye szerint a királynak;
 Nem borulnak a földre
 A trón fénye előtt, mert
 590 Porba bukott a hatalma.

Harmadik antistropa.

Ajkira senki se tesz zárt,
 Mert hisz a nép szabad immár;
 Felszabadult a beszéd is,
 Jáрма lehullt az erőnek.
 595 Aiasnak habölelte
 Véráztatta szigetje
 Eltemeté mi hatalmunk'.

(Atossa megjelen szolgálok kíséretében, — kik az áldozathoz szükséges edényeket hozzák, — királyi dísz nélkül, gyalogszerrel.)

ATOSSA.

Barátim, ember sorsát a ki ismeri,
 Jól tudja, hogy mindig rémkép ijeszti azt,
 600 Kire a baj hulláma egyszer rácsapott;
 S ha kedvező a szél fuvalma, azt hiszi,
 Útjára mindig jó szerencse fujdogál.

- Igy engem is most rémképek vesznek körül:
 Az istenek haragját látja csak szemem,
 605 S a mi fülembé zúg, az nem győzelmi dal.
 A szenvedés úgy megrendíté lelkemet.
 Azért ez utat a házamból nem kocsin,
 Nem pompa közt tevém meg újra, mint előbb;
 Fiam atyjának hoztam jámbor áldomást,
 610 A mely nekünk megszerzi holtaknak kegyét:
 Egy tiszta, szép tehén izes, fehér tejét,
 Szinmézet, a virág munkása harmatát,
 Szűztiszta kútfő frissiben mert habjait;
 Aztán a régi szőlő kristály balzsamát,
 615 Mint egykor a vad anyatöből kifakadt;
 Szagos gyümölcsét nyújtja az olajfa is,
 A mely örökké zöld levél diszében áll,
 S csokorban im' a föld viruló gyermeki.¹
 Most hát, barátim, ájtatos dalt zengjetek
 620 E siri torhoz, és hívjátok Dárius
 Árnyát, a míg az alvilági istenek
 Számára a föld feliszsza ezt az áldomást.
 (Atossa Dárius sírjához megy áldozatát bemutatni.)

KAR.

- Ó népünk disze, királyi anyánk,
 Föld mélyibe küldd le csak áldozatod;
 625 Mi meg énekelünk, kérvén, legyenek
 Hozzánk kegyesek
 Odalent holtak fejedelmi.
 Föld mélyeinek szent istenei,
 Gé² meg Hermes s te az árnyak ura,³

¹ Virágok.² Gé a föld megszemélyesített istene.³ Hades (Pluto).

- 630 A világra, bocsásd, szálljon fel a holt;
Mert orvosszer ha e bajba' lehet,
Egyedül ő közli mi vélünk.

Első strophá.

- Hallja-e vajh boldog urunk,
Isteni jó, drága király,
635 A mikor a honi nyelv
Gyászos hangjain érthető,
Éles hangon imádkozunk,
Elzokogva bús keservünk:
Hall-é minket a sirban?

Első antistrophá.

- 640 Halld meg a szónk Gé s ti a mély
Földbe' lakók istenei
S küldjétek fel a siri
Honból Susa dicső fiát,
A perzsák igaz istenét:
645 Jöjjön, a kihez hasonlót
Nem főd Perzsia földje.

Második strophá.

- Drága urunk, drága halom!
S drága a szív, a benne nyugvó.
Aidoneus,¹ ide küldd fel,
650 S te kísérd el, Aidoneus,
Dariusunkat, a nagy fejedelmet. Ah!

Második antistrophá.

- Mert sohasem vesztegeté
Hadseregét a harczviharban.
Nevezék isteni bölcsnek,
655 De valósággal is az volt:
Bölcs hatalommal uralga a népen. Ó!

¹ Aidoneus = Hades.

Harmadik strophá.

- Drága urunk, jövel!
 Jöjj ide régi urunk!
 Szállj a párkányára sirodnak,
 660 Oda lépven a te sáfrány saruiddal,
 S fejedelmi süvegednek
 A hegyét mutasd meg.
 Jöjj fel, o szent atyánk, Dareios! Ó!

Harmadik antistrophá.

- Halld meg az új csapást,
 665 Szörnyű bajunkat, o halld!
 Jöjj dicső ura a mi urunknak.
 Im' a Styxnek köde szállong mi fejünkön,
 Hogy elomlott eme földnek
 670 Disze és virága.
 Jöjj fel, o szent atyánk, Dareios. Ó!

Epodos.

- Jaj, jaj!
 Ó be sirat valamennyi hived.
 675 Mondd, miért sujtá honunkat
 Ez a kettős, e siralmas veszedelme?
 Ez egész föld valamennyi sorhajója
 680 Volt — nincs! iszonyú sors!
 (Dárius árnya feltűnik a sírból. Harmadik epeisodion 681—851.)

DARIUS ÁRNYA.

- Ó drága hívek, ifjuságom társai,
 Nos, perzsa vénnek, mily baj érte városunk?
 Hisz döngetéstől reng a föld és megreped.¹
 Aggódva látom nőmet siromhoz közel,
 685 De áldomását elfogadtam szívesen.
 Ti meg siromnál állva siránkoztok itt

¹ Az alvilági istenekhez imádkozó néha a földet is döngette.

És hívtok, száanalomra méltó hangokon
 Idézve lelkem. Nem könnyen jöhetni fel
 Egyáltalában s az alvilág királya is
 690 Sokkal szivesben befogad, mint elbocsát.
 De ott se vesztém el hatalmam s feljövék.
 Siess, késésemért hogy meg ne feddjenek:
 Mily új csapás az, mely a perzsa népre tört?

KAR.

Remegek nézni szemedbe,
 695 Remegek szólni szavadra
 Felújult ős tiszteletemben.

DARIUS ÁRNYA.

Mert siralmad hallatára síri házam elhagyám,
 Tisztelet ne légyen a gát, ám rövidre fogva mondd
 És ne nyujtsd hosszúra, mondd el, hogy mi nyomja
 szívedet?

KAR.

700 Szivem átall szót fogadni,
 Szivem átall kibeszélni
 Nem hű ajkakra való hirt.

DARIUS ÁRNYA.

Hogyha régi tiszteletből elfogódott a szived,
 Ó nemes nő, régi társa életemnek, szólj te most,
 705 S elfojtván a könnyek árját és panaszt — nyiltan
 beszélj.

Könnyen éri a halandót olyan, a mi emberi;
 Sok bajt szül a tenger árja, sok bajt szül a száraz is
 Annak, a kinek hosszúra nyújtja a sors életét.

ATOSSA.

Ó te minden föld fiánál áldottabb és boldogabb!
 710 Mert irigység tárgya voltál, míg a napfényt
 láthatád;

Népeid javára éltél, mint egy isten, boldogan,
Boldog most is, hogy kimultál meg nem érve a
bukást.

Mert Dareios, egy rövid szó mindent elbeszél
neked:
Perzsiának a hatalma úgyszólván porban hever.

DARIUS ÁRNYA.

715 Pestis tört ki tán a nép közt, avvagy irtó lázadás?

ATOSSA.

Nem, egyik sem, ám Athénnél minden sergünk
elveszett.

DARIUS ÁRNYA.

És melyik fiam vezette hellen földre népemet?

ATOSSA.

Xerxes harczias hevétől lett az ország néptelen.

DARIUS ÁRNYA.

S hogy' vivé hadát a balga: szárazon vagy
tengeren?

ATOSSA.

720 Mindakettőn: kétsereg volt s kettős volt az arcza is.

DARIUS ÁRNYA.

És mikép hatolt odáig ily tömérdek hadsereg?

ATOSSA.

Útat úgy nyitott, igába verte Helle tengerét.

DARIUS ÁRNYA.

Béklyót tett-e a hatalmas Bosporos¹ hullámira?

ATOSSA.

Úgy van és talán egy isten volt e tervben részese.

DARIUS ÁRNYA.

725 Jaj, bizony hatalmas isten volt, ki elvevé esztét.

¹ A Bosporoson itt a Hellespontos értendő.

ATOSSA.

Látható a szörnyű végből, mily bajt zúditott reá.

DARIUS ÁRNYA.

És minő sors érte őket, hogy ti így zokogtok itt?

ATOSSA.

Tönkre tett hajórajunkkal tönkre ment gyalog-
hadunk.

DARIUS ÁRNYA.

Így tehát a dárdaharczban mind elhullt a perzsa
nép?

ATOSSA.

730 Úgy, hogy immár pusztá-voltán jajgat Susa városa.

DARIUS ÁRNYA.

Ó egek, mily ritka támasz, mily erősség omla el!

ATOSSA.

Oda népe Baktriának mind s elaggott egy se volt.

DARIUS ÁRNYA.

Ó a dőre, mily vitéz társak virágát törte le!

ATOSSA.

Xerxes, mondják, elhagyatva s véle egy csekély
csapat

DARIUS ÁRNYA.

735 Mint, hogyan, mi lett a sorsa? van remény az
üdvre még?

ATOSSA.

Nagy örömmel ért a hidra, két földet mely
összeköt.

DARIUS ÁRNYA.

És valóban *épen* ért e szárazföldre, úgy-van-é?

ATOSSA.

Úgy van, biztos hír jelenti, kétkedésre nincsen ok.

DARIUS ÁRNYA.

- Jaj, hamar beteljesült a sors ígéje s ime Zeus
 740 Ép az én fiamra sujtá a valósult végzetet.
 Azt reméltem, csak sokára váltják ezt be istenink :
 Ám ha veszted sürgeted, ne félj, segít az isten is!
 Ime rátört híveimre a csapások kútfeje !
 Ifju, balga vakmerőség téteté fiammal ezt,
 745 A ki a szent Hellespontos isten-védte árjait
 Gátoló bilincsbe verni, mint rabot, nem rettegett.
 Vizi útát szárazzá tett s vert vasú béklyóival
 Megnyügözve nagy hadának oly nagy ösvényt
 készített ;
 S ő, halandó, kába észszel azt hivé, legyőzheti
 750 Nagy Poseidont s minden istent. Ime hát nem örület
 Szállta-é meg? Ó be félek, bajjal szerzett birtokom
 Könnyűszerrel most azé lesz, ki először érte nyúl.

ATOSSA.

- Rossz barátoktól tanulja ezt türelmetlen fiad,
 Mert azok szemére hányták, fegyverrel te dús
 vagyont
 755 Szerzettél volt gyermekidnek, ő meg gyáván
 otthon ül,
 A szobában vív csatákat, nem növelve kincseit.
 Ily gyalázkodó beszédet hallva rosszak ajkiról,
 Elhatárzá ezt az útát s Hellas ellen vitt hadat.

DARIUS ÁRNYA.

- Bizony rettentő tette biztatták fel őt,
 760 Feledhetetlen, szörnyű tette, a minő
 Sohsem ürité még ki Susa városát,
 Mióta Zeus urunk akképen rendelé,
 Hogy juhtenyésztő Ázsiának városin
 Egy légyen úr, királyi pálczáat hordozó.

- 765 Mert Médos volt az első úr a had fölött,
 És apja művét a fiú fejezte bé,
 Mert szíve kormányát az ész igazgatá.¹
 Kyros követte,² a szerencse gyermeke,
 Uralma békét szerzett jó barátinak;
- 770 A lydok, phrygok országát meghódítá
 S igába hajtá mind egész Ióniát.
 Okos király volt, isten sem volt ellene.
 Kyros fiára szállt aztán az uralom.³
 Mint ötödik király Mardis⁴ uralkodott,
- 775 A honnak és az ősi trónnak szégyene,
 Kit csellel ölt meg a derék Artaphrenes
 Hű emberekkel, kiknek ez tisztük vala.
 [Hatodik volt Maraphis, majd Artaphrenes.]⁵
 Aztán a sors nekem tölté be vágyamat
- 780 És sok sereggel folytaték sok háborút,
 De a hazára nem zuditék ily csapást.
 Fiam, mint ifju, ifjuként gondolkozik
 S nem őrizé meg szívében parancsimat.
 Ti jól tudjátok azt, koromnak társai,

¹ E jellemzés a scholiasta szerint az Artaphrenes tulajdonnévre mutat (ὁ ἀρτιάς ἔχων φρένας). Ez az Artaphrenes azonban valószínűleg azonos a Herodotosnál szereplő Astyagessal, kit unokája, Kyros buktatott meg.

² Kyros (Kurus) Kr. e. 560—530-ig uralkodott.

³ T. i. Kambyesre (Kambudsija) ki Kr. e. 530—523-ig uralkodott.

⁴ Mardis, Herodotos szerint Smerdis, a behistuni ékirat szerint Bardiya, mágus, ki magát Kambyes testvérének hazudva királylyá tolta fel.

⁵ Ez a vers idegen toldalék, mert ellenkezik a történelemmel s a 779. vers szerint a költő tudja, hogy Dareios is a Smerdist megölő hívek közé tartozott és sorshúzás útján jutott uralomra.

- 785 Hogy mind, a kik csak kormányoztuk ezt a hont,
Mind összevéve sem hozánk rá ily nyomort.

KAR.

Hová irányzod, ó királyom, Dárius,
Végét a szónak? vajjon ily csapás után
Lehetséges, hogy boldogúl a perzsa nép?

DARIUS ÁRNYA.

- 790 Ha Hellas ellen nem vizstek többé hadat,
Habár hatalmasb lenne még a méd sereg.
Mert hisz azoknak frigyesük a föld maga.

KAR.

Hogy érted ezt? a föld frigyesük hogy lehet?

DARIUS ÁRNYA.

Éhséggel irtja harczosinknak ezreit.

KAR.

- 795 Szemen-szedett, derék hadserget szervezünk.

DARIUS ÁRNYA.

Az a sereg, mely ott maradt Hellasba' még,
A visszatérés napját az se látja meg.¹

KAR.

Hogy mondtad ezt? nem jő-e Helle tengerén
Európából vissza a nagy perzsa had?

DARIUS ÁRNYA.

- 800 Kevés a sokból, isteneknek jós szavát
Ha elhihetjük, nézvén a történeteket:
Egyik ha teljesül, a másik sem hiú.
És ez ha így van, áltató volt a remény,
A melyben bizva, ott hagyá remek hadát.
805 Ott táboroz, hol a boeót föld sikjait
Asopos mossza áldásos hullámival.

¹ Darius itt megjósolja Mardonios hadának elpusztulását.

- Ott vár reájuk mondhatatlan szenvedés,
 Birság a dölyfért, istenbántó tettekért:
 Hellasba rontva isteneknek képeit
 810 Zsákmányul ejték, elhamvaszták templomit,
 Oltárait feldúlták s a szent helyeket
 Felforgaták tövestül, szerte rombolák.
 A mily gonosz volt tettük, úgy lakoltanak
 S fognak lakolni, mert a bajnak kútfeje
 815 Sosem apad ki, nem, buzog szünetlenül.
 Engesztelésül annyi vért fog ontani
 Plataia síkján dór vitézek fegyvere;
 S némult ajakkal a halottak halmaza
 Az unokáknak harmad-izig hirdeti:
 820 Ne légyen nagyralátó a föld gyermeke!
 A gög ha sarjad, a kalásza bűn leszen
 S ha az megérik: aratása siralom.
 A nagyralátás bűnhődését látva most,
 Hellasra és Athénre emlékezzetek
 825 És meg ne vesse senki a ma birhatót:
 Máséra vágyva a magáét veszti el.
 Mert Zeus az úr s a fenhéjázó érzület
 Kemény bírása, dölyfnek büntetője ő.
 Okos tanácscsal intések tehát fiam
 830 S józan gondolkodásra buzdítsátok őt,
 Hogy vakmerően szünjön istent sérteni.
 Te meg, Xerxes elaggott anyja, drága nő,
 Menj most a házba, végy magadhoz diszruhát,
 Siess eléje gyermekednek, a ki jó
 835 Aranyhimes ruhája rongy foszlányiban,
 Melyet vad fájdalmában összeszaggatott.

¹ Valamint Salamisnál az athéniek, úgy Plataiánál a spártaiak (= dór vitézek) tüntették ki magukat leginkább.

Szelid szavaddal a szívére önts vigaszt:
Te vagy csupán, a kit meghallgat, jól tudom.

Én már leszálok a földnek homályiba.

- 840 Isten veletek, aggok! baj ha sujtol is,
Mindennap éldeljen gyönyört a lelketek,
Mert a halottnak nincs hasznára semmi kincs.

(Darius árnya eltűnik.)

KAR.

Ó mennyi bajt kell fájdalommal hallanom,
Mely ezt a népet érte s fogja érni még.

ATOSSA.

- 845 Ó istenem, mily szenvedés árad reám!
De legjobban szíven talált az a keserv,
Hogy azt hallám: fiam testéről a ruha
Méltatlanul, rongyokra tépve hull alá.
De bémegyek hát és királyi diszt hozok,
850 És megkísértem, hogy fogadjam a fiam,
Mert inségében el nem hagyjuk kedvesünk.

(Atossa a palotába megy.)

KAR.

Első strophá.

- Ó nagy egek! be remek, be dicső,
Törvényszerű életet élt a mi népünk,
Mig a trónon ő ült,
855 A békét szerető,
Jóllétet adó,
Gáncstalan, isteni agg király, Dareios.

Első antistrophá.

- Mennyi dicső diadalt aratott
Vala hadseregünk s valamint torony, úgy állt
860 S kormányzott a törvény.
Megtért harczbul a hős

Vidulást, örömet
Hozva magával, s szünt a ház siralma.

Második stropha.

Hány várost nyere ő,
865 A Halysnak¹ az árjain
Át sose kelve
S tűzhelyét se hagyva el
Ott a strymoni tenger² ölen
És Thrákia
870 Partjai mentén
Édes vízi várost.³

Második antistropha.

Túl a tengeren annyi
Erősfalu város⁴
A szárazsi sikon
875 E királynak hódola.
S széles Helle-szorossa körül
A Propontis-
Öbölnek a partján
S Pontos torkolatján.

Harmadik stropha.

880 És a tengeri fok körül
A szigetek mind,
A velünk határosak,
Lesbos, Chios, olajfa-
Tenyésztő Samos is,

¹ A Halys határfolyó volt a régi médus birodalom és Elő-Ázsia közt.

² A strymoni tenger a Strymontól képezett Prasias tava.

³ Itt voltakép a Prasias-tó czölöpépítményes telepei értendők.

⁴ A melyek nem lévén biztosítva a víz által, köfalakra szorultak.

- 885 Meg Paros és
 Naxos, Mykonos
 S Ténosra könyöklő
 Töszomszédos Andros.

Harmadik antistropa.

- S hódola néki a víz-
 890 Körítette szigetség,
 Lesbos, Ikaros, Rhodos
 És Knidos és Kypriának
 A városi, így Paphos
 És Soloi és Salamis ¹
 895 S most lám, anya-
 Városa ennek ²
 Jajjaink szülője.

Epodos.

- És az ióni görög terület
 Néppel teli, kincs özönében
 900 Úszó városait
 Megszerezé esze; fegyveresek soha nem
 Pihenő hada állt mellette
 És frigyeselek sokasága.
 S most kétség kívül isteni
 905 Kéz zuditotta
 Reánk eme harczot
 Tengernyi szörnyü csapással
 Sujtva a fejünket.

(Szünet után az országút felől jajveszéklés hangzik s csakhamar megjelenik Xerxes szekeren egynéhány harczos kíséretében.)

¹ Város Kypros szigetén, Salamis sziget gyarmata.

² T. i. Salamis szigete.

XERXES.

Ó jaj!
 Boldogtalan én, kit e rettenetes
 910 Sose vélt balsors váratlan' elért!
 Zord daemon, o jaj, be kegyetlenül is
 Törtél te reánk! ó elhagy erőm,
 Megroskad a térdem erőtelenül,
 Hogy látom ez agg polgárokat itt.
 915 Mérthogy az elhulltakkal, o Zeus,
 Ott nem szakadott
 Örök éje reám a halálnak?

KAR.

Mily gyász, o király! a remek had oda,
 Oda Perzsia nagy hire, tisztelete,
 920 Oda annyi dicső,
 A kiket lekaszált im a daemon.
 A föld maga is nyögi ifju diszét,
 Xerxes tarolá le, a Hades ölet
 Megtöltve a perzsák ezreivel.
 925 Oda hervada, hullá az ifju virág,
 Nyilazó daliák s az a hős ivadék
 Eltünt, oda számtalan ezre, oda!
 Ó jaj, ó jaj, a dicső haderő!
 Királyom, im Ázsia földje miként
 930 Hever a porban szégyenletesen!

Első strophá.

XERXES.

Ó én nyomorult, én szánni való,
 Ime a honi földnek, a népnek o jaj,
 Milyen átka levék!

KAR.

- 935 Üdvözlétül ó mit mondjak,
 Most, hogy haza térsz? baljóslatu dalt,
 Mariandynus¹ énekesek panaszát
 Zengem s szemem árja megindul.

Első antistrophe.

XERXES.

- 940 Csak sird panaszod, jajgasd jajodat,
 Keserüld a gyászt, hogy e daemon, a sors
 Így rám szakadott.

KAR.

- Ó jajgatok is gyászolva,
 Hogy szenvedte tenger
 945 Sikján a sereg
 S hogy gyászol a vesztes hon fiain,
 Siralom közt zengem a bús dalt.

Második strophe.

XERXES.

- Az ión rabolá el,
 950 Az ión hadi gálya!
 Ares oda hajlott
 S learatta a víz mezejét,
 S a halálnak a partját.

KAR.

- Jaj, jaj, mindent adj tudtomra:
 955 Merre vagyon többi hívünk?
 Trónusodnak oszlopai,
 A minő Pharandakes,

¹ A mariandynus nép a Fekete-tenger mellett lakott; mint általában a kisázsiai népek, a mariandynusok is mélabús énekkel keseregtek a szép időszak elmúltán, melyet különböző mythikus nevek (Adonis, Narkissos, Linos, Bormos) alatt tiszteltek.

- Susas, Pelagon,
 Psammis, Dotamas és Agdabatas,
 960 Susiskanes,
 Az Egbatanába való.

Második antistropa.

XERXES.

- Holtan maradának
 Salamisnak a partján,
 Egy tyrusi gálya
 965 Fedelérül esének alá
 A szirthez ütődve.

KAR.

- Ó jaj, keseregj, hol Parnuchosod,
 Hova lett jó Ariomardos,
 Seualkes, a fejdelem,
 970 És Lilaíos, a derék,
 Memphis, Tharybis,
 Hova Masistras, Artembares,
 Meg Hystaichmas?
 Ezt kérdezem én.

Harmadik stropa.

XERXES.

- 975 Ó jaj nekem!
 Arczokkal az ősi Athénnek,
 A gyűlöletesnek — egy csapásra mind! —
 Hajh, hajh! ott vergődnek a hajtörésen.

KAR.

- Ott hagyta-e, mondd, a te hived,
 980 Perzsák elejét, a te hű szemedet,
 Tízezereknek hősi urát,
 Batanochos drága fiát,

— ~ ~ — — ¹

- A ki Sesames és Megabatas
 Ivadéka? nagy Oibarest,
 985 Parthost hol hagytad, o hol?
 Ó boldogtalanok!
 Ó szörnyű gyász a büszke perzsa népnek!

Harmadik antistropa.

XERXES.

- Szivembe' vágyat
 Keltesz a derék, hű társak után,
 990 Midőn e szörnyű
 Vészt emlegeted.
 Zokog, zokog bennem a szív, ó sir a lelkem.

KAR.

- Sajg szívünk mások után is,
 Mardus katonák feje, Xanthis után,
 995 És keseregjük a hős Ancharest,
 Diaixist és Artakest,
 Lófő nagyokat,¹
 Kegdagatast és Lythimnast
 S Tolmost, a lándzsa vitézét.
 1000 Különös, különös, hogy nem követik
 A te ernyővel borított szekered.

Negyedik stropa.

XERXES.

Ó biz' a hadnak elvesztek vezérei!

KAR.

Elvesztek ők hajh, dicstelen'!

¹ E hiányzó sor foglalta magában a szóban levő hősnek a nevét.

² Szó szerint: „lófejedelmeket“ (ἵππιάναντας).

XERXES.

Jaj, jaj, ó jaj!

KAR.

- 1005 Jaj, jaj, istenek,
 Mi bajt zuditatok reánk,
 Oly élelet, mint Ate vad szeme.¹

Negyedik antistropa.

XERXES.

Leverve, hajh! milyen végtelen sorscsapás!

KAR.

Leverve, úgy van, látható.

XERXES.

- 1010 Váratlanúl, váratlanúl!

KAR.

Hajh, balsorsunkra ismerők
 Meg a hajós iónokat!
 Perzsa hadunkat balszerencse sujtja.

Ötödik stropa.

XERXES.

- 1015 Ó hogyne? oly dicső hadat
 Láttam eltiporva!

KAR.

Oh isten-adta! mi maradt a népből?

XERXES.

Itt látod, a mi seregemből megmaradt.

KAR.

Látom, látom.

XERXES.

- 1020 Nézd a nyilaknak hüvelyét.²

¹ Ate az elvakulásból származó romlás istennője.

² Xerxes üres tegzét mutatja, mint megmaradtat.

KAR.

Mit emlegetsz, hogy megmaradt?

XERXES.

Tárházát a nyilaknak.

KAR.

Mily csekély ama sokból!

XERNES.

Elvesztők segítőink.

KAR.

1025 A büszke ión nem fél a harctól.

Ötödik antistrophæ.

XERXES.

Ó hősi nép! sosem

Vélt csapást értem meg.

KAR.

Hajóhadadnak gyáva megfutasát?

XERXES.

1030 Megszaggatám keblemen a ruhámat.

KAR.

Ó jaj, ó jaj!

XERXES.

Ily bajban egy „jaj“ — semmisem.

KAR.

Mert kétszeres, háromszoros.

XERXES.

Gyász, de üdv azoknak!

KAR.

1035 Törve minden erőnk már.

XERXES.

Az sincs, a ki kísérjen.

KAR.

Barátid' elnyelé a tenger.

Hatodik strophá.

XERXES.

Sirasd, sirasd a bajt és jöjj a házba bé.

KAR.

Sirok, sirok, keservesen.

XERXES.

1040 Jajomra jajt adj válaszul.

KAR.

Van, ó királyom, könnyre ok.

XERXES.

Velem kiáltsd a bú jaját.

KAR.

Ohohohó!

Ránk nehezült a gyászeset,

1045 Ó be kesergi lelkem!

Hatodik antistrophá.

XERXES.

Csak verd a melled és zokogj a kedvemért.

KAR.

A búra búsan zeng a bú.

XERXES.

Jajomra jajt adj válaszul.

KAR.

Ó jaj, nyomor, ó jaj, nyomor!

XERXES.

1050 Fakadj hangos jajokra hát.

KAR.

Ohohohó!

Kisérem bús siralmamat

Ütlegivel kezemnek.

Hetedik strophá.

XERXES.

Csak verd a melled s mysiai¹ dalt zokogj.

KAR.

1055 Iszonyú, iszonyú!

XERXES.

És kedvemért tépd ősz szakállad szálait.

KAR.

Ó könnyfakasztó szenvedések!

XERXES.

Kiálts zokogva!

KAR.

Azt cselekszem.

Hetedik antistrophá.

XERXES.

1060 Szaggasd kezedd a ruhádat kebleden.

KAR.

Iszonyú, iszonyú!

XERXES.

Hajad czibálva bűgj siralmat a hadért.

KAR.

Ó könnyfakasztó szenvedések!

XERXES.

1065 Csak ontsd a könnyed.

KAR.

Ontom, ontom.

Epodos.

XERXES.

Jajomra jajt adj válaszul.

KAR.

Hajajh, hajajh!

¹ Nagyon panaszos, mélabús dal.

XERXES.

Jajongva menj a házba bé.

KAR.

Ajajh, ajajh!

XERXES.

Ó jaj! gyászba süllyedt perzsa föld!

KAR.

— — — — —

XERXES.

1070 Jaj tölti bé a várost.

KAR.

Betölti hajh, egészen.

XERXES.

Lágyan lépve zokogj.

KAR.

1074 Ó jaj, háromsoros hajóink

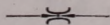
1075 Ó jaj, hányan vesztek el velük!

XERXES.

1073 Ó, ó! gyászba süllyedt perzsa föld!

KAR.

1076 Elkísérlek gyászba, könnybe merülve.

III.

HÉT THÉBA-VÍVÓ.

BEVEZETÉS.

Krisztus előtt 467. évben került színre Athénben Aischylosnak az a pályanyertes drámai trilogiája, a mely a thebai Labdakidák királyi családjának három izen átvonuló, megrázó sorsát adta elő. Tudjuk az 1848-ban fölfedezett didaskaliából, hogy a trilogia három része a következő volt: *Laios*, *Oidipus*, *Hét Theba-vívó*.¹ A trilogiát tetralogiára egészítette ki a *Sphinx* cz. satyrosjáték. A nagy épületnek nyoma vészett, csak a trilogia utolsó darabja maradt reánk, a *Hét Theba-vívó*. A megelőző két darab tartalmát csak sejthetjük. Az első Laios thebai király sorsát tárgyalta. Laios követi el az ős bűnt, a melynek átka aztán a törzsre nehezedik és újabb bűnöket szül: természetellenes szerelemből elrabolja Pelops fiát, Chryssipposzt s a fiúszerelmet meghonosítja. Apollon jóslata inti, ne nemzzen fiat, mert különben teljesül Pelops

¹ A szószerinti *Heten Theba ellen-t* (Ἑπτά ἐπὶ Οἴβας) Arany János is nehézkesnek találta és *Theba alatti hét hős*-sel adta vissza (Aristophanes, Békák 972.).

átka s fia által kell elvesznie. A végzet tehát föltételesen szól, „ha fiat nemz“. Laios azonban nem hallgat az isteni intésre. Fia születik. Most már hiába iparkodik kikerülni sorsát, hiába téteti ki fiát a vadonba, az életben marad, idegenben felnövekedik s indulatos, féktelen természetével ismeretlen atyjának gyilkosává lesz. A második darab az apagyilkos és anyjával tudtán kívül vérfertőző házasságban élő Oidipus tragédiája. (Ugyanez a tárgya Sophokles *Oidipus király*-ának.) Fölfedezvén végzetes bűnét, kiszúrja szemeit s bujdosásnak indul, miután hálátlan, kegyetlen fiait megátkozta, hogy versengjenek az uralomért és egymás kezétől haljanak. Ennek az apai átoknak a két testvér tudatos cselekvése által földidézett teljesedését, a Labdakidák végsorsát tárgyalja fönmaradt tragédiánk. A tróntól megfosztott Polyneikes Adrastos argosi királyhoz menekülvén, megnyerte lánya kezét s ipjától segítve, hat más vezérrel indul hona, Theba ellen, elragadott trónja visszafoglalására. Ezzel kezdődik tragédiánk, melyet Aristophanes *Aressel teljesnek* (δρᾶμα ὅλως μυστόν: Békák 1021) nevez.

Oidipus átka teljesül: a két testvér egymás kezétől esik el. A thébai tanács csak Eteoklest, hona hős védőjét részelteti tisztességes eltemetésben s kihirdeteti, hogy a honáruló Polyneikes ebek és szárnyasok prédája legyen. Erre Antigone, a szerető testvér, mindjárt kijelenti, hogy Polyneikest el fogja temetni. A szűzek kara megoszlik. Fele Eteoklest megy temetni, másik fele Antigonét kíséri kegyeletes munkájára. Ezzel véget ér a tragédia.

Feltűnő, hogy a trilogia egy meg nem oldott conflictussal végződik. Ezért hitte volt *Welcker*, hogy tragédiánk középső része volt a trilogiának. Mióta a

régi didaskaliából kétségtelenné vált, hogy tragédiánk volt a trilogia záróköve, többen ahhoz a föltevéshez folyamodtak, hogy a tragédia befejezése nem Aischylostól, hanem egy Sophokles-utánzó későbbi költőtől való. Én nem hiszem, hogy Aischylos költeményéből hiányzott volna a tilalom kihirdetése és Antigone kegyeletes elhatározása. A két testvér elestével és Antigone s Ismene siralmával még nincs befejezve a tragédia. A tétlen panasz után hátra van a kibékítő tett. Görög felfogás szerint nem lehetett fontosabb, megoldásra váró kérdés, mint az eltemetés kérdése. A városi tanács a honárulót ősi szokás szerint temetetlenül akarja hagyni. De föllép a kegyelet, a különbséget nem tevő szeretet képviselője, Antigone s testvéri szive melegével enyhíti a katastropha ridegségét. A fölvetett conflictus nem tör ki; Antigonét csak ijesztik, de nem büntetik. A kegyelet küzdelem nélkül győz a törvény szigorúságán. Nem új, megoldatlan conflictussal végződik tehát a trilogia, hanem a gyűlöletnek, a bosszúnak a szeretet által való kiengesztelésével. A két testvér közt Aischylos nem tehetett oly különbséget, mikor a honát védő Eteokles viszont abban volt hibás, hogy testvérét trónjától megfosztva elűzte, s ádáz elhatározásával, melylyel maga indult ellene, atyja átkát felidézte. Egy átok sújtotta őket, mint háladatlan gyermekeket; egy sorsot érdemeltek. Polyneikes uralomvágyával, Eteokles bosszúvágyával idézte föl végzetét. Éppen ezért a *Hét Theba-vívó* nem sorstragédia. Eteokles igazi hazafiként, hősileg védi hazáját; de azt már gyűlölete, hajthatatlan dacza, nem a haza érdeke sugallja, hogy maga szálljon szembe testvérével. Ime, az elbizakodás, istennel, emberrel daczoló, korlátlanságra törekvés tragikuma!

Továbbá Sophokles *Antigoné*-ját teljesen megértjük, ha inventióját Aischylostól sugallottnak hiszszük, a mire sok okunk van; ellenben a *Hét Theba-vívó* befejezése, mint Sophokles *Antigoné*-jának utánzata, Sophokles művészetének fényoldalait, a tudatos továbbvitelt, kifejtést annyira ignorálja, hogy már e szempontból is korábbinak kell tartanunk Sophokles *Antigoné*-jánál.

SZEMÉLYEK :

Eteokles, Theba királya.

Hiradó, mint kém.

Thebai szűzek kara.

Antigone } Eteokles nőtestvérei.
Ismene }

Hirdető.

HÉT THEBA-VÍVÓ.

Szintér : Thebában a Kadmeia előtt. Köröskörül istenek szobrai állanak, Zeus, Hera, Apollon, Artemis, Pallas, Athena, Poseidon, Ares, Aphrodite. Kora reggel van; a nép gyülekezik a palota előtt. *Eteokles* királyi díszben kilép a palota ajtaján, nyomában kíséret. — *Prologos* 1–77.

ETEOKLES.

- Kadmos¹ polgári! a ki a kormányon ül,
A hon javára szóljon az, ha szólni kell
S vigyázzon, álom meg ne lepje a szemét.
Mert isten műve, hogyha jól megy a sorunk,
5 De hogyha—mentsen isten!—vész szakadna ránk,
Csak Eteoklest zengené város szerin
Hangos panaszszal a polgárok jajszava.
Ó védje ettől Kadmos ősi városát
Nevéhez hiven a mi védő Zeus urunk.²
10 De rajta most! az is, ki még nem érte el
Az ifjuság virágát s a kiről lemúlt,
Ápolja buzgón, edzze teste izmait,
S mit tiszte megszab, az legyen fő gondja most:
A várost védje s istenink oltárait,
15 Hogy tiszteletben álljanak mindenkoron,

¹ Thebát Kadmos alapította.

² T. i. *védő* melléknevéhez hiven védjen.

- És gyermekinket és a hont, e jó anyát;
 Hisz' ez, midőn még lágy ölen csúszkáltatok,
 Elvállalá az ápolásnak terheit
 És pajzsot hordó hű polgárokká nevelt,
 20 Hogy álljatok helyt védelmére, hogyha kell.
 És mind maiglan a szerencse ránk mosolyg;
 Mert bár elég rég ostromolják városunk,
 Isten kegyébül a siker jórészt mienk.
 De most, mint a madárvigyázó jós¹ beszél,
 25 A szárnyasok röptére, mint világtalan,
 Ügyelve füllel, észszel, csalhatatlanul,
 Hát ő, effajta jósigék nagy mestere,
 Azt mondja, éjjel szörnyü nagy acháji had
 Gyült egybe s készül megtámadni városunk.
 30 Siessetek hát teljes fegyverzetbe' föl
 A párkányokra s a kapúk bástyáira;
 A sánczokat s toronytetők szegélyzetét
 Lepjétek el s őrt állva csüggedetlenül
 A várkapúknál — egy cseppet se féljetek
 35 E gyülevész tömegtől: isten megsegít!
 Küldöttem immár táborukhoz kémeket,
 A kik, remélem, útjokat jól végezik;
 Hirt hallva tőlük, nem félek, hogy csel megejt.
 (A fegyveresek elvonulnak jobbra a várfalak felé, balról föllép
 egy *Hiradó*.)

HIRADÓ.

- Eteokles, hős királya Kadmos népinek,
 40 Amonnan a seregtől biztos hirt hozok,
 Mint szemtanúja annak, a mi végbement.
 Ott láttam a hét, harcra sóvár hadvezért:

¹ A világtalan Teiresias.

- Bikát áldoztak érczabroncsu pajzs fölött¹
 S megmártva jobbjuk a bikának vériben,
 45 Arest, Enyót s vérre szomjas Rémitést²
 Hivák esküdve, hogy kiirtják városunk
 És porba döntik Kadmos ősi várfalát,
 Ha nem, vérükkel áztatják a föld rögét.
 És most Adrastos szekerére honnlevő
 50 Szülőiknek sok bús emléket tűztenek:³
 Szemükbe' könny, de ajkukon nem volt panasz.
 Mert ércz szivökben harci düh vad lángja gyúlt
 S mint ölni vágyó, bösz oroslán, vést lehellt.
 Hogy ez valóság, csakhamar tapasztalod;
 55 Sorsot vetettek épen, a hogy eljövék,
 Ki mely kapúhoz oszsa támadó hadát.
 Ezért a város legvitézebb emberit
 Szemeld ki, rendeld a kapukhoz és ne késs',
 Mert már közel van Argos fölszerelt hada:
 60 A port kavarja és orrukból a lovak
 Fehér tajtékkal hintik a mező fűvét.
 Mint jó kormányos védi, óvja a hajót,
 Úgy véd e várost, míg Ares fuvalmai
 Reánk nem törnek; zúg a hadnak árja már!
 65 Nyomban ragadd meg a kellő pillantatot;
 Én meg tovább is, mint hűséges őrködő
 Ébren vigyázok s pontosan ha értesülsz,
 Mi történik künn: kárt sosem fogsz vallani.

(Balra el.)

¹ Ugy, hogy a pajzs öblével fogták fel a bika vérét.

² *Enyo* hadi istennő, Ares testvére. A Rémités (Phobos) megszemélyesített fogalom.

³ A harcosok a szülőiknek szánt ajándékokat azért függesztik Adrastos szekerére, mert Amphiaraios jóslata szerint csak Adrastos tér haza épségben Theba alól.

ETEOKLES.

- Ó Zeus, ó föld s ti városvédő istenek!
 70 S te, én atyám hatalmas bosszuszelleme!
 Ne engedjétek, hogy feldúlják ellenink
 Tövestül ezt a várost, mely Hellas szavát
 Beszéli, és ez ősi házak tűzhelyét;
 Hogy e szabad föld és Kadmosnak városa
 75 A szolgaságnak nyögje jármát valaha.
 Segitsetek! hisz mindkettőnknek érdeke:
 Az égi kart csak boldog város tiszteli.

(El a városba. Jobbról, a városból gyülekezik a thebai szűzek kara, egyenként, rend nélkül lótvá-futva. — Parodos 78—164.)

KAR.

Első szűz.

- Végtelenül keserg szívem e szörnyű bűn!
 Tódul a hadsereg, sátraiból kitör,
 80 Hömpölyög a lovas had sebes árja felénk.
 Égbe kavargva jelenti a por,
 Ez a néma, e hű, igaz tanú.

Második.

- Elfog a rettegés, hallva, miként dübörg
 Patkóiktul a föld, hogy zúg erre a had
 85 Gáttalanúl, miként a szakadó hegyi ár.

Harmadik.

Istenek, isten-asszonyok, e vihart
 Űzzétek tova tőlünk.

Negyedik.

- Fehér paizszsal ront elő
 A harcra kész sereg, támadni városunk,
 90 Zajuk áthatol a falainkon.

Ötödik.

Vajh melyik istenünk vagy melyik istennőnk
 Lészen gyámolunk?

Hatodik.

Vajjon az istenek ős oltári előtt
Boruljak-e porba?

Hetedik.

Égi trónu nagy istenek!
95 Itt az idő ölelni képetek: miért
Késlekedünk siralom közt?

Nyolczadik.

Halljátok-é, nem-é a rémes pajzs-zörejt?

Kilenczedik.

Ha most nem, mikor
Nyujt koszorút kezünk s köntösöket nekik?¹

Tizedik.

100 Hallám a zajt, ó mennyi lándzsa zúghat ott!

Tizenegyedik.

Mit cselekszel, Ares?
Od'adnád e földet, sajátod?

Tizenkettedik.

Jaj te arany sisakú, nézd ó nézd e várost,
Mellyet szerető szíved kiszemelt.

Első szűz. (Stropha.)

105 Jöjjetek el ti mind, földvédő istenek!
Lássátok a szűzek
Sergét, mint könyörög, rabigát ne lásson.

Második.

Mert sisakos katonák árja zajongva közelg
Falainkhoz, Ares fúvalma veré fel.

Harmadik.

110 Ó Zeus, mindenek atyja, bizonynynyal
Védj meg ellenink hadától.

¹ T. i. az istenek szobrainak áldozati adományul.

Negyedik.

Argosi had keritette Kadmos
Várát rettenetes fegyverivel körül.

Ötödik.

A paripák szájában a zabla
115 Vészt és halált csikorg reánk.

Hatodik.

És a sereg hét hős fejedelme kilép
És ragyogó kopiával a hét kapuhoz
Mennek, a mint a sors kijelölte.

Hetedik szűz. (Antistropa.)

Ó Zeus hatalmas, harczias leánya te,
120 Pallas, te segíts meg!

Nyolczadik.

És te, ki tengereken lovagolsz, Poseidon,
Halverő szigonyoddal uralgva,
Ments meg, o ments meg a gyilkolástól.

Kilenczedik.

Ó Ares, jaj, jaj, te védj e várost
125 S vedd a kegyedbe láthatólag.

Tizedik.

Kypris, o védj, hiszen ős anyánk vagy,
Védj meg minket, a kik véredből eredénk.

Tizenegyedik.

Im esedezve járulunk te hozzád
S benned bizva kiáltunk.

Tizenkettedik.

130 Farkasölő nagyurunk!¹ légy farkasölő
Elleneink közepett, bosszuld meg e bút.
Készítsd ijadat, ó Leto leánya.²

(Künn zsvaj.)

¹ Apollon.² Artemis.

Első (az első félkarból) [strophá].

Ó, ó, ó, ó!

Hallik a várfal előtt a szekérrobogás.

Második.

135 Hera nagyasszony!

Súlya alatt a kerék agya mint csikorog!

Harmadik.

Ó, ó, ó, ó!

Artemis, édes!

140 Mint süvit a levegő szálló kopiáktól!

Mi éri e várost? mily sorsra jutunk?

Vajh mi véget ad az isten?

Első (a másik félkarból) [antistrophá].

Ó, ó, ó, ó!

Kőzápor veri már a bástyátetőt.

Második.

145 Kedves Apollon!

Im a kapukba' vadúl csörgnek az ércz paizsok.

Harmadik.

[Ó, ó, ó, ó!]

Gyermeke Zeusnak,¹

A harcz szent végét, sikerét megadónak,

S boldog isteni nő, kapuk őre, Onka,²

150 Véd meg e város hét kapuját.

TELJES KAR.

Strophá.

Ó nagy hatalmu istenek,

Nagy istenek s ti istenasszonyok

Várunk ótalmazói!

Csak lándzsa-vívta városunk

¹ Apollon.

² Onka mellékeve Athénának.

- 155 Idegen nyelvű seregé ne legyen!
Halljátok meg, o halljátok meg, a szűzek
Kart kitárva hogy esdekelnek.

Antistropa.

- Ó drága, védő szellemek,
Kik városunkat őrzitek,
160 Őrei most légyetek!
Gondját viselve jöjjetek
Szent helyeit megvédeni,
Emlékezve az ünnepi orgiákra,
Mikkel e város néktek adózott.
(Eteokles jobbról sietve jő. Első epeisodion 165—273.)

ETEOKLES.

- 165 Azt kérdezem, kiállhatatlan női faj:
Hasznos talán és városunkra üdvhozó,
Az ostromolt seregbe bátorságot önt,
Ha földre hullva istenképeink előtt
Jajongtok itt, ti józan fők utálata!
170 Ó bár se bajban, sem pedig jó sors ölen
Együtt nem laknám asszonynéppel én soha.
Mert hogyha boldog, gögje el nem tűrhető,
Ha megfélemlik, házat, várost vészbe dönt.
Im most is így lett! sok lótás-futásotok
175 Polgárainba gyáva félelmet vetett.
Csak elleninknek teszték így szolgálatot,
Mi meg magunkat teszszük tönkre minmagunk.
Ez a jutalma, a ki asszonynéppel él.
Ám a ki még az én parancsom elveti,
180 Asszony vagy férfi s a mi van rajtuk kívül,
Ítéletül ki lesz rá mondva a halál
S a nép kezétől megkövezve vérzik el.
A férfi gondja, nem nőé, mi künn esik;

Honn üljön a nő s jó, ha bajt *ott* nem szerez.
 185 Hallád-e vagy se? vagy sükethez szólok-é?¹

KAR.

Első strophá.

Oidipus édes magzata, hogy megijedtem,
 Hallván a szekerek zörejét,
 Mikor a robogó
 Kerekek csikorogtak agyukkal
 S tűzben született zabolák
 190 Vasa hangzott
 Foga közt repülő paripáknak.

ETEOKLES.

Nos, a hajós, ha kormányt hagyva, a hajó
 Orrára fut, menekvést ott talál-e majd,
 Midőn hajója vad viharral küszködik?

KAR.

Első antistrophá.

195 Isteneink ősi képeihez folyamodtam
 Gyermeki bizodalommal, a mint
 Kapuinkra zudult
 A kövek zúgó zivatarja.
 Megijedve a boldogokhoz
 200 Esedeztünk:
 Könyörüljenek a mi honunkon.

ETEOKLES.

Im ott a bástyá, kérjétek, hogy védjen *az*.
 Az istenekben biztok? ám én úgy tudom,
 Elhagyják ők is feldúlt város templomit.

¹ Wecklein itt ilyen rendben adja a verseket: 176., 177.
 182., 183., 178., 179., 180., 181., 184.

KAR.

Második strophá.

- 205 Ah sose hagyjon el isteneink
 Serge, a míg élek, sose lássam
 Járvá keresztül-kasul e várost
 S tornyai ormát lángtul emésztve.

ETEOKLES.

- Az istenekhez esdve rajtunk nem segítsz;
 210 Minden sikernek anyja a szófogadás,
 Az üdvadó Zeus hitvесе: ezt vallom én!

KAR.

Második antistrophá.

- Jó, de hatalma nagyobb az egeknek;
 Megszabadítja gyakran a bajból
 A nyomorultat isten, akármily
 215 Vésznek az éje borúlt a szemére.

ETEOKLES.

A férfi tiszte, hogyha ellenség közelg,
 Az istenekhez áldozattal esdeni;
 Hallgatni nektek s otthon űlni tisztetek.

KAR.

Harmadik strophá.

- Ég kegye mentheti meg falainkat,
 220 Távol az ellent ég kegye tartja.
 Sujthat ezért szidalom jogosan?

ETEOKLES.

Nem ócsárollak én istenfélelmedért;
 De polgárimba gyávaságot hogy ne önts,
 Maradj nyugodtan és ne rettegj szerfölkött.

KAR.

Harmadik antistropa.

225 Hallva ez új, zavaros hadi lármát,
Jöttem, ijedten futva, e vár
Szentelt székhelyére.

ETEOKLES.

Ha sebesültről vagy halottról hallotok,
Ne csapjatok legott nagy jajveszékelést;
230 Mert így lakik jól Ares, ember vérivel.

KAR.

Nyihognak is már, hallom, a futó lovak.

ETEOKLES.

Ha hallod is, ne halld nagyon világosan.

KAR.

Körülkerítve többől reszket városunk.

ETEOKLES.

Hát nem elég, ha errül én gondoskodom?

KAR.

235 Hiszem, de a kapuknál nő a harczy zaj.

ETEOKLES.

Hallgatsz-e mindjárt s a városban szót se szólsz?

KAR.

Ó isteni kar! cserben ne hagyd a várfalat.

ETEOKLES.

Ó átkozott! nem fékezed már nyelvedet?

KAR

Ne vessetek rabságra, Theba isteni!

ETEOKLES.

240 Magad veted magaddal együtt városod.

KAR.

Mindenható Zeus! elleninkre lödd nyilad.

ETEOKLES.

Ó Zeus! mi czélra alkotád a nők nemét?

KAR.

Nyomorra, mint a férfit, hogyha nincs hona.

ETEOKLES.

Károgsz megint ölelve istenképeket?

KAR.

245 A félelem ragadja rá a nyelvemet.

ETEOKLES.

De egy szivességet tehetnél nekem is.

KAR.

Mondd meg, mi légyen? akkor aztán megtudom.

ETEOKLES.

Hogy hallgass, balga, és ne rémítsd hivéink.

KAR.

Jó, hallgatok s tűröm, mint más, a sorsomat.

ETEOKLES.

250 Előbbi szódnál azt már jobb néven veszem.

Intlek továbbá, hagyd az istenszobrokat

És kérd a jobbat: istenekkel frigykötést;

Hallgasd az én fohászom és aztán magad

Zengj ünnepelve istenfélő éneket,

255 Kiálltva hellén áldozatnak hangjain,

Biztatva hivet, oldva félelem nyögét.

És én ígérem, honi földünk isteni,

Kik városunk, mezőnk s piarczunk véditek

S te Dirke forrás, Ismenosnak árjai,¹

260 Ha boldogulunk és a város ép marad,

Oltáritok juhok vérével áztatom,

S győzelmi jelt állítok, ellenség mezét

¹ Mind a kettő Theba mellett.

Lándzsára tűzve szent helyeknek díszeül.

Így esdj az éghez, jajveszékelés nekül,

265 Elhagyva ezt a hasztalan siránkozást;

Mert végzetedtől nem menekszel úgy se meg.

Kiválasztok hat férfit, én a hetedik,

Az ellenségnek ellenállni hőskül

S a várfal hét kijáratához rendelem,

270 Míg gyors hírekkel gyors követ nem érkezik,

Hogy bajt jelentve, lángot gyújtson mindenütt.

(Eteokles kíséretével el.)

KAR.

Első strophá.

Akkép teszek, de fél e szív, nyugta nincs,

Mert szomszédja: bú, gond

A rettegés tüzét kigyújtja.

275 Falunk körül az ellen ül:

Félek, miként félénk galamb

Kigyótól félti magzatit,

Látva azt fészken

Társaként tanyázni.

280 Immár sűrű rajokban

Tornyaink fele zúdul

Egy részük. Mire várjak?

Ott meg durva köveknek

Gyilkos zápora omlik

285 Polgárinkra özönnel.

Zeus-nemzette dicső seregek!

Védjétek városunk s hadunk,

Kadmosi vér szülöttit.

Első antistrophá.

E földről el ne fussatok, szebbet sehol

290 Se letek, elleninknek

Hagyván e mélyrögű mezőket,

- És Dirke tápláló vizét,
 A mely üdébb mindannyinál,
 A mennyit földkörítve ont
 295 Mélyiből Poseidon — és
 Tethys gyermekserge.¹
 Így hát isteni védők,
 Pusztítsátok el őket,
 Kik vivják falainkat:
 300 Hadd dobják el a fegyvert,
 S ekkép a mieinknek
 Adjatok diadalmat.
 Védjétek meg a várfalakat
 S álljon tovább fenn trónotok
 305 Esdekelő imánkra.

Második strophá.

- Szégyen lenne a kardnak az élin ily ős
 Várost Hadesnek a mélyibe vetni,
 Szégyen, hogy e várost s isteneit
 Dúlják méltatlan acháji kezek
 310 Porba, hamúba döntve,
 Asszonyait kemény rabszíjra fűzve
 Ó jaj, ifját és öregjét
 Tépve hajuknál, mint a lovat,
 És leczibálva ruhájuk.
 315 Puszta városban sikolt a
 Porba lerántott női erény.
 Im' e szörnyű sors az, a mi rémit.

Második antistrophá.

- Hajh siralom, ha jogos nász napja előtt
 Leszakítják durva kezekkel az egre
 320 És letörlik harmatát.

¹ Tethys gyermekei a folyamok. Apjuk Okeanos.

Ó hogyne? hiszen jobb sorsra jutott,
A ki előbb veszett el.

Mert ha a város igába görnyed,
Jaj, jaj, akkor szörnyű sorsa.

- 325 Egyik a mást hurczolja, öli,
Lángba borítja a házakat az,
Füst, korom feketít be mindent,
Tombol Ares, a népleverő,
Nincs kegyesség, a melyet kimélne.

Harmadik strophá.

- 330 Szerte az utcán vad zaj üvöltöz,
Tornyos gép közelit a falhoz;
Férfi-gerelytül a férfi lerogy,
S vérbe fojtva nyöszörg
A csecsemő leszakítva
335 Anyjának kebeléről.
Prédaszerzés vad futással párosúl,
Rabló más rablóra bukkan,
Hiv ürest üres kezű
Prédálásban társaul,
340 S nem kevesbbel, annyival sem éri be.
Hajh mi sorsot várhatunk mi e szerint?

Harmadik antistrophá.

- Szerte tiporva földön a termés
Bús látvány a gazda szemének,
S könnyre fakasztja cselédeit is.
345 Hátha vad habok is
Összekeverve ragadják
A föld szép adományit!
S ah, mi új gyász várja a leányokat!
A szerencsés győztes úrnak
350 Szolgálhatnak mint rabok,

Ágyat avval osztva meg.

Egy remény van: elközelg a síri éj

355 Megnyugasztva a siralmas szenvedést.

Az egyik félkar vezetője.

De ime, hogyha nem csalódom, kedvesim,

Egy kém közelg és hirt hoz a sereg felől,

Mert nagy-sietve hajtja lába tengelyét.

A másik félkar vezetője.

És a király is, Oidipusnak gyermeke,

360 Jókor jön ép' a kém szavát meghallani;

Az ő léptét se tartja vissza lanyhaság.

(Egyfelől Eteokles jön fegyveres kísérettel, másfelől a Hiradó.)

HIRADÓ.

Jól értesülve elleninkről hirt hozok,

Ki mely kapúnál nyert állást a sors szerint.

Tydeus dühöng már a Proitos-kapú előtt,

365 De nem bocsátja át Ismenos habjain

A jós, mivel nem kedvezők a jósjelek.¹

Tydeus pedig harcvágytól égve úgy dühöng

S sziszeg, miként a sárkány déli nap hevén;

Gyalázza, szidja a bölcs jóst, Oikles fiát,

370 Hogy harcz- és halálnak gyáva ebként csak csahol.

Ezt hangoztatva rázza sisakja hajzatát,

Az árnyvető hármass tarajt, s a pajzs alatt

Ijesztve cseng-bong ércz csöngettyűknek szava.

A pajzsmezőn e büszke czimer kérkedik:

375 A csillagokkal megrakott mennyboltozat,

S középen a sötét éjnek fényes szeme,

¹ A költő e késlekedés említésével teszi lehetségessé e jelenet fényes retorikáját: van rá idő. Ezt nem vette észre Euripides, a ki e jelenetért megkritizálja Aischylost. A jós: Amphiaraios, Oikles fia.

A csillagoknak dísze: telt hold tündököl.
 Remek fegyverzetében így fuvalkodik
 És harcra vágyva tombol a víz partinál,
 380 Miként a zablát mardosó vad harci mén,
 Midőn a kürt szavára vágya felbuzog.
 Kit állítasz ez ellen? vajh ki védi meg
 Proitos kapuját, hogyha zára földre hullt?

ETEOKLES.

Fegyverdiszétől senkinek se rettegek,
 385 Sebet nem ütnek írott képek rémei;
 Gerely nélkül nem szúr a csengő és taraj.
 Az éj pedig, mely csillagoktól fényesen,
 Miként beszéled, pajzsa dombján tündököl,
 Bolond fejére könnyen vészhozó lehet.
 390 Mert a halálnak éje hogyha rá borúl,
 E büszke czimer annak, a ki hordja őt,
 Kétség kívül halálos éjtszakát jelent, —
 S ő jósolá meg önmagának ezt a gyászt.
 Én Tydeussal az Astakos kedves fiát
 395 Állítom szembe a kapúnak őreül.
 Nemes vitéz ő, a Szemérem trónusát
 Tisztelve, gyűlöl minden léha kérkedést;
 A rosszra rest, a gyáva tettől messze fut.
 Ösztönzi őt a vérrokonság szent joga
 400 Megvédni anyját ellenink kopjaitól;
 Mert a vetésnek, mellyet Ares megkimélt,
 A sarjadéka s így e föld igaz fia:
 Melanippos.¹ A koczkát Ares dönti el.

¹ Melanippos t. i. a Kadmos elvetette sárkányfogakból kikelt vitézek egyikét vallotta ősenek. E vitézek mind megölték egymást, csak öten maradtak életben, s ezek lettek a thebaiak ősei.

KAR.

- Adjatok, istenink, ő neki jó sikert,
 405 A ki jogos csatát vívni e városért
 S védni falunk kiszállt; s mégis retteg e szív
 Meglátni azt, övéikért
 Hányan ontanak vért.

HIRADÓ.

- Bár néki adnák a győzelmet istenink!
 410 Az Elektra-kapút Kapaneus nyerte el,
 E másik órjas, még hatalmasb, mint amaz:
 Emberfölötti czélra tör gőgös dacza.
 Fenyegetésit sose váltsa bé a sors!
 Azzal dicsekszik, hogy kiürtja városunk:
 415 Akarja isten vagy se, mindegy az neki,
 Nem tartja vissza Zeus villámsugára sem.
 Czikázó lángját és lesujtott mennykövét
 Nem tartja többre, mint a déli napsugárt.
 Egy tűzhozó mezíten ember a czimere,
 420 Fáklyát és fegyvert ráz kezében és arany
 Betükkel szól: „E várost földig perzselem!“
 Ki fog kiállni ily félelmes férfival?
 Ki várja nem-remegve bé a kérkedőt?

ETEOKLES.

- Itt is beválik: „egy haszonból más fakad.“
 425 Hiú bolondok gőgje ellen rendszerint
 Valódi vádló önnön ajkuk szózata.
 Így kérkedik Kapaneus s kész beváltani
 Fitymálva istent és halandó létire
 Hiú örömmel telve ajka nem pihen,
 430 Zeus ellen égre küldi habzó szózatit.
 A tűzlehellő égi villám, azt hiszem,
 Lesujtja méltán s ő belátja akkoron,

- Mi más az, mint a déli napsugár heve.¹
 De szembe véle, bármi fennen kérkedik,
 435 A lángoló hős, Polyphontes sikra száll.
 Erős várunk a megsegítő Artemis
 S a többi isten jóvoltából ő nekünk.
 Egy mást nevezs most, más kapúnak sorsosát.

KAR.

- Veszszén el, a ki ránk hoz fenyegetve vést,
 440 Tartóztassa fel őt égi láng sugara,
 Vakmerőn mielőtt a házamba beront
 És szűz lakomból elzavar
 Ádáz fegyverével.

HIRADÓ.

- Elmondom immár, hogy ki nyerte sors szerint
 445 A szomszédos kapút. A megrázott sisak
 Harmadszor Eteoklós sorsát dobta ki,
 Hogy a Neis-kapúra vesse emberit.
 Vadúl rágván a zablát a kapúra tör
 A mén-pár, ő meg kört járat vele.
 450 Félelmesen süvölt a kantárfonadék,
 Fuvó lovak lehelletével hogy betelt.
 Pajzsán a czimer épen nem mindennapi:
 Hágcsó fokán egy fegyveres kapaszkodik
 Az ellenség tornyára, vini ormaít,
 455 S arany betűkkel szint' ily büszkén hirdeti:
 Ares se dönti őt le a fal ormiról.
 Egy jó vitézt küldj hát e férfi ellen is,
 Ki szolgaságtól városunk megvédheti.

¹ Így is történt (V. ö. Sophokles Ant. 131. skk.). Kapaneus bukása kedvelt tárgya volt a szobrászatnak.

ETEOKLES.

Ezt küldeném ki s jó szerencse lesz vele . . . ¹

* * *

- 460 Ki van már küldve! ökle kérkedik, nem ő:
Megareus, Kreon fia, sárkányvér-sarjadék.
Nem ijed ő meg fúva tomboló lovak
Nyihogásitól, nem hagyja cserben a kapút,
Hanem vagy éltét adja bérül földinek,
465 Vagy foglyul ejti azt a két pajzsos vitézt
S prédával ékesíti atyja hajlokát.
Más kérkedőt nevezs s ne titkolj semmit el.

KAR.

- A ki védi tűzhelyünk, annak azt kívánom én,
Győzelem kísérje őt és az ellent sujtsa vész.
470 A mint büszke szóval és örült észszel városunk
Porba ledönteni vágynak:
Verje le őket a Zeus haragja!

HIRADÓ.

- A negyedik vezér, ki a következő
Athena Onka² kapujánál mennydörög,
475 Az óriás hős, a merész Hippomedon.
Kerek pajzsát, e hold-udvart, hogy forgatá,
Nyiltan bevallom, elfogott a borzalom.
És nem hitvány művész volt az se, mondhatom,
A ki kivéste pajzsa büszke czimerét.
480 Typhon van rajta, a mint szája öbliből
A tűz testvére, röpke füstfelhő tolong.³
A pajzs szélén kigyók tekergőznek körül,

¹ E vers után mintegy 5 vers hiányzik.

² Lásd a 149. vershez való jegyzetet.

³ Typhon a tűzokádó titán, kit Zeus az Aetna alá temetett
V. ö. Lelánczolt Prometheus 350. skk. v.).

- Öblös korongját gyűrűikkel környezik.
 Vadúl üvölt s Ares hevétől ittasan
 485 Ront harcra bacchansként, szemében száz halál.
 Ily támadó fél jó gondoskodásra int,
 Mert a kapúnál immár rémület tanyáz.

ETEOKLES.

- Először Onka Pallas, a ki e kapú
 Ótalma s gyűlöl minden gögös kérkedést,
 490 Megóvja fészkünk, mint sárkánytól a csibét.
 Aztán az Oinops hős fiát, Hyperbiost
 Szemeltem én ki ellenéül, a ki kész
 E válságban kockára tenni életét;
 Lelkét, alakját, fegyverét nem éri gáncs,
 495 Hermes¹ helyes párt állított most együvé.
 Mert férfi ellen férfi száll a sikra ki
 És isten ellen isten támad pajzsukon;
 Mert annak pajzsán tűzokádó Typhon áll,
 Hyperbiosnak a pajzsán meg Zeus atyánk
 500 Ül trónusában s szórja villámit keze.
 502 Az istenek közt a barátság így áll,
 506 Velünk a győzők, a legyőzöttek velük,
 503 Ha Zeus hatalmasb és erőt vesz Typhonon;
 504 Hisz Zeust legyőzve még nem látta senkisé.
 501 Hyperbiosnak hát, mint pajzsa hirdeti,
 505 Ótalmazója légyen Zeus, a pajzs disze.²

KAR.

Második antistropa.

Bizom abban, hogy ki Zeus megvetett ellenfelét
 Hordja pajzsán, azt a föld-szülte rémes óriást,

¹ Mert a sorshúzás szerencsájének öre Hermes.

² A soroknak megzavart rendjét sokfélekép iparkodtak helyreállítani, cserékkel, kihagyásokkal. Legelfogadhatóbb a Wecklein adta sorrend, melyet követtem.

- 510 Hosszúéltű istenek és mulandó emberek
 Rettenetét: a kapúknál
 Fogja bezúzni fejét bizonynyal.

HIRADÓ.

- Ekkép legyen! Most halld az ötödik vezért,
 Ki ottan áll a Boreas-kapú előtt,
 515 Hol Zeus-nemzette Amphionnak sirja van:
 Parthenopaiost, Atalanta magzatát.

- Kérkedve fennen lándzsájára esküszik,
 Mit istennél s szeme fényénél többre tart,
 Hogy porba dönti Kadmos ősi városát
 520 Zeus ellenére. Így kiált az erdei
 Vadász-hölgy szép szülötte, a gyerek vezér.
 Az állán ép most sarjad a legénypehely,
 Ifjú tavasznak sűrűn zsendülő moha.
 De ő, nevéhez hűtlenül,¹ nem „szűz-szelid:“
 525 Vad indulattal, ádáz arczczal ront elő
 És dicsekedve a kapú felé siet.
 E város ősi szégyenével kérkedik,
 A mely a testét elfödő ércz pajzsra van
 Reá szegezve: vérszopó Sphinx képe az,²
 530 A mely művész kéztől kiverve ott ragyog
 S Kadmos polgári közzül egy a körme közt,
 Hogy épen azt találja legtöbb nyíllövés.
 Nem szolgabérért jött a harczba, látni azt,
 E hosszú útra nem hoz ő gyalázatot.
 535 Parthenopaios elhagyá Arkadiát
 S Argosnak, új honának hálabért fizet,
 Midőn reánk tör. Verje vissza istenünk!

¹ „Parthenopaios“ jelentése; szűzies, szűz-szelid. Anyja, Atalanta, sokáig minden kérészt elutasított.

² Arról a Sphinx nevű szörnyetegről van szó, a melynek rejtvényét Oidipus fejtette meg s így Theba királya lett.

ETEOKLES.

Sok büszke tervük fordítnák csak ellenük
Szenségtelen nagyzásukért az istenek:

- 540 Elpusztulnának mind egy lábíg, csúfosan.
Arkadiai hősöd im itt emberére lelt,
Ki nem hivalg, csak megteszi, a mit tenni kell:
Aktor, az öcsese annak, a ki ép kiszállt.
Nem tűri ez, hogy a dicsekvés árjai
- 545 Kapunk' betörve bajt, nyomort támaszszanak
S falaink közzé hatoljon az, ki paizsán
A leggyülöltebb szörnyet hordja czimerül,
Ép' hordozóját sujtja majd, ha künn marad,
Midőn a falról sűrű kopja döngeti.
- 550 E szó beválik, istenink ha engedik.

KAR.

Harmadik strophá.

- A kebelembe vág élivel a beszéd
S fölmeredez hajam szála az égre mind,
Hallva ezt, istentelen
Férfiak elvetemült kérkedő szavát.
- 555 Pusztitaná el az ég valamennyit.

HIRADÓ.

Hatodszor őt, a legbölcsebbet nevezem,
A legmerészbet, a jós Amphiaraoست.¹
A Homole-kapúhoz van rendelve ő
S a hős Tydeust gyalázza hangos szóval ott,²

¹ Amphiaraoست, mint jós, tudván, hogy oda vész, nem akart Theba ellen harcra menni, s elrejtőzött, de neje elárulta rejtékhelyét. Tydeust kivált azért gyalázza, mert leginkább az ösztönözte Adraستos királyt a harcra.

² Tydeus Aitoliaéból rokongyilkosság miatt menekült Argosba s Adraستos egyik leányát nyervén nőül, az argosiakat harcra ösztönözte Theba ellen, midőn Polyneikes Adraستoshoz fordult segítségért trónja visszavívására.

- 560 Hogy emberirtó, városát bujtogató,
 Argos lakóit legtöbb rosszra késztető,
 Erinys papja, ölni mindig kész pribék,
 Ki Adrastosnak adta rossz tanácsait.
 Majd égre vetvén a szemét, testvéredet,
 565 A hős Polyneikest gyalázza hangosan,
 Mint „Poly-neikost“, „sok-viszály“ szülő okát¹
 És ily beszédre nyitja végre ajkait:
 „Be szép a műved, tetsző isteneknek is,
 S be szép, ha hallja és beszél az utód:
 570 Feldulni a hont és atyáink istenit,
 Hozván reájuk idegen nép fegyverét.
 Anyádnak vérét onthatod büntetlenül
 S honodnak földjét frigyesül remélheted,
 Holott igába készülsz épen hajtani?
 575 Véremmel én, a jós, e földet hizlalom,
 Sirba temetve ellenséges föld alatt.
 Harczolni hát! nem lesz halálom dicstelen!“
 Így szolt a jós és mozdulatlan állt az ércz
 Paizs kezében; nem volt rajta semmi disz.
 580 Igaznak *lenni* vágyik ő, nem *látszani*:²
 A keble mély barázdájából jól arat,
 Okos tanácsok bőtermésű földje az.
 Bölcs és derék ellenfelet küldj ellene,
 Erős ellenség az, ki féli istenét.

ETEOKSES.

- 585 Ó jaj, mi balsors, a mely ezt az igazat
 E rossz, istentelen fajzat közé vivé!

¹ Aischylos szereti a komoly szójátékot. Polyneikes = sokviszályú.

² Mondják, hogy e szavak elhangzásakor a nézők a jelenlevő Aristeides-re irányozták tekintetüket.

- Rossz társaságnál nincs a földön átkosabb,
 A termését ne takarítsd be, veszni hagyd;
 A bűn vetése nem terem mást, csak halált.
- 590 Légy bármi jámbor, hogyha oly hajóra szállsz,
 A mely istentelen, vad néppel van tele,
 Az isten-útált fajjal együtt tönkre mégy.
 Légy igaz ember olyan polgárok között,
 Kik nem tisztelnek istent, sem vendégjogot:
- 595 A bűnösökkel egyazon hálóba jutsz,
 Azokkal együtt ver le isten ostroma.
 Így jár e jámbor jós is, Oiklesnek fia,
 E bölcs, e józan, istenes, jó férfit,
 E nagy próféta, a ki — bár nem szívesen —
- 600 E nagyszavú, szentségtelen néphez vegyült,
 Mely hosszú útra kelt és hosszú útra lel:¹
 Ha Zeus akarja, sorsa velük rántja le.
 Bár azt hiszem, nem fogja vívni e kapút,
 Nem mintha félne s gyáva lelkű volna tán,
 Nem, ámde tudja, hogy, ha harczol, elbukik,
- 605 Ha Loxiasnak jóságéje teljesül.
- 607 Mégis kiküldjük e kapúhoz Lasthenest,
 Hogy szembe szálljon nem szíves kapús gyanánt;
 Eszére agg, de testben ifju és üde,
- 610 Rohanni jól tud és nem késik a gerelyt
 611 Bedőfni, hogyha ellen pajzsa rést adott;
 606 Szeret hallgatni, vagy beszélni helyesen.
 612 De a halandó üdvét isten adja meg.

KAR.

- Halljátok jogosult esdekeléseink,
 Istenek és diadalt adjatok, a vihart
 615 Elleninkre hajtva rá.

¹ Baljóslatú humor.

Zeus, te segíts s a torony ormairól a merészt
Sujtsd le a porba te mennyköveddel.

HIRADÓ.

- A hetedikről a hetedik kapunál
Kell szólanom, saját öcséről; halld, minő
620 Sorsot kíván honának, szórva átkait.
Megmászsza bástyánk, úgymond, és ha majd e föld
Királyaként győzelmi hymnust zengedez,
Vagy szembeszáll s téged megölve nyer halált,
Avagy ha élsz, ki őt oly rútul számüzéd,
625 Ép oly gyalázattal tetézve számkivet.
Ekkép kiált a hős Polyneikes s e hon
Ős istenit szólítja, e föld őreit,
Hogy hallgassák meg hön esdeklő szózatát.
És újonnan vert, szépművű pajzsot visel,
630 Melynek mezőjén kettős czimer tündököl.
Egy nő alakja jár elől s szemérmesen
Vezet egy vert aranyból készült fegyverest.
Magát Dikének vallja, mint írása szól:
„Viszem honába ezt a férfit, hadd legyen
635 Övé a város és az ősök csarnoka“.
Im elmondám a hét vezérnek terveit:
Vedd fontolóra, kit küldhetnél ellene.
Úgy végzém tiszttem, hogy nem gáncsolhat
szavad;
Jól kormányozni a hont — a te tisztet az.

ETEOKLES.

- 640 Ah isten-útált törzs te, örült, elvakult!
Ah Oidipus siralmat érdemlő faja!
Atyámnak átka teljesül már, jaj nekem!
De nincs sohajnak, siralomnak helye most,
Mert még nyomasztóbb akkor a bú, fájdalom.

- 645 Nos, Polyneikes, kit méltán neveztek el,
 Mindjárt kitűnik, czimerével célhoz ér?
 Haza segíti-é a vert arany betű,
 Bolond eszére vallva mely pajzsán ragyog?
 Ha Zeus leánya, szűz Diké vezérленé
- 650 Eszét s kezét: valósulhatna, mit remél.
 De sem, midőn anyaméh homályát elhagyá,
 Se fiu-korban s ifjává hogy serdüle,
 Sem a hogy állán a legénytoll pelyhezett,
 Nem látta őt meg Dike, nem gondolt vele.
- 655 Most sem hiszem, hogy a midőn honára tör
 S azt dűlni készül, Dike megsegítené.
 Hazugság volna úgy „Igazság“ szent neve,¹
 Ha vakmerővel, gazzal kötne hű frigyet.
- Bizván ezekben, sikra szállok én magam
- 660 Ő ellene. Vajjon kinek van több joga?
 Vezér vezérrel, mint testvér testvérrel is,
 Ellennel ellen szállok szembe. Hozd hamar
 Lábvértim, a kő s kopja ellen védjenek.

KAR.

- Nem, drága ember, Oidipus fia, ne légy
- 665 Dühödben oly vak, mint méltán megrótt öcséd.
 Elég, ha Kadmos népe száll a harcra ki
 Argos hadával: ily vér engesztelhető,
 De két testvér ha egymás vérét ontja ki,
 A vénülő idővel el nem agg e bűn.

ETEOKLES.

- 670 Ha csak baj érne s nem gyalázat is vele,
 Bánnám is én, hisz vigasz akkor a halál.
 De bajt gyalázattal tetézve — ne dicsérj!

¹ Dike a jog és igazság istenasszonya.

KAR.

Első strophá.

Gyermekem, ah miben aggsz? ó ne ragadjon a harc
 Vad viharába dühöd! irtsd ki legottan a vér-
 675 Szomjuhozást szivedből.

ETEOKLES.

Ha már egy isten oly mohón sietteti,
 Hát veszszén Laios Phoibos-útált sarja mind:
 Ragadja jó szél a Kokytos¹ habjain.

KAR.

Első antistrophá.

Ah nagyon ösztökél bosszura szomjazó
 680 Vágyad a rémitő tetre, hogy ontsd a vért,
 Mellyért nincs bocsánat.

ETEOKLES.

Ó mert atyámnak ellenséges átka ül
 Száraz szemekkel itt mellettem zordonan
 S azt súgja: jobb korán, mint későn halni meg.

KAR.

Második strophá.

685 Ó ne siess, sose léssz gyáva, ha életedet
 Tisztessen óvni vágysz; és Erinys se lép
 Zord viharával oly házba, hol istenek
 Áldozatot fogadnak.

ETEOKLES.

Az istenek már rég nem gondolnak velünk:
 690 Vesztünkre várnak, abba' lelnek csak gyönyört.
 Mért hizelegni hát a sorsnak hasztalan'?

KAR.

Második antistrophá.

Fuss csak, a míg teheted; hátha utóbb lelohad,
 Megszelidíti dühét a bosszu szelleme még

¹ Alvilági folyó.

S enyhe fuvallatival jó valahára feléd?
 695 Most nagyon is buzog még.

ETEOKLES.

Bizony buzognak Oidipusnak átkai
 És éji álmom látomása teljesül,
 A mely atyámnak szétosztotta kincseit.

KAR.

Hallgass a nőkre, bárha őket gyűlölöd.

ETEOKLES.

700 Beszélj, ha megtehetni; csak rövidre fogd.

KAR.

Hagyd ezt az utat, hagyd a hetedik kapút.

ETEOKLES.

Kifenve lelkem: nem tompítja meg szavad.

KAR.

Isten nem csak kard-vivta győzelmet becsül.

ETEOKLES.

Kedvét a harczos ily beszédben nem leli.

KAR.

705 Saját öcsédnek vérét vágyol ontani?

ETEOKLES.

Ha ég akarja, a vést nem kerüli el.
 (Eteokles fegyveres kíséretével el.)

KAR.

Első strophá.

A többiekkel nem rokon isten,
 Ki e törzset irtja, rémit,
 Atyaátok földézte
 710 Veszedelmes jós Erinys,
 Hogy az örült Oidipusnak
 Boszus átkát teljesíti;
 Sürgeti gyermekölő viszály is.

Első antistropa.

- Forgatja sorsuk zord, idegen kéz,
 715 Skytha földnek nyers szülötte; ¹
 Az örökséget az osztja
 Fel, az ádáz, szívtelen *vas*,
 Csak is annyi földet adván,
 Mely elég az elesőnek,
 720 Bárha egész birodalmakat birt.

Második stropa.

- Ha egy a mást megölve, majd
 Porba terülnek mindaketten
 S feliszsza szomju föld pora
 Sötét pataokban omló vérüket:
 725 Ki nyujt vajon engesztelést,
 Ki mossza majd meg őket? jaj, e ház
 Régi baját új szenvedés tetézi még.

Második antistropa.

- Ősrégi bűnről szól a dal,
 Mely hamar megbűnhődött,
 730 De harmad-izig fenmaradt:
 Apollonnal daczolt Laios király
 S meg nem fogadta három jóslatát, ²
 A mely Pythóban hangzott, a föld köldökén: ³
 „Ha gyermek nélkül hal meg, úgy virúl hona.“

Harmadik stropa.

- 735 Mert esztelen gyönyörvágó győze rajt',
 S romlást maga nemze magának:
 Atyát megölő Oedipust,
 Azt, a ki bévetette

¹ T. i. a kétsorralalább említett *vas*, amely Skythiában termett.

² „Három“ = háromszor hangoztatott egyazon jóslatát.

³ Pytho = Delphi, Apollon híres jóshelye.

A szent ugart,¹ melyből eredt,
 740 Vérengző ivadékkal.
 Ah, oktalan elvakulás volt,
 Melly e nászt okozta.

Harmadik antistropa.

Mint tenger, hajtja a baj — hajjait,
 Emez lelohad, de amaz kél
 745 Háromszorosan s veri már
 A hajó kormányát.
 És a bástya nem soká
 Véd a harczy tusában.
 Ó félek, a város is elvész
 750 Most a két királylyal.

Negyedik stropa.

Az ősi átok mert hajh, teljesül
 S szörnyü véradót kíván.
 Szegény fölött csak elvonúl a vész,
 De gazdagoknál hogyha már
 755 Szertelenre nőtt a kincs,
 Elmerül a hajóval.

Negyedik antistropa.

Hisz' emberek közt kit tiszteltek úgy
 Istenek s a honfiak
 És a halandók számos ezrei,
 760 Mint Oidipust, midőn a hont
 Emberirtó szörnyeteg²
 Körme közül kimenté?

Ötödik stropa.

De a mint megtudá
 Szegény, milyen boldogtalan

¹ Mivel saját anyját vette — tudtán kívül — feleségül.

² A Sphinx.

- 765 Frigyet kötött, a szörnyü kín
 Megzavará az eszét
 És újabb bajt művelt,
 Mert kidöfé a szemét
 Azzal a kézzel, mely megölte atyját;

Ötödik antistropa.

- 770 És átkot szórt a két
 Fiúra, szörnyü átkokat:
 Mért hogy világra jötte nek?
 Kard a kezükbe' tegyen
 Oszta lyt a trón s a kincs fölött!
 775 Most remegek, hogy a gyors
 Bosszu-Erinys mind ezt teljesíti.
 (Szünet után jő a Hiradó.)

HIRADÓ.

- Bátorság, ó nemes anyáknak lányai!
 A rabigától megmenekvék városunk.
 A gögös ellen kérkedése porba hullt,
 780 A vihar elmúlt és hajónk a bösz habok
 Vad csapdosási közben léket nem kapott.
 Fennáll a bástya s a kapuk bejáratát
 Jó harcosoknak óalmazza hős hada.
 És hat kapúnál jól is állnak dolgaink,
 785 Csak a hetest vevé el a hetesvezér,¹
 A szent Apollon fejdelem, hogy Oidipus
 Faján betöltse Laios ősi átkait.

KAR.

Mi új csapás sujtotta ismét városunk?

¹ „Hetest“ = a hetes számú kaput, a hol Eteokles és Polyneikes állottak szemben egymással. Apollon *hetesvezér*, mert a 7-es szám, nev. minden hónap 7-dik napja neki volt szentelve, mivel — mint a régi scholiasta mondja — ő maga is egy hetedikén született.

HIRADÓ.

A város mentve, ám a két királyi sarj...

KAR.

790 Kik? mit beszélsz? jaj, elkábit a félelem.

HIRADÓ.

Halld józan észszel: Oidipus két gyermeke...

KAR.

Ó jaj nekem! már sejtem a szörnyű valót.

HIRADÓ.

Közös halálban a föld itta vérüket.

KAR.

Oda jutottak? szörnyűség! de mondd tovább.

HIRADÓ.

795 Egymás kezétől estek el a férfiak.

KAR.

Így hát testvéri kézből vették a halált?

HIRADÓ.

Nincs benne kétség: mindakettő halva van.

KAR.

Hát mindakettőt egy daemon ragadta el!

HIRADÓ.

Az tette tönkre a balsorsu törzsököt.

800 Örülhetünk is, sirhatunk is egyaránt,

Mert Theba mentve van, de a két fejdelem,

A két vezér vert skytha vassal sorsolá

Egymás között ki a királyság birtokát.

Csak annyi földet kapnak, mennyit sirjuk ad:

805 Atyjuknak átka így adá ki részüket!¹

(Hiradó el.)

¹ A 789—805 versek rendjében Ritschl kiadását követtem.

KAR.

Ó te, hatalmas Zeus s ti, e várost

Bíró istenek, kik véditek ős

Kadmos falait:

810 Örvendjek-e és ujjongjak-e vajh,

Hogy a véstül a város megszabadult,

Vagy sirjak a két fejedelmi vezér

Siralomra fakasztó sorsa miatt?

A nevük baljóslata, ime, betelt,

815 S ez „nagyhirű“, „dús a viszályban“ amaz ¹

Vesztek gonosz elvakulással.

Stropha.

Teljesültél, rémes átok,

Oidipusnak törzsökén!

Fagyos hidegség járja át a szívemet.

820 Szerezve síri éneket,

Mint a Thyias,² siratom

A véráztatta, gyászosan

Hunyt holtakat: gerely gerelyt

Rémes összhanggal talált!

Antistropha.

825 Nem hangzott el, teljesült az

Apaátok szózata

S örökbe szállt a hitlen Laios nyers dacza.³

A városért is öl a gond:

Istenszó nem tompul el.

830 Jaj, azt tevétek, gyászt adók,

¹ Eteokles = nagyhirű; Polyneikes = dús a viszályban.

² Thyias vagy bacchans.

³ L. a bevezetést.

Mit senki sem várt. Hajh, való

És nem pusztá szó a gyász.

(E szavak közben a kar megpillantja a menetet, a mely az elesett fejedelmeket hozza.)

A KAR EGYIK TAGJA.

Nyilvánvaló már, bételt hirhozónk szava.

Kettős a bú-baj, kétszeres itt a gyász,

835 Két férfi sorsa dőlt el.

Mit mondjak én?

MÁSÍK.

Nem azt, hogy kinok kinja dül

E házban szüntelen?

AZ ELŐBBI.

Kedveseim, hát a panasznak árján

840 Verjétek a bú evező-csapásával

Fejétek, így kísérve Acheron vizén,

— Miként szokás — a gyászvitorlás csolnakot,

— Hol nem jár napsugár

Honnan fut Apollon —

845 Mindeneket benyelő vak éjbe.

(A gyászmenetben jön Antigone és Ismene.)

KARVEZETŐ.

De imé, keseregni a gyászeseten

Jő Antigone s Isméne vele,

Hogy sirassák testvéreiket.

850 Hiszem is, szerető kebelükből igaz,

Méltó panasz árja buzogva fakad.

De mi hozzánk illik a bús szavú, zord

Erinyi dalt elzengni előbb

S hozzá a gyülölt

855 Vad zengzetü hádesi hymnust.

Ó jaj!

Ti legboldogtalanabbak a föld
 Mell-szallag-övezte leányai közt,
 Sirok, zokogok s nem csalfa keserv
 Gyászhangja sikolt a szivemből.

(A holttesteket leteszik; Antigone a Polyneikes, Ismene az Eteokles holtteste mellé áll.)

Stropha.

- 860 Jaj, jaj, ti esztelenek,
 Barátra nem hajtók, bajtól nem rettegek,
 Az ősi házat dülta fel
 Gyászt okozó gerelytek.
 Gyászosak, ó biz' azok, kik e gyász-
 865 Végre jutottak egész fajukkal.

Antistropha.

- Jaj nektek, ősi házatok
 Falát ledöntök, hajh keserves trónra tört
 Hő vágyatok: most köztetek
 Kard aczéla döntött.
 870 Hajh, a magasztos Erinys, imé,
 Teljesítette atyátok átkát.¹

Első stropha.

- A) félkar. Balmellükön tátong a seb!
 B) „ Testvéri kézzel
 Egymásnak onták vérüket.

* * *

- A) 875 Jaj, boldogtalanok,
 Im' átka betelt a
 Kölcsönös halálnak.
 B) Jól mondod: egy villámcsapás veré
 Át a házuk' s testüket

¹ Eddig tart a 833-ban jelzett erinysi dal; most következik a hádesi hymnus (872—940.).

- 880 Iszonyatos dühvel;
Egy sorsra juttatá
Atyjuk átka őket.

Első antistropa.

- A) Átjárja városunk' a jaj,
B) A bástya jajgat
885 És jó anyánk, a föld zokog.
A) Másra száll a kincs,
Mellyért kelt a viszály,
Mellyért a halál lett
Gyászos osztályrészük.
B) 890 Ádáz haraggal osztakoztak ők
S egyenlő az osztalék.
A bírónak nem ad
Hálát a jó barát
S nem dicséri Arest.

Második stropa.

- A) 895 A vas csapása által itt fekszenek,
A vas csapása által várja őket —
Kiváncsi vagy reája: ki?
A kőbe vágott siri bolt.
B) Hazulról ah, hangos kesergés
900 Kiséri őket, szívmaró siralom,
Mely zokog önkesservén;
Gyászba borúlt, lélekölő bú panasza
Önti igaz könnyű özönét.
Megszakad a szívem is, úgy
905 Sírok a két királyfin.

Második antistropa.

- A) Ó a szegények! vádolhatjuk őket:
Sok bajt szereztek polgártársaiknak,
De ám az ellenhadnak is,

A melyből annyi elveszett.

- 8) 910 Bizony ki őket a világra hozta,
 Az minden asszonynál boldogtalanabb,
 Kik csak anyákká lettek:
 Ah hiszen ön-gyermeke lett férje, kitől
 E fiaikat szülte, kik itt
 915 Szörnyű halált haltanak im'
 Egyik a más kezétől.

Harmadik stropha.

- A) Testvéri kéz okozta végromlásukat,
 Ellenségül sujtva le
 Vad viszály viharán,
 920 Mely csak is így lohadt le.
 8) A gyűlölet pihen; a földben,
 Mit vérük áztatott,
 Egygyé vegyültek: testvérek valóban.
 Keserves bíró volt Pontus szülötte,
 925 A szikra közzül kelt aczél
 Élesre fenve, és keserves volt a kincs
 Osztója, Ares, ki atyjuk átkait
 Rémesen beváltá.

Harmadik antistropha.

- A) Sok könnyre méltók! a felosztott kincsből im'
 930 Elnyerék a részüket
 És a sirnak ölén
 Végtelen a birodalmuk.
 8) Ó mennyi bajvirágot tüztetek
 A ház falára, ti!
 935 És végre még győzelmi dalba kezdtek
 Az Átkok, a midőn e hősi nemzedék
 Megfutamlott teljesen.
 Ott áll kapunknál Ate hős tropaeuma,

Hol porba hulltak s rajtuk így erőt vevén

940 Távozott a daemon.¹

(Az egyik félkar Antigone, a másik Ismene körül csoportosúl.)

ANTIGONE.

Lesujtva sujtál.

ISMENE.

Megölve öltél.

ANTIGONE.

Gerelyed ölt.

ISMENE.

Gerely leszúrt.

ANTIGONE.

945 Kint okozál.

ISMENE.

Kint szenvedél.

ANTIGONE.

Ó könny! fakadj.

ISMENE.

Ó könny! omolj.

ANTIGONE.

950 Ó jaj!

ISMENE.

Jaj, jaj!

ANTIGONE.

Kintul őrzöng a kebel.

ISMENE.

Kinjában sir lelke is.

ANTIGONE.

Ó sok könnyüre érdemes!

¹ A bosszúló szellem (Alastor).

ISMENE.

955 Te is, te is, boldogtalan!

ANTIGONE.

Kedvesed a megölöd.

ISMENE.

Kedvesedet megölöd.

ANTIGONE.

Kettős kín, ha mondjuk.

ISMENE.

Kettős kín, ha látjuk.

ANTIGONE.

960 Két csapás van im' előttünk.

ISMENE.

Két testvért sirat két testvér.

ANTIGONE ÉS ISMENE.

Bánatszerző, gyászba döntő Moira

S Oidipus sötét,

Dicső Erinyse! be nagy hatalmu vagy!

ANTIGONE.

965 Ó jaj!

ISMENE.

Jaj, jaj!

ANTIGONE.

Ó mily szörnyű szenvedést...

ISMENE.

Láttatál, hogy megjövél.

ANTIGONE.

Honába jött ledöfni azt!

ISMENE.

970 És kilehellte életét.

ANTIGONE.

Hajh, kilehellte bizony.

ISMENE.

S ettül is elragadá.

ANTIGONE.

Mi szörnyű düh!

ISMENE.

Mi szörnyű gyász!

ANTIGONE.

975 Ó szörnyű keserv két vérrokonért!

ISMENE.

Háromszori termés: annyi a bú!

ANTIGONE ÉS ISME.

Bánatszerző, gyászba döntő Moira!

S Oidipus dicső

Sötét Erinyse! be nagy hatalmu vagy!

ANTIGONE.

980 Tapasztalásból ismeréd.

ISMENE.

Te ép' akkor tapasztalád.

ANTIGONE.

Hogy városodba megjövél.

ISMENE.

Hogy sikra szálltál ellene.

ANTIGONE.

Iszonyú mondani.

ISMENE.

985 Iszonyú látni ezt!

ANTIGONE.

Mi szörnyű kín!

ISMENE.

Nehéz keserv!

ANTIGONE.

A házunknak és hazánknek.

ISMENE.

És leginkább én nekem!

ANTIGONE.

990 Jaj, szerencsétlen király!

ISMENE.

Mindennél siralmasabb!

ANTIGONE ÉS ISMENE.

Ó közös vész hordozói!

ANTIGONE.

Hol temessük sirba őket?

ISMENE.

A legtisztesebb helyen.

ANTIGONE ÉS ISMENE.

995 Ó jaj! atyánk mellett lesz jó helyük.

(Egy hirdető jó a városból.)

HIRDETŐ.

Jelentenem kell Kadmos városának azt,
 Mit nagy tanácsa végezett s határozott.
 Eteoklest, a ki honának hű barátja volt,
 E földnek édes hantja rejtse keblibe;

1000 Ellentül óva, érte halni kész vala,
 S atyái szent helyét tisztelve, gáncstalan'
 Halt ő meg ott, hol halni szép az ifjunak.
 Ekkép hagyák meg, ezt kell róla mondanom.
 De öcscsének, Polyneikesnek tetemét
 1005 Ki kell hajítani, a kutyák prédájaúl,
 Temetetlenül, mert ezt a földet dúlni jött,

- Ha fegyverének isten útjában nem áll.
 Holtában is sujtó átkukkal üldözik
 A honi istenek, mert őket megveté
- 1010 Zsoldos sereggel ostromolva városunk.
 Hát szárnyasoknak serge adjon sírt neki,
 Megérdemelt jutalmát ekkép nyerje meg.
 És jámbor kéz ne öntsön áldomást neki,
 Gyászdal ne zengjen megtisztelni hamvait;
- 1015 Távol maradjon jó barátok serge is.
 Népünk dicső tanácsa így határozott.

ANTIGONE.

- És én kimondom Kadmos népe főinek:
 Ha senki sem kész eltemetni őt velem,
 Magam teszem meg, nem riaszt el semmi vész,
- 1020 S testvéremet siratva nem szégyenlem azt,
 Hogy városomnak ellenére tettem így.
 Erős kötés a vér, a melyből származánk,
 Szegény anyánk s szegény apánknak magzati.
 Hát osztozzál e kénytelen bajban vele
- 1025 Ó szívem, önként s a halottnak élj csupán.
 Nem, nem lakoznak — ő ne higgye senki se! —
 E drága holt husából éhes farkasok.
 Saját kezemmel, bárha gyöngé nő vagyok,
 Készítek én sírt és a sirra áldomást;
- 1030 Byssos-ruhának¹ lepliben földet vivén
 Reája hintem: el ne tiltson senki se!
 Ha bátor a szív, tetterre utat is talál.

HIRDETŐ.

A város ellenére, intelek, ne tégy.

ANTIGONE.

Haszontalant nekem ne hirdess, intelek.

¹ Finom len ruha.

HIRDETŐ.

1035 Keményen ítél a nép, ha elmúlt a vész.

ANTIGONE.

Nevezd keménynek, sir nélkül ő nem marad.

HIRDETŐ.

Kit gyűlöl a nép, azt te sirral tiszteled?

ANTIGONE.

Még istenek se becsmérelték őt soha.

HIRDETŐ.

Nem, míg e földre veszedelmet nem hozott.

ANTIGONE.

1040 Rosszal fizette, a mi rosszat szenvedett.

HIRDETŐ.

Igen, de egynek bűneért mind szenvedénk.

ANTIGONE.

A végső szó az istenek közt Erisé.

[Én sirba tészem őt; ne szaporítsd a szót].¹

HIRDETŐ.

Kövesd saját tetszésed: én tiltottalak!

(A Hirdető eltávozik.)

KAR.

1045 Jaj, jaj!

Törzseket irtó, büszke sereg, ti

Átkos Erinysek, a kik az Oidipus

Házát feldúltatok töviből:

Hova légyek, o mit tegyek immár?

1050 Légyen-e lelkem meg se siratni

És sirjához se kísérni?

Ám rettegi, szörnyen féli a szív

A nép haragát.

¹ E sort, mint a stichomythiát sértőt, elveti Wecklein.

- Ó uram! siratók gyászserge kísér
1055 Utadon. De te, árva, te hangtalanul
Még, csak testvéri könnyű sirat el.
E parancsot vajh ki követné?

FÉLKAR.

- Büntesse a város akárhogy is azt,
A ki megsirat, o Polyneikes,
1060 Mi megyünk veled és mink is temetünk,
Mint hű követők.
Hisz e törzsre közös
Gyászt ró ez a bú s a nép hol emezt,
Hol amaszt dicséri igaznak.

MÁSİK FÉLKAR.

- 1065 Mi meg ezt kísérvük el, a hogy a nép
Rendelte s a szent jog, igazság.
Hisz az isteneken s védő Zeuson
Kivül ő védte a kadmosi várt,
Hogy el ne söpörje a rá zuduló
1070 Idegen seregek
Dühös árja.

IV.

LELÁNCZOLT PROMETHEUS.

BEVEZETÉS.

A görög mythologia Prometheusa legrégibb képviselője a megváltás eszméjének. Maga is isten, de van szíve az emberiség nyomora iránt s elhatározza annak fölsegélését, bár mint „előrelátó“ (= Prometheus) azt is tudja, hogy ezért lakolnia kell. Mert az emberiség nagy nyomorban, tehetetlen, állatias helyzetben szynlődik, s az új isteni nemzedék, melynek élén Zeus áll, nem törődik vele. Sőt Zeus egyenesen ki akarja irtani a nyomorult emberiséget s tökéletesebbet akar teremteni helyébe. Prometheus titán, a kultura hőse, egyedül mer ellene szegülni Zeus tervének. S van jogcíme reá. Ő segítette trónjához Zeust az ellene lázadt titánok ellen való harczában. Az ő tanácsára vetette Zeus a Tartarosba elődjét s apját, Kronost frigyestársaival, a titánokkal együtt. Prometheus tehát most Zeussal szemben is pártját meri fogni a nyomorult, gyámoltalan emberi nemnek. Szívökbe ültetve a reményt, megszabadítja őket a halál félelmétől; aztán lelopja számukra a tüzet az égből. A tűz segítségével az ember kiemelkedik állatias korlátoltságából. A tűz a művelődés első föltétele, ezer mesterség és mű-

vészet oktatója. Az emberi nem így megmaradt, de pártfogója keményen bünhődik. Zeus átadja őt szolgáinak, a megszemélyesített Hatalomnak és Erőszaknak s megparancsolja fiának, Hephaistosnak, kitől Prometheus a tüzet lopta volt, hogy szegezze a gonosztevőt a Kaukázus kietlen bérczfalára. Ezzel kezdődik a *Lelánczolt Prometheus*.

Tárgya a nagy szenvedőnek hajthatatlan ellenállása és törhetetlen dacza, melylyel Zeus hatalmának nem hódolva, se részvevő tanácsra (Okeanos), sem a legborzasztóbb fenyegetésekre (Hermes) nem hajlik s nem jelenti ki azt a titkot, a melynek birtokában van s melytől Zeusnak uralma függ. E titok tudatában Prometheus bizonyos tekintetben Zeusnál is nagyobb hatalom. De végre mégis Zeus bizonyúl hatalmasabbnak: a hajthatatlan titánt villámával sujtja és sziklástól, bilincsestül a Tartarosba taszítja.

Tragédiánk csak megnyitója volt annak a nagy trilogiának, melynek többi része elveszett. A trilogia második része a *Megszabadított Prometheus* volt. Herakles, Zeus fia szabadította meg 30,000 év elteltével s Prometheus ekkor kibékült Zeussal, tudtára adta a titkot, a mely abban állott, hogy Thetis istenasszony-nak születendő fia hatalmasabb lesz az atyjánál; ezért Zeus hagyja abba Thetissel tervezett házasságát, nehogy vele nemzett fia megdöntse uralmát, mint ő a Kronosét. Így aztán Zeus, hogy uralmát biztosítsa, halandó emberhez, Peleushoz adta nőül Thetist, s e házasságból született Achilles, a görögség legdicsebb hőse.

A harmadik rész, a *Tűzhordó Prometheus* Prometheusnak, mint a tűz istenének megdicsőülését s a Prometheia-ünnep felállítását foglalja magában.

A Prometheus-trilogia alapeszméjéül azt szokták emlegetni, hogy: „mindenkinek meg kell hajolnia Zeus akarata előtt“. Szerintem egészen más az alapeszme, t. i. hogy a legnagyobb hatalom sem elég erős arra, hogy a szellemet végkép béklyóba verje, a gondolat és cselekvés szabadságát örökre megkösse, korlátozza. A szellem béklyóba verve sokáig synlódhetik, mert nem ismer megalkuvást, nem áldozza fel elveit, nem tagadja meg magát azzal, hogy a hatalomnak hizelegjen, de eljő az idő, mikor a fennálló hatalom elismeri a szellem domináló erejét, feloldja bilincseit s frigyét köt vele, hogy maga el ne veszsen. Ime a Lelánczolt Prometheus, mint egy világra szóló problema hordozója, mint a szellem szabadságának első hirdetője, az emberiség titáni törekvésének ős típusa.

Mikor került színre ez a divina trilogia, nem tudjuk. Minthogy a költő Prometheussal megjósoltatja az Aetnának 479/8-ban történt kitörését (385. v.), bizonyos, hogy trilogiáját ez időpont *után* írta. Ha pedig tekintetbe vesszük tragédiánk fejlettebb technikáját, hogy t. i. három színészre van benne szükség, hogy a kar szereplése háttérbe szorult, hogy a cselekvény fokozódó menete s a költői dictio nagyszabású, hogy tragédiánk prologossal kezdődik: azt kell hinnünk, hogy a Prometheus-trilogia alkotásának ideje közel állott az Oresteia idejéhez (458), tehát Aeschylus művészetének egyik legérettebb gyümölcse.

SZEMÉLYEK :

Hatalom }
Erőszak } óriás alakok.

Prometheus.

Okeanisok kara.

Okeanos.

Io, Inachos lánya.

Hermes, Zeus követe.

LELÁNCZOLT PROMETHEUS.

Színhely: A Kaukaszus kietlen hegysége Skythiában, a föld vég-határán; kilátás a tengerre. — Hatalom és Erőszak előhurczol-ják Prometheus balfelől, velük van Hephaistos, kezében kovács-szerszámok.

HATALOM.

- Imé a földnek legszélére érkezén,
Járatlan úton, a skythák tájékira.
Gondolj, Hephaistos, arra a parancsra most,
Melyet atyádtól nyertél s e gonosztevőt
- 5 Szegezd azonnal e magas szirt ormihoz
És oldhatatlan ércz bilincset vess reá.
Mert szép virágod, műremeklő szent tüzed
A földre lopta s embereknek adta át.
E bűneért fenyítik most az istenek,
- 10 Hogy Zeus uralmát túrni megtanulja itt
S szünjék szeretni a halandót oly nagyon.

HEPHAISTOS.

- Hatalom s Erőszak, ti a Zeus parancsinak
Már megfeleltetek, nincsen több dolgotok.
De én! ó nincs erőm ezt, a ki isten és rokon,
- 15 Bilincshez verni e viharvert szirt fokán.
S a kényszerűség mégis e zord tetre hajt,
Atyám szavával mert dacolni nem szabad.
Ó bölcs Themisnek fennen-érző gyermeke,¹
Kedvetlenül és kedved ellen kötlek én
- 20 E pusztá sziklafalhoz oldhatatlanul,

¹ Prometheus Themisnek, Uranos lányának fia.

- Holott embert se látsz, szavát se hallhatod,
 Holott aszalva nap tüzének lángitól
 Tested virága hervad és örülni fogsz,
 Csillagruhá éj a napot ha elfödi
 25 S olvad megint a nap hevétől éj fagya.
 Reád zuditja kinját minden pillanat,
 És szabaditód még csak meg se született.
 Emberszeretetednek a jutalma ez!
 Nem félve istenek haragját, istenül,
 30 Adál embernek tisztességet mód felett.
 Ezért e zordon szirt ölen lesz otthonod:
 Álmatlan állva, térdedet se húzva be.
 És sok panaszt és hasztalan siralmakat
 Kiáltoz ajkad, mert nem békül Zeus szive,
 35 És zord-kegyetlen minden új uralkodó.¹

HATALOM.

Jó, jó! mit késel sajnálkozva hasztalan'?
 Ez isten-útált istent mért nem gyűlölöd,
 Ki embereknek adta a te kincsedet?

HEPHAISTOS.

Vérség s barátság tiszteletre intenek.

HATALOM.

- 40 Megengedem, de hát atyád szavát lehet
 Meg nem fogadnod? ezt *nem* jobban tiszteled?

HEPHAISTOS.

Te csak kegyetlen vagy s a szíved vakmerő.

HATALOM.

Itt nincs segítség, mindhiába siratod:
 Ne fáradozzál hasztalan dologba' hát!

HEPHAISTOS.

- 45 Ó jaj, te kéz, be gyűlölöm szolgálatod!

¹ Zeus nem rég döntötte meg Kronos uralmát.

HATALOM.

Miért gyülölnéd? hisz nyiltan kimondhatom :
Az ő bajáról nem tehet művészeted.

HEPHAISTOS.

Mégis — miért nem *más* nyéré művészetem?

HATALOM.

Minden bajos, csupán a Zeus kormányja nem,
50 Mert rajta kívül nincs korlátlan úr sehol.

HEPHAISTOS.

Beláttam ebből s nincs mit szóljak ellene.

HATALOM.

Mért nem sietsz rátenni hát béklyóidat,
Hogy késedelmesnek ne lásson Zeus atyád?

HEPHAISTOS.

Itt látod immár készen a bilincseket.

HATALOM.

55 Vesd hát kezére s pörölyöd csapásival
Egész erődbül a sziklához verd, szegezd.

HEPHAISTOS.

Már azt cselekszem s nem halasztom művemet.

HATALOM.

Csak verd erősen, nem lazítva, csak szorítsd.
Útat talál ő egy parányi résen is.

HEPHAISTOS.

60 Meg van kötözve oldhatatlanul e kar.

HATALOM.

Szint' oly erősen kösd le most a másikat,
Hogy megtanulja: Zeusnál kisebb bármi bölcs.

HEPHAISTOS.

Nem ócsárolhat rajta kívül senki más.

HATALOM.

Most a vas éknek nem kiméletes fogát
65 Egész erődből verd keresztül kebelén.

HEPHAISTOS.

Ó jaj, Prometheus, mint kesergek sorsodon!

HATALOM.

Késel megint és szánod Zeusnak ellenit?
Vigyázz, hogy egykor magadat ne szánd ezért!

HEPHAISTOS.

Ó nézd e látványt, mily nehéz a szemnek ez!

HATALOM.

70 Látom, hogy ez bűnéhez mértén bűnhődik.
Csak rajta, vesd a tomporára ércz öved.

HEPHAISTOS.

Meg kell tegyem, ne sürgess oly hatalmasan!

HATALOM.

Biz' én sürgetlek és hajszollak, hogyha kell.
Kerülj alább s hurkold át lába szárait.

HEPHAISTOS.

75 Már végrehajtam és nem fáradék sokat.

HATALOM.

Most verd erősen át a béklyón a szeget,
Mert nagyhatalmu az, ki munkád megszabá.

HEPHAISTOS.

Úgy szól a nyelved, mint külsődtől várható.

HATALOM.

Légy lágy-szívű csak, ám az én kemény daczom
80 És keblem zord dühét gúnynyal mért illeted?

HEPHAISTOS.

Menjünk! le vannak már nyögözve tagjai.

HATALOM.

Így, most daczolj s lelopva istenek diszét
 Az egy nap' élő lénynek add. Tudják-e majd
 Enyhitni kinod a halandók sergei?

85 *Gondoskodónak*¹ hiv balúl az égi kar:

Gondoskodóra ime rászorulsz magad,
 Hogy e művészi hálóból kibontakozz'.

(Hatalom és Erőszak Hephaistossal együtt eltávoznak. Prometheus
 egyedül marad a szikla falához lánczolva.)

PROMETHEUS.

Ó fényes aether! röpke szárnyu fúvalom!

Folyók forrási, végtelen tengerhabok

90 Derült mosolyja! Föld, mindennek anyja te

S mindent belátó napsugár — szólítalak:

Im istenektől istenül mit szenvedek!

Lássátok, mily méltatlanúl

Kell nékem egész évezredekig

95 Sanyarognom e helyt. S a boldogok új

Fejedelme találta ki e kalodát,

E gyalázatosat.

Jaj, jaj! a jelen s a jövő kinokat

Egyszerre nyögöm, mikor érem o vajh

100 Bús gyötrelmimnek a végét?

De mit beszélek? mindazt, a mi jönni fog,

Előre látom, nem jó semmi szenvedés

Váratlan' én rám. A kimért sorsot pedig

El kell viselni nyugton, a hogy csak lehet:

105 Végzet hatalma győzhetetlen, jól tudom.

Nem szólni, szólni képtelenség egyaránt

Sorsomrul. Boldogítám a föld gyermekit,

Azért borúlt a kényszerűség járma rám.

¹ „Prometheus“ jelentése: előrelátó, gondoskodó.

- Ferula-szárba ¹ rejtve loptam földre le
- 110 A tűz csiráját, mely embernek mestere
Lőn a művészetekben és nagy gyámola.
E bűnömért kell túrnöm ezt a büntetést
Béklyóba verve a szabad mennybolt alatt.
Ha, ha!
- 115 Mi hang ez, mily illat, mely onnan felém száll? ¹
Istent vagy embert vagy félistent hirdet-é?
Tán a világ peremére közelg
Szemlélni kinom egy kíváncsi — vagy miért?
Balsorsu istent im lekötve lássatok,
- 120 Zeus ellenségét, a kit az ég
Valamennyi lakója gyűlöl, ki Zeus
Aranyos küszöbén hizelegni belép,
A mért a halandót úgy szeretém.
Ha, ha! mi zaj ez, mint hogyha madár-
- 125 Raj zúgna felém? suhog a levegő
Szárnyaknak könnyű csapásaitól.
Minden, mi közelg, csak ijesztő.
- (Szárnyas kocsin lebeg elő jobbról Okeanos lányainak, az
Okeanisoknak csapata, a 12 személyből álló Kar s a levegőben
lebegve szól Prometheuszhoz.)

KAR.

Első strophá.

- 130 Semmit se rettegj: ²
Seregünk baráti szívvel
Közelit sebes-repülve

¹ A *ferula communis* (németül: Steckenkraut, magyarul: suhócz (?) festőfű) nádszerű növény; szára tejszerű nedvvel van tele, de ha megszárad, egy szikrától is könnyen meggyullad, azért tűzgerjesztésre használják délen.

² Versmérték e sorban: — — — (bacchius, toborzó).

³ A Kar hallotta volt Prometheus végső szavait.

- Eme sziklatetőre: sokáig esdénk,
 A míg atyánkat rávehetők;
 135 És rohanó szelek árja hajtott.
 Mer' az ércz verése
 Behatolt egész' a barlang
 Zugolyába s rá szivem
 Gyáva szemérme oszlott;
 140 Szárnyas szekeren sieték sarútlan'.¹

PROMETHEUS.

- Ó jaj, jaj!
 Sok gyermekü Téthys sarjai ti,
 Leányai Okeanosnak, a ki
 Sohasem pihenő árjával a föld
 145 Kerekét övezi,²
 Ide nézzetek im, micsoda kötelék
 Nyügözött le e zordon hegyszakadék
 Meredek falain:
 Hajh, nem irigyletes őrség!

KAR.

Első antistropa.

- 150 Látom, Prometheus!
 S szemeimre szállt a búnak
 Köde, telve könnypatakkal,
 A midőn a te testedet így kell látnom,
 A mint e szirten sorvadoz el
 155 Itt e könyörtelen ércz bilincsben.
 Olympos ormán
 Mivel új hatalmak ülnek,
 S Zeus — új törvényeivel —

¹ Sietségükben sarút se vehettek föl.

² Okeanos a földet körülvevő folyam.

Kényurilag parancsol;

160 Mi nagyszerű volt azelőtt, letűnt most.

PROMETHEUS.

Ó mért árnyak hona, Hades alá

Nem sujta le, mért,

Végnélküli Tartaros öbleibe,

Örökös béklyóba kötözve rabúl?

165 Bajomon legalább nem örülne sem ég,

Sem a föld fia most.

Ám így — nyomorúlt levegői lakó —

Gúnytárgy vagyok ellenimnek.

KAR.

Második stropha.

Mely isten olyan köszivű,

170 Hogy édelegne kinodon?

Ki nem sajnálja sorsodat

Az egy Zeust kivéve?

Ő haraggal van tele,

Hajthatatlan lelkel

175 Fékezi mennybeliek

Sergét s nyugta nincs,

Míg a dühét ki nem öntheti,

Vagy valamely ravasz elme

Le nem veri nagy hatalmát.

PROMETHEUS.

180 Ó az bizonyos: bármily iszonyú

Szégyenbe, bilincsbe verette tagom,

Még rám szorul egyszer az égi király,

Mikor új tervét szövö majd s a miatt

Elvész ez a fényes uralma, tudom.¹

¹ Prometheus egymaga tudja, hogy Zeusnak terve lesz nőül venni Thetis istenasszonyt s ezzel romlását okozza uralmának, mert a Thetistől születendő gyermek hatalmasabb lesz az apjánál.

- 185 S el nem hitet ám méznyelvű beszéd
 Lágy szózatival, s ha vadúl fenyeget,
 Attól sem ijed meg e szív s a jövőt
 Nem tárom előbb föl, a míg e gonosz
 Béklyót le nem oldja s e szégyenemért
 190 Méltán meg nem követ engem.

KAR.

Második antistropa.

- Bizony merész vagy és kinos
 Sorsodba' sem hajolsz te meg;
 Beszéded is nagyon szabad.
 A félelem keresztül
 195 Nyilallja szívemet;
 Reszketek sorsod miatt:
 Révbe vajon mikor érsz
 Kinod tengerén?
 Mert szive meg nem esik soha,
 200 Nem Kronidesnek, a lelke
 Se hajlik az irgalomra.

PROMETHEUS.

- Tudom én, hogy zord s a mit ő akar, az
 Neki jog, törvény; mégis, hiszem azt,
 Meglágyl a szive, ha majdan a vész
 205 Rátornyosodik.
 Végnélküli mérge lecsillapodik
 S a baráti frigyét megkötni siet
 Szívesen hozzám, a szíveshez.

KAR.

- Beszéld el immár és ügyed tárd föl nekünk:
 210 Mily vétek az, melyen Zeus téged rajt' kapott,
 Hogy ily keserves büntetéssel sujt keze?
 Tudasd velünk, terhedre hogyha nincs a szó.

PROMETHEUS.

- Hajh, kínos erről én nekem csak szólni is,
 S hallgatni is kin — mindenütt csak gyötrelem!
- 215 Mihelyt kigyúlt az istenek közt a harag
 És pártviszály ütötte fel köztük fejét,
 (Mert némelyek Kronos bukását áhiták,
 Hogy Zeust emeljék trónra, mások meg viszont
 Azon valának, hogy ne jusson trónra Zeus):
- 220 Az én tanácsom volt a legjobb, — hasztalan,
 Meggyőzni nem tudám a vad titánokat,
 Ég és Föld magzatit; vad indulattal ők
 A bölcs tanácsnak elveték szelid szavát,
 Hivén, erővel könnyű lesz a győzelem.
- 225 Anyám, Themis vagy Gaia — mert több a neve,
 Bárlénye egy¹ — már nemcsak egyszer, többször is
 Megjósolá, hogy merre dől el a dolog;
 Hogy mit se használ nyílt erőszak, támadás,
 Az lesz a győztes, a ki cselhez jobban ért.
- 230 Midőn szavammal ezt kifejtém ő nekik,
 Nem méltaták csak egy tekintetükre sem.
 E helyzetemben, azt hívém, legüdvösebb
 Anyámmal együtt Zeus pártjára állani
 És őt segíteni szíve és szivem szerint
- 235 S az én szavamra a mélységes Tartaros
 Homályos éje rejti most a vén Kronost
 Frigytársival. Nos, ily segítséget kapott
 Az én kezemből istenek nagy kényura
 S ennek jutalma most e gyötrő büntetés!
- 240 Hajh, mert a zsarnokságnak rendes átka az,
 Hogy nincs bizalma leghívebb barátiban.

¹ Hesiodos Theog. 135 szerint Themis Gaiának leánya. Ugy látszik, Aischylos itt valamely attikai mythost tartott szem előtt.

- De arra nézve, mit tőlem kérdeztetek,
Hogy mért sanyargat, im halljátok válaszom.
Azonnal, a mint atyja trónusára ült,
245 Az istenek közt osztogatta tiszteit,
Egyiknek ezt, a másnak azt; így szervezé
Kormányhatalmát és csupán az emberek
Szegény nemét feledte, sőt azt tervezé,
Egész fajuk kiirtja és újat teremt.
250 S e tervét senki más nem ellenzé, csak én.
Csak én merészlém: megmentém a föld fiát,
Hogy széztuzott testét Hades ne nyelje el.
E tettemért sanyargat most e gyöttelelem,
Szenvedni kinos, ám keserves látni is.
255 S im én, ki a halandót megszántam, magam
Szánalmat nem nyerék, hanem könyörtelen'
Bánhattak el velem: mily szégyen Zeusra ez !

KAR.

- Ó ércz a szíve s keble, mint a szirt, kemény
Annak, Prometheus, a ki szánalomra nem
260 Indul e kinon. Bár ne láttam vón soha,
Mert látva — sajgó bú emészti szívemet.

PROMETHEUS.

A jó barátoknak szánalmas látvány vagyok.

KAR.

S a mondottaknál nem mentél messzebb talán?

PROMETHEUS.

Óvám az embert a halál félelmitől.

KAR.

- 265 S mily szert találtál, mely segíthet e bajon?

PROMETHEUS.

Szívökbe ültetém a vak reményeket.

KAR.

Nagy vigaszukra volt az embereknek ez!

PROMETHEUS.

Ezen kívül od'adtam a tüzet nekik.

KAR.

Igy most a tűz az egynapélő birtoka?

PROMETHEUS.

270 Ezer művészet oktatója leszen az.

KAR.

Ezek hát a te bűneid, a melyekért...

PROMETHEUS.

Sujt Zeus s e kinból el nem enged semmit is.

KAR.

S e szenvedésben még határt se lát szemed?

PROMETHEUS.

Sehol, csupán ha néki úgy fog tetszeni.

KAR.

275 De vajh fog-é? remélhető? S nem látod-é,
Hogy vétkezel? de megnevezni bűnödöt
Csak bú nekem, csak kín neked, hagyjuk tehát!
Bár lelnél e nyomorból egy mentő utat.

PROMETHEUS.

Annak, ki lábbal baj hinárján kívül áll,
280 A bajba' lévő't könnyű feddni, inten.
De én magam mind ezt előre jól tudám.
Akarva vétkezém, tagadni nem fogom
S embert segítve, bajba döntöttem magam.
De nem hívém, hogy ily nagy lesz a büntetés,
285 Hogy e magános, zord vidéken lesz honom
S ez égbe nyúló szirtek ormán sorvadok.
Ám most jelen gyötrelmimen ne sirjatok,

Ha' szálljatok le és jövendő sorsomat
Meghallva, mindent végiglen megértsetek.

- 290 Tegyétek ezt meg én nekem s osztozzatok
Fájdalmainban. A balsors csapongva jár
S ma *ezt*, holnap talán *azt* látogatja meg.

KAR.

Szivesen megteszszük, a mit tőlünk
Kivánsz, Prometheus.

- 295 Könnyű lábammal im' elhagyom ezt
A szent levegőt, e lenge helyet,
Hol a sas lebeg és szállok le a szirt
Talájára, mivel szomorú sorodat
Legelőről hallani vágyom.

(Mig a Kar leszáll, egyszerre megjelenik maga *Okeanos* szár-
nyas paripáján a levegőben.)

OKEANOS.

- 300 Eljöttem imé, hozzád, Prometheus,
Megjárva utamnak végtelenét
Szárnyas paripán, a melyet nem a fék
Kormányza, hanem csak is akaratom;
Mert tudd meg, a sorsod szánja szívem.
- 305 Hisz' gondolom, erre az atyafiság¹
Elegendő ok; de azon kívül is —
Nincs senki előttem tiszteletesb,
Nincs senki becsesb.
És látni fogod, mily igaz vala szóm
- 310 S hiu módra hizelgeni nem kenyerem.
Nos, rajta, parancsolj, mit tehetek ?
Sose mondd, hogy volt, vagy lesz valaha
Igazabb híved Okeanosnál.

¹ Hesiodos Theog. 133 szerint Okeanos Uranos és Gaia fia,
a legöregebb titán.

PROMETHEUS

- No lám, mi ez? gyötrelmimet jössz-e te is
 315 Szemlélni, mondd! rá tudtad adni a fejed,
 Hogy elhagyd a rokonnevű hab árjait,
 El ősi sziklabarlangod s e földre jöjj,
 Vasat szülő vidékre?¹ avvagy sorsomat
 Kivánod látni, szánakozni kinomon?
 320 Hát nézd e látványt, Zeus barátját, engemet,
 Ki mint frigyestárs küzdtem égi trónjaért:
 Milyen nyomorba döntött sujtoló keze!

OKEANOS.

- Látom, Prometheus, és akármily bölcs vagy is,
 Igaz javadra halld legjobb tanácsomat.
 325 Ismerd meg tenmagad s vallj más, új elveket:
 Hisz' istenek fölött is új a fejdelem.
 Ha mind csak ily szilaj s élesre fent szavak
 Törnek ki szádon, félek, bármi fent honol,
 Meghallja Zeus, és akkor ezt a mostani
 330 Haragja súlyát gyermekjátéknak hiszed.
 Boldogtalan te! vedd el ezt a haragot
 S keresd bajodban a menekvés ösvenyét.
 Lehet, tanácsom ósdi bölcseség neked;
 De hajh, Prometheus, a fenhéjázó beszéd
 335 Jutalmul, elhidd, mindenkor csak ezt nyeri.
 Te nem hajolsz meg, meg nem tört a szenvedés,
 A meglevő kint még tetézni sem remegsz.
 Ó nem, fogadd meg jó tanácsomat, ne rúgj
 Tovább az ösztök ellen, meggondolva azt,
 340 Hogy most egy zord király korlátlanul uralg.
 Immár megyek s magam teszek kísérletet,
 Hogy tégedet, ha csak lehet, megmentselek.

¹ A vasöntést a régiek szerint a skythák találták fel.

Csak légy nyugodt és fékezd vakmerő szavad.
Hisz, bölcsek bölcse, te ne láttad volna át,
345 Hogy a gonosz beszédnek bére is gonosz?

PROMETHEUS

Örvendetes, hogy vád alá még nem jutál,
Amért bajomban osztakozni volt erőd.
De most ne fáradj és ne gondolj már velem,
Úgy sem bírod rá hajthatatlan, zord szívét.
350 S vigyázz, utadnak tenmagad kárát ne valld.

OKEANOS

Másnak te sokkal jobb tanácsot osztogatsz,
Mint tenmagadnak; tett mutatja, nem beszéd.
De útamtól ne tarts te vissza engemet;
Remélem, ó remélem, hogy Zeusnak kegyét
355 Megnyerhetem s feloldja szenvedésidet.

PROMETHEUS

Ezért hálás vagyok s örökké az leszek;
Jóindulatban nálad nincs hiány. De most
Ne fáradozzál, mert hiába, nem segítsz
Rajtam, ha még úgy fáradozni kész vagy is.
360 Maradj nyugodtan és ne ártsd magad belé.
Szerencsétlen voltomba' sem kívánhatom,
Hogy én miattam mások is szenvedjenek.
Ó nem! eléggé fáj testvérem sorsa is,
Atlasé,¹ a ki ott áll messze-nyúgaton
365 S szörnyű teherrel megrakodva görnyedez,
Az ég s föld oszlopát emelve vállain.
És fájdalommal láttam a Kilikia
Hegyodvában lakó föld-szülte óriást,

¹ Atlas is, mint Prometheus, Japetos és Klymene fia (Hesiod. Theog. 509.)

- Midőn erőszak birta le: a százfejű,
 370 Rettentő Typhont.¹ Minden istennel daczolt,
 Romlást lihegve torka rémes öbliből;
 Vad tűz sebes villámit ontá két szeme,
 Mint a ki Zeus trónját készül ledönteni.
 De eltalálta Zeus éber nyilvesszeje,
 375 A lánglehellve lecsapó villámsugár
 S a kérkedő nyelv fencsapongó szózatát
 Torkára fojtá. Mert átjárta vad szívét
 S izzó tüzében elhamvadt a zord erő.
 És most elnyulva, mint haszontalan tetem,
 380 Ott fekszik a tengerszorosnak partjain
 Az Aetna-bércz tövétől nyomva szüntelen;
 Ott ül az ormon és izzó vasát veri
 Hephaistos. Egykoron majd láng-folyam
 Zudúl ki onnan és lerágja vad foga
 385 Siciliának áldással telt sikjait.²
 Így fogja mérgét Typhon ott kiönteni,
 Tűz záporának ontva perzselő nyilát,
 Bár Zeus villáma őt hamúvá égeté.
 De hisz nem vagy tapasztalatlan, nem szorúlsz
 390 Tanácsaimra: mentsd magad, a hogy lehet.
 Én a reám mért sors igáját hordozom,
 A míg irántam Zeus haragja csillapúl.

OKEANOS

De hát, Prometheus, mindeddig te nem tudád,
 Haragvó szívnek hogy jó szó a balzsama?

¹ Typhon a földrengést okozó ártalmas párák és gőzök meg-személyesítése. Aischylos rajzához hasonló a Pindarosé. (Pyth. I, 15.)

² Itt a költő vaticinatio post eveetum-mal az Aetnának 479/8-ban történt kitörését jósoltatja meg Prometheus-sal.

PROMETHEUS

395 Ha jó időben enyhited meg a szívet
S erőszakkal nem oltod lángoló dühét.

OKEANOS

S ha részvevő szív gondoskodva *tenni* mer,
Mi bajt látsz ebben? erre válaszolj nekem.

PROMETHEUS

Kárba vezett munkát és balga jó szívet.

OKEANOS

400 Ó hagyj e kórban engemet csak sinyleni:
A jó szív türi, hogyha balgának hiszik.

PROMETHEUS

A balgaságnak vádja akkor rám tapad.

OKEANOS

E szóval engem nyilván haza útasítsz?

PROMETHEUS

Nehogy gyűlöltté tedd e részvéttel magad.

OKEANOS

405 Annál, ki égi trónját most foglalta el?

PROMETHEUS

Igen, vigyázz, hogy föl ne ingereld szívét.

OKEANOS

Sorsod, Prometheus, intő példa én nekem.

PROMETHEUS

Menj hát utadra és ez elvhez hű maradj.

OKEANOS

Az útra késznek mondtad ezt a biztatást.
410 Szárnyas lovam már békevesztve verdesi
Az aether útját és örömmel fogja majd
Szokott tanyáján megnyugtatni tagjait.

(Okeanos szárnyas lován elrepül.)

KAR

Első strophá.

Sirok, Prometheus,
 A te balsorsodnak átkán,
 415 Szemeimből fakadozva
 Hull a könnynek bő patakja s meleg árral
 Nedvesíti arczomat.
 Hiszen elviselhetetlen
 Zeus isten zsarnoksága,
 420 Ki a régi istenekkel
 Érezteti nagy hatalmát.

Első antistrophá.

Imé egész föld
 Siralomtól hangzik immár,
 Keseregvén rokonidnak
 425 És magadnak ős dicsőség koszorúzza
 S most lerombolt hirnevén.
 Valahányan tér mezőin
 Laknak a szent Ázsiának,
 Siratozzák a halandók
 430 A te gyászos szenvedésed.

Második strophá.

S kik amott Kolchisba' laknak,
 Harczra termett szűz leányok ¹
 S skytha népraj messze-messze,
 A legszélén a világnak
 435 Maeotis mocsaránál;

Második antistrophá.

S hős virága Persiának,
 Kaukazusnak közelében

¹ Az amazonok.

A kik sziklavárost laknak;¹
 Harczias nép, a kezében
 440 Reng éleshegyü lándzsa.

Harmadik strophá.

Csak egyet láttam istenek
 Közül ilyen nyomorban:
 Az égi tengelyt nyögve támogatja
 445 Vállával, rá ne szakadjon a menny
 E lomha földtömegre.²

Harmadik antistrophá.

Vadúl zajong a tengerár,
 A mélység öble sóhajt,
 Visszhangozik Hades sötét tanyája,
 450 A szent forrásu folyók vizei
 Jajgatják szörnyü sorsát.

PROMETHEUS

Ne higgyétek, hogy dacz vagy gög némita el;
 De marja szívem, hogyha végig gondolom,
 Milyen méltatlanul bánhattak el velem.
 455 Pedig ez új istenseregnek vajh ki más
 Adá kivülem fényüket s hatalmukat?
 De erről hallgatok, hisz úgy se lenne új
 Elöttetek; csak a halandók sok baját
 Hadd mondjam el, hogy ők, a balga gyermekek,
 460 Eszes lényekké általam mint lettenek.
 S szavammal a halandót én nem vádolom,
 Csak elbeszélem, mennyi jót tettem velük.
 Nézett szemük s nem látott semmit egykoron,
 Hallott fülök s nem értett semmit, ám egész

¹ Valószínűleg Ekbatanát érti, a mely magasan, sziklás helyen feküdt.

² Atlas, s ki vállán tartotta az eget.

- 465 Éltükbe', mint hiú álomnak képei,
 Vakon zavartak össze mindent: a napos
 Kőházat, a famunkát még nem ismerék;
 A föld alatt lakoztak nyüzsgő hangyaként
 Sötét barlang zugában, napsugártalan'.
- 470 Hogy tél közelg, biztos jelekből nem tudák,
 Nem, hogy virágos szép tavasz, gyümölcsös ősz;
 Mindent belátás nélkül, értelmetlenül
 Intéztek, a míg meg nem értetem velük,
 Mint kelnek égre s tűnnek el a csillagok.
- 475 A számot is, minden tudásnak elsejét,
 Meg a betüket — én találtam föl nekik
 S emlékezőst, minden művészet szülejét.
 Először én fogám be a vad állatot
 Jármot viselni és a terhet hordani:
- 480 Ne törje többé a halandók vállait.
 Szekérbe fogtam és gyeplőre szoktatám
 A dús vagyonnak büszke díszét, a lovat.
 Aztán előttem senki sem találta fel
 A tengerszeldelő, lenszárnnyu gyors szekért.
- 485 Ily sok csodás eszközt adtam kezükbe s most
 Szegény fejem! magamra nézve nem tudok
 Tervet, mely engem kinomtól megmentene.

KAR

- Méltatlan egy kín! s íme most elméd haboz
 Tanácstalan s mint rossz orvos, midőn beteg,
 490 Elcsüggedél és nem találsz magadnak írt,
 Mely orvosolná kinos szenvedésidet.

PROMETHEUS.

Halld csak tovább, és még inkább csodálkozol,
 Hány műfogást, ügyes eszközt találtam én!
 A legnagyobb ez: kór ha őket meglepé,

- 495 Nem volt segítség, enni, inni jó szerük,
 Nem volt kenőcsük s balzsam enyhülést adó,
 Csak sorvadoztak, veszték, a míg én nekik
 Meg nem mutattam, irat hogy' keverjenek,
 A mely elűzi minden nyavalyájukat.
- 500 Jövendölésnek rendezém a módjait
 És meghatározám, mellyik álomlátomás
 Megbízható; a sorsjelek rejtélyeit
 S utak jelenségit megfejtettem nekik.
 Megismertettem horgaskörmű szárnyasok
- 505 Röptének jósjelét: jót, rosszat mely'k jelent
 Természeténél fogva? mellyiknek milyen
 Az életmódja? mellyek ellenségesek
 S baráti frigyben mellyek állnak közzülök?
 Meg a johoknak¹ simaságát és színét:
- 510 Hogy milly epét szeretnek a menny isteni
 S a májnak is mily tarkaságát kedvelik?
 Hájrégegekbe burkolt czombot és csipőt
 Meggyújtva, béavattam őket a nehéz
 Jóslás művészetébe: lángok jósjelét
- 515 A vak homályból tiszta fénybe állítám.
 Ennyit tevék javukra! Hát a föld alatt
 Ember szemétől eltakart nagy kincseket,
 Rezet, vasat, ezüstöt és aranyt — van-é,
 Ki nálamnál előbb fedezte volna föl?
- 520 Hazug dicsekvő volna, a ki mondaná!
 De egy szavammal mindent összefoglalok:
 Prometheustól ered minden művészetük.

KAR.

Mérték fölött ne gyámolítsd a föld fiát;
 Gondolj saját gyötrelmeidre; én ugyan

¹ Nemesebb állati belrészek.

525 Bizton remélem, béklyóid lehullanak
S hatalmad egykor a Zeusével mérkőzik.

PROMETHEUS.

A sorsintéző Moira másképp rendelé
Számomra ezt; mert számtalan sok szenvedés,
S inség után fog e béklyó lehullani.
530 A kényszerűség a művészetnél erősb.

KAR.

S a kényszerűségnek ki a kormányosa?

PROMETHEUS.

A három Moira s büntető Erinysek.

KAR.

És Zeus hatalma mindezeknél nem nagyobb?

PROMETHEUS.

Nem, mert a sorsát nem kerüli ő se ki.

KAR.

535 Mi más a sorsa, mint úr lenni szüntelen?

PROMETHEUS.

Nem mondhatom meg; tudni ezt ne vágyakozz.

KAR.

Magasztos egy titok lehet, mit rejtegetsz!

PROMETHEUS.

Gondoljatok most másra; elbeszélnem ezt
Ma még időszerűtlen, sőt titkolni kell,
540 A mint lehet; ha ezt a titkot őrizem,
E rút bilincstől s kintől egykor ment leszek.

KAR.

Első strophá.

Bár a világ fejedelme
Szembe velem sose tenné
A hatalmát!
545 Én se mulaszszam el ég seregít

Szent bika-áldozatokkal
 Megtisztelni atyám, ősz Ókeanos
 Végtelen árjainál.

És ajakam se hibázzék!

550 Ez legyen a szívembe vésve,
 És soha el ne vesszen.

Első antistropa.

Boldog az, a ki remélve
 Végig az életet éli
 S örömöktől

555 Hízik a lelke. De borzalom ez,
 Látnunk téged e gyötrő kinba', szegény
 [Ó te szegény Prometheus]¹

Mert nem félve Zeustól
 Önfeláldozó tevé: túlon-túl

560 Megbecsüléd az embert!

Második stropa.

Ime nincsen a jó
 Tettben köszönet!

Vagy hol találsz segítyt? melyik egynapi lény
 Véd meg? nem láttad-é a

565 Tehetetlen erőt, a melynek
 Békójába verve sanylik

A vak emberi lény
 Hiu álom képe gyanánt?

Sohasem hiúsítja meg emberi terv

570 Nagy, örök határozatit Zeusnak.

Második antistropa.

A te kinjaidon
 Tanulám ezeket,
 Prometheus. Ó mily egészen más ez a dal,

¹ Hiányzó sor.

Mely most cseng a fülembé,
 575 Mint az vala, mellyet ottan
 Énekeltünk nászi fürdőd
 S nászágyad előtt,
 Mikor a szép Hésionét,
 Húgunkat, a nász adományaival
 580 Csalogatva hitvesül nyeréd meg.¹
 (Io, Inachos király leánya, tehén-alakban, a mit szarvai jeleznek,
 a színre rohan.);

Io.

Mi vidék? mily nép? kit látok amott
 Lekötözve a szikla falán, a vihar
 Játéka gyanánt?
 Milyen bűnödért kell túrnöd e kint?
 585 Mondd, én nyomorult
 Hova tévelygék el a földön?
 Ah, ah!
 Szegény fejem! düh ösztökél im újra!
 Ni, ott a rém: a föld-szülötte Argos,
 590 Ezerszemű őrzőm! ó mentsetek meg!²
 Ni, ni ott közelit, sandit ravaszúl,
 A földnek hantja holtában se rejti;
 Feljön az alvilágból
 És engem, az éhségtől epedőt,
 595 Tova hajszol a parti fővényen.

Stropha.

A viaszkötésű nád olyan édes altató
 Dallamot zengedez sipjain;³

¹ Nászadományt a vőlegény adott az apának s esetleg a menyasszonynak is.

² Io, ámbár őrzőjét, Argost Hermes megölte, örült képzelődésében látni véli kinzóját.

³ Argos pásztori sipjára emlékezik. E recitative mondott éneket valósággal fuvolás kísérte

Jaj, egek!

Ó hová hajt utam? merre vész ösvenyem?

600 Nos, Kronos gyermeke,

Kérdelek, mondd, minő

Bűnömért hordozom büntető jármodat?

S én szegény tébolyúlt lelkemet,

Mondd, miért kinzod ily örült rémülettel?

605 Lángoló tűzbe vess, vagy temess föld alá,

Dobj a víz szörnyinek prédaul!

Ó uram, hallgasd meg

Esdeklésimet!

Bolyongó bujdosásaim

610 Eléggé elcsigáztak és mégsem tudom,

Hol pihenhetek meg.

Hallod-e a szarvas

Szüzleány jajsavát?

PROMETHEUS.

A düh-hajszolta szüzét hogyne hallanám,

615 Inachos lányát, a ki Zeusnak a szívét

Szerelemre gyújtá, a miért most végtelen

Nagy bujdosásra készti Héra bosszuja?

Io.

Antistropa.

Atyám nevét honnan tudád te meg?

Én szegény tőled azt kérdezem

620 S ki vagy, árva lény,

A ki így megtudád a valót mondani,

Megnevezvén a kórt,

Mellyet ég küldé rám

És a mely örjítő ösztökét sujtva rám

625 Mind tovább hajt, mig elsorvadok, ah!

Étlenül, Héra bős bosszujátul üzve

Nyargalék erre nagy-sebtiben.

Vajh ki ő, a ki itt, mint magam,
Szenved véghetetlen'?

630 Nos, világosan

Beszéld el azt a szenvedést,
Mi még reám vár, és mutasd meg, ha tudod,
E kinoknak irját.

A bolyongó lánynak

635 Mondj ezekre választ.

PROMETHEUS.

Mit tudni kívánsz, elmondom világosan
És egyszerű szavamba rejtélyt nem szövök,
Mert nyílt a szó a jó barátnak ajkain.
Prometheust lásd, ki földre hozta ég tüzét.

Io.

640 Minden halandó üdve, jóltevője te!
Szegény Prometheus! mért kell így szenvedned itt?

PROMETHEUS.

Imént kesergém végig bús inségemet.

Io.

Igy hát nekem nem nyujtanád már e kegyet?

PROMETHEUS.

Mondd, mit kívánsz, és mindent föltárok neked.

Io.

645 Hát mondd, ki szegzett e sziklára tégedet?

PROMETHEUS.

Zeusnak parancsa és Hephaistosnak keze.

Io.

S mily vétkeért kell túrnöd ezt a büntetést?

PROMETHEUS.

Elégedjél meg azzal, a mit mondhaték.

Io.

Ó szólj nekem hát bujdosásom végéről:

650 Szegény fejemnek ezt melyik kor hozza meg?

PROMETHEUS.

Inkább javadra lenne meg nem tudnod ezt.

Io.

Ne rejtegesd a rám kimért gyötrelmeket.

PROMETHEUS.

Ó nem vonom meg tőled ezt a bús kegyet.

Io.

Mondj el tehát mindent; mért késedelmezel?

PROMETHEUS.

655 Már mondanám, de bűt okozni — fáj nekem.

Io.

Ne aggódj értem jobban, mint kedvemre van.

PROMETHEUS.

Ha úgy óhajtod, elbeszélem: halld tehát!

KAR.

Ne még! egy kis gyönyört juttass én nékem is.

Engedd előbb az ő baját kikérdenünk,

660 Ő hadd beszélje el viszontagságait;

Jövő keservét tőled *aztán* hallja meg.

PROMETHEUS.

Te rajtad áll, hogy a kedvükre tégy, Io,

Különben is, de mert atyád testvérei.¹

Hisz elsíratni, elzokogni bánatunk,

665 A hallgatóktól hogyha részvét könnyeit

Nyerjük cserébe: fáradságra érdemes.

Io.

Akarva sem tudnék tán ellentmondani;

Kérdésekre nyílt leszen hát válaszom,

Bármint kesergek, hogyha csak beszélem is,

670 Mikép szakadt az isten-küldte fergeteg

¹ Io atyja, Inachos, Okeanos fia volt.

- Reám, szegényre, eltorzítva testemet.
 Mert minden éjjel álmokképek szálltanak
 Szüzi szobámba és hízeltgő szózatuk
 Így intett engem: „Ó te, boldog egy leány!
 675 Miért maradsz szűz ily soká? a legdicsőbb
 Nász jut neked, mert Zeust szerelmi vágy nyíla
 Sebezte meg s most a szerelmedért sovárg.
 Szép gyermekem, te Zeus szerelmét meg ne vesd,
 Ha' menj ki Lerna pázsitos mezőire,
 680 Holott atyádnak nyájait legeltetik,
 Hogy Zeus szívének sóvárgását ott betöltsd“.
 Ily álmok látogattak minden éjjelen
 Szegény leányt, míg végre rászántam magam,
 S atyámnak elbeszéltem rémes álmomat.
 685 Ő erre Pytho¹ és Dódóna berkibe
 Sűrűn menesztett szóvivőket kérdeni,
 Mily szó vagy tett lesz istenek tetszésire.
 Megtértek onnan és sokértelmű ígét
 Hoztak magukkal, érthetetlen jóslatot.
 690 Végül világos jósigét nyert Inachos,
 Mely nyílt szavakkal megparancsolá neki,
 Hogy engem házából s hazámból űzzön el,
 Hogy számkivette bolygjak a föld végire,
 Ha nem akarja, hogy Zeus lángszemű nyíla
 695 Lecsapjon és kiírta minden fajzatát.
 Ő szót fogadva Loxias igéinek
 Könnyhullatással űzött könnyeim között
 Ki a szülői házból, mert, hogy ezt tegye,
 Rá kényszeríté Zeus hatalmas féke őt.
 700 Alakom és elmém rögtön megváltozott
 S így szarvasan, maró bögöly csipésitől

¹ Delphi. Ide Apollonhoz, Dódónába Zeushoz.

- Kinozva örült szökdeléssel nyargalék
 Édesvizű Kerchneia dús hullámihoz
 És Lerna kútfejéhez. A Föld gyermeke,
 705 A féktelen, zord Argos kísért pásztorúl,
 Ezer szemével mind vigyázta léptimet.
 De életétől őt egész' váratlanúl
 Megfosztja sorsa; engemet meg örület
 És isten-ostor földről-földre űz tova.
 710 Hallád, mi történt; hogyha most elmondhatod,
 Mi vár reám még, mondd el; ámde szánalom
 Hazug beszéde nélkül, mert rútabb dolog
 Nincs én előttem, mint a csalfán font beszéd.

KAR.

- Ah, ah, hagyd el, ah!
 715 Sohasem gondolám, hogy fülem
 Ilyen szörnyü kin hírét érti meg,
 Ó nem, hogy ily iszonytató keservek,
 Rettenetes, viselésre nehéz
 Bú füláncját kell éreznem.
 720 Ó mily szörnyü végzet!
 Io sorsa borzalom szivemnek.

PROMETHEUS.

Korán kesergesz és hamar remeg szived:
 Várj egy kicsit, míg meghallod, mi jönni fog.

KAR.

- Mindent beszélj el; a betegnek vigasza
 725 Előre látni, a mi baj még hátra van.

PROMETHEUS.

Iménti kéréstek' könnyen betölthetém,
 Mivel először a leánynak ajkiról
 Ohajtottátok szenvedésit hallani.
 Halljátok immár a jövő nagy kinokat,

- 730 Melyekkel e lányt sujtja Héra bosszuja.
 Vésd a szivedbe szóm, Inachos gyermeke,
 S tudd meg, hol érsz czélt hosszú vándorútagon.
 Innen fordulj először napkelet felé,
 Ott vándorolsz kopár, szántatlan földeken
- 735 S nomád skythákhoz érkezel, kik jól fonott
 Hajlékba' laknak fent a gördülő kocsin,¹
 És messze szálló nyíl a harci fegyverük.
 Közel se menj ezekhez, futva földjükön
 Siess a tenger-csapta sziklapart felé.
- 740 Balkézre töled a chalybsok a lakók,
 A vaskovácsok: ám ezektől óvakodj',
 Mert durva népség, a vendéghez nem szives.
 Nevére méltó Hybristes folyóhoz érsz.²
 Belé ne menj, — mert meglábolni nem lehet, —
- 745 Mindaddig, míg a Kaukasosra el nem érsz,
 A legmagassabb hegyre, melynek ormiről
 Szakad le a folyó; s ha csillagverdeső
 Csúcsát megmásztad, onnan dél felé
 Vedd útag s férfigyűlölő amazonok
- 750 Hadát leled, kik a Thermódon partjain,
 Themiskyrában fognak lakni egykoron,
 Hol Salmydessos zord öblében a hajós
 Goromba gazdát s mostohát lel a hajó.³

¹ A cigányoknál mai nap is látunk ilyet. Az itt következő leírásban ne keressünk geographiai pontosságot. Költészet és valóság, mesés tudósítások és egyéni képzelet folynak össze benne.

² Hybristes = gögös, fenhéjázó. Melyik folyót érti a költő, csak találgatások tárgya. Többen a Borysthenesre gondolnak. Wecklein a *Terek*-re.

³ Az amazonok a monda egyik verziója szerint a Thermodon folyó mellett, kül. Themiskyra városában, más versio szerint az Asowi tengernél s a Tanaisnál laktak.

Azok örömmel útba igazítanak.

- 755 Mindjárt elérsz a tenger szűk kapúinál
 A kimmeri Isthmoshoz; bátran hagyd el azt
 És gyorsan úszd meg a Maeotis tengerét.
 Nagy lesz a híre a halandók ajkain
 A te utadnak s rólad kapja a nevét
- 760 A Bosporos.¹ Ha Európát így elhagyád,
 Eléred Ázsiát. Nos, nem látjátok-é,
 Az ég királya mily kegyetlen mindenütt?
 Isten létére, birni vágyva földi lányt,
 Ily bujdosásba tudta őt taszítani.
- 765 Bizony, leányom, háladatlan vőlegény
 Jutott neked; mert a mit ajkam elbeszél,
 Gyötrelmid első felvonása volt csupán.

IO.

Jaj, ó jaj nekem!

PROMETHEUS.

- Jajgatsz, zokogsz megint? hát akkor mit művelsz,
 770 Ha megtudod, mi szenvedés vár még reád?

KAR.

Több szenvedést is jósolhatsz-e még neki?

PROMETHEUS.

Keserves inség fergeteg-dúlt tengerét.

IO.

- Mit éljek akkor? mért ne vessem enmagam
 Alá azonnal e kemény szirt ormiról,
 775 Hogy ott a mélyben szertezúzva ment legyenek
 Minden bajomtól? hisz jobb egyszer halni meg,
 Mint napról-napra tűrni újabb kinokat.

¹ Bosporos = tehén útja.

PROMETHEUS.

Miként viselnéd így az én gyötrelmimet,
Kinek a végzet a halált sem adta meg,
780 Mert kinjaimtól az válthatna meg csupán?
De így sehol sincs szenvedésimben határ,
Mind akkorig, míg meg nem dől Zeus trónusa.

Io.

Hogyan? ledőlhet Zeusnak trónja egykoron?

PROMETHEUS.

Örülnél, úgy-e, hogyha látnád e bukást?

Io.

785 Ó hogyne? hisz méltatlan sorsra ő vetett.

PROMETHEUS.

Tudd meg tehát, hogy egykor megtörténik ez.

Io.

S ki fosztja meg királyi pálczájátul őt?

PROMETHEUS.

Saját eszének oktalan tanácsai.

Io.

Mi módon? ó mondd, hogyha szólnod nem bajos.

PROMETHEUS.

790 Oly házasságot köt, melyet megbán utóbb.

Io.

Égi vagy földi nővel? mondd, ha mondható.

PROMETHEUS.

Mért kérdezéd ezt? nem szabad megmondanom.

Io.

Talán a hitves dönti majd le trónusát?

PROMETHEUS.

Igen, ki szül az atyjánál erősb fiat.

Io.

795 És ezt a sorsot nem kerülhetné el ő?

PROMETHEUS.

Nem addig, míg e lánczoktól ment nem leszek.

Io.

S Zeus ellenére, mondd, ki fog megmenteni?

PROMETHEUS.

Egy sarjadékok, a kit a sors erre szánt.

Io.

Hogy mondtad? egy fiam fog-e megmenteni?

PROMETHEUS.

800 A harmad-izi, tíz más nemzedék után.

Io.

Milyen rejtélyszerűleg hangzik jóslatod!

PROMETHEUS.

Ne is kutasd további szenvedésidet.

Io.

Ne vond most vissza, a mivel kecségtetél.

PROMETHEUS.

Két híradás közül egyet megadhatok.

Io.

805 Melyik kettő az? mondd s engedj választanom.

PROMETHEUS.

Válaszsz, mit mondjak: a rád váró szenvedést,
Vagy azt, ki lesz, ki engemet megszabadít?

KAR.

A kettő közül egyiket tedd meg *neki*,

A másikat *nekem*: kérésink meg ne vesd!

810 Így néki mondd el, mennyit kell bujdosnia,

Nekem meg, hogy ki vált meg: hön ohajtom ezt.

PROMETHEUS.

Hő vágyatoknak nem szegülők ellene
 És elbeszélek mindent, mit kérdeztetek.
 Előbb, Io, te halld sok hányódásokat
 815 És vésd eszednek táblájára gondosan.
 Ha átkeltél a földhatárló szoroson,
 Fordulj a fénysugárzó napkelet felé.¹

* * *

A tenger árján² átkelvén, elérkezel
 Gorgó-mezőkre, Kisthenébe; ott lakik
 820 A három agg szűz, Phorkysnak leányai:³
 Hattyúalakjuk s hármójuknak *egy* szemük
 És *egy* foguk van; nap sugára nem tekint
 Rájuk soha, sem a hold virrasztó szeme.
 Nem messze három szárnyas testvérük honol,
 825 A kigyó-fürtös, ember-útált Gorgonok;
 Tekintetükre elhal a lehellet is.
 Előre mondom, hogy tudj óvakodni majd.
 És hallj ezen kül még egy szörnyü látományt:
 Ott látni Zeusnak hangtalan kutyáit is,
 830 A horgas-orru griffeket s az egyszemű
 Arimaspusok lófékező, harczos hadát,
 Honuk Pluton⁴ arany folyója partjain.
 Kerüld el őket. Aztán messze-földre jutsz,
 Fekete néphez, melly a nap forrásinál
 835 Tanyázik, a hol Aithiops folyója van.⁵

¹ E vers után Brunck hézagot konstataált.

² Valószínűleg a Kaspi-tengeren.

³ Az úgy nev. Graiák, felhőistenségek; még pedig a Gorgonok a sötét, a Graiák a világos-szürke felhők istenségei, „hattyúalakuk“, azaz fehérék.

⁴ Ismeretlen folyó neve.

⁵ A Nilus, csak hogy ott még Aithiops a neve.

Haladj a partján ennek, míg odáig érsz,

A vizesésig,¹ hol Byblos hegylánczíról

Mint „Nilus“ ontja szent, üdítő habjait.

Ez elvezérel majd a háromszegletű

840 Nilotis-földre:² ott rendelt a sors neked

És gyermekidnek — messze tájon — új hazát.

Szavam ha néked tán homályos itt vagy ott,

Tégy újra kérdést, hogy világosan megértsd:

Hisz több időm van rá, mint óhajtom magam.

KAR.

845 Egyetmást hogyha elhagyl s van még, a mit

E fáradalmas bujdosásról mondj neki,

Hát mondd el, és ha elvégezted, tedd meg azt,

A mire kértünk; nemde, még emlékezel?

PROMETHEUS.

A bujdosásnak célját hallá teljesen;

850 S hogy elhihesse, hogy beszédem nem hiú,

Elmondom azt, mit szenvedett, míg erre jött:

Bizonyágtételül, szavam hogy nem hazug.

De a fölös szó áradatját elhagyom

És bujdosásod első célját emlitem.

855 Hogy a molossus föld síkjára érkezel

És Dódonának meredek hegyhátihoz,³

A hol Zeus Thesprotosnak a jósszéke van

S hol szózatos cserfáknak nagy csodája áll,

Melyek fenszóval és nem is rejtélyesen

860 Úgy üdvözöltek, mint ki egykor Zeus dicső

Hitvesse léssz — ily üdvözlét hizelg neked? —

¹ Az u. n. kis Katarakta (ma: Sellál = vizesés) a tizedik és utolsó, észak felé.

² A Nilus Deltája.

³ Dodona a Tomaros hegyen feküdt. E jóshelyen a cserfák susogásából jósoltak a Sellosook, később három papnő.

- Onnan bögölycsipéstől üzve nyargalál
 A tengerpartra, Rhea tágas öblihez,¹
 Honnan vihartól verve útd erre vöd.
- 865 E tengernek zugát jegyezd meg: egykoron
 Ión-öbölnek hívják a föld gyermeki
 Bolyongásodra emlékeztető jelül.
 Elmém tanúja légyen im' előtted ez,
 Hogy többet is lát, mint a mi jelenvaló.
- 870 Megtérve a beszédnek ösvenyére most
 Neki s ti nektek egy szóval felelhetek.
 Van egy város, Kanobos, földje szélein,
 A Nilus-torkolat fővényes gátjain:
 Ott visszaadja Zeus eszednek erejét
- 875 Szelid kezével pusztá érintésivel.
 Így nemzi véled a sötétszin Epaphost
 — Kit ép ezért neveznek így² — s ez lesz ura
 A földnek, melyet a Nilusnak árja mos.
 Ötöd-izi sarja ennek ötven tagból áll
- 880 S Argosba, bár nem szívesen, de visszatér,³
 Ötven leány, kerülve a vérségi nászt,
 Bátyáikét; vad szenvedélylyel ám azok,
 Akár csak ölyvek a galambsereg nyomán,
 Utánuk esnek nászt vadászva: hasztalan,
- 885 Mert éldelését megtagadja istenük.⁴
 Pelasgos föld takarja őket, asszonyi
 Éber gyilok ha végrehajtá zord művét,
 Mert új arája öl meg minden vőlegényt

¹ Az Adriai tengerhez, amelyet Ión tengernek is neveztek, de természetesen nem Ióról.

² Epaphost t. i. kapcsolatba hozza a költő az ἐπάπτω igével, a mely érintést jelent.

³ Visszatér, mert ösanyjuk, Io, onnan jött el.

⁴ Danaos lányairól van szó, kiknek sorsát az „Ótalomkeresők“ cz. dráma tárgyalja.

- S kétélű bárdját mártja férje véribe.
 890 Ellenségimnek jusson ily szerelmi üdv!
 Csak egy leánynak¹ ejti meg szívét a vágý;
 A lelke borzad meggyilkolni hitvesét
 S tünődve azt választja a két rossz közül:
 Ám gyáva légyen, csak ne gyilkos a neve.
 895 Ő szüli majd Argos királyi törzsökét.
 Sok szóba' telnék, míg mindezt kifejteném.
 Ebből a törzsből fog születni a merész,
 Nyiláról híres ifju, a ki engemet
 Megvált kinomtól. Így jövendölé nekem
 900 Az agg Themis, Titan leánya, ősz szülém.
 Sok szóba telnék, hogy' s mikor megy végbe ez,
 Ha megtudnád, se nyerhetnél sokat vele.

Io.

- Huh! huh! iszonyat!
 A heves kin, az elmét megzavaró
 905 Láng újra elönt s a düh ösztöke szúr,
 Nem tűzbe' kovácsolt;
 Remegő szívem úgy veri keblemet és
 Karikába forog vadul a szemem is,
 Hiszen örületem fúvalma ragad
 910 Kivül ösvenyemen, zabolátlan a nyelv;
 Dadogó szavam elhangzik siketen
 A nyomornak vad viharában.
 (Eszeveszetten elrohan.)

KAR.

Stropha.

- Bölcs vala, bölcs bizony az,
 A ki e gondolatot kitalálta eszével
 915 És kifejezte szavakkal,

¹ Hypermnestrának, ki férjét, Lynkeust megmentette s így nem teljesítette apja, Danaos parancsát.

- Hogy csak egyenlők közt lehet üdv
 Forrása a nászkötélék;
 És sem azokkal, a kik
 Kincs özönében úsznak,
 920 Sem kik fennen hirdetik ősi nevük,
 Nászra lépni sose vágyjon a szegény.

Antistropa.

- Nem soha, nem, sohase
 Lássatok engem, o Moirák, Zeus nyoszolyája
 Részesesül kiszemelve,
 925 És feleségül sose vegyen
 Az egeknek egy istene se.
 Látva e büszke Iót,
 A ki fut isten elől,
 Mily borzasztón üldözi Hera dühe
 930 Messze a világba: borzalom fog el.

Epodos.

- Az összeillő, bútalan frigy óhajom;
 Én reám
 Ne vesse isten a szemét
 Ellenállhatatlan'.
 935 Nehéz e harcz és útja ennek úttalan:
 Mi lenne úgy belőlem?
 Zeus határozatától
 Mint menekülhetnék el?

PROMETHEUS.

- De jó idő, hogy bármily büszke, gőgös is,
 940 Alázatos lesz Zeus, ha majdan tervezi,
 Hogy nászra lépjen: ez hatalmát megtöri
 S ledönti trónját, hire-hamva sem marad.
 Így teljesül az atyja, Kronos átka bé,

- Mit ősi trónja döltekor dörgött reá.
 945 S e végzetet miképen háríthatja el,
 Egy isten sincs, ki megmondhatná kivülem.
 Csak én tudom a módját. Hát trónoljon ő
 Nagy-fennen ott s örülve mennydörgésinek
 Csak rázza jobbjá lángoló villámain.
 950 Mert mindez akkor meg nem menti attul őt,
 Hogy mélyre bukva, meg ne dőljön csúfosan.
 Oly birkozót készül állítani ő maga
 Önmaga ellen, vihatatlan egy csodát,
 Ki gyilkolóbb lángot talál villáminál
 955 S hatalmasabb dőrejt a menny dörgésinél:
 Az óceánnak vad, földet megrengető
 Rémét, Poseidon szigonyát is széttöri.¹
 Midőn e vész lesújtja, megtanulja majd,
 Mily nagy különbség: szolgaság s uralkodás!

KAR.

- 960 Te csak gyalázod Zeust kényed-kedved szerint.

PROMETHEUS.

Azt mondom, a mi meglesz s mit szívem kíván.

KAR.

Hihetni-é, hogy Zeust legyőzni lesz erő?

PROMETHEUS.

Kinosb lesz szenvedése, mint most én nekem.

KAR.

Hogy nem remegsz ily szóra nyitni ajkadat?

PROMETHEUS.

- 965 Miért remegjek? úgyse sorsom a halál.

¹ Poseidon is feleségeül kívánta Thetist; a mennyiben ez megtörtént volna, Thetis szülötte Poseidon uralmát is megdöntötte volna (= szigonyát széttöri).

KAR.

De hátha ennél még nagyobb kint vet reád?

PROMETHEUS.

Ám tégyen úgy: nem ér váratlan' semmi sem.

KAR.

A Nemesis előtt meghajlik, a ki bölcs.¹

PROMETHEUS.

Tiszteld, imádd, hízeldj annak, ki épen úr!

970 Annyit törődöm Zeussal, mint a semmivel.

Éljen s uralgjon e rövid idő alatt,

A mint akar, hatalma úgyse tart soká.

De íme, Zeus követjét látom jönni ott,

Az ujdonsült uralkodónak inasát.

975 Bizonyynyal új hirt jött nekünk jelenteni.

(Jö Hermes, Zeus követe.)

HERMES.

No bölcsek bölcse, csúfondáros csúfoló,

Ki isten ellen dísz adál az egy napig

Élő lényeknek; tűzlopó, hallgass reám!

Atyám akarja, hogy nevezd meg azt a nászt,

980 Mely, mint dicsekszel, porba dönti trónusát.

S ne légyen rejtélyekbe burkolt a szavad;

Mindent nevén nevezs s ne rőjj kettős utat

Reám, Prometheus! Láthatod világosan,

Hogy ilyenekre meg nem lágyul Zeus urunk.

PROMETHEUS.

985 Nagy hangu szózat, fenhéjazással teli,

Mint isteneknek inasától várható.

Ti ujdonsült uralkodók, azt vélitek,

Hogy bajtalan várban lakoztok. Ám vajon

¹ Azaz a bölcs kerül az istenek irigységét, haragját.

- Nem láttam abból már kibukni két urat?
 990 S e harmadiknak is megérem csakhamar
 Még csúfosabb bukását. Azt hiszed, hogy én
 Új istenidtől félve meghunnyászkodom?
 Várj egy kicsinyég, — várhatsz véges-végtelen!
 Melyen jövé, most visszatérhetsz útagon,
 995 Semmit se tudsz meg abbul, a mit firtatál.

HERMES.

Ez a makacs gög volt előbb is, jól tudod,
 Mely a nyomor révébe hajtá csónakod.

PROMETHEUS.

De biztosítlak: fényes szolgaságodért
 El nem cserélném ezt az inséget soha.

HERMES.

- 1000 No persze, jobb szolgálni ezt a szirtet itt,
 Mint Zeus atyánkat hűséges követjeként.

PROMETHEUS.

[Inkább a néma szirtet, mint egy bűsz urat.]²
 Így kell a gögöt göggel visszatörölni.

HERMES.

Úgy látom, helyzetekben még büszkélkedel.

PROMETHEUS.

- Büszkélkedem? ó vajha ellenségimet
 1005 Látnám így büszkélkedni, köztük tégedet.

HERMES.

Hát engem is hibáztatsz szenvedésedért?

PROMETHEUS.

Nyiltan kimondom: minden istent gyűlölök,
 A kik rosszal fizettek sok jó tettemért.

¹ Uranost és Kronost.

² E hiányzó vers találomra van pótolva.

HERMES.

Úgy látom, nem kis örültségnek kórja bánt.

PROMETHEUS.

1010 Ha örült az, ki ellenségit gyűlöli.

HERMES.

Szenvedhetetlen lennél a jó sors ölén.

PROMETHEUS.

Jaj nékem !

HERMES.

„Jaj nékem !“ — ezt a jajszót Zeus nem ismeri.

PROMETHEUS.

A vénülő idő mindenre megtanít.

HERMES.

De bölcseségre nem tanított tégedet.

PROMETHEUS.

1015 Másként nem is lett volna szolgálhoz szavam.

HERMES.

Látom, nem mondd azt, a mit atyám kívánt.

PROMETHEUS.

Pedig, ugy-é, oly sokkal tartozom neki ?

HERMES.

Mint egy gyerekkel, úgy ingerkedel velem.

PROMETHEUS.

S nem vagy gyerek tán s a gyereknél együgyűbb,

1020 Ha azt hiszed, hogy megnyilatkozásra bírsz ?

Nincs büntetés, nincs olyan eszköz, csselfogás,

Melylyel rákényszeríthet a szólásra Zeus,

Mig meg nem oldja meggyalázó lánczomat.

Csapjon le rám villáma lángoló tüze,

1025 Fehérszárnyú hófergeteggel lepje el

A mindenséget s rázza szét a semmibe :

Mindezzel rá nem bírhat, hogy megmondjam azt,
Ki fogja egykor trónusát megdönteni.

HERMES.

Vedd fontolóra, ez javadra válik-e?

PROMETHEUS.

1030 Megfontolám, rég készen áll határozatom.

HERMES.

Gondold, o balga, gondold végre rá magad,
Hogy helyyesen fogd fel jelen balsorsodat.

PROMETHEUS.

Hiába zaklatsz, a süket fálnak beszélsz.
Eszedbe sose jusson az, hogy én a Zeus
1035 Határozatától félve asszonyinyá leszek,
Akkép könyörgök e gyűlölhöz valaha,
És asszony-módra tárom két karom felé,
Hogy oldja fel bilincsem. Ó, eszembe' sincs!

HERMES.

Sokat beszélek s úgy látom, mind hasztalan:
1040 Kérésimen sem indul meg daczos szived.
Zablát harapva, mint az új-igás csikó,
Ágaskodol s a gyeplő ellen küszködöl.
De gyöngé észre vall e bőszi erősködés.
A gög, ha véle értelem nem párosult,
1045 Önnön-magában mindennél erőtlenebb.
Gondold meg azt: ha jó tanácsom elveted,
Mily elkerülhetetlen vad viharja tör
Rád a nyomornak: ezt a durva szirtet itt
Mennydörgésével és villáma lángival
1050 Atyánk szétzúzza s elsülyeszti testedet,
Úgy hogy csupán a szikla karja vesz körül.
Hosszú időnek majd ha eltelék sora,
A felvilágra jutsz megint és ott a Zeus

- Szárnyas kutyája, a sötét saskeselyű
 1055 Rongyokra marja nagy-falánkul testedet.
 Ott ül egész nap hivatlan vendégedül
 S fekete májad lakmározza kedvire.
 S ne várd, hogy e kinszenvedésed véget ér,
 A míg egy isten nem jön el, hogy kinodat
 1060 Magára végye és leszálljon a sötét
 Hades honába, Tartaros mélységibe.
 Tehát határozd el magad, mert nem koholt
 Fenyegetés ez, nem, sajnós, nagyon komoly.
 Hazug beszéd nem is száll Zeusnak ajkiról,
 1065 A mit mond, azt megteljesíti. Nézz körül,
 Vedd fontolóra helyzeted s ne hidd soha
 A józanságnál jobbnak a dölyfös daczot.

KAR.

- A mint mi látjuk, Hermes helyesen beszél,
 Mert arra int, hogy vesd el immár gögödet
 1070 S kövesd a józan, bölcs meggondolás szavát.
 Engedj, a bölcsre szégyen az, ha félre lép.

PROMETHEUS.

- Rég tudtam, a mit hírül hoza ez
 Nekem; ámde ha ellen az ellenitől
 Szenved gonoszát, sose szégyene az.
 1075 Csak sujtsa tehát a fejemre az ég
 Kétélü tűzét, reszkessen a lég
 A mennydörgéstül, a vad rohamú
 Szélvész dühitől; gyökerestül a föld
 Fenekét forgassa fel égi vihar;
 1080 Tajtékba verődve a tengeri hab
 Csapjon fel egészen az égnek örök
 Csillagzatihoz, vagy dobja le bár
 A kényszerű sors örvényein át

- A Tartaros éjibe testemet ő:
 1085 Véggép nem emészthet el engem.

HERMES.

- E beszéd, ez a vélekedés igazán
 Megháborodott elmére mutat.
 Nem kész őrzöngés, a hol ekép
 Tombolhat a gőg? nem kész düh-e már?
 1090 Ti szüzek, kiket úgy meghatnak az ő
 Sorsának a kínjai, menjete el
 Valamerre e helyről mentül előbb,
 Hogy a mennydörgés iszonyú moraja
 Elmétek meg ne zavarja.

KAR.

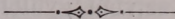
- 1095 Illyet ne beszélj, javasolj egyebet,
 Mire rá lehetek; mert hegyke szavad,
 Melyet így kidobál, nem szívelem el;
 Ilyen aljas tettet mért követelsz?
 1100 Keserű sorsát vele szenvedem el,
 A hűtleneket szívből gyűlölöm,
 Nyavalyát se tudok,
 Melytől inkább iszonyodnám.

HERMES.

- Eszetekbe vegyétek hát szavamat:
 1105 Zsákmányul a vész ha elejt, ne legyen
 A sors ellen panasz ajkatokon,
 Hogy Zeus sose vélt romlásba dobott
 Bele benneteket; mert hisz magatok
 1110 Okozátok a bajt: ime tudva, nem is
 Csellel bekerítve fonódtok a vész
 Vég nélküli háló-hurkaiba
 Nyílt szemmel, balgatag észszel.

PROMETHEUS.

- A szó már tetté teljesedik,
1115 Megrendül a föld;
A menny tompán dübörögve zeneg,
Czikáznak a villámlás lobogó
Tüzei, s kavargva verik fel a port
A forгатagos szelek, és valahány
1120 Fuvalom van, mind tánczolva rohan
S a szembefuvóval küzdeni száll.
Tengerrel az aether egybevegyül;
Nyilván közelít a Zeus iszonyú
Itélete, keltvén rettenetet.
1125 Nézd, tisztos anyám, nézd, aether, a mely
A világ fényét tova görgeted, im'
Mit szenvedek érdmem ellen!
(Az Okeanisok rémulten riadnak szét. Prometheust Zeus villáma
sziklástul a mélységbe dönti.)

V—VII.

ORESTEIA.

TRILOGIA.

BEVEZETÉS.

A trilogia első része: *Agamemnon*, Agamimnonnak, Mykene királyának — neje Klytaimnestra kezétől való — halálát adja elő; a második résznek, a *Síri áldozat*-nak ugyanaz a tárgya, a mi Sophokles Elektrájának. Orestes, Agamemnon fia, testvérével, Elektrával egyetértve, Apollon parancsára véres boszút áll gyilkos anyján; a harmadik részben az *Eumenisek*-ben az van előadva, hogy az anyagyilkosságáért a furiáktól üldözött Orestes hogyan nyeri meg a fölmentő ítéletet s örületig hajszolt lelke nyugalmát.

Tehát a Pelopidáknak „véráztatta, halált lehellő“ falai közé visz bennünket a költő. Mennyi borzalom színhelye volt az! Hogy mondja *Kassandra*?

Isten-utálta ház, vérözön, öldöső
Rokon kezeknek czinkosa,
Az embereknek véres vágóhidja te!

S a régi átok nem pihen meg egyhamar. A boszú szelleme, az *Alastor*, kérlelhetetlen logikával működik, szemet szemért, fogat fogért kívánva. Lássuk e család régibb történetét, rövid vázlatban, a hogy a trilogia adataiból összeállítható.

Tantalos hatalmas király volt Ázsiában. Fia, Pelops, nagy kincscsel Hellasba ment s lassanként (gyilkolással, árulással) az egész Peloponnesos uralmát kezére kerítette. Két fia volt: Atreus és Thyestes. Amaz volt apja uralmának örököse, emennek csak egy kis darab föld jutott. De Thyestes többre áhitozott s hogy czélt érjen, először is elesábitotta bátyja feleségét. Terve azonban kitudódván, maga elmenekült, szeretője öngyilkos lett. Egyszer azonban visszatér Thyestes s két gyermekével, mint ótalomért esdeklő, Atreus tűzhelyéhez folyamodik. Atreus megígéri az ótalmat, csak hogy szörnyű bosszúját megállhassa. Lakomával üli meg a kibékülés ünnepét, de öcsce elé annak szét-darabolt, megfőzött fiait tálaltaja föl. Mikor Thyestes megtudja, minő húsból lakmározott, rémes átkot dörg Atreusra s minden ivadékára. Később még egy fia születik, Aigisthos. A bosszúvágó nem hagyja nyugodni. Meg is öli Atreust, de már a fiaival, Agamemnonnal és Menelaossal nem boldogul: ismét menekülnie kell s nyomorultan végzi életét.

Agamemnon és Menelaos együtt birják atyjuk országát, amaz Mykenében és Argosban, ez Spártában székel. Két egy testvért vesznek nőül, Tyndareos és Leda leányait: amaz Klytaimnestrát, ez Helenát. Klytaimnestra három gyermeket szül Agamemnonnak: Iphigeniát, Elektrát és Orestest. Menelaos boldogsága nem tart sokáig: Páris, trójai királyfi, elrabolja tőle Helenát. A megsértett Menelaos egész Görögországot bosszuló hadjáratra kelti Trója ellen. A fővezérséget bátyja, Agamemnon vállalta magára. A sereg kivonulását különös jósjel kísérte. Egy magaslaton két sas felfalt egy viselős nyulat. Kalchas jós a két sasban a két Atreusfiat látja s a nyúlban Tróját, de attól tart, hogy

Artemis, az állatok védő-asszonya a két falánk sas ellen való haragjában súlyos áldozatot fog követelni Agamemnontól Thyestes lakomája fejében. Úgy is történik. Aulisból, Boiotia kikötőjéből nem indulhat útnak az összegyűlt görög hajóhad, mert a haragvó istenasszony folyvást ellenes szeleket támaszt, míg végre Kalchas kijelenti, hogy Artemis haragja csak akkor fog csillapúlni, ha Agamemnon föláldozza neki saját leányát, Iphigeniát. Agamemnonban az atyai érzelem küzd a fővezéri ambícióval: végre becsvágya győz. Leányát a táborba hivatja s a sereg szeme láttára föláldoztatja.

A vihar lecsendesül, a sereg útra kél.

Ez a tett bosszúval tölti el az anyának, Klytaimnestrának a szívét; csakhamar akad, a ki szítja a tüzet. Aigisthos az, Thyestes fia, ki a trójai ostrom tíz hosszú éve alatt behizelgi magát Klytaimnestránál s a férje ellen elkeseredett nőnek szívét is egészen hálójába ejti. Titkon szövetkeznek céljuk elérésére, — mindegyik a maga bosszújának megállására, — s megegyeznek abban, hogy a hazatérő Agamemnont meggyilkolják s uralmát kezükbe veszik. Hogy a férj meg ne lephesse őket, Klytaimnestra őrt állít a palota tetőjére, hogy az Agamemnon ígerte tűzjelekből mindjárt megtudja, ha Trója megdőlt, s így ők készen várhassák a bosszú törébe a háznak megtérő urát, a Trója-dúló hadvezért.

Ezzel a situatióval kezdődik az Oresteia.

I. RÉSZ.
AGAMEMNON.

SZEMÉLYEK :

Őr.

Argosi vének 15 személyből álló kara.

Klytaimnestra.

Hirdető.

Agamemnon.

Kassandra.

Aigisthos.

AGAMEMNON.

Színhely: Tér az Atridák palotája előtt Argosban. A palota előtt Zeus, Apollon, Hermes szobrai és oltárai. Éjtszaka van.

A palota lapos tetején őrállomás, melyen egy őr fekszik.

ŐR.

Ó váltsatok meg inségemtül, istenek!

Egy hosszú éve őrködöm már, mint az eb,

S az Atridák lakának ormán van tanyám;

Elnézem itt az éjnek csillag-táborát,

5 Az ég uralgó, fénysugárzó díszait,

A melyek hirdetik, ha tél, ha nyár közelg.¹

Im most is azt a fáklya-jelt várom-lesem,

A lángsugárt, mely megjelenti a hírét,

10 Hogy Trója megdőlt. Ezt a dolgot rótta rám

Vérmes reményü, férfi-lelkü asszonyom.

S ha harmat-este, éji vándor ágyamon

Ledőlök, álom meg nem látogatja azt,

Mert szunnyadás hely'tt oda áll a félelem,

15 Hogy álom ott se csukja bé bizton szemem;

S ha dalt dudolni, füttyörészni kezdek is,

Hogy bágyadásom' e varázsszer űzze el:

¹ A 7-ik verset általában elvetik, mint henye ismétlést.

(„A csillagokat, ha tűnnek és felkeltüket“.)

E ház balvégzetén kesergek akkor is —
Kormányá nincs a régi áldott kézbe' már!

- 20 Ó bár ez inség jóra válnék e napon,
Bár feltünnék a jó hír éji súgará!

(Szünet. Az ör a távolban tűzjelt lát felragyogni s talpra szökik.)

Légy üdvöz éji fényesség, mely napsugárt
Hirdetsz nekünk és számtalan kartánczokat
Egész Argosban hálaúl e jó hirért!

- 25 Ihaj, csuhaj!

Agamemnon hitvesének megviszem legott:
Keljen hamar s a ház hadd üljön ünnepet,
Örömrivalgva üdvözölje ezt a fényt,
Hahogy valóban porba omlott Ilion,

- 30 Miként az égi láng feltünthe hirdeti.

A megnyitót a tánczhoz én járom magam:
Uramnak üdve pompás koczka én nekem:
És örködésem tette ezt a jó dobást.

Ó vajha jönne már e ház nagy-jó ura,

- 35 Áldott kezét hadd illetné megint e kéz!

Egyébről hallgatok: lakat van ajkamon...

Elmondaná e ház, ha tudna szólani!

Elég, ha szóm az avatottnak érthető,

Az avatatlan higgye, hogy mitsem tudok.

(Leszáll a tetőről s bemegy a palotába. — Ezalatt megvirradt. A városból gyülekezik a vének kara, az argosi tanács ünnepi öltözetben, kard a vállukon, hosszú bot a kezükben; koszorú a fejükön. Mialatt bevonulnak és rendbe állanak, a karvezető fuvolakíséret mellett, recitative énekli a következő dalt.)

KARVEZETŐ.

- 40 Ma tiz éve, hogy a Priamos nagy erős
Ellenfelei,
Menelas, a király és Agamemnon,
Hires Atrida-pár, Zeus kegye által

- Kettős hatalomnak erős fogata,
45 Kivezette ezernyi hajós-seregét
E honi földről,
Hadi társakul a viadalban.
Lelkes riadót harsogtanak ők
Keselyű-párként,
50 Fia-vesztve ha fenn a magasba' kering
Szörnyü keservvel a fészke fölött.
Veri a levegőt a szárny-evező:
Magzataikra
Gondot be hiába viseltek!
55 Ám ott valamely isten, Apollon,
Vagy Pán, vagy Zeus meghallja e fenn,
Közelükbe' lakók síró panasztát
S a bünösökre
Leküldi előbb vagy utóbb az Erinyst.¹
60 Így küldte Parisra az Atrida-párt
Vendégi jog őre, Zeus nagyurunk
A férfi-övezte Helena miatt
Keltvén sok erős, leverő viadalt,
A mikor le a porba roskad a térd
65 S lándzsák töredeznek a harcz elején
Az achájai s trójai nép közt.
Úgy van, a hogy van:
Teljesül, a hogy a végzet akarja.
Hasztalan itt az áldozat-öntés,
70 Úgysem kap lángra az oltár,
Nem enyhül az ég haragja.
Ám mink öregek, gyöngé tagokkal

¹ Mint olyat, a ki a családi viszony megrontóit — még az állatvilágban is — megbünteti.

- Akkor e hadban részt nem veheténk
 S veszteg ülünk honn,
 75 Gyermekded erőnknek gyámola: bot.
 Hisz a zsenge kebel fakadó ereje,
 Mint az elaggott,
 Viadalt bátran az se bír állni.
 Hát még a ki agg? ha a lombja lehull,
 80 Botját veszi társúl lábaihoz;
 Úgy jár és mint gyermek, erőtlen,
 Csak bolyg, mint nappali álom.
 (Eközben Klytaimnestra kíséretével kijő a palotából és áldozatokra készülve, az oltárok körül foglalatoskodik.)

- Nosza Tyndareos
 Fejedelmi leánya, Klytaimestra,¹
 85 Mi dolog? mi esett tudtadra? mi hír,
 Hogy im áldozat ég
 Mindenfele a te szavadra?
 Oltárin az ég s föld isteninek,
 Kik e hont kegyelik
 90 — Hajlokait védvén s a piarczát —
 Füstölgnek szent adományok.

- Innen is, onnan is égbe-csapó
 Láng tünedez fel,
 Táplálva a szent balzsamolajnak
 95 Szelid illatu tiszta kenetjeivel,
 Miket ad a király kamarája.

- Nos hát, mondd el, ha lehet, ha szabad
 Szólani róla,
 Légy orvos e bús aggodalomban,
 100 Baljóslatival mely ijeszti szivünk';
 De viszont a remény is előcsillan

¹ Aischylosnál ebben az alakban járatos.

Áldozatidből s lélek-emésztő

Végetlen bűnkat elűzi.

(Klytaimnestra semmit sem felelve, tovább foglalkozik.)

KARÉNEK.

Strophæ.

105 Zengeni el tudom a csodajelt, mely a harcosok
útján

Feltűne — mert bizalommal az isteni kegyben

Dalt sűgalmaz

Még keblemben az aggkor —,

110 Mikép vezeté boszut állani trójai földre

A rohanó sas

Kettős trón fejedelmeit, a kik az

115 Ifiu Hellast harczra vezérlék;

Mert két lég-ura,¹ fekete s hószinű

Tűnt a hajós haduraknak eléje

A kopiázó kar iránt,² közel a palotához,

120 Jól látszó hegyi ormon

S faltamohón a szegény viselős nyulat, a mely utolsó

Futásakor rabúl esett.

Jaj dala, jaj dala zengjen! a jó ám győzzön!

Antistrophæ.

125 És böles jósup³ az Atrida-pár külön érzületére

Néze s a nyúl-megölőkben a hadvezetőkre

Ismert mindjárt

130 És így jósula nekik:

„Lerontja majd falait Priamosnak e hadnép,

És ama várnak

¹ Azaz: a két sas.

² Tehát jobbról, a mi jó szerencse jele volt.

³ Kalchas.

- Dús kincshalmazait kimeríti
 135 Szörnyü erővel mostoha sorsa;
 Csak vésszel ne borítsa homályba e
 Trója-vívó hadat isteni bosszú.
 140 Szűz Artemisnek szive szántaszegény nyulat, amért
 Zeusnak röpke kutyái ¹
 Őt s vele vemheit is születésnek előtte befalták.
 Iszonytató lakmározás!
 145 Jaj dala, jaj dala zengjen! a jó ám győzzön!

Epodos.

- Te szép! ² ki gondot viselsz
 A bős oroszlán kicsi magzatára,
 S minden erdei vad csecsemőit
 Véded, hagyd, hogy e jósjeleknek
 150 Bé csak jobb fele teljék,
 S azt, mi belőle reánk szomorú, igazítsd meg.
 De hívom én a segítő Paiant ³ is,
 155 Hogy huga a danaok rajait ne kösse irigy
 fuvalommal
 Jogtalan áldozatot, s áldatlan adót követelve, ⁴
 160 Mely pert szít rokonok közepett s nem féli a férjet.
 Mert a ház ravasz őre a bosszú:
 Ott a sötétbe' les az torlást a gyermekölésért!
 165 Kalchas im így jósolt szomorút s vele végtelen
 üdvöt
 Útbeli saspárról a király háznépíre nézve.
 Válaszul erre
 Jaj dala, jaj dala zengjen! a jó ám győzzön!

¹ T. i.: a sasok.

² Artemishez szól.

³ Apollont, Artemis bátyját.

⁴ Czélzás Iphigenia fölláldozására.

KAR.

Első strophá.

- 170 Ó Zeus! bárki légyen ő, e név
 Hogyha kedves ő neki:
 Így e néven szólítom.
 Mindent számba véve is,
 Bizni másba' nem lehet
 175 Rajta kívül, hiu bűnak a terheit a szív
 Hogy lerázza biztosan.

Első antistrophá.

- Mert az, a ki hajdan nagy vala,
 Zord erőtlől duzzadó,
 Már ma szóba sem jöhet :
 180 És utódja meglelé
 Szinte győztes ellenét.¹
 Szívesen ám a ki zengi Zeus diadalmát,
 185 Bölcsességbe' párja nincs.

Második strophá.

- Bölcseségre ő vezet,
 Szentesítve e szabályt :
 „A ki szenved, az tanul.“
 Álomban szívére bánkodó
 190 Gyöttrelem súlyosúl, s kénytelen
 Észre térni a bűnös.
 Így akarták istenek, kik ott fenn
 Ülnek a kormánypadon.

Második antistrophá.

- A görög hajók idősb
 195 Hadvezére² akkor a

¹ Uranos uralmát Kronos, ezét Zeus döntötte meg.

² Agamemnon.

- Jóst sehogyse gáncsolá,
 Meghódolt a sors csapásinak,
 Hogy hadát éhhalál környezé,
 Gát levén a szélvihar
 200 Szembe' Chalkis partival, zugó hab
 Verte Aulis öbliben.

Harmadik strophá.

- Strymon felől jött a révbe-záró,
 Éhséghezó szél irigy fuvalma,
 Csalárd vihar,
 205 A mely hajót, kötelt kirohaszt,
 Időt oly végtelenre nyújtott
 S Argos virágát lekötve hervasztá;
 S midőn a jós szava
 A keserű időnél
 210 Még keserűbb irat kért,
 — Artemis ezt így akará, —
 Akkor a két Atrida-sarj
 Földhöz üté a jogarát
 S könny fakadott szemükből.

Harmadik antistrophá.

- 215 És szót emelt most idősb vezérük:
 „Nehéz sor az, nem fogadni a szót,
 De hajh nehéz
 Megölni lányom', diszét a háznak;
 Az oltárnál e szüzi vérnek
 220 Miként tapadjon kezemre szennyfoltja?
 Melyik tett nem bűn itt?
 Hagyhatom a hajókat
 Cserben a bajtársakkal?
 Hisz jogosan kér a sereg

- 225 Szélesítő áldozatot
 És szüzi vért ily hevesen...
 Ám legyen úgy — javukra!

Negyedik strophæ.

- Igát tevén rá a kényszerűség,
 Mint változó szél csaponga rosszra,
 230 Gonoszra keble, s vakmerő,
 Mindenre kész lett azóta szíve.
 Ily elvakulttá tesz a bűn átka,
 A szenvedélynek gonosz tanácsa.
 Rávivé a lelke, rá,
 Áldozatul adá a lányt
 235 Nőboszuló seregnek,
 Zálogaúl az útnak.

Negyedik antistrophæ.

- Hogy esdekelt ott a szép szüz, atyját
 Kiáltva, s a harcz kemény vezéri
 240 Közül egyik se szánta meg.
 Fohászkodának; az atya intett,
 S lepelben oltár fölé emelték
 Elszánt kezekkel, miként a bárányt,
 Lehajtott nyakával őt,
 245 S néma erőszak fékivel
 Szép ajakát lezárták
 Atyja parancsszavára:

Ötödik strophæ.

- Ne mondjon a házra átkot szava.
 De földre hullván bibor ruhája,
 250 Szánalmat esdő nyilak
 Szálltak áldozóira
 Szeméből — ó megható kép! — hisz úgy óhajta még
 Beszélni köztük, miként

- 255 Az atyja termében, asztalánál
 Fohászkodott szűzi-ártatlanúl, kedvesen,
 Az atyja jólléteért,
 A harmadik kehely-áldomásnál.¹

Otödik antistropa.

- Utóbb mi lett, nem tudom, szám se szólj!²
 260 De teljesülnek Kalchas igéi.
 Leszáll Diké³ s a bűnöst
 Sújtja, miglen észre tér.
 De titkára a jövőnek sosem kíváncsozom:
 Előre mért sirjak én?
 265 A napsugár majd világra hozza.
 Szerencse legyen velünk mindezekben, mikép
 E földnek ép itt jövő
 Nagy őre, gyámola azt kívánja.
 (Klytaimnestra elhagyja az oltárokat s közelebb jó. Már egészen
 nappal van.)

KARVEZETŐ.

- 270 Hódolva járulok, Klytaimnestra, eléd,
 Mert a királyi nőt tisztelni jogszerű,
 Ha elhagyottan áll a férfi trónusa.
 Jó hír-e vajh, vagy rossz, mi hozzád eljutott,
 Hogy áldozol vidám reménynyel teljesen?
 275 Tudasd velem; ha hallgatsz sem neheztelek.

KLYTAIMNESTRA.

Jó hírre keljen, régi példaszó szerint,
 Elő a hajnal a szelid éj méhiből!

¹ A harmadik ital-áldozatnál, melyet a védő Zeusnak adtak, a ház leánya énekelt paiant atyja jólléteért.

² T. i. Iphigenia feláldozása, melyet a költő valóban végbe-mentnek föltételez.

³ A jog és jogos megtorlás istennője.

Remény fölött való öröm, mit hirdetek:
Hadunk ma megvívá Priamos városát.

KARVEZETŐ.

280 Hogyan? nem értem, hinni nem tudom szavad.

KLYTAIMNESTRA.

Görög had bírja Tróját. Érthető szavam?

KARVEZETŐ.

Ó mily öröm fog el! kicsalja könnyemet.

KLYTAIMNESTRA.

E könny mutatja, hogy szivedből jó a szó.

KARVEZETŐ.

S biztos tanújeled van-é, hogy így esett?

KLYTAIMNESTRA.

285 Van. Hogyne? isten el nem ámitott talán.

KARVEZETŐ.

Nem álomlátomás hitette el veled?

KLYTAIMNESTRA.

Álom-nyügözte ész szavának nem hiszek.

KARVEZETŐ.

Így hát talán egy kósza hír vidita fel?

KLYTAIMNESTRA.

Oly balgatagnak gúnyolsz, mint egy ifju lányt.

KARVEZETŐ.

290 Mondd hát, mikor vevék meg Trója városát?

KLYTAIMNESTRA.

Az elmúlt éjszakán, mely ezt a fényt szülé.

KARVEZETŐ.

S mily hirdető jelentheté meg ily hamar?

KLYTAIMNESTRA.

- Hephaistos, az Idáról küldve fénysugárt.¹
 Láng láng után repült s futá a pályatért.
 295 Lemnos-sziget Hermes-hegyére küldte jelt
 Az Ida bérce s attól Zeusnak hegyfoka,
 Az Athos vette át a hirodó tüzet.
 Végig világítá a tenger-hátat is,
 Akkép haladt a vándor-tűz vígan tova,
 300 Arany-ragyogva, mint az égi napsugár
 Fényét jelentve a Makistos² ormain ;
 És ez se késett, álom sem vett rajt' erőt,
 A hirodásnak tisztét hiven végezé.
 Nagy-messze szállt a fényt az Euripos felé
 305 Hir-vinni a Messapios³ őrséginek.
 Azok felelve küldötték a fényt tovább,
 Gyujtván halommal száraz hanga-lombokat ;
 Szökellt a láng erősen, lankadatlanúl,
 Miként a holdvilág, Asopos⁴ síkjain,
 310 Ugy érkezék meg a Kithairon ormira
 S a hirdető tűz új sorát nyitá meg ott.
 Őrsége nyomba' kész volt messze küldeni
 A jelt hatalmasabb lánggal, mint átvevé.
 A Gorgopis taván⁵ is áthatott a fény

¹ A tűzjelekkel való hirodás Perzsiában volt honos. Egyéb-iránt már Sinon tűzjellel adta tudtul a Tenedosnál megvonúlt görögöknek, hogy a falovat a városba juttatta s jöhetnek Tróját feldúlui. Aischylos előadása szerint Agamemnon megígérte nejének, hogy tűzjelekkel adja majd hirül Trója megdöltét. Ezért állított Klytaimnestra őrt a palota tetejére. A tűzjelek kiinduló pontja az Ida hegye, Trója mellett.

² Hegy valószínűleg Euboiá északi részén.

³ Hegy Boiotiában.

⁴ A boiotiai Asopos folyót kell érteni.

⁵ Az Isthmos földszoroshoz közel.

- 315 S midőn a Aigiplankton¹ csúcsához jutott,
 Az öröket legott munkára nógatá.
 Azok tüzet rakván, a lángnak üstökét
 Útjára küldik, és az a saron öböl
 Kiötlő szirtfokát is általszárnyalá.
- 320 Ragyogva szállott mind tovább-tovább a fény
 Arachnaios csúcsára, mely szomszéd velünk.
 Onnét az Atridák házára szállt a láng,
 Ida tüzenek el nem fajzott magzata.
- Ekképen rendezém be fáklyaversenym,
- 325 Így végezé felváltva egy a más után —
 És győz az első, győz a legvégső futó.²
 Ez a bizonyosság és a hirnek záloga,
 A melyet férjem küldé Trójából nekem.

KARVEZETŐ.

- Majd mondok, úrnőm, hálát isteninknek is ;
- 330 De most csak e hirt vágyom egyre hallani,
 S csodálni újra, ó beszéld el újra hát !

KLYTAIMNESTRA.

- Achájok birják már ma Trója városát.
 Fülembé, rémlík, zagyva hangok csengenek.
 Eczet s olaj, ha egy edénybe öntik is,
- 335 Szétválík és vegyülni nem szokott soha.
 Így hangzik ott kétféle zaj, két sors jele,
 A győzteseknek s győzötteknek ajkiról.
 Ezek reá borúlva elhullt kedvesik,
 Férj vagy fitestvér holttestére, s agg szülők

¹ Megarisban.² Mert mind a kettőnek egyenlő az érdeme. Fáklyaverse-
 nyek voltak némely athéni ünnepen. Bizonyos térközőkben
 egyenlő számú futó volt fölállítva, a kik az égő fáklyát egy-
 másnak adták át s az a sor győzött, a melynek utolsó embere
 először ért célhoz a fáklyával.

- 340 Fiók testét ölelve ott kesergenek
 Elvesztükön, de már csak szolga-könnyűvel.
 Azok viszont a kóbor éji harcz után
 A város készletének esnek éhesen,
 Tolongva, rend nekül, nem sorshúzás szerint,
 345 S kiki, miként a vak szerencse rá esett,
 Ütött tanyát Trójának prédaül jutott
 Hajlékiban, s nem küzdve már a zordon ég
 Fagyával, harmatával, most már boldogan
 Aluszszaák át őriség nekül az éjtszakát.
 350 S ha ama földnek városvédő istenit
 S az isteneknek székhelyét ha tisztelik,
 Győzelmüket bukás úgy nem követheti.
 Csak meg ne szállja a mohó vágy keblüket,
 Hogy kapzsiságból feldűlják, mit nem szabad :
 355 Mert jó szerencse kell a megtérésre még,
 Hogy megfussák a kettős pálya más felét.¹
 Ha isten ellen a sereg nem vétkezik,
 Csak úgy járhat jól, úgy nem éri több csapás.
 360 Ekkép ítélek, ime, asszony-ésszel én.
 A jó győzelme, az legyen kétségtelen :
 Minden javak közül ez jusson részemül !

KARVEZETŐ.

- Bölcsen beszélsz, ó nő, mint egy bölcs férfiú.
 Most hallva a hír biztos zálogát,
 365 Az istenekhez küldök immár hő fohászt,
 Kiknek kegyelme hálát bőven érdemel.
 (Klytaimnestra el a palotába.)
 Zeus égi király, s hozzánk kegyes éj,
 Te dicsőségünk kivivója,

¹ Mint a versenypályának a furduló pontnál kezdődő másik felét.

- Trója falára hálót te vetél
 370 S beborítád vele úgy, hogy sem az agg
 El nem kerülé a kemény rabigát,
 Sem az ifjú nép,
 Mert leveré őket a romlás.
 De magasztjuk is érte a védő Zeust ;
 375 Ő művelé ezt, régtől feszité
 Párisra iját, hogy se korán ne
 Szálljon el a nyíl, sem foganatlan'
 Ne repüljön a felhők közzé.

KAR.

Első strophá.

- Betelt hát Zeus csapása rajtuk ; ¹
 380 Kimondhatjuk, belátni könnyű.
 Mit ő akart, az teljesült. Ki így szólt :
 „Az istenek nem törődnek vele,
 Jogot ki lábbal tipor^a —
 Az istenes nem vala.
 385 Egész törzs bünhödik
 Mohó vágy büneért :
 A szépért, mely liheg jog ellen,
 S a fényért, melyben úszik a ház
 Határtalan'. Józan elme annyival
 390 Érje bé, a mennyi
 Szükségtől megóvja.
 Mert nem védi meg a kincs
 Azt, a ki elbizakodva
 Oltárát letiporni tör
 395 Dike mennyei nőnek.¹

¹ T. i. a trójaiakon Páris büneért.² A jog istenasszonyának.

Első antistropa.

- Az átkos csábítás a győztes,
 A bűnös dőreség szülötte.
 S hiába, nincs segély. Titokban a bűn
 Sosem marad, szörnyű lángként kigyúl;
 400 Miként a rossz pénz, soká
 Ha forgaták, megkopik:
 Ép úgy jár a bűnös,
 Az álarcz földre hull.
 A lepkét úzi, mint a gyermek,
 405 S a várost kárhozatba dönti.
 Az ég süket, bármiként esdekel,
 S az ember, a ki szánja,
 Véle rohan veszélybe.
 Így vétett vala Páris:
 410 Jött az Atrida-házba
 S meggyalázta a tűzhelyét
 Elrabolva az úrnőt.

Második stropa.

- A népnek az ¹ kopja-csörgést hagyott,
 Csatak zaját, pajzs-zörejt és hajószerelvényt
 415 S vivé a vészt Trójára nászajándokúl,
 Osonván könnyű lábbal a kapún
 A vakmerő. Zokogva jósai
 A háznak ekkép siránkoznak:
 „Ó jaj, te ház és ti hadvezéri fők!
 420 Ó jaj, te nászágy, te megszegett hűség!
 Magában ott ül a férj² néma bú között
 És meggyalázva sem gyaláz.
 Epedve a tengeren-túliért

¹ Helena.² Menelaos.

Árnya csak magának.

- 425 Nem vigasz neki a szép
Szobrok kedves alakja;
Őt hogy elveszítette, már
Nem hevül szerelemre.

Második antistropa.

- Hiú gyönyörrel hizelkedve jó
430 Az édes álom s kecségetet való színével;
Hiába kapsz a kedves álmkép után,
Kezedből elsuhan tova
S gyors szárnyain legottan eltűnik,
Mihelyt szemedről az álom elszállt.“
435 Ily bú tanyáz ott a házi tűzhelyen!
De van, mi ezt is felülhaladja még.
E honni földről kik elmentek ő velük,
Mindenkinek lakába' csak
Szívet maró szenvedés ül. Bizony
440 Tenger a bubánat.
Azt jól tudja akárki,
Útra hogy kije szállott,
Azt nem: megjön-e újra, vagy
Csak hamvvedre helyette?

Harmadik stropa.

- 445 Ares, a testekkel üzérkedő,¹
Mérleget tart a lándzsa harczipban,
S a kedveseknek nehéz,
Keservszülő port, hamut
Küldöz Ilionbul ő,
450 És a férfiből csak ezt

¹ Ares, a had könyörtelen istene, pénzváltónak van föltüntetve, ki a hősök elvett életéért aranypor helyett csak máglyán elhamvadt testüknek porát adja cserében.

- Hozza könnyü hamvveder.
 S a nép dicséri sirva ezt,
 A harczba' mily vitéz vala,
 Amazt, hogy oly dicsőn veszett
 455 Más' feleségeért, — mire
 Lassu moraj keletkezik;
 És a szivökbe' düh fakad
 Atrida-hősök ellen.
 Más rész Trója falánál,
 460 Ott a nem honi sirban
 Ellen földiben ellenül
 Nyugszik szép deli testtel.

Harmadik antistropa.

- A nép haragvó szavától remegj:
 Megfogan néped átka, s bünhődöl.
 465 Csak abban aggok, azt lesem,
 Homályos éj mit takar?
 Nem felejtik istenek,
 Vért ki ont, a vakmerőt.
 A sötét Erinysek,
 470 Bünével a ki boldogúl,
 Nyomorra váltva egy napon
 Homályba döntik életét,
 Hol hatalomba' része nincs.
 Vészt hoz a hir, ha szertelen:
 475 Hegycsucsokat talál Zeus
 Mennyköve is gyakorta.
 Nincs üdv ott, hol irigy van.
 Várost én sose dúljak,
 Sem más kéz ne tegyen soha
 480 Szolgálánczokat én rám.

KARVEZETŐ.

A lángjelek jó hire
 A városon szerte fut;
 Ám ki tudja, úgy van-é,
 Vagy isteneknek ámitása lészen?

KARDALOS.

485 Ki oly gyerek vagy félkegyelmű, hogy szive
 A tűzjelek jó hirén
 Örömrre gyúllad, s ha újra változik
 A hír, keservre kél megint?

KARVEZETŐ.

A nő uralmára vall
 490 Dicsérni, míg fel se tűnt, a sors kegyét.

KARDALOS.

Magát hitetve száll, csapong a nők hite,
 Az útja gyors, de gyorsan is
 Letűnik a női ajk hirdette hír.

KARVEZETŐ.

Mindjárt kitűnik: a valót hirdette-é
 495 A fényhozó lángoszlopok hosszú sora,
 Avagy miként egy álom jött a fénysugár
 S hiú örömrre csalva áltatá eszünk'?
 Im' olajággal koszoruzva¹ hirdető
 Közelg a part felől s a szomszja por,²
 500 A sár ikertestvére, biztató tanu,
 Hogy ajka nem lesz néma és nem hegytetőn
 Gyújtott tüzeknek füstiből hoz hírt nekünk,
 Hanem vagy a jó hír hitében biztosít,
 Vagy — ámdé ezt a szót a szám se mondja ki;

¹ Az olajág győzelem hírét jelenti.

² Melyet a *siető* hírnök fölvert.

- 505 Uj üdv tetézzé azt, a mely már megjelent.
 És mind az, a ki városunknak mást kíván,
 Arassa bűne gaz vetését egymaga.
 (Egy hirdető siet elő balról a tengerpart felől.)

HIRDETŐ.

- Argos-honomnak drága ősi földje te!
 Tíz hosszú év multán köszöntlek újra ma,
 510 Csalódva *sok* reményben, *ebbe'* nem csupán.
 Hisz nem reméltem már, hogy Argos földiben
 Jut egykoron sír édes osztályrészemül.
 Hát üdvöz légy ó föld, légy üdvöz napvilág,
 Földünknek ura Zeus, s te Pytho istene,¹
 515 Nyilvesszeid ki nem lövelled már reánk,
 Eléggé sujtott a Skamandrosnál² kezed:
 Ótalmazónk légy most s szívünknek orvosa,
 Urunk Apollon! S a piarczok istenit
 Hivom s az én segítő Hermes istenem,
 520 Ez égi hirdetőt, a hirdetők diszét
 És útra küldő nyugvó héroszinkat³ is:
 Kegygyel fogadják, a kit a kard megkimélt.
 Ti meg királyi csarnokok s kedves tetők,
 Dicső ülések⁴ s napsugáros istenek,
 525 Most lássátok derült szemmel, ha valaha,
 Mint méltó, annyi év multával a királyt.
 Hisz fényt deríteni jó Agamemnon urunk
 Bús éjeteekre nektek s mindezeknek itt.
 Fogadjátok hát jól, mint arra érdemes

¹ Apollon. Pytho = Delphi.

² T. i. Trója alatt. A Skamandros trójai folyó. Apollon a trójaiakat kegyelte.

³ A héroszok az ősök dicsőült szellemei, kiknek az élők sorsára nagy befolyást tulajdonítottak.

⁴ A palota ajtaja mellett kétoldalt levő kőpadokat kell érteni.

- 530 Ő, a ki Tróját feldulá Zeus bosszuló
Kapájával s a földjét is felforgatá.
Oltári porban isteneknek székivel
S a mag kiveszve termőföldje méhiből.
Im ily igát vetett Atreus idősb fia
535 Trójára, így jön ő, a boldog férfiú,
A tiszteletre méltó mindenek fölött.
Nem kérkedik most Páris és a városa
Oly tettel, melyet szenvedés meg nem torolt.
Im ő, a kincsrabló, az aszonycsábító
540 Prédája-vesztve pusztulásra juttatá
Az ősi földdel együtt ősi hajlokát.
Igy Priamosnak háza kétszer is lakolt.

KARVEZETŐ.

Acháji hadnak hirdetője, üdv neked!

HIRDETŐ.

Megjött az üdv, most már halálom is jöhet.

KARVEZETŐ.

- 545 E szülőföld után gyötörte vágy szived?

HIRDETŐ.

Úgyhogy szememből most örömkönyű fakad.

KARVEZETŐ.

Édes bának valátok akkor részesi.

HIRDETŐ.

Hogyan? Világosíts fel, hadd értem szavad.

KARVEZETŐ.

Viszont-sovárgókért sovárgott szívetek.

HIRDETŐ.

- 550 Vágyódtál, úgy-e bár, a honvágyó hadért?

KARVEZETŐ.

Bú-lepte szívvel mennyiszer sohajtozám!

HIRDETŐ.

Miért borítá lelked a bú fellege?

KARVEZETŐ.

Régóta hallgatás e búra ir csupán.

HIRDETŐ.

Okod volt félni, míg királyod messze volt?

KARVEZETŐ.

555 Miként te mondád: most gyönyör voln' a halál.

HIRDETŐ.

Az ám, jó vége lett! Bár ily hosszú időn

Akad sok, a mi dicséretre érdemes,

S a mit gáncsolni kell. De istenen kívül

Minden bajtól ki ment a hosszú élten át?

560 Ha elbeszelném a nyomort, a zord tanyát,

Kemény, szűk ágyunk a hajófedélzeten,

Hiszed, siralmam véget érne e napon?

S a szárazföld csak megtetézte még bajunk.

Az ellenség falánál voltak sátraink;

565 Az ég esője és a föld rétséginek

Harmatja nyirkosítá testünkön ruhánk,

Beléje költve rút férgeknek ezreit.

Telünk beszéljem, melyet Ida ránk fuvallt,

Zordon fagyától mint hullott el a madár?

570 A nap hevét, midőn a déli tenger-ár

Álmát aluszsza elsimúlva csendesen —?

De mért busúlni már ezen? elmúlt a vész,

Elmúlt a gondja már a meghaltaknak is,

Fölébredéssel sem kell ott törődniök.

575 Mért szerbe-számba szedni most a holtakat?

Élők szívében mért ujúljon a keserv?

Inkább örülünk a sikertől ittasan.

Nekünk, kik Argos sergiből még megvagyunk,

- Haszon a fő s ezt búбай se nyomja le.
580 Kérkedhetünk most bátran e nap fényinél,
És hire messze szárnyal szárazon-vizen :
„Feldúlta végre Tróját Argosnak hada
És fölszegezte Argos istenségeinek
Szent templomuk falára e zsákmányt diszül“.
585 Ki hallja ezt, dicséri majdan városunk',
Vezéreink' és áldja Zeusnak bő kegyét,
Mely ezt művelte. Immár nincsen több szavam.

KARVEZETŐ.

- Szavad meggyőzött, többé nem kételkedem :
Tanúlni hogyha kell, a vén is ifju még.
590 Főkép e házat s asszonyát érdekli bár
E hír, de minket nem kevésbbé boldogít.
(Klytaimnestra s kísérete az utolsó szavak alatt megjelen.)

KLYTAIMNESTRA.

- Örömtül ujjong régtől fogva már szivem,
Mihelyt megérkezett az éji lángkövet
Hirdetve, hogy le van rombolva Ilion.
595 És gúnyosan szólt némelyik: „Te elhiszed
E tűzjelekre, Iliont hogy megvívák?
Asszonyra vall valóban ily vak bizalom“.
Ilyen beszéd szerint én balgatag valék.
De mégis áldozék és női hangzatok
600 Ujjongva zengtek városszerte, itt meg ott,
Az isteneknek oltáránál háladalt,
S lobogtaták tömjénemésztő lángukat.
És most — a többit mért is mondanád nekem?
Majd a király szavából mindent megtudok.
605 Sietek már méltón fogadni érdemes
Uram, megtértiben. Hisz láthat-é a nő
Édesbet a világon, mint minő az üdv,

- Ha férje, kit csatán megtarta istene,
 Megnyitja ajtaját? Uramnak ezt jelentsd:
 610 Jöjjön mentől előbb, hű népe várja már;
 Házában itt találja hűséges nejét,
 A mint itt hagyta, háza hű kutyájaúl,
 Ki jó iránta, a gonosznak ellene,
 És izrül-izre az, ki volt; fel nem töre
 615 Csak egy pecsétet is oly nagy idő alatt.
 S más férfival viszony vagy híremen mocsok
 Úgy nem sajátom, mint az érczfestés nem az.¹
 Ily tiszta szín-igazzal teljes kérkedés
 Illetlen nem lehet nemes nő ajkihoz.

(Klytaimnestra el a palotába.)

KARVEZETŐ.

- 620 Ez így beszélt, hogy jól megértsd és úgy jelentsd,
 Miként értelmes tolmáctól elvárható.
 De szólj, hirmondó, Menelaost kérdezem,
 Szerencsésen megtért-e ő is véletek,
 S jön ép erőben földünk drága jó ura?

HIRDETŐ.

- 625 Oly szép hazugságot koholni nem tudok,
 Melynek barátaim soká örüljenek.

KARVEZETŐ.

Nem tudsz örömhirdetve mondani *valót*?
 Ha szétválnak, nehéz titokban tartani!

HIRDETŐ.

- Eltűnt a férfi Achajának sergiből,
 630 Maga s hajója. Nem hazugság e beszéd.

¹ Mert nem az érczet, hanem a gyapjut szokás festeni.
 Közmondásszerű kifejezés.

KARVEZETŐ.

Tengerre szállott Iliosból egymaga?
Avagy vihar ragadta tán el tőletek?

HIRDETŐ.

Derék ijásként eltaláltad a bajunk
S rövidke szóval mondál hosszú szenvedést.

KARVEZETŐ.

635 És más hajósok nem hozának róla hírt,
Hogy él-e még, vagy mindörökre elveszett?

HIRDETŐ.

Nincs senki, a ki tudna róla biztosat,
Csak Helios, ki földi sarjnak éltet ad.

KARVEZETŐ.

S hogyan kezdődött, véget mint ért a vihar,
640 Melylyel hadunkat ég haragja sujtola?

HIRDETŐ.

Gyászt hirdető nyelvvel nem illik vig napunk
Megfertőztetni, tiltja isten-félelem.¹

Ha szörnyű hírt hoz városának a követ
S bús arczczal a had pusztulását hirdeti,

645 — Egy nagy csapást, a mely a közre sujta le,

És egyesek csapását, (annyi ház fiát

Üzé halálba Áres kettős ostora,²

Kétélű bárdal járó gyilkos ikrei)

E bú terhével hogyha jő a hírhezó,

650 A Furiáknak hymnusát kell zengnie.

¹ A győzelem napját az égi isteneknek, az élet és derű isteneinek kell szentelni; a halálról és pusztulásról szóló beszéd az alvilági isteneknek kedves, mintegy hymnus az Erinyseknek vagy Furiáknak (650).

² Ares középre fogott s ennélfogva kettős ostora; gyilkos ikrei a háború és döghalál.

- De a ki üdvöt és szerencsét hoz hirül
 És ezt jelentve boldogítja városát —
 Jót hogy' vegyítsek rosszal, és hogy mondjam el,
 Isten haragja mint zudita ránk vihart?
- 655 Mert összeesküvék és hű frigyét kötött
 Tenger s a tűz, egymásnak rég nagy elleni
 Argos boldogtalan hadának vesztire —
 S a vész hulláma éjjel tornyosúlt reánk.
 Hajót hajóhoz csapdosának a szelek;
- 660 S azok, hogy verte őket a vihar dühe,
 Forgószelek s a záporöntő zivatar,
 Eltűntek nyomtalan, üzvén rossz pásztoruk.
 Hogy újra feljött a sugárzó napvilág,
 Bevetve láttuk Aegaeusnak tengerét
- 665 Hajóroncsokkal, hellenek holttestivel.
 De minket a hajónk sértetlen törzsökén
 Vészből kimentett nyíltan avvagy titkosan
 Isten, nem ember, megragadván a rudat;
 És jó szerencse volt hajónkon a vezér,
- 670 Léket ne kapjon, mely bevészi a vad árt
 S ne szenvedjen törést a szikla-partokon.
 Bár így menekvénk a haboknak vésziből,
 Üdvünkbe' még világos nappal sem bizánk
 És gondjainkat véstől megviselt hadunk
- 675 Újabb csapásán, szenvedésén jártatók.
 S ha most közülök él talán még egynehány,
 Bennünket veszve hisznek, mást mit higgyenek?
 S mi *róluk* hiszszük azt, hogy így esett velük.
 Bár jóra válna! bizzál mindenek felett,
- 680 S remélve várd, hogy Menelaos visszatér.
 Ha még egy árva napsugár mesélheti
 Hogy élni látta, Zeusnak rendelésiből,
 Ki nem kívánja törzsökét kiirtani:

Akkor reméljük, visszatér honába még.

- 685 Most tudd meg azt, a mit hallottál, mind igaz.
(Hirdető el.)

KAR.

Első strophá.

- Ki nevezte őt el így,
Ily való igaz nevén
—Tán egészen ismeretlen, kinek
Nyelve ily találva szólt,
690 Sejtve, mit hoz a jövő? —
Őt Helenét, a harcz-szító
Dárda-menyasszonyát, a város,
Hadak- és hajóknak az ellenét,¹
Kárpitjai közzül
695 A mikor hajóra szállott
S Zephyr órijás szárnya vitte.
Követé pajzsosan a vadász-csoport
És a hajó nyomát kutatta,
Mig Simoisnak lombkoszorús
700 Partira szállt utánuk
Véres, ölő viszályra.

Első antistrophá.

- Ilionra nászt, de gyászt²
Küldtek a boszús egek
S késve bár, de megtorolták a ház
705 S tűzhelyére örködő
Zeus bűnös gyalázatát

¹ A *Helena* névvel való szójáték, mely szerint az kis változtatással „város, hadak és hajók veszedelmét” (*Helenaus*, *Helandros*, *Heleptolis*) jelenti, lefordíthatatlan. A *Helenét—ellenét* persze csak gyöngé próba.

² Az eredeti a *nászt* is a *gyászt* is egy szó (κῆδος) fejezi ki.

- Mindazokon, kik ott a nászt
 Ünnepelék a dalt dalolva,
 Meg a sógorok sorain, mer' ők
 710 Zengték ama nászdalt.
 Kitanúlt e hymnusokból
 Priamosnak ősi fészke,
 Siralom bús dala hangzik ajkain
 És átkozza Parisnak ágát
 715 És kesergi a harczmezőn
 Elveszített fiait
 Búba merülve, zokogva.

Második strophá.

- Oroszlán-fiat így nevelt
 Otthon egykoron a juhász
 720 A szopós gödölyék közt.
 Élete zsenge korában
 Apraja-nagyja előtt oly
 Kedves, olyan simulékony;
 Piczi gyerek gyanánt sokat
 725 Pihen ölükben édesen
 S farkcsóválva tekint fel a
 Kézre, melly eledelt ad.

Második antistrophá.

- De majd megnövekedve ő
 Jellemét kimutatja, s im'
 730 Ápolása fejében
 A juhót ölte rakásra
 Fellakomázza hivatlan';
 Úszik a vérben az udvar,
 Iszonyú nézni őt a ház
 735 Fiainak, hogy öl, dühöng:
 Pusztulásnak a szellemét
 Küldte az isten a házra.

Harmadik strophá.

- Így érkezett Trója városába ő,
 Derült, sima tengerarcz tünde képemássa,
 740 Igéző drágakő-ragyogvány,
 Szembe lövellő enyhe nyíl,
 A szívek seb-ütő virága.
 De hamar kitünt valója,
 S keserűség lett a nászból.
 A jövése, maradása
 Priamidák veszedelme,
 Ara helyett bosszuló Zeus
 Könnyfakasztó furiája.

Harmadik antistrophá.

- Az ősi múltból való e példaszó:
 750 „Az embernek üdve, mely bő gyümölcsöt érlel,
 Utód nélkül sosem hal az meg,
 És a szerencse végtelen
 Nagy nyomort szül a nemzedéknek.“
 De nekem már a hitem más.
 755 A gonosznak büne hozza
 Bűnök ezrét a világra:
 Ugyanegy faj valamennyi.
 Örök áldás van a házon,
 Mely erényes, igazságos.

Negyedik strophá.

- 760 A régi bűn új meg új bűnnek ad életet
 Gőgös emberek között
 Előbb-utóbb, mihelyt a percze béköszönt;
 A bosszuállás győzhetetlen daemonának,
 Mely a házra kárhozat
 765 Fellegeit borítja
 S szülei képemássa.

Negyedik antistropa.

De Dike füst-lepte kunyhókban is tündököl
 És a jó iránt kegyes;
 Fut ő aranszövésü székek szennyitől,
 770 Útálja, mert csak tiszta székre vágy leülni;
 Csenghet a dicsért arany,
 Megveti a hatalmát
 S végire juttat mindent.

(Agamemnon megjelenik királyi diszben, magas diadalszekeren.
 Mögötte ül Cassandra: mint jósnőnek fején gypjukötélék, kezé-
 ben babéros pálcza; a szekér mögött más trójai rabnők. Hir-
 detők, fegyveres szolgák csoportja.)

KARVEZETŐ.

Nosza hősi király, te Trója-duló,
 775 Atreus-ivadék!
 Szóm hogyan ejtsem, hódolatomban
 El se maradjak, messze se menjek,
 Nem tartva határt?
 Vannak sokan, a kik a látszatnak
 780 Becsülői, nem a szín-igaznak.
 Együtt kesergeni látsz sokakat
 A busulókkal, ám sebet a bú
 A szívökön nem üt azoknak.
 Együtt örvendenek is, csak akard,
 785 Nevetésre erőltetik arcaikat
 [S irigy indulat él a szívökben]¹
 Jó pásztor azonba' tud a nyájhoz:
 Ember szeme nem szedheti őt rá,
 Noha jó indulatot tanusítva
 790 Hizeleg színlelt szeretettel.
 A mikor — bizony én nem titkolom el —

¹ E sor hiányzik az eredetiben; találmányra van pótolva.

- Sereget vezetél Helenáért,
 Oktalanúl tüntél fel előttem is,
 Azt hittem, eszed kormányja hibás :
 795 Csalfa reményt minek
 Kelteni a veszni menőkben?
 Ám most, hogy a munka dicsőn sikerült,
 Hálát szívesen rebeg ajkam.
 Majd megtudod azt is, utána ha jársz,
 Híven a városnak ki viselte
 800 Azalatt gondját, ki csalárdul.
 (A menet elrendezkedik s Agamemnon kocsija megáll.)

AGAMEMNON.

- Először Argost és honomnak istenit
 Illő köszöntenem, hisz ők hoztak haza
 S büntetnem engedék Priamos városát.
 A szóviszályra¹ nem hallgattak istenink
 805 S belé veték romláshozó szavazatuk
 A gyász-urnába, Ilionnak vesztire,
 Egyhangulag; a másik urna nem telék,
 Kezét feléje h'jába nyujtá a Remény.
 Füst jelzi már csak a ledült város helyét.
 810 Romlás viharja él csak, roskad a hamu,
 S a régi kincs kövér füstjét lehellgeti.
 Az isteneknek nagy hálával tartozunk,
 A mért a szertelen haragnak hurkait
 Megfonhatók vesztükre és egy asszonyért
 815 Elhamvasztók a várost, Argos szörnye mi,
 A lónak vemhe,² pajzs-födözte harczyi nép;
 Mint vérszopó oroszlán, úgy rohant elő

¹ Az istenek birói széke előtt megjelent pörös ellenfelek nev. a trójaiak panaszára.

² Mert a harczosok a fa-ló gyomrából jöttek elő.

- S átszökvén a falon Fiastyúk szálltakor,
 Torkig lakmározott királyok vériből.
- 820 Üdvözetül mondám az isteneknek ezt.
 Mi téged illet, nem feledtem el szavad,
 Azt valloam én is, épen úgy gondolkodom.
 Bizony kevés embernek a természete
 Szívből örülni jó barátja üdvinek.
- 825 Irigység mérge járja által a szívet
 S a szenvedőnek kinját megkettőzteti.
 Rá nehezül saját fájdalomja terhe is,
 És másnak üdvét látni újabb gyötrelem.
 Tapasztalám elégszer ezt, jól ismerem
- 830 Barátság tükrét és hiú árnyképeit —
 Mindeddig annak láttam minden hódolást.
 Az egy Odysseus, bárha nem jött szívesen,
 Csak ő volt egy igában hű osztályosom.
 Ezt mondhatom, ha él, ezt, hogyha már halott.
- 835 Mi városunkat s isteninket illeti,
 Közös tanácsot tartva, majd együttesen
 Hozunk határozatot, és a mi jó, helyes,
 Gondoskodunk, hogy az maradjon fenn tovább;
 De ott, a hol orvosszerek szükségesek,
- 840 Vigyázva vágunk majd, ha kell, vagy égetünk,
 Ekkép iparkodunk a kórt kiirtani.
 Házamba lépek, ősim tűzhelyére most
 S először istenimhez küldök hálaszót,
 Kik a hogy elvivének, visszahoztanak.
- 845 Csak hű maradjon, mely kísért, a győzelem.
 (Klytaimnestra kilép a palotából s Agamemnon kocsija felé
 közeledik; szolgálók kísérik s bibor szőnyeget hoznak.)

KLYTAIMNESTRA (a karhoz).

Polgárok, városunknak tisztos vénei!
 Előttetek nem szégyellem megvallani,

- Mily hű e szív férjemhez; így kivész utóbb
 Emberbül a szemérem! Halljátok, mi kint
 850 Szenvedtem át — bizony nem hirtől ismerem! —
 A míg ez távol Ilionnál harczola.
 Már az, hogy a nő elszakítva férjítől
 Űl egymagában otthon, mily keserves az,
 Mikor füléhez annyi bús hír érkezik;
 855 Alig jött egy követ, nyomába' már a más,
 S a házra még ijesztőbb hirt hoz, mint amaz.
 Hiszen ha férjem annyiszor kapott sebet,
 A hányszor annak híre hozzánk érkezék,
 Miként egy háló, likacsos vón teste már.
 860 S ha meghalt vón mindannyiszor, hogy híre jött,
 Miként egy újabb hármastestű Geryon,
 Elmondhatná, hogy hármass földi leple volt,
 És egyszer mindenik testével meghala.
 865 Ily szörnyű hírek úgy megrázták szívemet,
 Hogy a nyakamba már gyakran hurkot veték
 S erőszak oldhatá le rólam azt csupán.

(Agamemnonhoz :)

- Ezért nem áll most oldalamnál a fiam,
 — Mint illenék — kettőnk frigyének záloga,
 870 Orestes. És ne is csodálkozzál ezen!
 Házunknak egyik hív barátja neveli,
 Phokisi Strophios, ki kettős nagy veszélyt
 Rajzolt elém: az egyik, melyben te forogsz,
 A másik az, hogy a zavargó pártviszály
 875 Ármányt szöhetne ellenünk, hisz emberi
 Szokás az elbukottra még rá tiprani.
 Ó ez bizonynyal jó tanács volt, nem csalárd.
 Már könnyeimnek áradó forrásai
 Kiszáradának úgy, hogy egy csepp sem maradt.
 880 Fényét veszíté későn záruló szemem,

- Annyit lesém a késedelmes tűzi jelt
 Örök sirám közt. S hogyha végre szunnyadék,
 A zümmögő szunyognak halk neszére is
 Fölserkenék, felőled annyi szenvedést
 885 Álmodva, többet, mint az álom percei.
 Ezt türtem én, de most feledve mind e gyászt
 Mily névvel tiszteljem meg őt, azt mondjam-é:
 Házunknak őre, horgonyunk a tengeren,
 Háztartó oszlop, ősz atyának egy fia,
 890 Föld, a hajóstól nem remélve feltünő,
 Vihar multával felderülő napsugár,
 Tikkadt zarándok enyhítő forrászive
 S minden, mi bajban megváltást és üdvöt ad.
 Ily üdvözletre méltatom dicső uram,
 895 S irigység fel ne rója nékem! Már elég
 Bajt szenvedénk. Ó drága lelkem, szállj le most
 Ama szekérről, ámde lábadat, király,
 Mely Tróját eltiprá, ne érje föld pora.
 Nos, hol késtek, leányok, kiknek meghagyám,
 900 Hogy szőnyegekkel légyen útja himezett?
 Legott bibor takarja lába ösvenyét:
 A *nem-remélt* lak így fogadja *jog* szerint.
 Éber gondommal én a többit megteszem,
 Miként az illő s istenek szerint jogos.
 (A szolgálók kiterítik a bibor szőnyegetek.)

AGAMEMNON.

- 905 Ó Léda sarja, házam gondos őre te,
 Távollétemmel egybe hangzott a beszéd,
 Olyan hosszúra nyúlt; de hogy helyes legyen,
 Dicséretemnek másoktól kell jönnie.
 Ne is becézz, miként egy asszonyt, engemet,
 910 S ne is köszöntsön ily alázatos szavad
 A föld porába hullva barbár mód szerint.

- Utam se tégye irigyeltté a bíbor:
 Istenhez illik ily pompázó tisztelet.
 E tarka szőnyegekre tenni lábamat
 915 Hogy' merjem én, halandó, félelmetlenül?
 Csak emberül, ne istenül tiszteljete!
 Lábtörő szőnyegek pompája nélkül is
 Hangzik hirem, s józan gondolkodás az ég
 Legfőbb ajándoka. Az boldog férfiú,
 920 Ki csendes üdvben élte át az életet.
 Ezt vallom és teszem lelkem nyugalmaért.

KLYTAIMNESTRA.

De még se szólj e véleményem ellen így.

AGAMEMNON.

Tudd meg, hogy véleményem meg nem másitom.

KLYTAIMNESTRA.

Tán felfogadtad, vagy megejt a félelem?

AGAMEMNON.

- 925 Megfontolám határozatom, mint senki más.

KLYTAIMNESTRA.

Mit tenne, mondd, ily győzelemben Priamos?

AGAMEMNON.

Hiszem, kevélyen járna bíbor szőnyegen.

KLYTAIMNESTRA.

Az emberek gáncsára hát ne hajts te se.

AGAMEMNON.

A nép szavának, hidd el, nagy hatalma van.

KLYTAIMNESTRA.

- 930 Kinek irigye nincs, azt nem is érdemel.

AGAMEMNON.

Nőhöz nem illik hárcz után sovárgani.

KLYTAIMNESTRA.

Boldog győzőhöz illik a legyőzetés.

AGAMEMNON.

Neked tehát ez oly ohajtott győzelem?

KLYTAIMNESTRA.

Engedj! önként ha engedsz, győztes úgy te vagy.

AGAMEMNON.

935 Ha úgy ohajtod, ám had' oldják meg legott
Sarúm, a lábnak szolgálattelvő hivét.

(Egy szolgáló megoldja saruit)

Csak égi szem ne nézze majd irigyen azt,
Ha e bibor szőnyegre tészem lábamat.

E dús, e drága szőnyegek pompás sorát

940 Lábbal taposni lelkem szerfölött remeg . . .

Erről elég! (Leszáll.)

(Kassandrára mutatva.)

Ez idegen leányt pedig

Fogadd jó szívvel; isten is kegygyel tekint

Szelid uralkodókra égi trónusán,

És szolgálármot senki sem hord szívesen.

945 Sok kincs közül kiválasztott virág e lány,

Ajándokul adá a had, úgy jött velem.

Immár megyek, mivel szavadnak engedék,

A palotába bé, taposván a bibort.

(Lassan halad a szőnyegeken a palota felé. Cassandra a szeke-
ren marad, mélyen elmerülve.)

KLYTAIMNESTRA (Agamemnon mögött menés közben).

Van messze-tenger — azt ki nem meritheted —

950 Táplálja dús bibornak meg-megújuló

Aranyt érő nedűjét, öltönyök diszét.

S van min vegyünk isten kegyébül, jó uram,

Inséget a mi házunk nem látott soha.

Áldoztam voln' akárhány bibor szőnyeget,
 955 Ha úgy kívánták volna tőlem jóslatok,
 Váltságul drága élted megmentéseért.
 Ha van gyökér, a háznak lombja is virúl,
 S izzó nap ellen hűvös árnyat ad nekünk.
 A hogy te házad tűzhelyéhez érkezel,
 960 A tél fagyára langy melegséget hozol,
 S hogy Zeus az egrest édes borra érleli,¹
 A háznak akkor hűsítő fuvalmat ád,
 Ha honn a férfi, a dicső, tökéletes.

(Agamemnon belép a házba.)

Ó Zeus, tökéletes Zeus! teljesítsd imám,
 965 Gondod legyen rá, mit kell teljesítened!
 (El Agamemnon után.)

KAR.

Első strophá.

Mért hogy ily szünetlenül
 Itt repes szivem körül
 Képe, réme szörnyű sejtelemnek?
 És dalom is, se fizetve, se kérve jövendöl?
 970 Mért nem űzi el hitem,
 Mint a zagyva álmokat
 S bizalom mért nem tölti
 Be szivem? Ó pedig be rég dobák
 Be a hajókötélt, hogy a
 975 Partfövény hangozék,
 Ilion felé midőn
 A hajóhad útra kelt!

Első antistrophá.

Visszatérni ép imént
 Láttá őt a két szemem,

¹ Azaz a nyári hőségben.

- 980 Mégis elborúl a lelkem és zeng
 Gyászos erinyi dalt lyra hangzata nélkül,¹
 Mert feléje nem ragyog
 Biztatólag a remény;
 És a szívem nem is csal,
 985 Robogva gördül a jog útjain
 S a cél't elérni úgy remeg;²
 Bárcsak ó istenek,
 Mind ez aggodalmam a
 Semmiségbe oszlanék!

Második strophá.

- 990 Biz' oda van, noha virúl, rövid időn
 Az egészség. Bizony ott les a kór
 Közelébe' reá, de a gyógyszer
 Mégis elúzi a kórt.³
 Száll videran, míg a szirt
 Széttöri, emberi üdv hajója.
 995 Még ki félve jó-korán,
 Jól kimért dobással egy
 Részt a kincsből elvetett:
 Háza vészbe nem süllyed,
 Bár kesergi bú-baját —
 1000 S nem merül el a hajó.
 Zeus bőven fakadó adományai éveken
 Át a barázda öléből
 Messze űzik a nyomort.

¹ Lyra (lant) az öröm dalához illenék.

² Az erősen dobogó szív, mint egy versenykocsi, a jog-
 érzet útján robog, mert tudja, hogy a jogosság, az igazság
 Agamemnon bűnhődését kívánja, de éppen ezért retteg a telje-
 sedéstől, a cél elérésétől.

³ E sor hiányzik az eredetiben.

Második antistropa.

- De mihelyest valaki ont fekete vért
 1005 S az omol földre az ember elé,
 Mi varázs nyeri vissza, mi bü-báj?
 Azt, ki a holtba megint
 Életet önteni birt,¹
 Zeusnak a mennyköve holtra sujtá.
 1010 Sorsom istenek ha más
 Sors alá nem rendelik,
 Mely nekem szavam szegi:
 Szívem nyelvemnél előbb
 Mind kiönti gondjait.
 1015 Vak homályba zárva most
 Mély búban kesereg s a remény se kecsegteti,
 Nem, hogy örökre derülhet
 Még a lángra gyúlt kebel.
 (Klytaimnestra sietve kilép a palota ajtaján.)

KLYTAIMNESTRA.

- Jöjj bé te is, — Cassandra, téged értelek.
 1020 Ha így rendelte Zeus, végy részt harag nekül
 Az áldozat szentelt vizében, állj közé
 A szolganépnek, mely az oltárt környezi.
 Ne légy oly büszke, a szekérről szállj alá.
 Mondják, hogy egykor Alkmené magzatja is²
 1025 A szolgálásnak ette durva kenyerét.
 De hogyha már ily sorscsapás sujt valakit,
 Szerencse, hogyha ősi dús ház rabja lett.
 Mert a ki nagy vagyont váratlanul arat,
 Nyers az szolgálóihoz s kegyetlen szerfölött.
 1030 Mi méltányos, mi nálunk mindazt megnyered.
 (Kassandra nem mozdul.)

¹ Asklepiost, Apollon fiát.² Herakles.

KARVEZETŐ (Kassandrához).

Hozzád intézte a szót, nyiltan, érthetőn.
 Hogy így behálózott a sors, fogadd szavát,
 Jobb lesz, beláthatod, de úgy látszik, daczolsz.

KLYTAIMNESTRA.

Hiszen ha nem csak barbarok nyelvén beszél
 1035 S ficserg, miként a fecske érthetetlenül,
 Akkép beszélj hozzá, hogy a szívére hass.

KARVEZETŐ.

Engedj, jelen sorsodba' jobbat nem tehetsz;
 Fogadd szavát és hagyd el a szekérülést.

KLYTAIMNESTRA.

Nem tölthetem tovább időm a ház előtt,
 1040 Hisz benn a házi tűzhely mellett a juhok
 Már régen áldozatra készen állanak,
 Mert nem reméltünk ily vidám szép ünnepet.
 Szavam fogadni hogyha kész vagy, hát ne késs';
 De hogyha mint barbár leány, nem érti szóm,
 1045 Te szólj hozzá kezed jelével nyelv helyett.

KARVEZETŐ (miután hiába integet Kasandrának).

Az idegen leánynak tolmács kellene:
 Viselkedése, mint a most fogott vadé.

KLYTAIMNESTRA.

Bizonynyal örült s lelke bösz daczára hajt.
 Az épen megvivott városból jő közénk,
 1050 S igát hordozni a nyakán még nem tanúlt:
 A véres zablán majd kitajtézkiz dacza.
 De szégyenemre több szót szám nem veszteget.

(El.)

KARVEZETŐ.

Én nem haragszom rád, én szánom sorsodat.

Boldogtalan, no szállj le, hagyd el a kocsit,

1055 Szükség előtt hajolj meg s hordd az új igát.

(Kassandra leszáll a kocsiról s a ház felé tart. Apollon szobrát megpillantván, megborxad.)

KASSANDRA.

Első strophá.

Ó jaj, ó jaj nekem!

Apollon, Apollon!

KARVEZETŐ.

Mit jajveszékelsz így, Apollont mért hívod?

Hisz ezt az istent jaj-dalok nem illetik.¹

KASSANDRA.

Első antistrophá.

1060 Ó jaj, ó jaj nekem!

Apollon, Apollon!

KARVEZETŐ.

Megint ez istent hívja bántó hangokon:

Nem annak tiszte vigasztalni szenvedőt.

KASSANDRA.

Második strophá.

Apollon, Apollon!

1065 Utörző, halálom² nekem!

Im másod-izben is megöltél engemet!

KARVEZETŐ.

Saját sorsáról mond, úgy látszik, jóslatot:

Rabságba' sem szünik meg isten ihlete.

¹ Apollonnak paiant, dicsőítő háladalt szoktak zengeni; panaszdallal az alvilág isteneihez fordultak.

² Az eredeti e szót is az *apollon*-nal fejezi ki, mely *elvesztőt* is jelenthet (= ἀπολλύων). Apollonnak, mint az utak őrének symbolumaként a palota előtt egy köoszlop állott.

KASSANDRA.

Apollon, Apollon,
 1070 Utörző, halálom nekem!
 Hová hozál, micsoda házba engemet?

KARVEZETŐ.

Az Atridák lakába. Hogyha nem tudod,
 Megmondom én, s ne véld hazugnak ezt a szót.

KASSANDRA.

Harmadik strophá.

1075 Isten-utálta ház, vérözön, öldöső
 Rokonkezeknek czinkosa,
 Az embereknek véres vágóhidja te!

KARVEZETŐ.

Jól szimatol az idegen nő, mint az eb,
 S hol vérnyomot kutat, találni is fog ott.

KASSANDRA.

Harmadik antistrophá.

1080 Itt a tanúk, hiszek nékik, e két gyerek;
 Hogy sirnak a halálukon,¹
 S hogy sült husukból édes atyjuk étkezett.

KARVEZETŐ.

Ismert előttünk régen a te jós hired,
 De jós nélkül is tudjuk, a mi végbe ment.

KASSANDRA.

Negyedik strophá.

1085 Ó istenek! hah, mit forral ő?
 Mi új, hajh, mi nagy
 Csapásra készül ott a házban a gonosz?

¹ Kassandra visiójában Thyestes megölt két gyermekének árnyait látja.

Mi gyász a hiveknek,
Sohsem gyógyuló! s nincs
1090 Segély még sehol!

KARVEZETŐ.

E jóslatának értelmét fel nem fogom;
Amazt tudom, hisz város-szerte kürtölik.

KASSANDRA.

Negyedik antistropa.

Te vakmerő, mi az, mit művelsz?
Hites társadat
1095 Üditi fürdőd ah! hogyan beszéljem el?
Hamar teljesül már....
Im eszközt egyik kéz
A másnak hogy ad!

KARVEZETŐ.

Nem értem ezt se, mert előbb is rejtve szolt,
1100 De most e jós-szavában még több a homály.

KASSANDRA.

Ötödik stropa.

Jajaj, iszonytató!
Mi tűnik fel ott?
Hades halászhálója?
S a bárd is ott van, egyetértő czinkosa?
1105 Ujjongj müvednek, vad viszály
Átkos szelleme:
Néked hull áldozat.

KARVEZETŐ.

Mily átkos szellem az, mely itt ujjongana,
E házban? engem nem viditnak e szavak.
1110 A vérnek árja mind a szivembe fut:

Veszélyes helyet találván, közelg
 A vég s életünk
 Napja száll. Ó a vész
 Hamar megjelen.

KASSANDRA.

Ötödik antistropa.

- 1115 Megállj! vigyázz!
 Ne hagyd a bikát
 Prédául a tehénnek.¹
 Közelg... sötét szarván a háló... ráveti...
 Levágja, s ő a kád vizbe hull!...
 1120 Ládd, mily gyilkoló
 Kád felől szól szavam!

KARVEZETŐ.

- Nem mondhatom, hogy jóslatokhoz értenék,
 De e szavak baljóslatától rettegek.
 Mikor származott halandókra üdv
 1125 A jós ajkiról? Csak is bajt csacsog
 E mesterkedés;
 Im ezért, hogy szivünk
 A jóstól remeg.

KASSANDRA.

Hatodik stropa.

- Ó jaj, szegény fejemnek
 1130 Borús végzete!
 Az én életem
 Kinjáról beszélsz.
 Miért hozott ide engem, boldogtalant?
 Hogy véle haljak itt, azért. Másért miért?

KARVEZETŐ.

Első strophá.

- 1135 Dühöngsz, mint ragad istened ihlete,
 S magad búbáját
 Panaszolod, miként a bús fülmile.
 Az is szüntelen' örült panaszt dalol,
 1140 Ityseért keserg és neki gyász-virág
 Virúl mindenütt.¹

KASSANDRA.

Hatodik antistrophá.

- Hajajh! a fülmilének be más sors jutott!
 1145 Kinek szárnyakat adott istene,
 S szelid siralmak által édes életet;
 Holott reám kétélű bárd csapása vár.

KARVEZETŐ.

Első antistrophá.

- Mely isten fakaszt a kebledből ily
 Hiú jósigét,
 1150 Mellyet ily szörnyű hangokon
 Zeneg rémitő, baljóslatú dalod?
 Szólj, honnan vevé isteni jóslatot
 E gyász-dallamot?

KASSANDRA.

Hetedik strophá.

- 1155 Ó Páris násza, mely kedvesinkre vészt hozál!
 Ó ős Skamandros, hűs italt adó!
 Szerencsétlen én, egykor a partidon
 Játszva nevelkedém,

¹ A szerelemföltő Prokne bosszúból saját fiát, Ityst tálalta fel férjének Tereusnak, ki neje testvérét, Philomelét meggyalázta. Bosszúja elől Zeus a két testvért fülemilévé és fecskévé, Tereus pedig bankává változtatta.

De most, úgy látszik, nemsokára Kokytos,
 1160 És Acheronnak¹ partjain zeng jós-dalom.

KARVEZETŐ.

Második stropha.

Ó mily rendkívül világos szavad!
 A gyermek is megértené.
 Mint kigyómarás fáj a szívemnek az,
 Midőn sorsodon így siránkozol...
 1165 Hallani borzalom.

KASSANDRA.

Hetedik antistropha.

Én elveszett hazám, mindhiába küszködél!
 Atyám, atyám, hasztalan áldozál,
 Levágván egész nyáját a városért:
 Ez sem adott segélyt,
 1170 Hogy el ne érje városunkat végzete:
 S véremtül ázik nem sokára itt a föld.

KARVEZETŐ.

Második antistropha.

Megint, mint előbb, világos szavad.
 Mily daemon az, minő kaján,
 A mely megrohant s reá kényszerít,
 1175 Hogy elzengd e gyászt, a halál jaját?
 Ó mire válik ez?

KASSANDRA.

Legyen, ne rejtőzzék ezentúl jóslatom
 Fátyol mögé, miként szemérmes új ara.
 Ó nem, ragyogva szálljon napkelet felé
 1180 Viharja, és miként hullám hullámra kél,
 Úgy hajtsa napvilágra mind nagyobb-nagyobb

¹ Kokytos és Acheron alvilági folyók.

Habját a vésznek. Im, nem rejtély már szavam.
S ti légyetek tanúk, ha felszimatolám
Hiven a régi szörnyü tetteknek nyomát.

- 1185 Nem, ezt a házat el nem hagyja sohasem
Borzalmas hangban összhangzó tánczos kara;
S embervérből mámort iván e vig csoport,
Felbátorul s tovább is a házban marad,
Nem tágit onnan — bős Erinysek hada.
- 1190 Ott benn tanyázva rémes hymnust zengenek
Az ősi bűnről s undorodva említik
A testvér ágyát, a latorra vészhozót.¹
Nos, elvitettem vagy se, mint a jó ijász,
Vagy csalfa jós vagyok, koldusként csácsogó?
- 1195 No légy tanú s esküdj' meg, hogy soha
Hirből se hallád e ház ősi bűneit.

KARVEZETŐ.

- Ha üdvöt adna bármilyen szent esküvés,
Megesküdném! De megvallom, csodálatos,
Hogy, bárha messze-föld szült túl a tengeren,
1200 Mindezt csakúgy tudod, miként egy szemtanú.

KASSANDRA.

A jós Apollon adta ezt a tisztemet.

KARVEZETŐ.

- 1203 Szerelni vágyból, bárha isten, úgy-e bár?

KASSANDRA.

- 1202 Szemérmem eddig tiltá ezt bevallanom.

KARVEZETŐ.

Igen, az ember jó sorsban büszkélkedik.

¹ Thyestes elcsábította testvérének, Atreusnak nejét; Atreus bosszúból levágta Thyestes fiai s születt baráti lakomán apjoknak tálalta fel.

KASSANDRA.

1205 Szerelmi vágyban küzde birhatásomért.

KARVEZETŐ.

Igy hát szerelmi frigyben egyesültetek?

KASSANDRA.

Beléegyeztem és — megmásítám szavam.

KARVEZETŐ.

Midőn immár a jós művészetet birád?

KASSANDRA.

A honfiaknak feltártam már a jövőt.

KARVEZETŐ.

1210 S Phoibos haragja nem mért büntetést reád?

KASSANDRA.

E vétkem óta senki sem hivé szavam.

KARVEZETŐ.

Nekünk igaznak tetszik mégis jóslatod.

KASSANDRA.

Ha, ha! . . .

Mikép sodor megint a látomás dühe

1215 Gyötrelmit izleltetve! Mily iszony, mi kin!

Látjátok-é a házban azt a két fiút,

Hogy ülnek ott, akár csak álom képei?

Baráti kéz mért rájuk — úgy látszik — halált,

Saját husukkal van megrakva két kezük,

1220 Önnön belrészeikkel, — ó szörnyű teher! —

Mindazzal, a mit egykor atyjok izlele.

Ezért kohol boszút, bizonynyal mondhatom

Egy gyáva arszlán:¹ ott az ágyban hentereg,

Lesvén a házban a megtérő urra, jaj!

¹ Aigisthos.

- 1225 Az én uramra, mert igáját hordozom.
 A had vezére, Iliont ki feldulá,
 Nem sejti, mily vést forral titkon ellene
 Az a gyülölt nyelv, ebként a kezét nyaló,
 Mily rosszra tör fület konyitva vidoran.
- 1230 Ó vakmerőség! nő, ki férje gyilkosa!
 Ez undok szörnyet hogy nevezzem a nevén?
 Mondjam: kigyó, vagy Skylla-féle szörnyeteg,
 Hegy odvában lakó, hajósra kárhozat?
 Hades dühös papnője,¹ irtó háborút
- 1235 Övéi ellen folytató? A szemtelen!
 Hogy ujjongott, mint a ki győzedelmet ül,
 Hazug örömmel, az hogy megjött boldogan.
 Hiszel szavamnak vagy se: mindegy az nekem—
 Csak eljön a jövő, tanúja léssz magad
- 1240 És sirva vallod, mily igaz volt jóslatom.

KARVEZETŐ.

Thyestes szörnyü ételét hogy említéd,
 Borzadva értettem szavad s elállt eszem,
 Hogy tőled így hallám a meztelen valót;
 De a mit aztán monda szád, az megzavart.

KASSANDRA.

- 1245 Agamemnont, mondom, halva látod e napon.

KARVEZETŐ.

Boldogtalan te, fékezd vészjós nyelvedet!

KASSANDRA.

Mért? annak, a mit jóslók, úgy sincs orvosa.

KARVEZETŐ.

Igen, ha teljesül; de bár ne telne bé!

¹ Hades papnője, mert mint gyilkos, Hadesnek vág le áldozatokat.

KASSANDRA.

Te esdekelsz, de ölni vágnak ám azok.

KARVEZETŐ.

1250 S mely férfi lesz e szörnyü gazság tettese?

KASSANDRA.

No lám, egészen félreértéd jóslatom!

KARVEZETŐ.

Azt nem tudom, ki fogja végrehajtani?

KASSANDRA.

Pedig csak értem Hellas nyelvét vajmi jól!

KARVEZETŐ.

Hisz érti Phoibos is, mégis rejtély szava.

KASSANDRA.

1255 Jaj, jaj, milyen tűz! lángja mint rohan felém!

Lykiai Apollon, jaj, ó jaj nekem!

E kétlábú nőtény oroszlán a nemes

Him távollétiben farkassal frigyesült

S megöl szegény fejem'; mint irat készítő,

1260 Varázsszerébe bérem is beléveti,

És kérkedik, fenvén a kardot férjinek,

Hogy jöttömért áll rajta bosszút véresen.

Miért is hordom ezt nevetségül tovább?

Miért e bot¹ s e jós-szalag hajamba' mért?

1265 Előbb, mint meghalok, még elpusztítalak.

Pusztuljatok hát, majd utánatok megyek:

Most másokat hadd boldogítson átkotok!

(Papnői botját s koszorúját elveti s papnői ruháját is letépi magáról.)

Hisz im, Apollon az, ki megfoszt engemet

¹ A jós papnő jelvénye.

- E jós ruhátul, ő, ki annyit látta volt,
1270 Miként gunyolt, örült gyanánt, e díszben is
Ellen s barát — ez egyben egyetérte mind!
S el kelle tűrnöm, hogy mikép egy útrovó
Boszorkány, éhes koldusnak nyerém nevét.
És most ki jóssá tett, a jós isten maga
1275 Hozott ide halálos sorsra engemet.
Atyám oltára hely'tt vágópad vár reám,
Meleg véremnek hogy megfesse bibora.
De istenektől elfeledve nem halunk:
Jő majd egy más, ki bosszut áll érettem is,
1280 Az anyagyilkos, atyjáért ki megfizet.
Mint honja-vesztett bujdosó tér ő haza,
Hogy bétetőzze törzse átkos tetteit:
A holt atyának hívja esdeklő szava.
De mit sohajtozom, panaszra mért kelek,
1285 Én, a ki egyszer láttam Trója városát,
Mint dőlt a porba s győztes feldulóit is
Mint sujtja im az isteneknek bosszuja!
Hi végzetem, megyek, meghalni kész vagyok:
Igy esküvé ezt istenek nagy esküje.
1290 Hades kapújaként üdvözlöm e kapút;
Csak azt kívánom, jól találjon a csapás
S könnyű halálban hogyha vérem elfolyik,
Vonaglás nélkül hadd csukódjék bé szemem.
(Lassan indul a palota ajtaja felé.)

KARVEZETŐ.

- Szegény boldogtalan, de ritka-bölcs leány,
1295 Hosszúra nyúlt szavad. De hogyha így tudod
Ten-sorsod, oltárhoz merészen mért rohansz,
Miként az istenektől kergetett tulok?

KASSANDRA.

Menekvés nincs, barátim, késni hát miért?

KARVEZETŐ.

Éltünk határán minden pillanat becses.

KASSANDRA.

1300 Ütött az óra; mitsem ér itt a szökés.

KARVEZETŐ.

Mily rendületlen, bátor a bajban szived!

KASSANDRA.

Nem boldog ember hall ilyen dicséretet.

KARVEZETŐ.

De szép az embernek dicsően hálnia.

KASSANDRA.

Ó jaj atyám, ó jaj nemes magzatjaid!

KARVEZETŐ.

1305 Mi az? mily félelem, mely visszatántorit?

KASSANDTA.

Jaj, jaj!

KARVEZETŐ.

Miért e jaj? mitől borzadt meg a szived?

KASSANDRA

Párolgó vér szagát lehellik e falak.

KARVEZETŐ

A házi oltár áldozatja illatoz.

KASSANDRA.

1310 Rohadt e pára, mintha sirból szállana.

KARVEZETŐ.

Igy nem syr balzsamillat, a mit emlegetsz.

KASSANDRA.

Megyek; sirathatom még bent is sorsomat

S az Agamemnonét. Az életből elég!

Jó emberek!

1315 Már nem kesergek, mint a megriadt madár;

De légyetek tanúim, hogyha meghalok,
 Ha értem, asszonyért az asszony elveszett
 S a szörnynek férje porba hull a férfiért.
 Ezt kérem tőletek végső ajándokul.

KARVEZETŐ.

1320 Szegény, be szánom istenadta sorsodat !

KASSANDRA.

Csak egy szavam van, avvagy inkább gyászzal ez
 Még életemben. Hozzád esdek, Helios,
 Végsúgaradra: bosszulóim egykoron
 Fizessenek meg gyilkosimnak értem is,
 1325 A rabnőért, ki most oly olcsó áldozat.
 Ó emberi lét! a szerencse súgarát
 Egy árny elüzi, és ha éltünk képe bús,
 Letörli könnyűszerrel egy nedves szivacs.¹
 S e sors keserves, ez a legkeservesebb.
 (Belép a palota ajtaján.)

KARVEZETŐ.

1330 Sosem éri be üdvvel az emberi szív;
 Bármily irigyelt dús palotától
 Senki az üdvöt nem küldi tovább,
 „Be ne lépj ide!“ — senki se mondja.
 Neki is megadá feldúltni az ég
 1335 Priamos falait,
 S haza tért tisztelve Zeustól;
 De mostan az őс vérért² ha lakol
 S ha a holt a halálért újra halált
 Követel, hogy a bosszú beteljék:
 1340 Vajh ki dicsekszik, ha fülébe jut ez,
 Hogy bútan' éli világát?

¹ A szerencsétlen embert könnyű megsemmisíteni.

² Thyestes gyermekeinek véréért.

AGAMEMNON (a palota belsejéből).

Ó jaj, gyilkos csapás talált halálosan!

MÁSODIK VÉN.

Hallga! vajh ki szól kiáltva, hogy gyilkos csapást
kapott?

AGAMEMNON.

Jaj nékem újra, új csapás sujtott megint!

HARMADIK VÉN.

1345 A királynak jajsavából látom, végbement a tett.
Hát mi együtt értekezzünk, mi tanácsos tenni most.

NEGYEDIK.

Előterjesztem én a véleményemet:
A palotához gyűjtsük a népet hamar.

ÖTÖDIK.

Jobb lesz azonnal behatolnunk, úgy hiszem.
1350 S míg véres a kard, tetten érni gyilkosát.

HATODIK.

E véleményben osztozom s helyeslem azt,
Hogy így tegyünk, mert most habozni nem szabad.

HETEDIK.

Nyilvánvaló, hiszen minden jel erre vall:
A zsarnokság előjátéka ez csupán.

NYOLCZADIK.

1355 Mert késünk, ámde ő szerintük nem dicső
A tétovázás s bezzeg nem pihen kezük.

KILENCZEDIK.

Én kétkedem s tanácsot adni nem tudok;
Ha tenni készülünk, latolni kell előbb.

TIZEDIK.

Ezt vallom én is, úgyse fogja már szavunk
1360 Azt, a ki holt, megint életre kelteni.

TIZENEGYEDIK.

Hát életünkhöz oly gyáván ragaszkodunk,
Hogy hódolunk a ház bemocskolóinak?

TIZENKETEDIK.

Ne türjük ezt, meghalni százszor többet ér;
Rabszolgaságnál a halál is édesebb.

TIZENHARMADIK.

1365 De van bizonyság, s biztosan hihetjük-é
A jajkiáltásból, hogy meghalt a király?

TIZENNEGYEDIK.

Mig tudva nincs a tett, haragra nincs okunk;
Nem mindegy ám az: tudni vagy gyanítani.

TIZENÖTÖDIK.

E nézetet pártolni késztet minden ok:

1370 Nézzünk utána hát, hogy járt Atreus fia.

(A kar az orchestrából a szinpadra lép, hogy a palotába hatoljon: ekkor kitarul a palota belseje. Agamemnon az ezüst fürdőkádban fekszik holtan, lepelbe takarva, mellette Cassandra holtteste. Ott áll Klytaimnestra, kezében a vértől csepegő kard; homlokán és ruháján vércseppek.)

KLYTAIMNESTRA.

Beszédemet, mit helyzetem sugallt imént,
Most nem pirúlva, nyiltan meghazudtolom.
Hogy is lehetne máskép álbarátunk, ellenünk
Körül keríteni a vész hálójával úgy,

1375 Hogy abbul aztán meg ne tudjon ugrani?

Elvégre megjött, bárha nagysokára is,
A régtől fogva tervbe vett boszú műve!
Itt állok őt lesujtva, győzedelmesen!
És végre így hajtám, tagadni nem fogom:

1381 Hosszú lepelt fontam köré háló gyanánt,

1382 Egy dús redőjü, pusztuláshozó ruhát;

- 1380 Nem futhatott el és magát nem védheté.
 Kétszer sujték reá! kétszer jajdúla fel
 S aláhanyatlott; a mikor már elterült,
 1385 Még ráadást is adtam, harmadik csapást
 Holtak királyának, Hadesnek hálaúl.
 Elhullt, hörögve lelkét így lehellte ki;
 S a vérnek árja hogy magasra fellövellt,
 Befecskengett sötét harmatja cseppivel;
 1390 És én örültem épen úgy, mint a vetés
 Csirázó magva langy eső áldásinak.
 Örvendjete, ha tetszik, Argos vénei,
 Hogy így esett ez. Én ujjongva hirdetem.
 S illő ha volna holtért hálaáldomás,
 1395 Ez is jogos vón most, ó túlon-túl jogos.
 Bajjal színig tölté az átok serlegét
 Házunknak, ámde most kiitta ő maga.

KARVEZETŐ.

Csodáljuk nyelved, hogy' beszél, mily vakmerőn,
 És holt urad felett szavad mily kérkedő!

KLYTAIMNESTRA.

- 1400 Ijesztgetsz, mint egy oktalan nőt, engemet;
 De én, mit itt látsz, rendületlen vallom ám,
 S dicséred-é, vagy gáncsolod: mindegy nekem.
 Az én volt férjem, Agamemnon fekszik itt
 Halottul, és ez jobb kezemnek a műve,
 1405 Igazságos biróé. Így van a dolog.

KARVEZETŐ.

Stropha.

Micsoda méreg az
 Ó nő, a mit te izlelél?
 A föld termi-é, avvagy a tenger-ár,
 Hogy ekkép dühöngsz, s mindenek átka sújt?

- 1410 A néped eltaszit, hazádból kiűz,
Oly gyűlölt vagy előtte.

KLYTAIMNESTRA.

- Te számüzést mondasz ítéletül reám,
A nép, azt mondod, átkoz, a város gyűlöl,
De ezt a férfit egy szóval se korholád,
1415 Őt, a ki mintha bárányt vágott volna le
Gyapjas juhokban dúskodó mezőiről:
Ön-gyermekeit, szivem legédesb magzatát
Áldozta föl, hogy csillapuljon a vihar.
Miért nem ötet számüzéd e szörnyű tett
1420 Jutalmaúl? csupán az én tettem fölött
Ítélsz ilyen keményen? Azt mondom neked:
Fenyegetéseidtől meg nem ijedek;
Fegyvert ragadj, úgy győzz le, és én hódolok,
De hogyha majd az isten másképp rendeli,
1425 A bölcsességben még okúlhat vén fejed.

KARVEZETŐ.
Antistropa.

- Micsoda gög, mi döllyf
Beszél belőled? ezt a vért
Kiontád s dühödt észszel im azt hiszed,
A feltját diszül viseli homlokod?
1430 Majd megvetetten és barátok nekül
Sujt csapás e csapásért.

KLYTAIMNESTRA.

- Nos halld ezúttal ezt az én szent eskümet:
Dikére mondom, lányoméért ki bosszut állt,
Atéra s Erinysre¹ kiknek *ezt* levágtam itt:
1435 Remegni nem fog bosszutól e ház soha,
A míg Aigisthos szítja tűzhelyén tűzét

¹ Ate a bűnre készítő, Erinys a bosszuló.

- S irántam indulatja, mint most, oly szives;
 A bátor-létben ő erős pajzsom nekem.
 Itt fekszik, a ki szent jogom beszennyezé,
 1440 A trójai Chryseiseknek kedvese,
 És itt a harczy zsákmány, a proféta-nő,
 Ki a hajó fedélzetén is ott pihent
 Hű társul ő mellette. Bérük elvevék:
 Ez így, amaz pedig, szívének kedvese,
 1445 Elénekelte végsiralmát hattyuként,
 Úgy dőlt le mellé, s ez hozá meg én nekem
 A bosszu gyönyörének édes fűszerét.

KAR.

Első strophá.

- Jöjj hamar, ó halál, jöjj nem okozva kint,
 1450 Lassu kór nyavalyáját;
 Te vagy, ki a bűt megorvosolva
 Adsz örök álmot! Igen, lesujták
 A mi drága jó urunkat,
 A kit egy nő miatt annyi ért
 1455 S most is egy nő kezétől halt halált.
 Heléna, — be átkos e név — te magad
 Sokakat, de nagyon sokat elveszítél,
 Hős lelkeket ott Ilionnál.
 1460 Most igazán örök átok a vér, melyet onta kezed,
 Bár a férj lakában is
 Viszály- s bajnak a szelleme voltál.

KLYTAIMNESTRA.

- Ó csak ne kívánd a halált e miatt
 Búba merülve,
 1465 És átkaidat Helenára ne szórd,
 Hogy egymaga gyilkosul annyi görög
 Hőst elveszített vala áldozatúl,
 Sohasem hegedő sebet ütve.

KAR.

Első antistrophe.

Daemon, a Tantalos-házra ki rácsapál

1470 És a két unokára :¹A két gonosz nő² uralma által

Erzeni lélekölő hatalmad.

Sőt a holt felett megállva,

Mint a holló, mikor dögre száll,

1475 Kérkedő, szörnyü hymnust énekelsz.

KLYTAIMNESTRA.

Most megjavítád ajkad szavait,

Zengve a *daemont*,

Mellyet e törzsnek a vére hizlalt.

Ő kelt a szivekben a vérre dühöt,

1480 S még meg se szünék a régi keserv,

Már újra patakzik a friss nedv.

KAR.

Második strophe.

Hajh biz e daemon a szívben

Működik és a haragja súlyos,

S jaj, még te dicséred e vést,

1485 Ezt a végtelen átkot?

Való, hogy ez a Zeus műve,

A fő oké, a mesteré.

Mit is tehetne Zeus nélkül az ember?

S mi az, mit nem az ég valósít?

1490 Ó jaj, királyom, uram, de hogyan

Sirjak utánad?

Szerető szívemet ki hogy' öntsem?

Itt fekszel, a pók hálója befont,

¹ Agamemnon és Menelaos.² Klytaimnestra és Helena.

Kimulál a gonosz kezek által.

- 1495 Jaj, jaj nekem, ó be gyalázatosan bukál,
Kétélű szekercze rád lesujtván
Csalfa kezébül a szörnyü nőnek!

KLYTAIMNESTRÁ.

- Hirdetni mered, hogy az én művem ez?
Nem, sose gondold,
1500 Hogy én Agamemnon nője vagyok.
A régi boszú vad szelleme, az
Vette magára a hitves alakját
Megtorlani a szörnyü Atreus
Vad lakomáját,
1505 Fiakért áldozva a férfit.

KAR.

Második antistrophá.

- Nem te valál-e gyilkos?
Lessz-e tanú, a ki nem te rád vall?
Hol van? de segítni melléd
Állt az ős Boszuszellem.
1510 Rokon véráradat között
Halad, miként sötét halál,
A cél felé, hogy újra bosszut álljon
A lakomául adott fiúkért.
Ó jaj, királyom, uram, de hogyan
1515 Sírjak utánad?
Szerető szívemet ki hogy' öntsem?
Itt fekszel, a pók hálója befont,
Kimulál e gonosz kezek által.
Jaj, jaj nekem, ó be gyalázatosan bukál,
1520 Kétélű szekercze rád lesujtván
Csalfa kezébül a szörnyü nőnek!

KLYTAIMNESTRA.

Tán nem is ő volt, ravaszúl a vészt

1525 Ki e házra hozá?

Ő, ki megölte, kiért sir a lelkem,

Drága virágomat, Iphigeneiát!

Tette szerint megbűnhöde érte,

Nincs a siri honba' panaszra oka:

1530 Az aczél jogosan

Büntette halállal a bűnét.

KAR.

Harmadik strophá.

Sehol se lel jó tanácsot elmém,

Tétova jár a gondom...

Mi lesz e házból, mely így megingott?

1535 A véresőnek viharja rengeti

E házat, — ez már nem is csepergés.

Hiszen Diké újabb ölésre kész megint,

Ha kardját új kövén kifente.

Ó föld, föld, mért nem borítál be,

1540 Mielőtt megláttam ezüstfalu kád

Ágyába terülve királyom?

Ki temet vajon el? Ki sirat meg, uram?

Mernél te zokogni fölötte talán,

A ki őt, ki saját uradat megöléd

1545 S iszonyú bűnödért, méltatlanul is,

Szeretetlen' adózni a holtnak?

Vajjon a sírja fölött ki fog a dicsőnek

— Tépvé kezével a ruháját —

Szive mélyéből keseregni?

KLYTAIMNESTRA.

- 1550 Ne törődj' vele, nem tisztel neked ez;
 A mi kezüinktől
 Halt meg, esett el, azért mi temetjük el
 Is, de a háznép gyásza nélkül.
 Majd a leánya, Iphigeneia
- 1555 Fogadja, szives
 Szeretettel ölelve az atyja nyakát,
 Ha látja alatt
 Öblében a bú folyamának.

KAR.

Harmadik antistropa.

- A régi gúnyra új gúnyt tetézel:
- 1560 Biztosan itt ki ítél?
 Arat, ki mint vet, lakol, ki vért ont.
 Mig égi trónján uralkodik Zeus,
 Fennáll e törvény: bünhödik a bűn.
 E háznak átokmagvait ki irtja ki?
- 1565 A romlás összeforrt e törzsszel.
 Ó föld, föld, mért nem borítál be,¹
 Mielőtt megláttam ezüstfalu kád
 Ágyába terülve királyom?
 Ki temet vajon el? Ki sirat, meg, uram?
 Mernél te zokogni fölötte talán,
 A ki őt, ki saját uradat megölel,
 S iszonyú bünödért, méltatlanul is,
 Szeretetlen' adózni a holtnak?
 Vajjon a sirja fölött ki fog a dicsőnek
 — Tépve kezével a ruháját —
 Szive mélyéből keseregni?

¹ Burney szerint itt ismétlődik a kar panasza (1539—1549).

KLYTAIMNESTRA.

Helyesen vallád e nézetedet.¹

Kész vagyok immár

E Boszúszellemmel kötni frigyet

S megnyugszom a műveiben, nehezen

1570 Sújtá fejemet bár, hogyha legott

Elhagyja e házat s máshova száll

Vért ontani atyafiak közt.

Házamban a kincs

Hogyha kevés is, én meglelégszem,

1575 Ha számkivetém

A vérre sovár dühöt onnan.

(Aigisthos királyi díszben, fegyveres szolgák kíséretében megjelenik a színen.)

AIGISTHOS.

Ó drága napfény, mely a bosszút meghozád!

Most már hiszem, hogy törvényt látnak istenink

A földiek fölött s a bűnt megbüntetik.

1580 Itt látom im feküdni — mily öröm, mi kéj! —

A bosszu hálójában ezt a férfit;

Megbűnhődött az atyja sok gaztetteért.

Világosan beszélek. Trónviszály miatt

Az atyja, Atreus, a ki itt uralkodott,

1585 Saját testvérét, Thyestest, az én atyám'

E városból s a házából száműzte volt.

Szegény atyám ótalmat esdve visszatért

S e házi oltárnál kegyelmet is talált:

Nem áztatá az ősi lakban a talajt

1590 Ön-vérivel. De mily vendég-ajándokot

¹ T. i. hogy a romlás összeforrt az Atridák törzsével.

- Adott atyámnak *ennek*¹ atyja, Atreus!
 Mohón, szinlelve üle békeünnepet
 S föltálalá atyámnak két testvéremet.
 Lábuk s kezük fejét titkon felapritá,
 1595 Rájuk ne ismerhessen többé senki sem!
 Semmit se sejtve vett atyám és étkezett
 Ez ételből, mely im e törzsre kárhozat;
 De majd midőn a szörnyüséget megtudá,
 Följajdult, elhanyatlott és mindent kihányt,
 1600 Pelops fajára szórta vészes átkait,
 Méltán kívánva, hogy miként e lakoma,
 Úgy jusson tönkre Pleisthenesnek sarja is²
 Ezért, hogy ezt az embert halva látod itt.
 S a gyilkos tervet teljes joggal én szövém.
 1605 Ő számüzött szegény atyámmal engemet
 Mint harmadik fiút, még pólyás kisdedül.
 De férfikorban meghozott a bosszuvágy.
 Cselt szőttem én már idegenben ellene
 S kieszelém a lesvetésnek módjait,
 1610 És most, hogy a bosszú hálója béfoná,
 Most már dicsőség a halál is én nekem!-]

KARVEZETŐ.

- Gaztettel, Aigisthos, nem szép a kérdés!
 Te gyilkolád meg, mondog, a távolbul őt
 És e gonoszság szörnyü tervét te szövéd:
 1615 Azt mondom én, jegyezd meg, egykor jog szerint
 Lakolsz ezért, a néped átka lesz birád.

¹ Agamemnonnak.² Pleisthenes: Atreus fia, Agamemnon és Menelaos atyja. Homeros azonban Agamemnont és Menelaost Atreus fiainak mondja. Ennek oka az, hogy Pleisthenes, az apa, korán meghalt és a fiúk nagyatyjuk, Atreus házában nevelkedtek. Így lett a nevük „Atreus-fiak“.

AIGISTHOS.

- Te mersz így szólni lenn az evező-padon
 Velünk, kik a hajónak kormányán ülünk?
 Majd megtanúlod vén fejeddel, mily nehéz
 1620 Okúlni, hogyha ily korban sincs értelem.
 Éhség s bilincs kitűnő csodadoktorok:
 Ő általuk még észre tér az ősz fej is.
 Te ezt nem látod át, bár nyitva van szemed?
 Ne rugj az ösztök ellen, mert megsínyled ám.

KARVEZETŐ.

- 1625 *Asszony* te, a ki honn maradva itt leséd
 A hősokeket s a férj ágyát bemocskolád,
 A fővezérnek ezt a véget tervezéd?
 1643 Ó gyáva lélek, mért nem ölted meg *magad*
 E férfiút? miért egy nő ölé meg őt,
 1645 Megfertőztetve földünk s honni istenink?
 Nem él talán Orestes még a föld színén,
 Hogy visszatérve jó szerencse ösvenyén
 1640 Győzelmesen levágna mindkettőtöket?

AIGISTHOS.

- No majd e szód is sirásnak lesz kútfeje.
 Lám, lám, Orpheusnak épen ellentéte vagy:
 1630 Remek dalával az mindenkit elragadt,
 Te csak csaholsz és ingerelsz, a míg magad'
 El nem ragadnak s a kényszer meg nem puhít.

KARVEZETŐ.

- Te lészel itt Argosba' nékem fejdelem,
 Te, a ki bárha gyilkos terved megszővéd,
 1635 Nem merted ön-kezeddél végrehajtani?

AIGISTHOS.

A cselvetés — világos — asszony dolga volt,
 Én, régi ellenség, gyanút ébresztheték.

- Próbát teszek most, kincseit hogy elnyerém,
 Az uralomban: a ki nem fogadja szóm,
 1640 Igát teszek rá és nem zabbal tartom ám,
 Mint jó csikót szokás, hanem rideg homály
 Lakója, koplalás majd megszelidíti.

KARVEZETŐ.

Könnyü a szó, majd megvállik, teljesíteni hogy'
 tudod?

AIGISTHOS.

- 1650 Rajta hát, hív fegyveres nép, im közelg a
 munka már.

KARVEZETŐ.

Rajta hát, kardját kirántva harcra készüljön kiki.

AIGISTHOS.

Jó, legyen, ha kard a kézben, halni én se rettegek.

KARVEZETŐ.

Jól beszélsz, hogy halni kész vagy, döntsön a sze-
 rencse hát.

KLYTAIMNESTRA (közéjük lép).

- Semmikép se, drága férjem, ne tetézzük már a bajt.
 1655 Nagy vetése volt a gyásznak, a mit eddig aratánk.
 Volt elég sok szenvedés, több vért ne ontson a
 kezünk.

Menj te s menjetek ti, vének, önlakába mindenik,
 Baj ne érjen: a mi történt, úgy kellett történnie.
 Ámde hogyha jóra válnék mindez, oly nagy vón
 az üdv

- 1660 Most, hogy a daemon haragja ily erősen sujtola.
 Asszonyinak tanácsa bár, de megfogadni érdemes.

AIGISTHOS.

Hát ezek hiú szavakkal büntetlen' dobáljanak,
Perbe szállva végzetükkel vakmerően sértsenek,
Tűrhetetlenül beszélve avval, a ki itt uralg?

KARVEZETŐ.

1665 Hízelegni a gonosznak nem szokott Argos fia.

AIGISTHOS.

Annak is megjő a napja, hogy boszúm rátok lesújt.

KARVEZETŐ.

Sose, hogyha még Orestest visszahozza istene.

AIGISTHOS.

Jól tudom, hogy számüzöttnek a remény a kenyere.

KARVEZETŐ.

Rajta, hizzál, a jogot tiporva, hisz neked szabad.

AIGISTHOS.

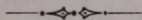
1670 Higy szavamnak, dőreségedért hamar meg-
bünhödöl.

KARVEZETŐ.

Büszke vagy s mint tyúkja mellett a kakas,
berzenkedel.

KLYTAIMNESTRA.

Hadd csaholjon, mind hiába, már ügyet se vess reá:
A mienk a ház s a trón, miként akarjuk, úgy leszen!
(Bemennek a palotába.)

II. RÉSZ.

SÍRI ÁLDOZAT.

SZEMÉLYEK :

Orestes, Agamemnon fia.

Pylades, Orestes barátja.

Kar (Klytaimnestra szolgálói).

Elektra, Agamemnon leánya.

Szolga.

Klytaimnestra.

Kilissa, Orestes dajkája.

Aigisthos.

SÍRI ÁLDOZAT.

Háttér: Az Atridák palotájának homlokzata Argosban. Egyik bejárata előtt látható Agamemnon sirja. A sir mellett áll Orestes, 18 éves ifjú, úti ruhában, oldalán kard, mellette az idősb Pylades, kezében két lándzsa. — *Idő:* Hét évvel Agamemnon halála után.

ORESTES.

Hermes, megölt atyám ügyének öre te!
Hozzád könyörgök, ments meg, köss frigyet velem.
Bár számkivetve, megjövék e földre most,
*Pelops átkos lakába, hol kimúlt apám,*¹
5 És sirja partján így kiált hozzá szavam:
Hallgass reám, hallgasd meg *árva gyermeked!*
Jövék atyám, te érted bosszút állani;
Apollon küldte s szentül megparancsolá,
Orestes által haljanak meg gyilkosid.
Hallgass meg, ó atyám, tekints kegygyel reám!
Eljött a napja, mellyet isten megszabott,
Midőn e kar megállja méltó bosszuját.
Fogadd e fürtöt, könnyeimmal áztatám;
Honi folyónknak adtam egyet hálakép,²

¹ Az aischylosi kézirat első lapja elveszett, csak egynéhány sort ismerünk belőle régi írók részleteiből. A dőlt sorok ez idézet-töredékeket iparkodnak kiegészíteni.

² Szokás volt a férfikorba lépéskor hajfürtöt áldozni a honi folyónak és Apollonnak.

A másik téged illet gyászejándokúl:
Sirodra tészem, későn bár, mihelyt lehet.
 Hisz nem valék honn megsiratni holtodat,
 Sirod fölött nem tárhatám feléd kezem,
Hogy a halálban töled végbucsút vegyek.

(Fellép a sir lépcsőin s hajfürtjét a sirra teszi. — A palotából gyászruhában közeledik a rabszolgálokból, mint sirató asszonyokból álló kar, hogy Agamemnon sirján áldozzon; végül Elektra disztelen gyászruhában, a többiektől alig különbözve.)

- 10 Ha! mit látok? minő asszonysereg közelg
 Fekete gyászruhába öltözöttek ott?
 Mily balszerencse hirdetője légyen ez?
 Új gyászeset sujtotta házunkat megint?
 Vagy jól gyanítom, siri áldozatra jő
- 15 S atyám sirjára önt italt e nősereg?
 Valóban, úgy van! Im, néném, Elektra is,
 — Úgy sejtem, ő az! — talpig gyászban ott közelg.
 Atyám halálát hagyd, Zeus, megtorlanom,
 Ó légy e küzdelemben pártfogóm nekem.
- 20 Vonuljunk félre, Pylades; világosan
 Hadd lássam, mit jelent e női gyászmenet.

(Félre vonulnak. A menet közeledik. Némelyek áldozati korsót hoznak a vállukon, mások mellüket verik. A kar énekbe kezd, míg Elektra az áldozatot rendezi.)

KAR.

Első strophá.

- Kikülde siri áldozat,
 Végett e ház: a keblemet vadúl verem,
 Az arczomat véresre vájta körmöm,
- 25 Friss barázda szántja át,
 — Örök keserv között bú emészti szívemet —
 Rongyokra téptem a ruhát,
 A mely takarta keblemet,

Nagy fájdalmamban,

- 30 Oly szörnyű csapás az,
Melly e házra súlyosult.

Első antistropa.

Kitől az égnek áll a haj,
A jós, e háznak a jövőt ki hirdeti,¹
Dühöt lehellve rémes éjtszakában

- 35 Döngeté a nők lakát,
S ijedt sikoltozást kelte benn a rettegés.
Az álmok isten-ihletett
Tudói nyomba' hirdeték:
„Bosszús lenn a holt
És gyilkosi ellen
40 Forr epéje szüntelen.“

Második stropa.

Kegyeletet hazudva küld most engemet
— Ó föld, jó anyánk te! —
Ezt a vést elűzni

- 45 A gonosz nő.¹ Rettegek
Ezt a szót kimondani! —
Van-e váltsága, hogyha földre folyt a vér?
Ó jaj, nyomorba süllyedett,
Jaj összedőlt királyi ház!
50 Sugártalan homály borít,
Iszonytató bárkinek is,
Holta óta uradnak.

Második antistropa.

A rég hatalmas, győzhetetlen hódolat,
A mely mindeneknek

¹ T. i. az álom, mely szintén megjelenti a jövőt. Klytaimnestra rossz álmáról van szó, melynek következtében áldozatot küld Agamemnon sírjára.

² Klytaimnestra.

- 55 Áthatotta szívét,¹
 Eltűnék s van, a ki már
 Fél e polcznak üdvitől
 (Habár a földön isten ez, vagy még nagyobb).
 A nyílt bűnökre rátalál
- 60 A jog, leszállva mérlege,
 De kit borít kétes homály,
 A büntetése késhetik,
 S van, kit éj főd örökké.²

Harmadik strophá.

- De a hol vért ivott a tápláló talaj,
 65 A foltja ott marad s gyilkos boszút kíván.
 A sujtó átok
 Nem felejtí a bűnöst
 S buján fakaszt körötte bajt.

Harmadik antistrophá.

- Nincs mentség, bárha asszonyházba fut;
 70 S minden folyó ha egy mederben egyesül,
 A gyilkos kéznek
 Hogy lemossa szennyeit:
 Hiába zúgnak árjaik.

Epodos.

- Nekem, — ha már rám rován istenim
 75 A szolgaság kényszerét s honomból
 Kihozván, jármot adtak a nyakamba —
 Dicsérni tisztem,
 Ha jót, ha rosszat művel
 Uram, s habár gyűlölöm, le kell igazni lelkem.

¹ A királyi ház iránt.

² Azaz megmenekül a büntetéstől.

- 80 De titokban a király
 Gonosz végzetén sirok, s szívem
 A rejtett fájdalomtól dermedez.

ELEKTRA.

- Leányok, e ház dolgait kik végzitek,
 A mint ez útamon velem tartottatok,
 85 Úgy adjatok most jó tanácsot is nekem.
 Ha sírra öntöm ezt a gyászajándokot,
 Hogy' illik szólnom és atyámhoz esdenem?
 Mondjam, hogy ezt a drága nő, az én anyám
 89 A drága férjnek küldi tőlem szív szerint?
 92 Vagy arra kérjem-e, miként az közszokás,
 Küldőinek hogy viszonozza e kegyét,
 94 Úgy, a hogy arra a latorság érdemes?
 90 Erőm nincs erre, s mint beszéljek, nem tudom,
 91 Atyám sirjára öntvén ezt az áldomást.
 95 Vagy becstelen' — hisz jó atyám is *így* veszett —
 Szó nélkül öntsem-é a szomju földre ezt
 S elfussak, mint ki vészt és átkot hord tovább
 És félre nézve, hátra dobjam serlegem? ¹
 Ezekben adjatok tanácsot, kedvesim!
 100 Hisz minket úgy is egyaránt gyűlölnék itt.
 Ne záruljon be félelemből szívetek,
 Mert végzetét el nem kerüli senki sem,
 Csak úgy nem a szabad, mint a ki mást ural.
 Ha jó tanácsot adhat ajkad, hát beszélj!

KARVEZETŐ.

- 105 Atyád sirját, miként egy oltárt, tisztelem;
 Kívánatod szerint kitárom hát szívem.

¹ Szokás volt a vizet, a melylyel valamely szennyfoltot lemostak, hátratekintés nélkül maguk mögé önteni, hogy a rájuk háramolható bajtól menekedjenek.

ELEKTRA.

Miként e tisztelet sugallja, úgy beszélj.

KARVEZETŐ.

Minden hívére mondj áldást, ha áldozol.

ELEKTRA.

S övéi közül hívének kit mondhatok?

KARVEZETŐ.

110 Magad' először, s Aigisthost ki gyűlöli.

ELEKTRA.

Tehát magamra mondjak áldást és reád?

KARVEZETŐ.

Gondold meg ezt magad, belátásod szerint.

ELEKTRA.

És e csoporthoz, szólj, még kit sorozhatok?

KARVEZETŐ.

Gondolj Orestesedre, bárha messze van.

ELEKTRA.

115 Jól mondtad ezt, helyes, hogy emlékeztetél.

KARVEZETŐ.

A gyilkosokra, nem felejtve bűnöket...

ELEKTRA.

Mit mondjak, ó beszélj, taníts meg engemet.

KARVEZETŐ.

Kivánd, hogy isten, avvagy ember jöjjön el...

ELEKTRA.

Miképen jöjjön, mint bíró vagy bosszuló?

KARVEZETŐ.

120 Kereken mondd ki: „a ki véérért vért kíván“.

ELEKTRA.

S ezt istenektől kérnem istenes dolog?

KARVEZETŐ.

Miért ne volna: megtorolni ellenünk?

ELEKTRA (a sirnál imádkozva).

- Fő hirdető alatt s a felvilágon is,
 Segíts meg, siri Hermes s érettem kiálts,
 125 Hogy meghallgassák esdeklésem oda lent
 Atyám vérenek őrei, a nagy istenek,
 S maga a föld, mely mindent szül, nevel,
 És megtermékenyül ön-sarjadékitól.
 A sirhalmon kiöntöm ezt a gyászított
 130 S atyámhoz így kiáltok: Szánj meg engemet
 S Orestesünket! Vidd révpartra csolnakunk!
 Hiszen csak bujdosunk, eladva mint rabok
 Saját anyántól, a ki Aigisthost vevé
 Férjül magához, gyilkossága czinkosát.
 135 A rabnő sorsa sorsom, számkivetve bolyg
 Örökéből Orestes; ámde gőgösen
 Dözsölve élík *ők* dús szerzeményidet.
 Hozzád könyörgök, hallgass meg, dicső atyám,
 Hogy jó szerencse hozza meg Orestesem.
 140 Nekem magamnak add meg azt, becsületeseb
 Legyek anyámnál és szeplőtlenebb kezű.
 Magunknak ezt kívánom; elleninknek azt,
 Támadjon egy, ki érted bosszut áll, atyám,
 És jog szerint hadd veszszenek a gyilkosok.
 145 A jó kívánságnak közéje szövöm ezt,
 Gonosz fejükre esdekelve büntetést.
 Nekünk áldásodat küldd onnan és veled
 A föld, az istenek s a győzelmes jog is.

Ekkép könyörgve öntöm ezt a gyászitalt.

150 Hintsétek el ti most a bú virágait

És zengjetez siralmak közt halotti dalt.

(Felmegy a sir lépcsőin, a következő kardal alatt italáldozatot önt a sirra s megtalálja Orestes hajfürtjét.)

KAR.

Omoljon könyűnk,

Elveszett jó urunk vigasza,

Míg e bajoszlato s a jók bosszuját

155 Kivánó siron ital permetez.

Ó halld meg, dicső

Uram, halld borús szivem jajsavát.

Ó jaj, jaj, ajajh!

Ó csak jönne már a dárdahős,

160 Ki megváltja még e ház átkait,

Feszes skytha íjat Aresként röpít,

Avagy, kard-ki-kard, az ellenre tör.

ELEKTRA.

(A sir lépcsőin leszáll; kezében Orestes hajfürtje.)

Beitta már a föld az áldomás-italt;

165 De most egy meglepő hirt közlök véletek.

KARVEZETŐ.

Beszélj! a félelemtől úgy repes szivem.

ELEKTRA.

A siron e levágott hajfürtöt lelém.

KARVEZETŐ.

És férfi vagy karcsú leányzó tette rá?

ELEKTRA.

A biztos jelből ezt mindenki sejtheti.

KARVEZETŐ.

170 Te, a ki ifju vagy, tanítsd meg vén fejem.

ELEKTRA.

Rajtam kívül ki más vághatta volna le?

KARVEZETŐ.

Mert ellenségi, kikhez e gyász illenék.

ELEKTRA.

E fürt valóban rendkívül hasonlatos...

KARVEZETŐ.

Kinek hajához? ezt szeretném tudni ép.

ELEKTRA.

175 Az én saját hajammal rendkívül rokon.

KARVEZETŐ.

Talán Orestes-adta titkos áldozat?

ELEKTRA.

Igen, szakasztott mássa az övének ez.

KARVEZETŐ.

De ide jönni vajh hogyan merészkedett?

ELEKTRA.

E fürtöt atyjának bizonynyal *küldte* ő.

KARVEZETŐ.

180 Csak úgy kesergek, hogyha ezt kell hallanom:
Hisz így e földre lábát többé nem teszi.

ELEKTRA.

Szivemre szállt epémnek árja nékem is,
S miként egy éles nyíl, átjárta keblemet.
A két szememből forró könnyek omlanak,
185 Gát nélkül úgy, miként az égnek zápora,
Midőn e fürtre nézek. Hogy' hihessem azt,
Hogy polgárink közül való, ki itt hagyá?
A gyilkos asszony sem nyirá le semmikép,

- Az én anyám, ki bitorolja e nevet,
 190 S gonosz szívével kész gyűlölni gyermekit.
 De merjem-é bizonynyal azt állítani,
 Hogy ezt a siri diszt legdrágább emberem,
 Orestes adta? Ó hizelgő, szép remény!
 Mért nem beszélsz, te hajfür, mint egy hírhozó?
 195 Nem hányna úgy a kétség tengerén a hab,
 Tudnám legott: magamtól messze dobjalak,
 Ha ellenünknek ékesítéd a fejét;
 De ha rokon vagy, együtt gyászolnál velem
 199 E sir diszéül, megtisztelve jó atyánk.
 (A mint a füröt a sirra visszahelyezi, észreveszi a lábnyomokat.)
 204 De ime lábnyomok! újabb tanújel ez!
 205 És épen lábam mássa a láb, melyre vall.
 208 Sarkát ha mérem és a talp területét,
 Lábam nyomával im egészen egybeváგ.¹
 210 Kétség fog el, ah, elmém elhomályosúl.
 206 De hisz két lábnak is látom nyomát emitt:
 207 Ez az övé, a másik — társaé lehet.
 200 Hát istenimhez esdek, ők tudják, minő
 Vihar szélvésze hányja éltünk csolnakát.
 De hogyha sorsunk üdvöt érni egy napon:
 203 Merész sudárba szökken a kised mag is.²
 (Orestes és Pylades előlépnek.)

ORESTES.

- 211 Köszönd meg istenidnek: teljesült imád,
 És kérd, hogy adjanak tovább is ily sikert.

¹ A lábnak inkább alakjára, nem nagyságára kell gondolnunk.

² A 200—203 verseket Weil szerint ide helyezem; Orestes szavai (211) mutatják, hogy itt van helyük.

ELEKTRA.

Miben nyerék az istenektől én sikert?

ORESTES.

Előtted áll az, a kiért oly rég esengsz.

ELEKTRA.

215 S mely ember az, kiért oly rég esengenék?

ORESTES.

Orestesért, tudom, forrón epedt szived.

ELEKTRA.

Nos az, miért epedtem, most hogy' teljesült?

ORESTES.

Én vagyok az! hivebb barátod nincs sehol.

ELEKTRA.

Ó idegen! bizonynyal cselt szösz ellenem.

ORESTES.

220 Magamnak ellenére szőném azt a cselt.

ELEKTRA.

Talán gúnyolni vágyol szívem bánatát?

ORESTES.

Gúnyolva búdat, gúnyolnám a magamét.

ELEKTRA.

Ó hát valóban Orestesnek higgyelek?

ORESTES.

Reám nem ismersz, bárha szemtől-szembe látsz!

225 Midőn e fürtöt megpillantád a siron,

227 S vizsgálva méregetted lábamnak nyomát,

226 Csakúgy repestél s látni véltél engemet.

229 Illeszd e helyre fürtid mássát, fürtömet,

228 Melyet testvéredének vallottál imént;

230 Nézd ezt a szövetet, saját kezéd művét
S beléje szőtt vadállatoknak rajzait.

(Elektra nyakába akar borulni Orestesnek.)

De légy erős, ne szédítsen meg az öröm:
233 Tudod, hogy ellenünk van minden vérrokon.

ELEKTRA.

237 Szememnek fénye, négyszeres kincsem nekem!
Hisz mint atyámhoz, úgy kell hozzád szólanom,
S anyám helyett is tégedet szeretlek én
240 — Mivelhogy ötet méltó joggal gyűlölöm —
Föláldozott testvérem is te pótolod,
242 És hű öcsém vagy, kit hódolva tisztetek.
234 Atyám lakának ó legédesb gondja te,
235 Fajunk reménye, a kit annyit siratánk!
236 Te hősi szívvel ős lakunkat elnyered,
243 Csak a Jog és Erő, az álljon pártodon,
És harmadiknak Zeus, ki mindennél nagyobb.¹

ORESTES

245 Zeus, Zeus! kegyelmesen tekintsd ügyünk.
Ó lásd az atya-sasnak árva magzatit;
Az elveszett tekervényes gyűrűi közt
A szörnyeteg kigyónak. S most az árva nép
Ott sinylik éhen, szárnyra sem kelhetve még,
250 Atyjuk prédáját hogy fészükbe fölvigyék.
Igy láss im engem és Elektrámat velem,
Ez atyjukat vesztett árva sarjakat,
Igy eltaszítva otthonunkból egyaránt.
Ha az atyának elpusztítod magzatit,
255 Ki úgy tisztelt és annyit áldozott neked,

¹ Az utóbbi öt verset Wecklein, a hagyomány ellenére, a Kar szájába adja.

Ki áldoz oly bő kézzel fényes áldomást?
 S sas faját ha tönkre tészed, nincs kivel
 A földre küldöznöd világos jósjeled;
 S ha e királyi törzs kiszárad teljesen,
 260 Oltáridon sem füstölög több áldozat.
 Ó fogd fel és emeld kicsinyből nagyra még
 Házunk, a mely már szinte végkép elsüllyedt.

KARVEZETŐ.

Ó gyermekim, az ősi ház védői ti,
 Hallgassatok, hogy meg ne hallja valaki
 265 S szószátyárkodva bé ne súgja mind e hírt
 A fejedelmi párnak. Bárcsak két szemem
 Hamvadni látná őket máglya lángiban!

ORESTES.

Nem csal meg Loxias¹ hatalmas jóslata;
 Hisz ő parancsolá e nagy vállalkozást.
 270 Rám támadott nagy szóval és azt hirdeté,
 Izzó szivembe' vad kin fog viharzani,
 Ha meg nem büntetem atyámnak gyilkosít
 S ép oly halállal őket meg nem gyilkolom;
 És nem kincs lesz a bére, hogyha nem teszem.
 275 Azt mondta, hogy saját éltemmel bünhődöm,
 És sok keserves szenvedés sujt addig is.
 Sirjukból a megsértett holtak bosszuja
 Rokonaik számára undok kórt fakaszt.
 Fekély borítja testüket, mely mérgivel
 280 Szétmarja izmaiknak összes erejét
 S a bőrön hófehér sertét növeszt a kór.
 Beszélt az üldöző Erinys-hadrul is,
 A bosszuért kiáltó vérből mely kikél.

¹ A jós Apollon mellékneve.

- Ily büntetést küld sírja mélyiből a holt,¹
 Ki bár homályban él, de bizton lát szeme.
- 285 Mert a halottaknak sötét nyilvesszeje,
 — Azoknak, a kik bosszuért sovárganak, —
 Az örület s hiú álmak borzalmai
 Megrendítik s a városból elüldözik
 Ércz korbácsukkal a kór áldozatait.
- 290 Az ilyen átok-verte lény részt nem vehet
 Szent áldozatban, nem tesz italáldomást,
 Elúzi atyja láthatatlan bosszuja
 Az oltártól, s be nem fogadja senki sem.
 Mindenkitől megvetve hal meg egykoron,
- 295 Elaszva szörnyű sorsban undokúl.
 Ily istenigének bizonynyal hinni kell,
 S ha nem hinnék is — teljesítnem kellene.
 Mert itt ez egyben sok kívánság egyesül:
 Az istenige és atyám gyászos sora.
- 300 Ezenkívül nehéz inségem ösztönöz
 S a vágy, hogy e nép, legdicsőbb a föld színén,
 Mely hős erővel Iliont elpusztítá,
 Ne légyen itt e két asszonynak rabja már.
 Mert asszony itt az úr is: megválnak, ha nem.

KARVEZETŐ.

- 305 Ti hatalmas Moirák, Zeussal együtt!
 Végezzetek úgy,
 Mint az igazság szava mondja.
 „Ellen szavaért ellen szava hadd
 Legyen a jutalom“ — kiáltja Dike,
- 310 Az adósságot követelve.
 „A véres ölésért véres ölés

¹ E vers hiányzik az eredetiből. Dobree pótolta ki.

Fizessen adót. Bűnhődjön a bűn" —
Törvény ez az ősi időkből.

ORESTES.

Első strophá.

Szörnyű kinokra vetett apám!
315 Szólni, tenni mit kell,
Hogy a te síri ágyadig
Hasson a szó vagy a tett?
Homály külön áll a fénytől;
Igy a hű sziveknek
320 Kiáltása se hat le a
Rég hires Atridákhoz.

KAR.

I. strophá.

A tűz erős foga
A lelket a halálban
Sem irtja ki, gyermekem!
325 Él bosszúja tovább is.
Könyüt ejtnek a halottért,
De a bosszuló föléled;
Az atyák bár porladoznak,
A jogos panasz — kiáltó
330 Szavát sírjok ölébe küldi.

ELEKTRA.

Első antistrophá.

Halld meg, atyám, nekem is szavam,
Gyászomat s könnyümet.
A két árva kesergi, lásd,
Gyászdalait sirodnál.
335 Mint számkivetettek esdünk,
Sirod úgy fogad most.
Van itt üdv? mibe nincs keserv?
Mindig a rossz a győztes?

KARVEZETŐ.

- 340 Ámde az Isten, hogyha akarja
 Örökre cseréli a gyász dalait,
 És a panasz szomorú dala hely'tt
 Vidám zene közt öröm-ünnepet ül
 Ismét a király palotája.

ORESTES.

Második stropha.

- Mért hogy, atyám, nem ott
 345 Ilion mezején veszel,
 Az ellen kopiája által?
 Lakodra szállt vón örök dicsőség
 És üdv gyermekidre,
 Irigylésre méltó;
 350 Magasra emelve sírod
 Ott állana tengeren túl,
 Vigasza hiveidnek.

KAR.

I. antistropha.

- Dicsőn kimúlt hivek
 Között hiven feküdnél
 355 Magasztos uralkodó
 A föld hantja alatt is,
 Te az alvilág hatalmas
 Fejedelminek barátja.
 Hisz a földön is király volt,
 360 Keze és vezéri botja
 Hiven teljesítette tisztét.

ELEKTRA.

Második antistropa.

Trójai föld, atyám!

Bárcsak az se takarna, nem,
Az elhullt többi néppel ott, hol

365 Locsolja partját Skamandros árja.

Azok vesztenek vón

Előbb, kik megöltek;

Azoknak a veszte, halála,

Ha az jut el a fülünkhöz:

370 Most ez a bú nem ölne.

KARVEZETŐ.

Gyermekem, ez jobb lenne aranynál

S mesebéli gyönyörnél boldogítóbb,

Oly nagy, a mit kérsz! Ki remélné?

Ámde a fülembe döng eme két szó

375 Ostorütése: jó segítőtök

Él még oda lenn; a kik itten urak,

Mocsok ül kezükön, s van-e népük előtt

Náluk a földön gyűlöletesb?¹

ORESTES.

Harmadik stropa.

Béhata, mint a sebes

380 Nyíl a szivembe szavad.

Zeus, Zeus! te küldöd a mélyből

Kései bosszu átkát,

S merész bűnösöket lesujtasz:

Igy cselekedj' az atyám ügyében!

¹ Tehát a halott segítsége és az élők gyűlölete a bitorlók iránt (mindakettő mint ostorütés hangzik fülökbe) reményt nyujt a bosszura.

KAR.

II. stropha.

- 385 Ah csak már zengené dalom
 Az édes diadalt a férfi
 És ama nő halálán!
 Vissza miért is fojtanám,
 Mi kitörni készül?
 390 Oly éles harag fú szivemből,
 Mint sivitó tengeri szél,
 Olthatatlan gyűlölet.

ELEKTRA.

Harmadik antistropha.

- Bárcsak ezekre kezét
 Vetne az ég ura már,
 395 Ketté hasítva fejük, hah!
 Üdvre derülne honunk is.
 A gazság jogosan lakoljon:
 Halld meg, o föld, s ti hatalmak ott lenn!

KARVEZETŐ.

- Törvény bizony az, hogy a földre kifolyt
 400 Vér cseppjei új vért követelnek;
 Mert a halál felidézi Erinyst,
 A ki védi a rég megölöttek ügyét
 S megín' újabb vést köt a vészhez.

ORESTES.

Negyedik stropha.

- Ó lássátok ti alvilágiak,
 405 Ti átokhozók az elhunytakért,
 Az Atridák sarjait segélytelen',
 Kiűzve házukbul is.
 Ó Zeus! kitől, hol nyerünk segélyt már?

KAR.

II. antistropa.

- E búnak hallatára mint
 410 Remeg, mint dobog újra szívem!
 Hajh, a reményem elhagy,
 Lelkem egére felleg száll,
 Szavadat megértvén.
 De aztán erősnek ha látlak,
 415 Gondom a bátor bizalom
 Semmiségbe űzi szét.

ELEKTRA.

Negyedik antistropa.

- Milyen szó illik erre? mondjuk-é:
 A rosszért, a mit reánk rótt anyánk,
 Lehet bocsánat, de nincs a többiért?
 420 Dühünk a farkas dühe
 Anyánk iránt, az le nem lohadhat.

KAR.

Első stropa.

- Verém a keblemet, miként a perzsa nő,
 Dalolva gyászos éneket,
 Verém fejem, hajam czibáltam, csapdosám
 425 Kezem szapora ütésivel a testemet
 Alá s fel, és szegény megütlegelt fejem
 A döngetéstől vissza-vissza hangozék.

ELEKTRA.

- Ó bösz ellenünk,
 Ó szörny-anyánk! te mint az ellen ellenét
 430 Temetted el férjedet,
 Királyt kíséretlenül,
 Nem öltve gyászt, egy könyűt se sirva.

ORESTES.

Második stropha.

Mi becstelenség, miről te szólasz!
 Lakol, hogy ezt művelé atyámmal;
 435 Lesújt az isten reá,
 Lesújt az én két kezem.
 S megölve őt: nyomba' veszszen én is!

KAR.

Második antistropha.

De tudd meg azt is: megcsonkította
 És csonka testtel temette sirba;
 440 De a te éltednek is
 Gonosz halált tervezett.
 Nos, ily gyalázat jutott atyádnak.

ELEKTRA.

Első antistropha.

Hallád atyánknak végzetét; s mit türtem én,
 A nem becsült, a megvetett?
 445 Vaczokba zárva, mint veszett eb élek itt.
 Mosolyt feledve, sirni lett könnyebb nekem,
 Titokban öntöm könnyeimnek záporát.
 Szivedbe véd az, a mit ajkam elbeszél!

KAR.

Megértéd e szót?
 450 Hát véd szivednek néma csendes mélyibe.
 Igen, való, így esett!
 Kutasd a többit magad;
 De csüggedetlen' kiszállj a sikra.

Stropha.

ORESTES.

Atyám, kiáltlak, segíts tiéiden!

ELEKTRA.

455 E szózatodban zokogva osztozom.

KAR.

S mi véletek mondjuk ezt a szózatot.

MIND.

A felvilágra ó jövel,
Verd le mi elleninket.

Antistropa.

ORESTES.

Erő erővel, jog joggal mérközik.

ELEKTRA.

460 Ó istenek! győzzön az, kié a jog.

KAR.

Remeg szívem, hallva hő fohásztokat.

MIND.

A végzet immár rég közelg;
Tán e fohászra megjő.
(Mig a köv. dal zeng, a két testvér föllép a sirra.)

KAR.

Stropha.

Átok e törzsökön,
465 Vért a ki ontasz egyre
S nincs a nyomodban összhang!
Ó bú-baj, ki tud elviselni?
Szenvedés, sose csillapúlsz meg?

Antistropa.

Máshol e bajra nincs
470 Ir, csakis ép e házban;
Önmaga nyerhet üdvöt,

De csak véres, élő vizzálylyal.
A föld istenihez kiáltok.¹

KARVEZETŐ.

Boldogok ott lenn, hallván e fohászt
475 Adjatok is kegyesen segedelmet
S diadalmat gyermekiteknek.

ORESTES (a síron térdelve, kezével a földet döngeti).
Atyám, ki nem királyhoz illően veszel,
Könyörgök, add házad hatalmát én nekem.

ELEKTRA (épen úgy).

Igy esdek én is, jó atyám, rendelj nekem
480 Hű élettársat és Aigisthos veszszen el.

ORESTES.

Úgy sok halotti áldozatban részesülsz.
Ha nem segítesz, a becsült holtak közül
Oltárodon neked nem ég csak áldozat.

ELEKTRA.

És én e házból a menyegzőm ünnepén
485 Örökségemből drága áldomást hozok,
Sírhalmodat tisztelve mindenek fölött.

ORESTES.

Ó föld! bocsásd atyámat látni e tusát.

ELEKTRA.

Ó Persephone, győzedelmet adj nekünk!

ORESTES.

Eszedbe jusson a fürdő, hol elveszél!

ELEKTRA.

490 Eszedbe jusson a halál hálója is!

¹ Nem az égi istenekhez, mert csak az alvilágiak adhatnak segítséget.

ORESTES.

Bizony nem ércz volt rajtad a vadászhurok.

ELEKTRA.

Leplet talált ki a galád csel ellened.

ORESTES.

Atyám, nem ébredsz, hallván e gyalázatot?

ELEKTRA.

Álomra hajtott drága föld nem éledez?

ORESTES.

495 Küldd el Dikét, hogy megsegítse híveid,
Vagy add, hogy őket szint' azon csel fonja bé,
Hahogy legyőzve, győzni vágysz rajtuk viszont.

ELEKTRA.

Hallgasd meg, ó atyám, végső fohászatot:
Itt látod ülni sirodon hű magzatid,
500 Hát szánakozz' fiad s leányod könnyein.

ORESTES.

És el ne pusztítsd ős Pelopsnak sarjait;
Akkor, habár kimúltál, mégse vagy halott.

ELEKTRA.

Hirét a holtnak mert fentartják gyermeki,
Miként a hálót tartja fenn a parafa,
505 A mélységből kimentve a len bogjait.

ORESTES.

Halld meg siralmunk, érted zeng minden szava,
Magadnak üdve az, ha tiszteled szavunk.

(A sírról lelépnek.)

KARVEZETŐ.

Nem éri gáncs hosszúra nyúlt siralmatok,
Megtisztelétek siratatlan hamvait;

- 510 De most, hogy immár elméd tette készen áll,
Vidd véghez és hívd a szerencse istenét.

ORESTES.

- Legyen! de nem lesz czéltalan megtudnom azt,
Mért küldte áldozatját s mért engesztelé
Későn az orvosolhatatlan szenvedést?
515 Mért küldte, nem tudom, hitvány üdvözlétül
Ajándokát, a mely bűnével föl nem ér,
A holtnak, a ki azt bizonynyal megveti?
Mert vért ki ontott, mindenét áldozza bár,
Hiába minden fáradsága, úgy hiszem.
520 Felelj tehát e kérdésemre, hogyha tudsz.

KARVEZETŐ.

Tudom, fiam, hisz ott valék; mult éjjelen
Ijesztő látomások röpködék körül;
Igy küld a gonosz nő síri áldomást.

ORESTES.

S mi volt ez álom, tudjátok világosan?

KARVEZETŐ.

- 525 Ő mondja, hogy világra egy sárkányt hozott.

ORESTES.

S mi célra indult, hogy végződött a dolog?

KARVEZETŐ.

Pólyába göngyölgette, mint a gyermeket.

ORESTES.

És enni mit kívánt a szörnyü újszülött?

KARVEZETŐ.

Azt álmodá, hogy ő adott emlőt neki.

ORESTES.

- 530 S a szörnyetegtől keble sértetlen maradt?

KARVEZETŐ.

Nem, mert a tejjel egy csomó vért is kiszítt.

ORESTES.

Ily álmkép nem lesz jelentőségtelen.

KARVEZETŐ.

Fölijedett álmából és sikoltozott;

A sok kihamvadt láng a házban mind kigyúlt,

535 Mihelyt kiadta a parancsot asszonya.

Legott a sirra küldte ezt az áldomást,

Bajába' biztos irt remélve általa.

ORESTES.

E földhöz és atyám sírjához esd szavam:

Hadd teljesüljön ez az álom általam!

540 Mert a hogy én ítélek. minden egybe vág.

Ha épen onnan származott, a honnan én,

S az én pólyámba volt takarva a kigyó,

S mely engem táplált, azt az emlőt áhitá,

S édes tejével egy csomó vért is kiszítt,

545 Ő meg kinjában ijedten sikoltozott:

Hát akkot ő, ki ezt a szörnyet megszülé,

Véres halált hal, s mint az álom hirdeti,

A sárkány én leszek, ki őt meggyilkolom.

KARVEZETŐ.

Én elfogadlak a jel megfejtőjeül.

550 Hát úgy legyen s most mondd, barátaid közül

Segítségére hogy ki légyen és ki ne?

ORESTES.

Ez egyszerű. Elektra most a házba megy

S titokba' tartja, mit mi itt határoozánk,

Hogy így, kik csellel a dicsőt kivégezék,

555 Hasonló cselnek hálójába jussanak

- S úgy veszszenek, mint Loxias is meghagyá,
 A nem hazug szavú Apollon fejdelem;
 Mert idegenként, megrakodva, mint utas
 Kopogtatok majd e kapún én s Pylades,
 560 E háznak a ki rég vendégbarátja már.
 És Parnassos-vidéki nyelven szólalunk,
 Utánozván Phokis nyelvének hangjait.
 Valószínű, hogy nem lesz ör, ki befogad,
 Mert itt e házban a gonosz szellem tanyáz.
 565 Így várjuk ott, egy elmenő míg észrevesz
 S könyörgő-voltunkat tekintve, kérdezi:
 „Mért zár kapút Aigisthos esdeklők előtt?
 Nincs honn talán vagy nem jelentették neki?“
 Aztán ha a kapú előttem megnyilik
 570 És ott találom őt atyámnak trónusán,
 Vagy szembe jő s emelt arczczal felém közelg,
 — No elhihet'd, majd földre szegzi csakhamar —
 Annyit se fog kérldhetni: „Honnan idegen?“ —
 Belémeritem villogó aczéomat.
 575 Igyék a vérrel telhetetlen Erinys
 Vegyitetlen vért, harmadik bosszúpohárt.

(Elektrához):

Ügyelj tehát mindenre benn a házba' most,
 Hogy összevágjon minden, a hogy tervezők.

(A karhoz):

- S nektek tanácslom, fékezzétek nyelvetek,
 580 Hallgassatok, ha kell s a helyén szóljatok.
 A többit *erre*¹ bízom, légyen gondja rá,
 A kard tusáját mint juttatja célhoz el.

(Orestes és Pylades balra elvonulnak. Elektra bemegy
 a palotába.)

¹ Agamemnon sirjára mutatván.

KAR.

Első stropha.

Szül a föld sok csodát,
 Szörnyü rémeket nevel,
 585 Rémitő szörnyeteg sok nyüzsög
 Tenger mély ölében.
 Magasban ég s a föld között
 Ott fogannak a tüzek;
 A mi repül s a mi jár,
 590 Tud az a viharoknak
 Vad dühéről szólni.

Első antistropha.

Ám az ember milyen
 Vakmerő, ki mondja el?
 És a nő, mily gonosz, mily merész,
 595 Keblét vágy ha készti,
 Melynek nyomába' vész fakad?
 Szívtelen szerelmű nő
 Szerteszakítja a nász
 Kötelét s gonoszabb, mint
 600 Szörnyek és dühös vihar.

Második stropha.

Minden józan elme így ítél,
 Hallva Thestios
 Leányárul¹ azt,

¹ Thestios leánya: Althaia, Oineus, kalydoni király leánya. Fiának Meleagrosnak születésekor azt jósolták a Párkák, hogy addig fog élni Meleagros, míg a tűzön égő fahasáb el nem ég. Az anya kiragadta a tűzből a hasábot, eloltotta s gondosan őrizte. Egyszer egy Artemis-küldte vadkan pusztította Kalydont. Az ellene indított vadászatban Meleagros is részt vett, elejtette a vadkant és bőrét a szép Atalantának ajándékozta. Anyja testvérei, kik szintén részt vettek a vadászatban, elragadták a

- Mint ölé meg ön-fiát a gonosz;
 605 Forralá csalfa tervét
 Az üszköt bevetvén a tűzbe
 És azzal fia életét;
 Az volt társa e földön,
 A mióta világra lett,
 610 Míg a napja le nem szállt.

Második antistropa.

- Gyilkos Skylla¹ szint' olyan gyűlölt;
 Mint regéje szól:
 Az ellennek ő
 Prédaúl dobá az atyját, Minos
 615 Szép arany művü lánczát
 Vevén béreül a bünének.
 A mint gondtalanul aludt,
 Megfosztá örök-éltü
 Hajszálatól a gaz lélek
 620 És halálba taszítá.

Harmadik stropa.

- 629 De Lemnoson volt a bűn legnagyobb;²
 630 A gyászdalokban panaszsza még zeneg

vadkan bőrét Atalantától s ezért Meleagros megölte őket. E miatt anyja úgy megharagudott reá, hogy a végzetes fahasábot tűzbe dobta s mire az elhamvadt, Meleagros is meghalt.

¹ Nisos megarai király leánya, ki az atyját ostromló Minos-tól megvesztegetve, alvó atyja fejéből kihúzta azt az arany hajszálat, melytől atyja élete függött. Nisos nem ébredt fel többé s Minos ura lett a városnak, de az áruló Skyllának halállal fizetett.

² A lemnosi nők elhanyagolták Aphrodite tiszteletét; ezért az istennő oly betegséget küldött reájuk, hogy férjeik hűtlenek lettek hozzájuk. Azok úgy álltak bosszút, hogy egy éjszakán mind leölték őket, csak királynőjük, Hypsipyle mentette meg atyját, Thoast, s ezért ki is üzték az országból.

- S jól beszélt, ki „lemnosi
 Bűnnek“ hívá a legaljasb tetteket.
 Kit isten meggyülöl,
 Bármily dicső rangja, disze porba hull;
 635 Hisz a kit isten gyülöl, ki tiszteli?
 636 Nem úgy van? nem jogos talán e hit?

Harmadik antistropa.

- 621 S e szivtelen vágyakat ha emlitém,
 E háznak átkát miért ne mondjam el,
 Azt a nászt, az undokat,
 S a nő gonosz, csalfa cselvetéseit
 625 A férfi ellen, ki hős,
 A férfi ellen, kit úgy imád a nép?
 A ház kihamvadt tüzét tiszteljem-é
 628 S e gyáva női rémuralmat?

Negyedik stropa.

- 643 Bizony, Diké erős alap,
 A sors kardot rajta ver, kovácsol,
 645 S a sors e magzatát viszi
 Erinys, ki nem felejt,
 A házba bé
 648 A régi vérnek lemosni szennyét.

Negyedik antistropa.

- 637 De a keserves élű kard
 A keblét átjárja a gonosznak
 — Diké vezérli rá a kart —
 640 És tiporja porba azt,
 Ki gögösen
 642 Szivére nem vette Zeus parancsát.
 (Orestes és Pylades bal felől jönnek, mint batyuval terhelt vándorok. Orestes zörget a palota ajtaján.)

ORESTES.

- 649 Fiú, fiú, nem hallod-é, hogy zörgetek?
 650 Nincs senki honn? Hé, ficzkó, újra kérdelek.
 Harmadszor is kiáltok, jöjjön valaki,
 Ha Aigisthosnak vendéglátó háza ez.

SZOLGA (ajtót nyitva).

Jó, jó, hallom. Ki vagy s honnan jössz, idegen?

ORESTES.

- Menj és jelentsd a ház parancsolóinak,
 655 Hogy ő hozzájuk új hírekkel érkezém —
 Siess! sötét kocsin közelg immár az éj;
 Ideje lesz, hogy horgonyt vessen az utas
 Baráti hajlék vendéglátó réviben.

(A szolga beindul.)

- Valaki jöjjön, a ki itt intézkedik,
 660 Akár az úrnő, ám helyesb, ha férje jó.
 Tartózkodásbul akkor nem lesz a beszéd
 Homályos, és bátran beszél a férfiú
 A férfihoz s mindent igaz nevén nevez.
 (Klytaimnestra szolgálóktól kísérve kilép a palota ajtaján.)

KLYTAIMNESTRA.

- Idegenek ti, mit kívántok? Megvan itt
 665 Mind az, mit ilyen házhoz illő nyújtani:
 Meleg fürdő s a fáradság orvosszere,
 Jó ágy s nyájas szemeknek örökődése is.
 De hogyha bölcs megfontolást kíván az ügy,
 A férfi dolga lesz, hát hirt adok neki.

ORESTES.

- 670 Phokisból érkezém és daulisi vagyok.
 Saját batyúmat hogy czipelve vállamon
 Argosnak tartok és ez útra fordulok,
 Egy idegen szegődik úti társamúl,

- Phokisi Strophios — szavából megtudám —
 675 Megkérdi, merre tartok, mondja merre megy
 S szól: „Ember, úgyis Argosnak vevéd utad,
 Gondolj szavamra s Orestes szülőinek
 Jelentsd fiok halálát, jól eszedbe tartsd.
 És mit kívánnak, tudd ki azt: haza viszik,
 680 Vagy eltemessük, mint a külföld vándorát,
 —Hisz úgy is az volt — erre hozz választ nekünk.
 Mert mostan egy ércz hamvveder takarja el
 A könnyeinkkel áztatottnak hült porát.“
 Elmondtam, a hogy rám bízák; most nem tudom,
 685 Azoknak-é, kiket közelről érdekel?
 Szavam ki hallá, jobban fogja tudni ezt.

KLYTAIMNESTRA.

- Ó jaj nekem, szavad reánk mily bú, mi gyász!
 Házunknak ó legyőzhetetlen átka te,
 Meglátod azt is, a mi tőled messze van?
 690 Biztos nyiladdal eltalálod bárhol is,
 Szegény fejemtől elrabolva kedvesim?
 Imé Orestes, mily szerencse volt reá,
 Hogy távol állhatott e ház posványitól!
 De most a szép örömmel biztató remény,
 695 A mely e házra fénylett, már az is letűnt.

ORESTES.

- Biz' én, hogy ily fényes ház vendégül fogad,
 Szerettem volna hozni kedves hireket,
 Így ismertetni meg magam, mint jó barát.
 Nincs is viszony szebb, mint vendég és gazda közt.
 700 De hát nagyon terhelte volna lelkemet,
 Ha nem teszem meg, a mit a barát kívánt,
 Hisz megfogadtam és barátságot köténk.

KLYTAIMNESTRA.

Azért *csak* úgy fogadlak, érdemed szerint,
 705 *Csak* úgy e ház barátjának tekintelek.
 Hiszen ha nem te, hírül adta volna más!
 De ideje, hogy nyugalomra térjetek,
 Egész nap járva hosszú vándor-útatok.
 (Egy szolgálóhoz.)

Vezesd vendégünk a ház vendégtermibe
 És útítársát, kísérőjét is vele.
 710 Szolgálj mindennel, a mi kényelmükre lesz,
 Végezd ügyesen — róla te felelsz nekem!
 (Oresteshez.)

Én most megyek s a ház urával közlöm ezt;
 Barátaink közt, kiknek száma nem csekély,
 Meghányjuk-vetjük, ily esetben mit tegyünk.
 (Orestest és Pyladest a főajtón a palotába vezetik; Klytaim-
 nestra az oldalajtón az asszonyházba megy.)

KARVEZETŐ.

715 Nos hát, ti e ház rablányi, mikor
 Rebegünk mi fohászt,
 Hogy diadalt üljön Orestes?

KAR.

Ó föld, te dicső, sir hantja, te szent,
 Melly a királynak porait takarod,
 720 A hadi gályát a ki vezérlé:
 Most halld meg e szót, most adj te segélyt,
 Mert itt az idő, a ravasz hitetés
 Hadd küzdjön az is; a siri Hermes
 Légyen vezető
 725 A duló, véres viadalban!

(Az asszonyházból sirva jő Orestes agg dajkája, Kilissa.)

KARVEZETŐ.

Úgy sejtem, a külföldi ember bajt hozott:
 Orestes agg dajkája sírva itt közelg.
 Hová Kilissa? mért jövel ki a kapun?
 Úgy látom, ingyen útitárs: a bú kísér.

KILISSA.

- 730 Meghagyta úrnőm, hogy vendégi kedveért
 Hivjam sietve Aigisthost, jöjjön haza
 S a férfitől mint férfi nyiltan értse meg
 A most hozott hirt. Ő a szolgálók előtt
 Bús képet ölt, de szíve benn titkon nevet,
 735 Örülve annak, a mi jól történt *neki*,
 De jaj, a házra véghetetlen nagy csapás
 A hír, a melyet a vendégek mondanak!
 Ó majd örül az is, bizonynyal, jól tudom,
 Hallván e hirt. Ó jaj nekem, szegény fejem!
 740 Jaj, Atreus házába' mennyi szenvedés
 Ért engemet már sujtoló csapásával
 S fájó keservvel zaklatá a szívemet,
 De mint e kin, ilyet nem szenvedék soha.
 Türelmesen viseltem én a több bajt,
 745 De hogy Orestes, drága gondom én nekem,
 Kit én neveltem, mert hisz anyja rám bizá,
 S miatta mennyit éjtszakáztam, hogyha sirt,
 És im hiába' — mennyit bajlódtam vele!
 Ily oktalan kis lényt, miként az állatot,
 750 Úgy kell nevelni, gondos észszel, a' bizony.
 Az ily pólyás baba nem mondja meg,
 Hogy éhes-é vagy szomjas, vagy más a baja?
 Kis teste úgy segít magán, a hogy lehet.
 Ki kell találni, hogy mi baj, de sokszor ám
 755 Tévedtem is, pelenkáját oszt' moshatám;

Egyszerre dajka és mosóasszony valék
 S e kettős tisztemet jó szívvél végezém.
 Atyjának így neveltem én Orestesem',
 S most, jaj nekem, halálát kelle hallanom!
 760 De indulok már s házunk förtelmét hívom.
 Ó mily örömmel fogja e hírt hallani!

KARVEZETŐ.

S mit monda úrnőd? Fölszerelve jöjjön-e?

KILISSA.

Mi az? nem értem; újra mondd világosan.

KARVEZETŐ.

Lándzsásoktól kísérve, avvagy egymaga?

KILISSA.

765 Úgy mondta, lándzsás nép kísérje őt haza.

KARVEZETŐ.

Erről semmit se szólj gyűlölt gazdád előtt.
 Jelentsd vidáman, benne félelmet ne kelts,
 Jöjjön kíséret nélkül, ám minél előbb.
 Ügyes követnek ajkán sikerül a csel.

KILISSA.

770 És azzal, a mit mondál, jó-e szándokod?

KARVEZETŐ.

Minden bajunkat úgy fordítsa jóra Zeus.

KILISSA.

Hogyan? Orestessel minden remény kihalt!

KARVEZETŐ.

Még nem; ki így ítélne, rossz jós lenne az.

KILISSA.

Mit mondasz? hallottál-e más jobb hírt talán?

KARVEZETŐ.

- 775 Menj és jelentsd a hírt, végezd a megbízást;
 Kiről akarnak, gondoskodnak istenink.

KILISSA.

Megyek tehát s a mint kívántad, úgy teszek,
 Adná az ég, hogy minden jóra válna még. (El.)

KAR.

Első strophá.

- Most segíts, égi nagy fejdelem,
 780 Teljesítsd imánk, o Zeus!
 Add megérnünk az üdv hajnalát,
 A jónak esdünk diadalt csupán.
 Minden ígénk jogos:
 Ó Zeus! gondjaidba végyed.

- 785 Hah, ellenein Zeus,
 Neki adj benn diadalmat,
 Ha te őt nagyra emelted,
 Meghálálja majd kegyed
 Többszörös áldozattal.

Első antistrophá.

- 790 Lásd, a jó férfi árvája küzd,
 Rá igát tevén a baj;
 Szabj határt a futásban neki.
 E pályasíkon ki is az, ki úgy
 Futna át, hogy maga
 Bölcs határt szabjon önmagának?

- 795 [Hah, ellenein Zeus,
 Neki adj benn diadalmat;
 Ha te őt nagyra emelted,
 Meghálálja majd kegyed
 Többszörös áldozattal.]¹

¹ E refrainszerű ismétlést G. C. W. Schneider föltételezte.

Második strophá.

Istenek, benn a ház
 Termiben kincseit kik őrzitek,
 Ó figyeljetek reánk!
 Egykor a mi vér kifolyt,
 800 Mossa már le új ítélet azt
 S a régi bűn több fiat ne nemzzen itt.
 És ki ott lenn honolsz,
 A remek lak mélyiben,¹
 Ó emeld föl e házat,
 805 Lássa vidáman a fényes
 Szép napokat szabadon,
 Felleges éjjele szétoszolván.

Második antistrophá.

És segélj jog szerint
 Maia magzatja² is, hiszen te adsz
 810 Tettre kedvező szelet.
 Ajkam ime rejtve szól:
 Szemre éjjel ő homályt borít,
 De napvilágon se lesz világosabb.³
 [És ki ott lenn honolsz
 A remek lak mélyiben,
 Ó emeld föl e házat!
 Lássa vidáman a fényes,
 Szép napokat szabadon,
 Felleges éjjele szétoszolván.]⁴

¹ A delphoi Apollon, kinek háromlábú széke egy üregben állott.

² Hermes.

³ Mert a csel, melynek istene Hermes, nappal is homályba borítja látásunkat.

⁴ Ez az ismételés is Schneider coniecturája.

Harmadik strophá.

- 815 Akkor aztán dicső,
 Rettegést eloszlató,
 Tánczra szólító dalát
 Zengi el vig karunk,
 Nem siralmas éneket.
- 820 Jól halad!
 Nékem is üdv, jó barát ha czélhoz ér
 És az átok elvonúl.
- Nosza bátran, ha a tette
 Űt az óra,
- 825 S „fiam!“ — így szól a sikoltás,
 Rá feleld: „Atyám!“
 Erény őt megölni, nem bűn.

Harmadik antistrophá.

- Töltse bé kebledet
 Hős erő, mint Perseust,
- 830 S hivedért, ki lenn pihen,
 S hivedül még ki él,
 Állj boszút a vakmerő
 Gaz cselért,
- 835 Öld meg a házban kegyetlenül, kik ily
 Szörnyü bűnt követtek el.
- [Nosza bátran, ha a tette
 Űt az óra,
 S „fiam!“ — így szól a sikoltás,
 Rá feleld: „Atyám!“
 Erény őt megölni, nem bűn.]
- (Jobb felől kíséret nélkül jő Aigisthos.)

AIGISTHOS.

Követ hívott, nem hivatatlan' érkezem.
 Más földről, úgy hallom, jövének emberek
 S új hírt hozának, mely öröme nem derít,

- 840 Orestes holtát. Elviselni új teher
 E házra, mely a régi vérontás miatt
 Megtépvé-marva egyre sinyli még sebét.
 De hát igaznak és biztosnak higgyem-é?
 Vagy félelem-költötte csacska női szó,
 845 Mely fencsapongva száll, de szétfoszlik hamar?
 Mi biztosat mondhatnál erről én nekem ?

KARVEZETŐ.

Hallottuk ; ámde menj be, kérdezd meg magad
 A férfiakról. Mit sem ér hirt hordani,
 Ha van tanú, a kit megkérdezhetsz magad.

AIGISTHOS.

- 850 Megyek s a hírhozót magam kikérdezem,
 Ha szemtanúja volt-e a halálnak ő,
 Avagy csupán homályos hirbül értesült.
 Lelkem szemét, azt mondhatom, be nem köti.
 (A középső ajtón bemegy a palotába.)

KARVEZETŐ.

- Zeus, Zeus, hol kezdjem a szót, a fohászt,
 855 Az egek kegyeért hogy' könyörögjek,
 Szívem kitörő
 Indulatát hogy kifejezzem?
 Mert most a piros vértől csepegő,
 Emberölő kard éle örökre
 860 Ledöntheti porba ez ősi lakot,
 E dicső agamemnoni fészket;
 Vagy tán az utód felszítja tüzét,
 Kivíván a szabadságot, s ura lesz
 A népnek, az ősök kincseinek?
 865 Ily erős viadalt áll itt egyedül
 Kettővel szemben az isteni hős.
 Fényes diadal koszorúzza!

AIGISTHOS (a palota belsejéből).

Ah, ah, jajajajaj!

KAR.

Ha! hallga csak!

870 Vajh hogyan, mint esett a dolog?

KARVEZETŐ.

Vonuljunk félre, mert a tett már végbement.

Ne vádolhasson részvevéssel senki se,

Mert im, ó nők, a küzdelem már véget ért.

(A kar félre vonul. Éj van. A középső ajtón egy szolga rohan ki
jajveszékelve s zörget az asszonyház ajtaján.)

SZOLGA.

Jaj, jaj, ó jaj! a fejdelemnek vége van!

875 Jaj nékem újra, jaj, ó jaj harmadszor is!

Nincs már Aigisthos! Ajtót nyissatok hamar!

Toljátok félre a reteszt az asszonyi

Lak ajtaján! Ifjú, erős kar kellene,

Nem a holton segítni, hisz mit érne az?

Hahó, hahó!

880 Siket füleknek, alvóknak kiáltozom

Hiába. Klytaimnestra merre késhetik?

Úgy látom, a jogos boszú őt sújtja most:

Feje fölött a gyilkoló bárd ott lebeg.

(Klytaimnestra sietve jő az asszonyházból.)

KLYTAIMNESTRA.

Mi baj? ajtóm előtt miért kiáltozol?

SZOLGA.

885 Azt mondom, a halottak ölnek elevent.

KLYTAIMNESTRA.

Ó jaj nekem, megértém rejtélyes szavad!

Csellel veszünk el, mint mi öltünk egykoron.

Hamar kezembe éles bárdot adjatok,

Győzünk-e, lássuk, vagy legyőzöttek leszünk?
 890 Hogy erre kellett jutni a nyomorba' már!
 (Orestes és Pylades kilépnek a közép ajtón. A nyitott ajtón át
 látni Aigisthos holttestét.)

ORESTES.

Téged kereslek; ez a magáét megkapá.

KLYTAIMNESTRA.

Jaj, jaj, kimúltál, drága jó Aigisthosom!?

ORESTES.

Szereted ezt az embert? jó, tehát pihenj
 Egy sirba' véle s hűséged meg nem szeged.
 (Kardját reá emeli.)

KLYTAIMNESTRA (keblét kitárva).

895 Megállj, fiam, tiszteld anyádnak kebelét,
 A melyen annyit szunnyadál édesdeden,
 Kis ajkaiddal szopva tápláló tejét.

ORESTES (kardját lebecsátva).

Mit tégyek, Pylades? kiméljem-é anyám?

PYLADES.

Mivé lesz úgy a delphibéli Loxias
 900 Sok jós igéje s a mi esküvéseink?
 Mindenki légyen, csak ne isten, ellened!

ORESTES.

Győzött szavad, hiszem, helyes tanácsot adsz.
 (Klytaimnestrához.)

Kövess! mellette, ott ontom ki véredet.
 Éltében is drágább volt néked, mint atyám:
 905 Pihenj mellette halva is, ha szereted
 S azt gyűlölöd, a kit szeretned kellene.

KLYTAIMNESTRA.

Lásd, én neveltelek: melletted aggjak el!

ORESTES.

Házam lakója légy, atyámnak gyilkosa?

KLYTAIMNESTRA.

A végzet az, mely ezt okozta, gyermekem.

ORESTES.

910 Így hát a végzet fog megölni téged is.

KLYTAIMNESTRA.

Fiam, nem féled-e anyádnak átkait?

ORESTES.

Olyan anyának, ki nyomorba taszított?

KLYTAIMNESTRA.

Baráti házba, nem nyomorba küldtelek.

ORESTES.

Rútul eladtál, szabad ember gyermekét.

KLYTAIMNESTRA.

915 Nos, hol van a bér, melyet érted adtanak?

ORESTES.

Szégyenlem ezt nyíltan szemedbe mondani.

KLYTAIMNESTRA.

Ne szégyeneld, csak szólj atyád bünérül is.

ORESTES.

Ne vádold azt, ki küzdött, míg te honn ülél.

KLYTAIMNESTRA.

Busúl a nő, ha férje tőle messze van.

ORESTES.

920 De küzd a férj s táplálja honn ülő nejét.

KLYTAIMNESTRA.

Anyád megölni nem remegsz-e, gyermekem?

ORESTES.

Nem én vagyok, te vagy magadnak gyilkosa.

KLYTAIMNESTRA.

Anyád dühös kutyáit,¹ jól vigyázz, kerüld.

ORESTES.

Atyám falkája üldöz, hogyha nem teszem.

KLYTAIMNESTRA.

925 Hát néma sírhoz mindhiába esd szavam!

ORESTES.

Atyám halála küldi rád e végzetet.

KLYTAIMNESTRA.

Ó jaj, hogy én szültem s neveltem e kigyót!

ORESTES.

Igaz jós volt az álom-szülte rettegés!

KLYTAIMNESTRA.

[Nincs hát anyád iránt szivedben irgalom?] ²

ORESTES.

Kit nem lett vón szabad, megölted, most lakolj!
(Bekényszeríti a palotába s Pyladessel együtt utána megy.
A kar ismét előlép.)

KARVEZETŐ.

930 E kettőnek balsorsát is megkönnyezem.
De ezzel annyi vérontást tetőze bé
A hős Orestes, hogy panaszra nem kelünk,
A ház reményét ³ csak veszély ne sujtsa most.

¹ Az Erinyseket, kiket az anya átka felidéz.

² E hiányzó sort gondolomra pótoltam.

³ Orestest.

KAR.

Első strophá.

Utólérte a Priamidákat is

935 A súlyos boszú;

Az agamemnoni küszöbön áthatolt

Az arszlán-pár, a két Ares;¹

Az isten szaván

Elinduló bujdosó

940 Követvén a jósigét, célhoz ért.

Nos ujjongjatok: ment a királyi ház

A bajtól s dicső kincsei garmadán

Se dőzsölnek a gazok.

Be bús sorsa volt!

Első antistrophá.

945 A csel harczival boszút a ki áll,²

Segítségre jött;

Orestes kezét a harczban Zeus

Leánya vitte célra, kit

Dikének nevez

950 Igaz nevén a világ —

S az ellenre bösz dühöt s vészt lehell.

[Nos, ujjongjatok: ment a királyi ház

A bajtól s dicső kincsei garmadán

Se dőzsölnek a gazok.

Be bús sorsa volt.]³

Második strophá.

A hogy jósolá a Parnassoson

A föld köldökét⁴ bíró Loxias:

¹ Orestes és Pylades.

² Hermes.

³ Ez ismétlés újra G. C. W. Schneider pótlása.

⁴ Azaz a közepét. Egy Apollon templomában, Delphiben levő fehér kőről azt tartották, hogy az a föld közepe.

- Az ősrégi ármány
 955 Bűnét végre is megtorolá Dike.
 Követvén az ég szavát, nem lehet
 Gonoszság a tett;
 Ki fenn trónol, azt illeti tisztelet.
 Derűt lát szemem; leráztad sulyos
 960 Igádat, te ház!
 Emeld föl fejed! nagyon régen ott
 Heversz a föld porába' már.

Második antistropa.

- A vég-elhozó idő majd belép
 E ház ajtaján, mikor tűzhelyén
 965 A szenny foltja kiégett
 A vész-oszlató áldozatok során.
 Vidáman fuvall az üdv szelleje,
 Hogy ezt hallja itt:
 „Im így dönti meg bukás a bitort!
 970 Derűt lát szemem: [leráztad sulyos
 Igádat, te ház!
 Emeld föl fejed! nagyon régen ott
 Heversz a föld porába már.]¹

(A palota ajtaja kitárul. Látható Orestes véres kezekkel; egyik kezében gyapju-füzéres olajág; Pyladessel együtt ott áll Aigisthos és Klytaimnestra holtteste mellett. Ott hever az a lepel is, melyet Klytaimnestra férjére borított, mikor megölte.

A palota előtt nép gyülekezik.)

ORESTES.

Nézzétek itt a hon két büszke zsarnokát,
 Atyámnak gyilkosít, kik házunk feldulák!
 Mint jó barátok ültek egykor trónuson
 S hívek maradtak — e közös sors a tanú,

¹ Ez ismétlést is G. C. W. Schneider vette föl.

- 975 Hogy frigykötésük esküjét meg nem szegék.
Hitet tettek, hogy elvesztik szegény atyám
S hogy együtt halnak. Hát beválták esküjök.
S nézzétek ezt, a szörnyü vész tanúi ti,
E szövevényt, mely béfoná szegény atyám,
980 Behálózá kezét, nyugözte lábait.
Minek nevezzem, bármily enyhe szóval, ezt?
Mondjam: vadászhaló, vagy szarvasnak kitett
Csalárd lurok, a melyből nincs szabadulás?
Mondhatni: béklyó, lábat nyugöző lepel.
985 Haramiának pompás hasznót hajtana,
Ki rablott pénzbül él, sok útast törbe csal;
Az e csalárd lepelnek cselvetésivel
Sokat legyilkolhatna, szíve kedvire.
Terítsétek ki, hadd lássák körös-körül
990 Leplét a férfiúnak, lássa az atya,
Nem az enyém — a mindent látó Helios,
Anyámnak ő hadd lássa rettentő művét:
Törvény előtt majd ő lehessen a tanúm,
Hogy az anyámat meggyilkolni volt jogom.
995 Hogy Aigisthost megöltem — szót sem érdemel,
Törvény szerint lakolt, mint házasságtörő.
De ő, ki férje ellen ily iszonyt koholt,
Kitől oly édes terhet horda méhiben,
Hajdanta édest, most kitünt, hogy szörnyü vést —
1000 Nem gondolod, hogy kigyó, vízi szörnyeteg,
Mely pusztá érintésivel, ha nem mar is,
Istentelen lehelletével is rohaszt?
Ily nő az én házamban ne legyen soha,
Gyermektelen' hadd haljak inkább, istenek!¹

¹ E beszéd egymásutánjában nem fogadtam el Wecklein változtatásait.

KAR.

- 1005 Ó jaj, ó jaj! iszonyú eset az! ¹
 Mily szörnyű halál vala részed!
 Jaj, jaj!
 Kisarjad a bú, noha késik.

ORESTES.

- Ő tette vagy nem ő? bizonyság ez nekem,
 Ez Aigisthos kardjától megfestett ruha.
 1010 A vérfolt szennye és a pusztító idő
 Szövetkezett fakitni tarka színeit.
 Magasztalám imént tettem, most siratom,
 S látván e leplet, mely atyámnak gyilkosa,
 E gyászos győzelemnek rút fertelmiben
 1015 Kesergem önnön-létem és egész fajom ...

KAR.

Hajh, senki sem éli az életét át
 Sose vétve, borút sose látva.
 Aj — baj!
 Vagy előbb, vagy utóbb, de jön a bú.

ORESTES.

- No halljátok, mi lesz a vége, nem tudom;
 1020 Miként a pályasíkról elragadt fogat,
 Vadúl száguld a lelkem, győztesen ragad
 Fék nélkül elmém, félelem zeng éneket
 Keblemben és a szívem örült tánczra kél —
 Mig el nem hágy eszem, figyeljete reám:
 1025 Anyámat hogy megöltem, jog szerint tevém,
 Ő volt atyám isten-gyülölte gyilkosa.
 De vakmerő tettemre legfőbb buzditóm
 A jós Apollon volt, ki azt jövőndölé,

¹ Agamemnon halála.

- Ha megteszem, vétek súlyától ment vagyok,
 1030 Ha elmulasztom, szám ne szólj, mint bűnhödöm,
 A nyíl sem érhetné utól e kínokat!
 Most nézzetek rám: vándorútra indulok,
 — Kezemben e gyapjúfüzérés olajág —
 Apollon székhelyére, a föld köldökén,
 1035 A mindörökkön égő szent tűz fényéhez;
 Mert üldöz a rokon vér s tiltá Loxias,
 Hogy más tűzhelyhez forduljak bocsánatért.
 S tanúm legyen majd Argos népe egykoron,
 Mért voltam e bűnt elkövetni kénytelen.
 1040 De én csak bujdosom, hazátlan számüzött,
 És élve-halva anyagyilkos a nevem...

KARVEZETŐ.

- De helyesen cselekvél! ajkad mért is ejt
 Gonosz beszédet és baljóslatú ígét?
 Karod szabaddá tette Argos városát:
 1045 A két sárkánynak porba sujtád a fejét.

ORESTES.

Hah, hah!
 Micsoda szörnyű nők azok! mint Gorgonok,
 Sötét ruhában ott? hajukba' sűrűen
 Kigyók fonódnak... Nem maradhatok tovább!

KARVEZETŐ.

- Ó drága jó urunk! minő rémkép ijeszt?
 1050 Maradj, ne győzzön rajtad gyáva félelem.

ORESTES.

Nem, nem hiú rémkép okozza kinomat:
 Nyilván anyám dühös kutyái¹ ott azok.

¹ Az Erinysek.

KARVEZETŐ.

Még friss a vér, a mely beszennyezé kezed,
Ezért, hogy lelked felzavarva háborog.

ORESTES.

1055 Uram, Apollon! számuk íme egyre nő
És a szemükből undorító vér csepeg.

KARVEZETŐ.

Van írja ennek: Loxiasnak szent keze
Ha illetett, a gyötrelemtől ment leszel.

ORESTES.

Ti nem látjátok őket, ámde látom én,
1060 Kergetnek őket, tovább itt nem maradhatok.
(Elrohan.)

KARVEZETŐ.

Élj boldogul! kegygyel tekintsen istened
Reád s e szörnyű bajban ő adjon segílyt.
(A nép eloszlik, a palota bezárul; a kar elvonulva éneklí):

Im a nagy viharok közt harmadikúl
1065 Szántott a vihar
Dühe át a király palotáján!
Első a thyestesi rémes ebéd:
Az elé öngyermekit adták;
Második, a mit szenvedt a király:
Füldőbe' levágva vészett el a hős,
1070 Az acháji vezér;
Harmadszor imé feltűne az üdv, —
Avvagy a romlás?
Hol lészen a vég, szelidülve a vész
Dühe már hol tér nyugalomra?

III. RÉSZ.

EUMENISEK.

SZEMÉLYEK :

Pythia, jósnő.

Apollon.

Orestes.

Klytaimnestra szelleme.

Erinysek (= Eumenisek) kara.

Athena.

Athena kísérete (papnők).

Szintér : Eleinte a delphoi templom, később
az athéni vár.

EUMENISEK.

Színhely: Apollon delphoi temploma előtt. Kétfelől oszlop-sorok. Az agg Pythia a templom zárt ajtaja előtt áll.

PYTHIA.

Első fohászom minden istenek közül

Az ősi jós Gaiát¹ köszönti, majd Themist;²

Anyját követve — mondják — ő foglalta el

E széket másodizben. Harmadszor pedig,

5 Themis hogy úgy akarta, erőszak nekül,

A Föld más lánya: titán Phoibe nyerte el

És unokájának, Phoibosnak ő adá

A születése napján székét és nevét.³

Phoibos Delos tavát, szikláit⁴ elhagyá

10 S evezve Pallas gályaszelte partihoz,⁵

¹ Gaia = a föld.

² Gaia leánya.

³ T. i. Phoibe nevét, melynek himnemű alakja: Phoibos. A vallásos költő nem követi a mondának azt az alakját, mely szerint Apollon úgy jutott Delphoi birtokához, hogy a jóshelyet őrző Python sárkányt megölte s Themist elűzte.

⁴ T. i. születése helyét.

⁵ Attikába.

- E földre, a Parnassos székhelyére jött.
 És elkísérék s hódolának ő neki
 Hephaistos útegyengető magzatjai,¹
 A durva földet kik műveltebbé tevék.
- 15 Nagy tisztelettel ünneplé jöttét a nép
 S Delphos király,² e föld kormányvivő ura.
 És égi művészettel³ töltve bé szívét
 Negyedik jósul Zeus helyezte őt ide:
 Ekkép lőn Zeusnak prófétája Loxias.⁴
- 20 Ez istenekhez küldöm én első imám.
 A templomőrző Pallast⁵ szintén tisztelem
 S köszöntöm a Korykis szirt⁶ nympháit is;
 Madár tanyáz ott, megfordul ott isten is —
 (S királya Bacchos: őtet sem felejttem el;
- 25 Ő volt, ki harczba vitte a bacchansokat
 S miként a nyúlat, törbe ejté Pentheust).⁷
 Hivom Poseidont s a Pleistos forrásait⁸
 S a legdicsebb Zeust, a ki mindent teljesít, —
 Aztán elfoglalom jósnői székeimet.
- 30 Ó légyen áldva, most inkább, mint bármikor
 Beléptem, és ha vannak hellenek jelen,

¹ Attika lakosai; Hephaistostól származott ugyanis Erechtheus, Attika ős királya.

² Szintén régi attikai király.

³ T. i. a jóslás művészetével.

⁴ A jós Apollon mellékeve.

⁵ Az Apollon templomához vivő úton állott Pallas temploma.

⁶ A Korykis szirt barlangja a Parnassoson volt, Delphoi mellett.

⁷ Pentheus thebai királyt széttépték a bacchansok, mert ellene szegült Bacchus cultusának.

⁸ A Pleistos folyócska (ma: Xeropotamos) a Korykis barlang közelében ered.

Hát jöjjenek most, sorsot húzva, mint szokás —

S én, a hogy isten tudnom adta, jósolok.

(Belép a templom ajtaján, de csakhamar rémülve tántorog ki onnan.)

Ah, szörnyü látni, szörnyü róla szólani,

35 Apollon templomából hogy mi űze ki.

Elhagy eszméletem s a térdem roskadoz ;

Nem fürge láb, a két kezem segít tovább —

Ha fél az agg nő: gyermekké lesz, semmivé.

A koszorúkkal ékes helyre bémegyek

40 És átok-verte férfit látok ülni ott,

Miként esdeklőt, a földnek szent köldökén ;¹

Kezéről vér csepeg, friss vértől áztatott

Kard benne és magasra nőtt olajfaág

Körülkerítve gondosan dús gyapjunak

45 Fehér pelyhével² — elmondom világosan.

A férfiú előtt csodás egy nösereg

Tanyáz körös-körül, aludva székükön.

Nem is nőknek, ha' Gorgonoknak mondhatom,

Alakjuk bár a Gorgonokkal sem rokon.

50 A harpyákat láttam festve, a mint Phineus³

Étkét ragadják: olyanok, bár szárny nekül,

Oly feketék, oly iszonyúk és undokak.

Elűz mindenkit horkoló lehelletük,

Szemükből undorító cseppek hullanak.

55 Ruhájukat se volna méltó hordani

Sem istenek, sem emberek hajlékiban.

¹ Ez egy fehér kő volt Apollon templomában, melyet a föld köldökének, azaz középpontjának tartottak.

² Ez volt az ótalomért esdeklők jelvénye.

³ Phineus király valami vétkéért úgy bűnhődött, hogy ételét bemocsolták s elragadták a harpyák, míg Boreas fiai meg nem szabadították tőlük.

- E' fajta társaságot nem láttam soha
 S oly földet sem tudok, mely avval kérkedik,
 Hogy büntetlen nevelt ily fajt s nem bánta meg.
 60. Egyébiránt gondot visel mind erre majd
 E ház ura, a nagyhatalmu Loxias.
 Jós orvos ő, a jósjelből jövőndőlő
 S más házrul is lemossa szennynyek foltjait.

(Eltávozik. Egy fordító gépezet segítségével látható a templom belseje. Közepén a föld köldöke, szalagokkal övezett kerek kő. Előtte széken ül Orestes, egyik kezében kard, a másikban gyapjukötélés olajág; körötte székeken alva látni az Erinyseket. Apollon Orestes mellett áll hosszú, redős palástban; oldalán tegez, kezében ij. Mellette Hermes áll.)

APOLLON.

- Nem hagylak el, mindvégig őriződ leszek
 65 S melletted állva, tőled elszakadva bár,
 Kegyes nem lések az iránt, ki ellened.
 Ezért látod lefegyverezve a dühöt:
 Álom nyugében nyugszik itt a rút csoport,
 Az Éj agg lányai, kikkel sem istenek
 70 Nem érintkeznek, ember, állat sem soha.
 Gonoszra termett lények, a gonosz homályt
 Lakják is: Tartarost a földnek mélyiben,
 Istentől, embertől gyűlölve egyaránt.
 De csak te fuss előlük lankadatlanúl,
 75 Mert űznek ők a messze szárazföldön át
 S ha elhagyád a földnek vándor-ösvényét:
 A tengeren túl s víz-ölelte földeken.
 Küzdelmes útag el ne lankaszson korán,
 Csak majd ha Pallas városához érkezel,
 80 Ott űlj le s ős szobrát ölelje át karod.
 Biráink lesznek ott ez ügyben, és szavuk
 Engesztelést szerez, s utat-módot lelünk,

Mely orvosolja mind e szenvedésidet.
Hisz én késztettelek, anyádat hogy megöld.

ORESTES.

85 Uram Apollon! hogy mi jogszerű, tudod;
És mert tudod, védelmed tőlem meg ne vond,
Mert hogy segíthetsz, nagy hatalmad biztosít.

APOLLON.

Eszedbe' tartsd s ne győzzön rajtad félelem!

(Hermeshez :)

Te egy atyától édes testvérem nekem,
90 Hermes, te őrizd! légy az, mit neved jelent,
Hű útitársa, és vigyázz jó pásztorúl
Hivemre. A te tisztod' Zeus is tiszteli:
Mert üdvöt ád az útas embereknek az.

(Orestes Hermes kíséretében balra távozik. Apollon a háttérben eltűnik. Szünet. Megjelenik a föld alól Klytaimnestra árnya s az alvó Erinysekre támad.)

KLYTAIMNESTRA.

Alusztok? úgy, no lám! Mi szükség erre most?
95 Mig engem, kit ti becsstelenné tettetek,
Holtak között örök gyalázat átka nyom,
Méltatlanul, mert öltem, engem egymagam;
Számúzve bolygok szégyen-szemre s mondhatom,
A legsúlyosb váddal tetéznek engemet.
100 Lám, én miattam egy isten se bosszus ám,
Saját véremtől bármi szörnyűt szenvedék,
És anyagyilkos kéz oltá ki életem.

(Kitárja keblét.)

No nézd lelked szemével e sok sebhelyet;
Hisz álomban világosabb a lelki szem,
105 Nappal kevésbbé lát a sors rejtélyibe.
Javamból egykor izlelétek jó-sokat,

- Italt bor nélkül, józan édességeket,¹
 A tűzhelyen tett áldomást szent éjfelen,
 A mely időn más isten egy sem osztozik.
 110 S mindezt a porban, eltiporva láthatom!
 És ő kisiklott, illan, mint az őz, tova,
 Hálótokból könnyű szökéssel ugra meg,
 És gúnykaczajjal néz reátok vissza most.
 Hallgassatok rám, szóltam lelkem nyugtaért,
 115 Nos, értsetek meg, alvilági szellemek,
 Mint álomkép én, Klytaimnestra, hívtalak.

KAR (nyöszörög).

KLYTAIMNESTRA.

Nyöszörgjetek csak, addig az jó-messze fut;
 Baráti vannak ám, külömbek, mint nekem!

- 120 KAR (nyöszörög).

KLYTAIMNESTRA.

Ugyancsak alszol! nem hat rád e szenvedés.
 Elillan így Orestes, anyja gyilkosa.

KAR (nyög).

KLYTAIMNESTRA.

- Nyögsz s mégis alszol? mért nem ébredsz iziben?
 125 Mi más a tiszted, mint nyomort, bajt szerezni?

KAR (nyög).

KLYTAIMNESTRA.

Az álom s bágyadás, hű összeesküvők,
 A szörnyű sárkánynak mérgét kiszáriták.

¹ Az Erinyseknek csak tiszta forrásvizet, vagy mézes vizet volt szabad áldozni. Klytaimnestra férje megölése után áldozott az Erinyseknek, hogy haragjukat kiengesztelje.

KAR. (Nagyokat nyög; egyik-másik álmában kiáltja:)

130 Fogd meg, fogd meg, fogd meg, fogd meg!
Vigyázz!

KLYTAIMNESTRA.

Álomban üződ a vadat s miként az eb,
A mely sosem felejtí dolgát, úgy csaholsz.
Mi lesz már? Ébredj! győzd le bágyadtságodat,
Álmod nyügébe' se feledd, mit szenvedek.
135 Érezd, fájlald e szemrehányást, mely jogos,
És józan elmék jóra készítő ösztöne.
Fuvalld utána hát véres lehelleted,
Aszalja vázzá kebled rá lehellt tüze,
Üldözd halálra második hajszátokon.
(Föld alá süllyed.)

KARVEZETŐ (szomszédjához:)

140 Ébredj s szomszédodat költsd, mint én tégedet.
Alszol? no kelj már! messze üzd el álmodat.
(Az Erinysek egyenkint ébrednek és félkarokba sorakoznak.)

KAR.

Első strophá.

- A) félkar. Hahó! szörnyűség, a mit szenvedénk.
B) félkar. Bizony sokat szenvedtem és hiába mind.
A) 145 Ó szörnyű csapás, siralmas keserv,
Mi most sujta ránk!
Hálónkból a vad im elillant, elfutott.
B) Ó mélyen alvám s megugrott a vad.

Első antistrophá.

- A) Ravasz vagy te, jaj, ó Zeus magzata!
B) 150 Vén istennőket így legyőztél ifjan is.
A) Te pártul fogád az istentelen,
Kegyetlen fiút;
Isten vagy és kiloptad anyja gyilkosát.
B) E tettetdet vajh ki dicsérheti?

Második strophá.

A) félkar.

155 Álmomba' nagy gyalázat érte keblemet,
 Miként hogyha zordon ösztökét
 Belém döfte vón'
 A kocsis szívemig.

B) Miként ha hóhérlegény

160 Ostorát érzénem
 Súlyosan, szörnyű súlyosan.

Második antistrophá.

A) Ilyet művelnek im az ifju istenek,
 Felforgatva Diké trónusát,
 S azon fent, alatt

165 Csepeg a vércsomó.

B) Hisz ott a föld köldökén
 Látni, mily kárhozat,
 Kiomolt vérnek átka ül.

Harmadik strophá.

TELJES KAR.

Megfertőztetve tűzhelyét, beszennyezé
 170 A szent jóshelyet
 Önmaga, készakarva;
 Halandót kegyelt, az ég tiltja bár,
 S a sorshatalmakat megtöré.

Harmadik antistrophá.

TELJES KAR.

Megbánta engem és azt még se menti meg,
 175 Habár föld alá
 Fut, sose lesz szabaddá;
 Fején átok ül s egy új bosszuló
 Csapása sujt le rá büneért.

(Apollon a háttérben újra megjelen felhúzott íjjal nyilazni készen.)

APOLLON.

- Ki innen templomombul, azt parancsolom ;
 180 Szent jóshelyemről rögtön eltávozzatok,
 Utól ne érjen a szárnyas, fehér kigyó,
 Melyet ez ij arany idegje elröpít,
 Mert kínosan habzik ki akkor szátokon
 Az emberekből szitt sötétlő vércsomó.
 185 E házhoz nem szabad közel se jönnötök ;
 A hol nyakaznak, hol kiszúrják a szemet,
 A hol gyilkolnak, elhajtják a magzatot,
 Avagy magvát veszítik és csonkítanak,
 Hol megköveznek és karóba húznak, ott
 190 Van helyetek. Nos, hallottátok-é,
 Mily ünnepben telik gyönyörűségetek,
 Ti isten-útált lények ? Hisz külsőtök is
 Mutatja. Bösz oroszlán barlangjába' kell
 Az ily fajzatnak lakni, nem szent jóshelyet
 195 Mocskolni bé itt-létetek förtelmivel.
 Lóduljatok, ti pásztorok nélküli nyáj !
 E nyájnak egy isten se lenne pásztora.
 (Az Erinysek a templomból kitódulnak a színpadra.)

KARVEZETŐ.

- Apollon fejdelem, hallgass meg engem is ;
 E bűnbe' nem részed vagyon neked csupán,
 200 Hanem magad tevéd, magad vagy bűnös itt.

APOLLON.

Hogy-hogy ? felelj ez egyre, még meghallgatom.

KARVEZETŐ.

Te útasítád őt, hogy anyját ölje meg.

APOLLON.

Igen, hogy bosszut álljon atyjáért. Nos, és ?

KARVEZETŐ.

S ótalmazád, habár friss vér tapadt kezén.

APOLLON.

205 És meghagyám, hogy útját e házhoz vegye.

KARVEZETŐ.

S gyalázol minket, kik kísérjük útjain.

APOLLON.

Mert nektek nem szabad e házba jönnötök.

KARVEZETŐ.

De így van ez reám ruházva tisztemül.

APOLLON.

Minő egy tiszt ez? hirdesd szép tisztségedet!

KARVEZETŐ.

210 Az anyagyilkost házról-házra üldözöm.

APOLLON.

Hát azt a nőt, ki hitvesét meggyilkolá?

KARVEZETŐ.

Nem vérrokonnak oltá az ki életét.

APOLLON.

Erőtlen volna e szerint és becstelen

Az áldó Héra és a Zeus kötötte frigy;¹

215 Szavad szerint becsét veszítné Kypris² is,

Kitől az ember élte füszerét nyeri.

Nász, melylyel a sors férfit és nőt egyesít,

Szentebb az eskünél, ha jog védelmezi.

Ha hitves gyilkosával szembe' lanyha vagy,

220 Ha meg nem torlod s bösz dühvel nem üldözöd

¹ T. i. házasság.

² Aphrodite.

Azt mondom, Orestest hajszolnod sem jogos.
 Az egyiket szivedre vetted szerfölött,
 S egykedvűleg tekinted im a másikat.
 Pallas istennő törvényt lát majd e fölött.

KARVEZETŐ.

225 Ez ember mellől többet én nem tágitok.

APOLLON.

No jó, csak üldözd, fáradalmidat tetézd.

KARVEZETŐ.

Ilyen beszéddel mért fitymálod tisztemet?

APOLLON.

Nekem e tiszt ajándokul se kellene.

KARVEZETŐ.

Zeusnak trónussa mellett nagy vagy és dicső; —
 230 Én jog szerint, mivelhogy üz az anyavér,
 Hajszolni mégyek emberemnek nyomdokit.
 (A kar balra elrohan.)

APOLLON.

Én védem őt s az esdeklőt ótalmazom,
 Mert földön, égen szörnyüképen sujtana
 Az esdeklő haragja, kit cserben hagyék.
 (Apollon visszavonul. A templom bezárul. Szünet. — **A szín
 változik:** a háttérben Athena Polias temploma Athénben. Előtte
 az istennő szobra. Mellette oltár. Orestes jó és leborul Athena
 szobra előtt.)

ORESTES.

235 Athena úrnő! Loxias parancsa küld:
 Kegyelmesen fogadd a bujdosó bűnöst.
 Kezemre friss vér szennye többé nem tapad;
 Letörlődött, elhalványult a bűn nyoma,

Mert hajlokukba befogadtak mások is.

- 240 Immár bolyongván szárazföldön, tengeren,
Mint Loxias igéje megparancsolá,
Jövök lakodhoz és ölelve szobrodat,
Ó istenasszony, várom a törvény szavát.

(Az Erinysek kara lassanként, mintegy szimatolva gyülekeznek.)

KARVEZETŐ.

- Hahó, hisz itt van a mi emberünk nyoma;
245 E hallgatag tanú intéseit kövesd.
Miként a sebhedt szarvasborjat a kutya,
Akkép kutatjuk a kiontott vér nyomát.
Zihál a keblem, fáradalmi megtörék,
Hisz átkutattuk a földnek minden zugát
250 S szárny nélkül átröpülve tengerár fölött
Üldöztem őt, nyomon követve a hajót.
Most meghuzódva valahol itt rejtezik:
Halandó vérnek illata nevet felém.

Második Erinys.

- 255 Vigyázz, jól vigyázz, nézve körös-körül:
Ne meneküljön el az anya gyilkosa!

Harmadik.

- Itt újra égi ótalomban részesül:
Az istenszobort ölelvén könyörg
260 S a törvény előtt ítéletre vár.

Negyedik.

Az nem lehet! ha földre folyt az anyavér,
Kiontva — hah, szörnyűség! —
Új életre már sosem idézhető.

Ötödik.

- Igen, lakolsz! élő testedből szüresölöm
265 Piros véredet. E szörnyű italt
Veszem tőled én bünödért vérdíjúl.

Hatodik.

S ha testedet kiszáritám, lejösz *oda*,
 És örök kin gyötör, hogy megöléd anyád.

Hetedik.

Látsz ott sok más halandót, a ki vétkezett
 270 S rossz vala istenek
 Vagy édes szülők s a vendég iránt:
 Megkapja tette méltó díját mindenik.

Nyolczadik.

Mert Hades a bíró a földlakó fölött
 A föld mélyiben:
 275 Mindeneket belát s a szívébe vés.

ORESTES (Athenához).

Sok szenvedésem megtanított, mit mikor
 Kell tennem; így, beszélni hogy mikor jogos,
 Hallgatni hol kell; ámde most bölcs mesterem
 Ügyembe hogy szót szóljak, azt parancsolá.
 280 A vérjegy eltűnt, meghalványult e kezen,
 Az anyavérnek foltja el van mosva már;
 Még friss volt, a mikor Phoibosnak tűzhelyén
 A tisztító sertésvér eltörlé nyomát.
 Sok volna elbeszélni mind kezdettől azt,
 285 Baj nélkül hányan érintkeztek már velem:
 A vénülő idő minden bűnt eltörlő.
 S most tiszta szájjal, áhitattal szólitom
 Segítségemre Pallast, e föld asszonyát,
 Védjen meg engem. Fegyver nélkül megnyeri
 290 Magammal együtt Argos földjét s népeit
 Örök időre, hűséges frigy társakul.
 Most hát akár ott Libyának térein,
 Triton tavánál, hol világra jött vala,

- Jár meztelen, vagy eltakart bokáival,¹
 295 Hogy megsegítse híveit; vagy Phlegra sikjait²
 Tekinti végig, bátran, mint egy hadvezér,
 Jöjjön — hisz isten messziről meghallja szónk, —
 Hogy szenvedésimtől megváltson engemet.

KARVEZETŐ.

- Apollon és Athena meg nem mentenek,
 300 Hogy el ne pusztúlj, elfeledve, nyomtalan',
 Nem tudva meg, van-é a szívnek öröme.
 Eleven árnyék, vére-vesztett áldozat,
 Nem is felelsz nekem, úgy megveted szavam,
 Te én nekem szánt, én nekem nevelt tulok?
 305 Sőt élve lésszesz, nem levágva, lakomám.
 Most halld a dalt, a mely a hurkot rád veti.
 Nosza, lejtsük a tánczot körbe körül,
 A mi szörnyü dalunk
 Fennen harsogni ha vágyunk
 310 S hirdetni a tisztet, a mellyet az én
 Sergem a földön végbe viszen.
 Igaz ítélet az, mit ohajtunk:
 A ki tiszta kezet
 Emel éghez tiszta kebellem,
 315 Azt haragunk nem sujtja boszúval,
 Az búttalan' élheti éltét;
 De ki bünt követ el s véres kezeket
 Rejt lopva, miként ez az ember:
 Ellene térszünk hű tanuságot
 320 A megöltek ügyében, a vérbűnért
 Teljes lakolást követelve.

¹ Felgyürt vagy földig érő ruhában.² A Gigászokkal való harc színtere.

KAR.

Első strophá.

Éj anyám, szülő anyám, hallgass
 Rám, ki a siron innen és azon
 325 Túl is büntetek. Lásd, jogom
 Földre tiprá Apollon,
 Elvevén a vadat,
 A ki mint áldozat
 Anyja vériért adós.

Nosza, halld, áldozat!
 330 Ezt a dalt, mely neked
 Kábitó örület,
 Fúriáknak hymnusa,
 Lant szavától idegen,
 Észt leköt, velőt aszal.

Első antistrophá.

335 Így szövé a sorsfonált nékem
 Moira hatalma mindörökkön át:
 Üldözzük, ki nagy-vakmerőn
 Másra gyilkos kezet vet;
 Üzzük azt szüntelen',
 340 Mig a sir nem fõdi,
 Sõt a sir se váltja meg.

Nosza, halld, áldozat,
 Ezt a dalt, mely neked
 Kábitó örület,
 345 Fúriáknak hymnusa,
 Lant szavától idegen,
 Észt leköt, velőt aszal.

Második strophá.

Már a mikor születénk, ez a sors juta nekünk;
 350 Messze kerüljük az ég urait, soha senki

- Nem vesz részt lakománkon.
 Engem nem takar ünnepi disze fehér szöveteknek.
 355 Tisztem az, hogy házakat
 Porba döntsek, rokon
 Kéz rokon vért ha ont.
 Mi meg utána rohanunk,
 Bármilyen hatalmas,
 360 És hajszoljuk a friss vér nyomán.

Második antistropa.

- Azt akarom, ne gyötörje a gond azokat fenn,
 Annyi fohász ne zavarja meg égi nyugalmuk,
 365 Biráskodni ne kelljen,
 — Mert Zeus ezt a gyülölt, eme vérbe kevert
 iszonyú fajt

Látni sem kívánja már —
 Ház ha roskad, rokon
 Kéz rokon vért ha ont.
 Mi meg utána rohanunk,
 Bármilyen hatalmas,
 És hajszoljuk a friss vér nyomán.¹

Harmadik stropa.

- Embernek bár hasson a gőgje fel égig,
 370 Földre leolvad az és becsevesztve letörpül,
 Gyász-feketén ha közelg seregünk, a bokánk meg
 Ropja szörnyű tánczait.
 Lecsapok én iszonyuan
 375 És a lábam hegyét
 Ráteszem súlyosan:
 Ki nem bírja azt,
 Elesuszamlík az útban.

¹ Ez az ismétlés hiányzik a kéziratokból.

Harmadik antistropa.

S a mint eldől, észre se vészi a dőre,
 380 Úgy a szemére terül büne éji homálya —
 És a lakát sűrű ködbe taszítja örökre
 A panaszkodó világ.
 [Lecsapok én iszonyuan
 És a lábam hegyét
 Ráteszem súlyosan:
 Ki nem bírja azt,
 Elcsusztamlik az útban.]

Negyedik stropa.

Ez így marad: mink utat
 385 Lelünk boszút állani;
 Feledni nem tudván,
 Kérlelhetetlen a szívünk.
 E tiszt mienk, e megvetett,
 Ez istenektől átkozott;
 390 Honunkba nap se hat, zord rögös ösvenyén
 Roskatagon halad, ki él s ki már halott.

Negyedik antistropa.

Van-é, ki meg nem remeg,
 Kiben nem él tisztelet.
 Ha hallja sors-adta
 395 És istenektől kinyert
 Hatalmam? ősi fényiben
 Ragyog ma is becsem s nem ér
 Gyalázatot, ott lakom bár, hova nap se hat,
 Mélyen a föld alatt, homályos éj honát.
 (Balról megjelen Athena istennő, sisakosan, pánczélosan,
 lándzsa a kezében.)

ATHENA.

- 400 Hallék a távolból kiáltó szózatot,
 Hogy a Skamandrosnál a földet¹ átvevém,
 A melyet ott az achajok legelsei
 Az ejtett zsákmány gazdag osztalékaúl
 Nekem szenteltek tős-tövestől, teljesen,
 405 A Theseus két fiának² szánva birtokát.
 Onnan jövök gyors lábbal, lankadatlanúl,
 Szárnyak helyett zúgatva pajzsom öbleit;
 Mert ez röpitett át erős fogat gyanánt.
 Szokatlan társaságot látok földemen;
 410 Nem ijedek meg, mégis ámulat fog el.
 Ugyan kik vagytok? Mindötökhöz szól szavam,
 Az idegenhez, szobrom alján a ki ül,
 S hozzátok, kikhez fogható fajt nem tudok;
 Sem istenek nem láttak istennők között,
 415 De földi lények közt se termett másotok.
 Ám ócsárolni bárkit, mert alakja rút,
 Méltatlan és illetlen volna egyaránt.

KARVEZETŐ.

- Halld, Zeus leánya! válaszunk rövid lesz.
 Az ős Éjnek vagyunk mi rémes magzati;
 420 A föld alatt, honn, Fúriáknak¹ mondanak.

ATHENA.

Most már tudom, mi faj vagy és mi a neved.

¹ Sigeion vidékét, hol Athenának temploma volt. Peisistratos idejében viszálykodtak az athéniek a mytileneiekkel Sigeion birtoka miatt s az athéniek győztek. Aischylos szerint Athén igénye ösrégi keletű.

² Akamasnak és Demophonnak.

³ Eredetileg „átok“-nak; de a „furia“ szó nekünk kifejezőbb.

KARVEZETŐ.

Tudd meg tehát magasztos hivatásom is.

ATHENA.

Meghallgatom, ha elmondod világosan.

KARVEZETŐ.

Hazúl elűzzük embertársa gyilkosát.

ATHENA.

425 S a gyilkosnak futása véget, mondd, hol ér?

KARVEZETŐ.

Hová gyönyörnek egy sugára sem hatol.¹

ATHENA.

Tán ezt is ilyen vad futásra készteted?

KARVEZETŐ.

Mert anyja gyilkosává lenni volt szive.

ATHENA.

Talán egy más kényszer félelme sarkalá?

KARVEZETŐ.

430 Lehet-e kényszer, mely ilyenre ösztönöz?

ATHENA.

Két fél van itt; az egyiket kihallgatám.

KARVEZETŐ.

Ő sem tesz esküt, és mi tőlünk sem kíván.²

ATHENA.

Jogosnak lenni nem kívánsz, csak látszani.³

KARVEZETŐ

Hogy-hogy? taníts meg, bölcseségnek kútfeje.

¹ Az alvilágban.² Azaz nem tagadja tettét.³ T. i. te csak a tettet nézed, nem az okait is.

ATHENA.

435 Ne győzzön a rossz, bárha eskü nincs helyén.

KARVEZETŐ.

Hallgasd ki hát s mondj jog szerint ítéletet.

ATHENA.

A döntés végszavát reám bizzátok-e?

KARVEZETŐ.

Reád; tiszteljük a valódi érdemet.

ATHENA (Oresteshez):

Mit válaszolhatsz mindezekre, idegen?

440 Nevezd meg nemzetséged, sorsod és honod,
Aztán e váddal szembe' védelmezd magad,
Ha igazadban bízva, őrzöd szobromat,
Úgy esdekelsz ótalmamért tűzhelyemen,
S mint egykor Ixion,¹ irgalmat érdemelsz.
445 Okos szavakkal mindezekre válaszolj.

ORESTES.

Úrnőm, Athena! végszavadból hagyd előbb,
Hogy szétozlassam súlyos aggodalmadat.
Nem terhel átok, vérnek szennye nem tapad
Immár e kézre, melylyel szobrod illetém.

450 Erős bizonyoságául ezt mondom neked:
Gyilkosra törvény, hogy tilos szót szólnia,
Mig egy szopós malacznak ömlő vérivel
Egy embertársa meg nem tisztítá kezét.
E tisztulást más házba' rég megadta már
455 Az áldozott vér és folyóvíz habjai.
Szavamra bátran vesd el hát e gondodat.

¹ Ixion volt az első, a ki apósát, Deioneust esellel megölvén, rokonvért ontott. Ugyan ő, mint első ótalomkereső Zeushoz fordult s nála kegyelmet talált.

S most halld meg azt is, hogy mely vérből
származom.

Argos honom; atyámat ismered te jól,
Agamemnont, a hajórajoknak hadfejét,

460 Hisz véle döntéd porba Tróját egykoron.

Midőn honába tért, veszett el csúfosan:

Az én anyám fekete lelke ölte meg;

A fürdőben csalárd háló redőivel

Foná körül, a vérfoltos lepel tanú.

465 De megjövök én, a korábban számüzött,

S meggyilkolám anyám, tagadni nem fogom,

Megállva jó atyámnak véres bosszuját.

De vélem együtt részes benne Loxias:

Éles kinokkal rémitette lelkemet,

470 Ha így nem állok bosszut a két gaztevőn.

Ítéld te most: jogos volt-é vagy jogtalan?

Megnyugszom benne, bármi sorsot ád szavad.

ATHENA.

Méltán hiszed, hogy földi bírónak nehéz

Ítélni ebben; ám hozzám sem illenék

475 Dühös felek véres viszályát osztani;¹

S mivelhogy megtisztúlva, ártalmatlanul

Jövel lakomba s esdeklél ótalmamért:

Városomat sem éri baj, ha befogad.

De ezt a serget el nem üzzük egyhamar,

480 S ha győzedelmes nem az ő ügyök leszen,

A mérges tajték, mely szivökből szerte hull,

Honunk földjére pusztító dögvészt zudit.

Így áll a kérdés: menjenek, maradjanak,

Kieszközölni, nagy harag nélkül, bajos.

485 De hogyha már idáig fejlődött az ügy,

¹ Régiesen = eligazítani. V. ö. „pörösztó“.

- Esküdt bírakat állítok, kik tisztelik
 A törvényt, melyet mindörökre megszabok.
 Tanúkat hivjatok bizonyágtételül,
 Kik esküvéssel támogatassák ügyetek.
 490 Kiválogatva polgárim színét-javát,
 Hozom, hogy ezt a pört döntsék el jog szerint,
 Igaz lélekkel, meg nem szegve esküjök.
 (El jobbra.)

KAR.

Első strophá.

- Összedől a régi jog,
 Hogyha most igazat
 495 Anyja gyilkosának ád
 A bíró szózata.
 Könnyedén támadásra bátorúl
 Ember ember ellen így,
 És jövőben a szülőkre
 500 A fiak kezétül új,
 Szörnyü kinok ezre vár.

Első antistrophá.

- Emberekre nem lesünk
 És az ily tetteken
 Nem kelünk haragra már:
 505 Folyjon a gyilkolás!
 Egyik itt, másik ott keserg s kutat,
 Mit reá zudita más,
 Enyhülést a bú-bajára;
 Ám kinél irat keres,
 510 Szinte szenved a szegény.

Második strophá.

- Sujtsa bármi szenvedés,
 Érje bármilyen keserv,
 Senki se kiáltson így:

„Védjetek

515 Büntető Erinysek!”

Igy keserg nem egy atya,
S friss sebével a szülő,
Hogyha romba dől a jog
És igazság temploma.

Második antistropa.

520 Félni üdvös a helyén

És az elme öreül

Jó, ha ott a félelem.

A csapás

Jó, ha józan észt terem.

525 A ki nem nevelte szent

Félelemben a szívét,

Mellyik ember s város is

Tartja becsben a jogot?

Harmadik stropa.

Élni sem fejetlenül,

530 Durva kényt uralva sem

Vágyom én;

Mert a közép-utat áldja meg isten, egyébben

Végez egyébként.

535 Ezzel egybe vág e szó:

Mindig a bűn az, a mely szüli a bajokat,

Ámde a józan

Szivekből áldás fakad

540 És öröm a nyomában.

Harmadik antistropa.

Fő tanácsom ez leszen:

Féld a Dike zsámolyát;

És habár

545 Haszna kecsegtet is, azt gonoszúl le ne gázold.

Mert jön a birság,
 S döntve melly itél, a vég.
 Légyen előtted azért a szülők feje szent,
 550 És idegent is
 Fogadj be, láss szívesen,
 Szent joga ezt kívánja.

Negyedik strophæ.

Ki kényszerítés nekül a jog hive,
 Azt az ég megáldja,
 555 Sosem süllyed vészbe menthetetlen'.
 De a ki úgy, mint a vakmerő kalóz,
 Tetézi elrabolt javakkal a hajót:
 Vitorláit behúzza majdan,
 Hogyha vihar ragadja meg
 560 És töri-zúzza rúdját.

Negyedik antistrophæ.

Kiált az örvény vad árjain, de nem,
 Senki meg se hallja.
 A bűnös embert kaczagja isten,
 Ha látja, mint küzd hiába, lankadoz
 565 S a hab színén se tartja már magát tovább.
 A jognak szirtjein korábbi
 Élete üdve széttörik
 És siratatlan' elvész.

(Jobbról jö Athena. Előtte egy hirdető s egy trombitás, utána a 12 bíró, kik kőszékekre ülnek és az athéni nép. Egy oltáron két urnát állítanak fel, melléjük fehér és fekete szavazó köveket raknak. Athena elfoglalja az elnöki széket.)

ATHENA.

Adj jelt a népnek csendességre hirdető!
 570 Harsogjon égig a tyrrhéni trombita,¹

¹ A tyrrhéniek voltak a trombita feltalálói.

Erős lehellet hadd feszítse öbleit,
 Hogy minden ember hallja átható szavát.
 Mig egybegyül itt a birói testület,
 Hallgatni illik: tudja meg határozatom'
 S hiven kövesse mindörökké városom
 S ti is, hogy a pört helyesen döntsétek el.
 (A hirdető csendességre inti a népet. Trombitaharsogás. Balról
 megjelen Apollon s Orestes mellé áll.)

KARVEZETŐ.

Dicső Apollon! intézd a saját ügyed!
 Avagy felelj: van-e e pörhöz itt közöd?

APOLLON.

Jövék tanúkép — jog szerint, mert emberem
 580 Az én lakomnak ótalmáért esdekelt,
 Én tisztítám meg őt a vérnek szennyitől;
 S jövék mint vádlott magam is, hisz én vagyok
 Hibás az ő bűnében.

(Athenához.)

Kezdd a tárgyalást,
 És bölcseséged döntse majdan el pörünk.

ATHENA (az Erinysekhez).

585 Tiétek a szó — kezdődjék a tárgyalás!
 A vádló, a ki mindent kezdettől kifejt,
 Világot az vet a kérdésre helyesen.

KARVEZETŐ.

Sokan vagyunk bár, szólni röviden fogunk.
 Felelj te nekünk s szóra szóval válaszolj;
 590 Először arra, hogy megölted-e anyád?

ORESTES.

Igen, megöltem; ezt tagadni nem fogom.

KARVEZETŐ.

Miénk a hármass küzdelemnek elseje.¹

ORESTES.

Földön se fekszem még, s te már is kérkedel!

KARVEZETŐ.

S mi módon ölted meg, felelj még arra is.

ORESTES.

595 Nos halld: nyakába döftem éles kardomat.

KARVEZETŐ.

S kinek tanácsa birt reá, hogy ezt műveld?

ORESTES (Apollonra mutatva):

Ez isten jós igéje; ő tanúm leszen.

KARVEZETŐ.

E jós beszélt rá, hogy megöld saját anyád?

ORESTES.

Úgy van, s maig se bántam meg, hogy megtevém.

KARVEZETŐ.

600 Mindjárt nem így beszélsz, ha itél a bíró.

ORESTES.

Atyámba' bizom: ő a sírból küld segélyt.

KARVEZETŐ.

Anyád megölted: holtakban hát bízhatol!

ORESTES.

Mert kétszeres bűn undok mocska szennyezé.

KARVEZETŐ.

Hogy-hogy? világosítsd fel a bíráidat.

¹ A birkozónak t. i. háromszor kellett földhöz verni ellenfelét, hogy győztes lehessen.

ORESTES.

605 Férjét megölvén, jó atyámat ölte meg.

KARVEZETŐ.

Csakhogy te élsz, míg ő meghalva bűnhődött.

ORESTES.

Hát őt, a meddig élt, miért nem üldözéd?

KARVNZETŐ.

Nem vérrokona volt a férfi, kit megölt.

ORESTES.

De én anyámmal, úgy-e, vérrokon vagyok?

KARVEZETŐ.

610 Nem szíve vére táplált-é, te szörnyeteg?
Anyádnak drága vérét megtagadhatod?

ORESTES.

Te légy tanúm most, ó Apollon, és te fejtsd
Ki azt, ha vajjon joggal öltem-é meg őt?
Magát e tettet egy szóval se tagadom;
615 De hogy jogosnak, jogtalannak tartod-é:
Itélj, hogy elmondhassam a bírák előtt.

APOLLON.

Tehát kimondom: Pallas nagy tanácsa, halld!
A tett jogos volt, nem csalárd a jós szava.
Jós székesemen nem mondtam én olyat soha,
620 Se férfiú, sem asszony, sem város felől,
Mit isteneknek atyja, Zeus meg nem hagyott.
Igazolásom, most látjátok, mily nyomós:
Atyám akaratának hát hódoljatok,
Mert Zeus hatalma minden eskünél nagyobb.

KARVEZETŐ.

- 625 Hát Zeus lett volna az, ki jósigéd adá:
 Mondd Orestesnek, álljon atyjáért boszút,
 S bátran tiporja lábbal anyja szent jogát?

APOLLON.

- Más az, ha nő hal s más, ha férfi, ily nemes,
 Kit isten-adta kormánypálcza ékesít,
 630 És épen asszonykéztől, nem is Amazon
 Távolra szálló, gyors nyilától hullva el —
 Nem, halld Athena, halljátok szavam, bírák,
 A kikre vár, hogy e vizzályban döntsetek.
 Midőn honába tért a hadból, hol dicsőn
 635 Végezte dolgát, nyájasan fogadta honn
 A nője, fürdőt készített s kiszálltakor
 Órjás lepelnek végtelen redőibe
 Foná be, mint hálóba, és levágta őt.
 Halljátok ime, így vezett a férfiú,
 640 A mindenek dicsőítette hadvezér!
 Lefestém azt a nőt nektek, hogy szívetek,
 Pörünk birái, bősziüljön fel ellene.

KARVEZETŐ.

- Az atyja veszte Zeus szerint hát súlyosabb?
 S agg Kronos atyját épen ő kötözte meg!
 645 A te szavadnak nem mond-é ez ellene?
 Figyeljetek csak, bírák, s légyetek tanúk!

APOLLON.

- Ah, isten-útált, mindenek-gyűlölte faj!
 A kötelék megoldható, gyógyúl a seb,
 Szabadulásnak útja-módja van nem egy;
 650 De hogyha ember élte egyszer elveszett
 S a föld feliszsza vérét: nincs feltámadás.
 Varázsigét e czélra nem teremte még

Atyám, holott különben fáradság nekül
Mindent emelhet és lesujthat könnyedén.

KARVEZETŐ.

- 655 Lásd, és te véded, hogy fölmentsd a vád alól.
Ki anyja vérszerinti vérét onthatá,
Argosba' lakják, a szülői házba' most?
Hogy áldoz ottan népe szent oltárain?
Szent víz fogadja törzse ünneplő torán?¹

APOLLON.

- 660 Megmondom azt is, tudd meg azt, e szó helyes.
A gyermeknek nem anyja adja életét,
Az elvetett mag ápolója ő csupán.²
Az atyja nemzi: anya őrzi magzatát,
Hogy visszaadja, hogyha isten engedi.
665 Ez állításom támogatja jó tanú.
Atyává lenni lehet anya nélkül is:
Itt áll példa, Zeusnak égi magzata,³
A kit a fejében istenatyja hordozott.⁴
Nem anyaméh sötét homálya érlelé,
És mégis oly sarj, melyet istennő se szül.
670 Athena, lásd, én, mint erőmtől csak telik,
Nagygyá kívánom tenni néped s városod,
És tűzhelyedhez ép azért küldöttem ezt,
Ó istenasszony, hogy mindig hived legyen,
Hogy majd frigyet köss véle és utódival,
675 Mely mindörökkön álljon csorbitatlanul
És meg ne szegje késő ivadéka se.

¹ A házi áldozatban részt vevő családtagok szentelt vízzel hintették meg magukat és az oltárt.

² A régi görögöknél elterjedt balhiedelem.

³ Pallas Athena, ki Zeus fejéből született világra.

⁴ E vers hiányzik a hagyományozott szövegből.

ATHENA.

Elég immár a szóból! most parancsolom,
Igaz lélekkel, ó birák, ítéljetek.

KARVEZETŐ.

Mi már valóban ellövők minden nyilunk;
680 Mint döntik el pörünk, azt vágyom hallani.

ATHENA.

Mikép intézzem, hogy ne érjen vádotok?

APOLLON.

Hallátok immár mind a két félt, férfiak.
Szavazzatok s az esküt félje szívetek.

ATHENA (feláll).

Előbb, athéni nép! halld intézményemet,
685 Ma, hogy először ítélsz vérontás fölött.
Jövőre is legyen meg Aigeus népe közt
E bíróság,¹ e meg nem vesztegethető
S székeljen itt e halmon. Tábort itt ütött
Az Amazonsereg, Theseusra bosszusan²
690 És városommal szemben építette itt
Ez ifju várat felmagasló tornyival
S Aresnek áldozott: azóta viseli
Ares-halom nevét e szirt. Itt óvja majd
A tisztelet s hű társa: a szent félelem
695 Gonosz tettől a polgárt éjjel s nappalon.
Csak meg ne másítsák intézményem soha.³
Ha tiszta kútforrásba rossz vizet vezetsz,
Sosem fogsz ott találni többé friss italt.

¹ Az Areiopagos.

² Mert Theseus egyik társukat, Antiopét rabságba hurczolta.

³ Az aristokrata költő itt erősen védelmébe veszi az arisztokratia régi védőbástyáját, az Areiopagost, melynek hatáskörét Ephialtes törvénye Kr. e. 460-ban nagyon megszorította.

- Sem a fejetlen élet, sem a szolgaság
 700 Polgárainnak vágya ne legyen soha
 S a félelemnek is legyen köztük helye.
 Ki semmitől se tart, sosem lesz jámbor az.
 E szent helyet ha áhitattal félitek,
 Ez földeteknek oly erős bástyája lesz,
 705 Oly üdv e városon, minő nincsen sehol,
 Sem a skythák közt, sem Pelops országiban.
 Így állítom föl e tisztos tanácsot itt:
 Szigorú legyen, meg nem vesztegethető
 S e földnek éber őre szunnyadók fölött.
 710 Ez legyen a jövőre nézve intelem
 Polgárainnak. Keljetek fel most, bírák,
 Koczkáitok vegyétek és szavazzatok
 Szent félelemmel. Ezzel véget ért szavam.
 (A bírák egyenként az urnákhoz lépnek s bedobják kövecskéiket.)

KARVEZETŐ.

- Csak azt tanácslom, minket meg ne sértsetek,
 715 Mert mink a földre nagy veszélyt zudithatunk.

APOLLON.

S én intelek, hogy tiszteljétek jósigém
 És Zeus szavát: gyümölcstelen' ne veszsen el.

KARVEZETŐ.

Vérbűn ügyét nem hivatásod védeni:
 Másképp ezentúl jóslatod szent nem lehet.

APOLLON.

- 720 Tehát atyám is tévedett s balúl ítél,
 721 Hogy védte a legelső gyilkost, Ixiont?

KARVEZETŐ.

- 726 Mit től Pheresnél!? a Moirákat rávevéd,
Hogy egy halandót sirjától megváltsanak.¹

APOLLON.

Jót tenni azzal, a ki tisztel, nem jogos?
Kivált, ha nagy baj terhe nyomja s ránk szorúl?

KARVEZETŐ.

- 730 Te a világnak ős rendjét felforgatád:
Elkábitá az agg istennőket borod.

APOLLON.

- Ha nem te győzől a viszályban, iziben
733 Mérget okádsz, de ellenidnek az nem árt.

KARVEZETŐ.

- 722 Te csak beszélj! igazságot ha nem nyerek,
Majd visszatérek és e földre vészt hozok.

APOLLON.

- Hiszen sem új, sem ősi istenek között
725 Tisztos helyet te nem nyersz: győzni én fogok.

KARVEZETŐ.

- 734 Ifjú-létedre ősz fejem ha gúnyolod,
735 Várom, miként fog a bíróság döntení;
Gyülöljem-e e földet itt, még nem tudom.
(A bírák már mind szavaztak s most ismét helyükön ülnek.)

ATHENA.

Enyém e tiszt, e pörben végül döntení,
S Orestesé lesz ez a szavazó kövecs.

¹ Admetos pherai királynak, Pheres fiának az volt a sorsa, hogy férfi kora virágában meghaljon. Apollon annyira szerette Admetost, kinél egykoron szolgált is, hogy a sors istennőit, a Moirákat — borral mámorossá tévén — rábirta, hogy hagyják életben Admetost, ha valaki feláldozza magát érte. Ezt aztán neje, Alkestis tette meg.

(Egy fehér szavazó követ vesz a kezébe).

Engem nem asszony szült, anyát nem ismerek,

740 Azért — nem férjül bár — a férfit pártolom

Teljes szivemből, mint atyám hű magzata.

A nő kimúltát nem veszem hát oly zokon,

A ki megölte férjét, háza jó urát.

És győz Orestes, bárha egyenlő a voks.

745 Birák, a kikre ennek tisztje bízva van,

Üritsétek ki most a sorsedényeket.

(Két bíró lép az urnákhoz, hogy a szavazó-kövecseket
kirázza és megoldvassa.)

ORESTES.

Phoibos Apollon! vajh mi lesz ítéletem?

KARVEZETŐ.

Ó Éj homálya, ős szülöm, látod te ezt?

ORESTES.

Halál közelget, avvagy új élet felém?

KARVEZETŐ.

750 Igen, s felénk gyalázat avvagy tisztelet?

APOLLON.

A voksokat vegyétek számba pontosan,

S hibát ne ejtsetek, ha elkülönzitek.

Egy kő ha hijja, nagy keservet szülhet az,

S egy kő ha megvan: romba dől lak újra áll.

(A birák átadják Athenának a két fatálczát: mind a kettőn
egyenlő a szavazó kő.)

ATHENA.

755 Im föl van mentve vérbünétől emberünk,

Mert mindkét részen egyenlő a szavazat.

(Saját fehér követ a fehér kövekhez teszi.)

ORESTES.

- Pallas Athena! házam megmentője te!
 Te a honából száműzött földönfutót
 Haza vezérléd! Hirdetik Hellasba' most:
- 760 „Argosban él megint, az atyja örökén
 Lakik, dicsérjük érte Pallast, Loxiast,
 Aztán a teljesítő nagy Zeus bő kegyét;
 Szivére vette ő, atyám hogy úgy vészett,
 S anyám ügyészi¹ ellen ótalmába vőn.“
- 765 Én visszatérek őseim lakába most,
 Esküt tevén népednek és e földnek itt
 Örök időre nézve, véges-végtelen:
 Hogy férfi, a ki népem kormányát viszi,
 Sohase jöjjön haddal földetekre az,
- 770 Különben én, ki akkoron sirban leszek,
 Utódomat, szent eskümet ha megszegi,
 Kemény csapással tönkre sujtom bűneért;
 Baljóslatúvá tészem s megghiúsítom
 Útját, hadd bánja meg, hogy véres harcra szállt.
- 775 De ha megtartják és Athena városát
 Hű frigykötésben élve mindig tisztelik:
 Akkor csak annál inkább pártjukat fogom.
 Éljen boldogul te s véled együtt városod,
 Birkózza földre bizton minden ellenét
- 780 És nyerjen üdvöt, győzedelmet fegyvere!
 (Apollon és Orestes el.)

KAR.

Első strophá.

Ó ifju, égi nemzedék! letiprád az ősz
 Törvényeket s kivetted a kezemből őt;
 De én szegény, gyalázatomban, bosszúból

¹ Az Erinysek ellen.

- Romlást hintek el
 785 E föld térein;
 És cserébe' gyászomért
 Mérget önt el szívem, melly után
 Száraz haraszt tenyészik,
 Levél se nő, gyümölcs sem terem
 790 S a földön emberirtó métely terjed el.
 Kesergek, hogy is ne?
 De jól van, lakol még e város.
 Milyen gyász reánk!
 Ó boldogtalan
 795 Lányai mink az Éjnek!

ATHENA.

- Hallgassatok rám s csillapúljon szívetek.
 Legyőzve nem vagytok ti, szégyen ebbe' nincs,
 Mert a birói szó egyenlőn oszla meg.
 800 De ime, Zeustól fényes tanuság jöve
 És a tanács adója volt tanú maga,
 Hogy tetteért Orestes nem bűnhődhetik.
 Így hát ne sujtsa zord haragtok földemet;
 Béküljetek, ne irtsátok ki a vetést,
 805 Ne hintse széjjel szörnyü mérgét kebletek,
 A mely fogával szerte zúzza a magot.
 Mert én ígérem szentül azt: e föld ölén
 Méltó helyen lesz széketek, hajlékotok,
 Oltárotok hol áldozattul illatoz
 810 S tisztelnek e föld hál'adó polgárai.

KAR.

Első antistrophe.

Ó ifju, égi nemzedék! letiprád az ős
 Törvényeket s kivetted a kezemből őt;
 De én szegény, gyalázatomban, bosszúból

- Romlást hintek el
 815 E föld térein
 És cserébe' gyászsomért
 Mérget önt el szívem, melly után
 Száraz haraszt tenyészik,
 Levél se nő, gyümölcs sem terem
 820 S a földön emberirtó métely terjed el.
 Kesergek, hogy is ne?
 De jól van, lakol még e város.
 Milyen gyász reánk!
 825 Ó boldogtalan
 Lányai mink az Éjnek!

ATHENA.

- Nem ért gyalázat ezzel, istenasszonyok!
 E népre hát ne öntsétek ki mérgetek.
 Én bízom Zeusban — kell-e többet mondanom? —
 830 S az istenek közt én tudom csak kulcsait
 A háznak, a hol el van zárva mennyköve.
 De semmi szükség rá; kövesd tanácsomat
 S oly vakmerő szót ajkaid ne ejtsenek,
 Hogy tönkre tészed földünknek vetéseit.
 835 Sötét epédnek csillapítsd le zord dühét:
 Hozzám közel nagy tiszteletben részesülsz.
 E messze-földnek zsengeit ha megkapod,
 Hogy a családra s gyermekekre üdvöt adj:
 Magasztalod még sokszor e tanácsomat.

KAR.

Második strophá.

- 840 Hogy ezt türni kell,
 Hogy én ősi lény, utált szörny gyanánt
 Térhetek föld alá!
 Haragtól liheg s dühöt fú szívem,

Ó, ó, ó jaj!

845 Mekkora fájdalom dűl a keblemben!

Éj anyám, e keservet

Halld meg, az istenek álnokúl cselt szöven

Merő semmivé tevék ős becsem!

ATHENA.

850 Haragod megbocsátom: az idősb te vagy,

S ebben bizonynyal jóval én fölöttem állsz;

De bölcsesség Zeustól én nékem is jutott.

S ti hogyha innen idegenbe mentek el,

Vágyódni fogtok *ez* után, azt mondhatom.

855 Oly kor közelg, mely mind dicsőbb s dicsőbb nevet

Ad e hazának. És ha tisztos székedet

Erechtheusnak háza mellett átvevéd,

Oly tisztelettel környez férfi- és női-kar,

Minőt sehol se nyersz a földnek népitől.

860 Ne vesd el hát e honban a véres viszály

Magvát, mely elkábitja ifjaknak szívét

S józant is ittas őrzöngésre tántorít;

Ne lobbantsd lángra, mint kakasban a dühöt,

Polgáraink szívében harczy vágyukat,

865 Hogy a rokon-törzs öldökölje a rokont.

Csak künn legyen, — közelg is már a háború,

Hol a dicsőség szomja rendkívüli lesz.

Kakasviadalt látni honn nem áhitok.¹

Im ezt kínálom én ajándékul neked;

870 Jó tetteredért jót nyerve tiszteletben állsz,

S az istennek legkedvesb földön lesz helyed.

¹ A 860—868-ig való versek politikai czélzatú későbbi betoldásnak látszanak.

KAR.

Második antistropa.

- Hogy ezt tűrni kell,
 Hogy én ősi lény, utált szörny gyanánt
 Térhetek föld alá!
- 875 Haragtól liheg s dühöt fú szívem,
 Ó, ó, ó jaj!
 Mekkora fájdalom dúl a keblemben!
 Éj anyám, e keservet
- 880 Halld meg, az istenek álnokúl eselt szövéen
 Merő semmivé tevék ős becsem!

ATHENA.

- Javad kívánva, jót tanácslok untalan',
 Ne mondd, hogy én, ki ifjabb istennő vagyok
 És népem, ős isten létedre, nem becsült
- 885 S e városból elűze téged zordonan.
 Peitho¹ hatalmát hogyha szentül tiszteledd
 S békéltető szavamba' van varázserő,
 Akkor maradsz; de hogyha nincs kedvedre az,
 Nem voln' igazság, hogy dühös haragra gyúlj
- 890 E város ellen és a népre vészt zudíts;
 Hisz rajtad áll, hogy jogszerinti birtokot
 Szerezz e földön s mindörökre nagy becsset.

KARVEZETŐ.

Athena úrnő, mily székhelyet szánsz nekem?

ATHENA.

Olyat, mely ment a bajtól; hát fogadd is el.

KARVEZETŐ.

- 895 S ha elfogadtam, megtisztelnék-é s hogyan?

¹ A rábeszélés istennője.

ATHENA.

Úgy, hogy ha meg nem áldod, egy ház sem virúl.

KARVEZETŐ.

Hogyan? Kezembe ilyen nagy hatalmat adsz?

ATHENA.

Ki téged tisztel, annak juttatunk sikert.

KARVEZETŐ.

S kezeskedel, hogy mindörökre így leszen?

ATHENA.

900 Nem mondanám, ha teljesíteni nem tudom.

KARVEZETŐ.

Szavadra, érzem, szűm haragja csillapúl.

ATHENA.

Így nyersz barátokat, habár ott lenn honolsz.

KARVEZETŐ.

Mondd, mit kívánjak áldásúl e földre hát?

ATHENA.

Olyat, mi aljas versengésre nem vezet:

905 Hogy adjon áldást föld s a tenger harmata,

Azt adjon a menny, hogy szelek fuvalmai

Járják e földet enyhe nap sugárival;

Mező teremjen, szaporodjék a barom,

Hosszú időn se fogyjanak gyümölcseik;

910 Hogy a halandó magzatok virüljanak,

De a gonosznak magva hadd szakadjon itt.

Miként a hű kertész, örömmel látom azt,

Sértetlenül a gyomtól mint virúl a jó.

Ez a te tiszted. Én dicső csaták során

915 Azon leszek, hogy a világ sok népe közt

Főkép e várost koszorúzza győzelem.

KAR.

Első strophá.

- Hát legyen Pallas oldalán honom,
 Nem vetem meg városát,
 Mely, mint égi vár, a nagy Zeusnak
 920 És Aresnek is becses
 S melly az isteneknek
 Védi szent oltárait.
 Azt kívánom én neki,
 — S teljesül e jós ígém —
 925 Fölötte hadd ragyogjon fényes napsugár
 S a földből fakaszszon
 Gazdag élet-áldomást.

ATHENA.

- Ép ezt akarám megnyerni az én
 Népemnek, azért telepítem ide
 930 E zord haragú nagy szellemeket.
 Intézni halandók élete sorsát
 Seregük hivatott.
 Ki az ő kegyüket nem nyerheti meg,
 Váratlanul is sujtolja csapás:
 935 Mert őseitől örökölt büne őt
 Prédául ezekhez hajtja s a romlás
 Bósz dühe némán
 A dicsekvőt összetiporja.

KAR.

Első antistrophá.

- Szélvihar sose bántsa itt a fát
 940 — Légyen ez kegyem jele —
 Hőség, melytől a növény kisül,
 A rügyét ne fojtja el
 S a gyümölcsre átkos

- Kór ne üsse föl fejét;
 945 Ikreket hadd elljenek
 Jó-korán a gyapjasok
 A Pán kegyébül és a földnek méhiben
 A kincsnek fakadjon
 Isten-adta dús ere.

ATHENA.

- 950 Városom öreil! halljátok-e ezt,
 Hogy miket ígér? sokat is tehet ő,
 A hatalmas Eriny's a hádesi lak
 Isteni közt, de a földi lakó
 Sorsát is örökre kiszabja keze,
 955 Ennek örömmel teljes, amannak
 Búval teli életet adván.

KAR.

Második strophá.

- Férfiúsarjadék
 Ifjan el ne veszsen itt;
 Szép szüzeknek adjatok
 960 Szüntelen üdvöt a nászban, o égi hatalmak,
 Ti sorsistennők,
 Egy anyavér vélünk,
 Szentül itélni tudók,
 965 Gondviselői a háznak,
 Látogatói lakoknak,
 Jog szerint jutalmazó,
 Mindenhol magasztos istenek!

ATHENA.

- Hogy az én földemnek ily üdvöt ígér
 970 Szavatok, mily öröm!
 Tisztelem érte Peithó szemeit,
 Mert ő ada bölcs szót ajakimra,

- Vele hogy megnyerjem e zord sereget.
 Él a tanácsot adó Zeus isten
 975 S a mienk a babér
 Mindig, ha a jóba' vetélgünk.

KAR.

Második antistropa.

- Annyi baj kútfeje,
 Pártviszály ne düljön itt,
 Még azért imádkozom.
 980 Föld pora emberi vért ne igyék, nehogy aztán
 Boszút forralva
 Érte a várostól
 Vért követeljen a vér.
 985 Jóval a jót viszonzózzák,
 Honfiakúl egyetértve
 Még a gyűlöletben is.
 Ez sok földi bajt megorvosol.

ATHENA.

- Jó akarattal ugy-e lelni hamar
 990 Jó szóhoz utat?
 Félelmetesek bár emez arczok,
 De nagy üdvöt hoznak e népre, tudom.
 Jó akarattal e jóakarókat
 Ha tisztelitek, nagy lesz híretek:
 995 Szent jog alapján
 Áll bizton e föld s ez a város.

KAR.

Harmadik stropa.

- Üdv ti reátok, o üdv a szerencse karján,
 Üdv reád athéni nép!
 Itt Zeushoz ily közel,
 1000 Szűz leánya kedvesi,

Józan elme hívei.
Zeus kegyét is élvezi,
Kit leánya szárnya főd.

A nép ezalatt kosarakban edényekben áldozni valót hoz ;
némelyek fekete és fehér bárányokat hajtanak. Athena papnői
jönnek elő fáklyákkal a templomból.)

ATHENA.

Légyetek üdvöz ti is. Ámde megyek
1005 Immár kijelölni lakásotokat:
Lekisér oda szent fényt hintve e kar.
Nosza jöjjetek és e dicső sugarak
Mellett le a mélységbe hatolván,
Védjétek e földet a bajtul, a jót
1010 Küldjétek a nép örömére.
Ti vezessétek vendégiteket,
Ti ősi lakók, Kranaos¹ fiaí,
És jó akarat
Csak jóra vezesse a polgárt.

KAR.

Harmadik strophá.

1015 Légyetek üdvöz, o üdvöz, im újra mondom,
Mind e föld lakói ti,
Istenek meg emberek,
Pallas városát lakók.
Engemet ha tisztelet
1020 Környez itt, sosem nyilik
Bús panaszra ajkatok.

ATHENA (a menet élén).

Örvendve hallom áldásos fohásztokat;
S most elkísérlek fáklya fény sugarinál
A föld alatti mély üregbe titeket

¹ Kranaos : Attika egyik ősi királya.

- 1025 E szolganókkal, szobrom őrizőivel.
 Hiszen Theseus honának szeme-fényeül
 Száll székhelyére hír-övezte sergetek.
 És összegyűlnék aggok, nők és gyermekek
 Bibor ruhának öltve drága lepleit
 [Hogy esdekelve kérjék adománytokat.
 Nem lesztek immár bosszuálló szellemek,
 Nem, Jószivűek és magasztalt pártfogók].¹
- 1030 Előre hát, csapjon fel fényes fáklyaláng,
 Hogy földeteknek új lakói szívesen
 Derék fiakkal boldogítsák ezt a hont.
 (Athena elől. Szolgái menetben utána; ezek nyomában a bírák,
 majd az Erinysek és a néptömeg).

PAPNŐK KARA (menet közben).

Első strophá.

- Térjetez itt lakotokba, dicsők ti,
 1035 Éj agg gyermeki, mink vezetünk le a mélybe.
 Ó nép ájtatosan hallgass!

Első antistrophá.

- Mélyen a földnek ölébe hatoljunk,
 Ott ünnepi sok áldozat a ti lakástok'.
 1040 Ó nép, ájtatosan hallgass!

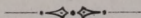
Második strophá.

- Szíves jóakarói e földnek,
 Jöjjetek immár isteni lények,
 Fáklya világnak örülve, dicsők.
 Nosza tánczra, danára vidáman!

¹ A berekesztett három vers hiányzik a szövegből, de mindenesetre szükség van rájuk s hogy ilyesmi állott e helyen, Harpokrates egy idézetéből is kitűnik. — „Jószivűek“ = Eumenisek.

Második antistropa.

- 1045 Pallas népinek áldozatát majd
Szinte vegyétek szívesen, a Sors
S fenséges Zeus így akará.
Nosza tánczra, danára vidáman!
(A nép tánczolja, ujjongva utánuk.)

TARTALOM.

	Lap
Előszó	V
Aischylos	VII
I. Ótalomkeresők	1
II. Perzsák	57
III. Hét Theba-vívó	111
IV. Lelánczolt Prometheus	165
V—VII. Oresteia	219
1. rész. Agamemnon	225
2. rész. Sírj áldozat	297
3. rész. Eumenisek	349

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 1976/1952 sz.